श्रीधनपालकविः ।

अथ हि कविवरः कदा कतमं धरामण्डलं मण्डयामासेति जिज्ञासायां बहुविधग्रन्थ-लोचने प्राप्ते—

"अस्त्याश्चर्यनिधानमर्बुद इति ख्यातो गिरिः खेचरैः
कृच्छ्रादुद्धृतदिग्गजद्विशिखरग्रामोऽभितः क्ष्मान्तताम् ।
मैनाकेन महार्णवे द्रुतवतां सत्यापितो द्रुते
येनैकेन हिमाचलः शिखरिणा पुर्यांति वन्द्योऽभवत् ॥
वाशिष्ठैः स्म कृतस्मयो वरशतैरस्त्यग्निकुण्डोद्भवो
भूपालः परमार इत्यभिधया ख्यातो महीमण्डले ।
अद्याप्युद्धतहर्षगद्गदगिरो गायन्ति यस्यार्बुदे
विश्वामित्रजयोर्जितस्य भुजयोर्विस्फूर्जितं गुर्जराः ॥
तस्मिन्नभूद्रिपुकलत्रकपोलपत्रवल्लीवितानपरशुः परमारवंशे ।
श्रीवैरिसिंह इति दुर्धरसैन्यदन्तिदन्ताग्रभिन्नचतुरर्णवकूलभित्तिः ॥
तत्राभूद्वसतिः श्रियामपरया श्रीहर्ष इत्याख्यया
विख्यातश्चतुरम्बुराशिरशनादाम्नः प्रशास्ता भुवः ।
भूयः खर्वितवैरिगर्वगरिमा श्रीसीयकः सायकः
पयोधेरिव यस्य पौरुषगुणाः केषां न लग्ना हृदि ॥
तस्योदग्रयशाः समस्तसुभटग्रामाग्रगामी सुतः
सिंहो दुर्धरशत्रुसिन्धुरततेः श्रीसिन्धुराजोऽभवत् ।
एकाधिज्यधनुर्जिताखिलवलयाविच्छिन्नभूर्यस्य स
श्रीमद्वाक्पतिराजदेवनृपतिर्वीराग्रणीरग्रजः ॥
आकीर्णाङ्घ्रितलः सरोजकलशच्छत्रादिभिर्लाञ्छनै-
स्तस्याजायत मांसलायतभुजः श्रीभोज इत्यात्मजः ।

---

१. अस्य महाराजस्यार्बुदाचलाभ्यासे वर्तमाना चन्द्रावती नाम राजधान्यासीत्. 'वज्रट' इत्यपि नामान्तरम्. See Epigraphia Indica, Vol I., PP. 222-28. ३ 'सिंहदन्त' इत्यपि नामान्तरम्. *Vide* Prabandha-Chintamani, P. 55. ४ अस्य हि श्रीसिन्धुराजस्य 'सिन्धुल-सिन्धल-कुमारनारायण-नवसाहसाङ्क' इति नामान्तराणि See Navasahasanka-Charita and Prabandha-Chintamani. ५. अस्य महाराजस्य 'अमोघवर्ष-उत्पलराज' इत्यपि नामान्तराणि *Vide* Indian Antiquary, Vol VI., PP. 51-54, and Navasahasanka-Charita.
A D 975-1022 ६ एतस्य च A D 1022-1061

श्रीलो योग्य इति प्रनाष्वमतिः न्यातेन मुञ्जाख्यया
 यः स्वे वाक्पतिराजभूमिपतिना राज्येऽभिषिक्तः स्वयम् ॥
आसीद्विजन्माखिलमध्यदेशे प्रकाशसाङ्काश्यनिवेशजन्मा ।
अलब्ध देवर्षिरिति प्रसिद्धिं यो दानवर्षित्वविभूषितोऽपि ॥
शास्त्रेष्वधीती कुशलः कलासु बन्धे च बोधे च गिरां प्रकृष्टः ।
तस्यात्मजन्मा समभून्महात्मा देवः स्वयंभूरिव सर्वदेवः ॥
तज्जन्मा जनकाङ्घ्रिपङ्कजरजःसेवाप्तविद्यालवो
 विप्रः श्रीधनपाल इत्यविशदामेतामबध्नात्कथाम् ।
अक्षुण्णोऽपि विविक्तसूक्तरचने यः सर्वविद्याब्धिना
 श्रीमुञ्जेन सरस्वतीति सदसि क्षोणीभृता व्याहृतः ॥"

इति धनपालकविवरविरचिततिलकमञ्जरीप्रस्तावनापद्यपर्यालोचनतः,

"पुरा समृद्धिविशालायां विशालायां पुरि मध्यदेशजन्मा काश्यपगोत्रः
देवनामा द्विजो निवसञ्जैनदर्शनसंसर्गाध्याय:
नान्वितः 'कदाचिदागताञ्छ्रीवर्धमानसूरीन्गुणानुरागाभिजोपाश्रये निवास्य
न्द्भक्त्या परितोषितान्सर्वज्ञपुत्रान्' इति धिया तिरोहितं निजपूर्वजनिधि
नच्छलेनार्धविभागं याचितः संकेतनिवेदनालब्धनिधिस्तदर्धं यच्छंस्तैः
याचितो ज्यायसा धनपालेन मिथ्यात्वान्धमतिना जैनमार्गनिन्दापरेण निषिद्धः
शोभने कृपापरः स्वप्रतिज्ञाभङ्गपातकं तीर्थेषु क्षालयितुमिच्छुः प्रतितीर्थं प्रतस्थे ।

अथ पितृभक्तेन शोभननाम्ना लघुपुत्रेण तं तदाग्रहान्निषिध्य पितुः प्रतिज्ञां
पालयितुमुपात्तव्रतः स्वयं तान्गुरूननुससार ।

अभ्यस्तसमस्तविद्यास्थानेन धनपालेन
प्रतिष्ठेन निजसहोदरामर्षभावाद्द्वादशाब्दी यावत्स्वदेशनिषिद्धजैनदर्शनप्रवेशेन
करत्वर्थमभ्यर्थनया गुरुपुरवेऽप्याहूयमानेषु सकलसिद्धान्तपारावारपारदृश्वा स
नामा तपोधनो गुरूनापृच्छ्य तत्र प्रयातो धारायां प्रविशन्
राजपाटिकायां भजता 'त महोदरम्' इत्यनुपलक्ष्य सोपहासम् 'गर्दभदन्त भदन्त
इति प्रोक्ते 'कपिवृषणास्य वयस्य सुखं ते' इति शोभनमुनेर्वचसान्तश्चमत्कृतो
नर्मणापि 'नमस्ते' इत्युक्तेऽनेन तु 'वयस्य सुख ते' इत्युचरता वचनचातुर्येण 'नि[illegible]
ऽस्मि' इति 'तत्कस्यातिथयो यूयम्' इति धनपालस्यालापे 'भवत एवातिथयो व[illegible]
इति शोभनमुनेर्वाचमाकर्ण्य बहुना सह निजसौधे प्रस्थाप्य तत्रैव प्रस्थापितः । [illegible]

१. Epigraphia Indica, Vol. III., PP. 54-57, and Vol. [illegible]
74-94 स्थसर्वदेवाख्यमाहिमा एव वर्तन्ते. २. Royal Asia[illegible]
[illegible]ciety's Journal, Vol. I., P. 382, अत्रोपलभ्यमानकविधनपालस्[illegible]
माहिम एव वरीवर्ति.

अथान्ये समागत्य धनपालः प्रियालापैः सपरिकरमपि स भोजनाय निमन्त्र्यमाणः शुद्धाहारसेवापरैर्निषिद्धः । कलादोषहेतुं पृच्छन्—

'मज्जेन्मधुकरी वृत्तिं मुनिर्म्लेच्छकुलादपि ।
एकान्नं नैव भुञ्जीत बृहस्पतिसमादपि ॥'

सा च जैनसमये दशवैकालिके—

'महुकारसमा बुद्धा जे भवन्ति अणिस्सिया ।
नाणापिण्डरया दन्ता तेण वुच्चन्ति साहुणो ॥'

ते 'स्वसमयपरसमयाभ्यां निषिद्धं कल्पितमाहारं परिहरन्तः शुद्धान्नभोजिनो वयम्' इति तच्चरित्रविस्मितमनाः सत्वरीकमुत्थाय सौधमाप । मध्याह्नारम्भे गोचरचर्यया समागतं तन्मुनिद्वन्द्वमवलोक्य त्रिदिवसपर्यन्ते तत्रागन्मोपनीते दधि मुनिभ्याम् 'व्यतीतद्दिनमेतत्' इति पृच्छयमाने धनपालः 'किमत्र पूतराः सन्ति' इति सोपहासं स्मेदधानो 'व्यतीतदिनद्वयमेतत्' इति आलाभ्या निर्णीय प्रोक्ते ताभ्याम् 'पूतराः सन्तीत्र' इत्यभिहिते ध्यानागमात्तद्दर्शनार्थमुत्थाय तत्रागतः सन् स्थालेऽभिरोपितदधिसंधी यावद्यावत्कुम्भेऽधिरूढं जन्तुभिर्दधिपिण्ड इव पाण्डुरतामालोक्य जिनधर्मे श्रद्धयाऽऽधाय तत्रापि जीवोत्पत्तिज्ञानवैदग्ध्यम् । यतः ।

'मुग्गमासाइपमुहं विदलं कच्चम्मि गोरसे पडइ ।
ता तसजीवुप्पत्ती भणन्ति दहिए विदिणुप्परिए ॥'

'जिनशासन एव' इति निखिल शोभनमुनेः शोभनबोधान्मन्यनयप्रतिपत्तिपुरःसरं सम्यक्त्वं भेजे ।

धर्मप्रवृत्त्यादिजैनविचारग्रन्थेषु प्रकृत्या प्राज्ञः परं प्रावीण्यमुद्वहन् प्रातः प्रातर्जिनावसरप्रान्ते—

'कतिपयपुरस्वामी पापव्ययैरपि दुर्भेदो
मतिवितरता मोहेनाहो मयानुमतः पुरा ।
त्रिभुवनपतिर्बुद्धगाराध्योऽधुना स्वपदप्रदः
प्रभुरधिगतस्तन्नाचीनो धुनोति दिशव्ययः ॥

[3] सव्वत्थ अत्थि धम्मो जा मुणिय जिन न सासणं तुम्ह ।
कणकानुराग कणगुव्व सन्नियपयमलम्भमाणाणम् ॥

---

१. 'मधुकरसमा बुद्धा ये भवन्त्यनिश्रिताः' ।
नानापिण्डरता दान्ता तेन उच्यन्ते साधव. ॥' इति च्छाया.

२. 'मुद्गमाषादिप्रमुखं द्विदलमपक्वे गोरसे पतति ।
तदा त्रसजीवोत्पत्तिं भणन्ति दध्नि त्रिदिनोद्धरिते ॥' इति च्छाया.

३ 'सर्वत्रास्ति धर्मो यावज्ज्ञातं जिन न शासनं तव ।
कनकानुराणां कनकमिव अलिनपदमलभमानानाम् ॥' इति च्छाया.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

गलाघवता भूर्जपत्रे नृपप्रयाणनिर्णयमालिख्य मृण्मयगोलके निधाय च करलाघवम् नं गलयं 'देव, पादोऽवधार्यताम्' इति नृप आह । नृपः 'तदुद्दिष्टकटे निपतितं सं मन्यमान एतद्द्वारत्रयस्य मध्यात्किमपि निर्णीतं भविष्यति' इति विमृश्य सूत्रधारैर्मण्डपपटशिलातलमपनीय तन्मार्गेण निर्गत्य तं गोलकं भित्त्वा तेष्वक्षरेषु तमेव निर्गमनिर्णयं वाचयन्नर्थानुबोधात्स्तिमितः श्रीजिनशासनमेव प्रशशंस । तथाहि—

'ब्राह्मी यत्र हरिर्गिरिर्नैव हरः स्रष्टा न चैवाऽभि-
र्येन द्वादशभिर्मुखैर्न दशकण्ठेन लङ्कापतिः ।
यन्नेन्द्रो दशभिः शतैर्न जनता नेत्रैरसंख्यैरपि
तत्प्रवचनयनेन पश्यति बुधः केन वस्तु स्फुटम् ॥'

अथ धनपालः श्रुतमयपञ्चाशिकास्तुतिं निर्माय सरस्वतीकण्ठाभरणप्रासादे स्वनिर्मितप्रशस्तिपट्टिकां राज्ञे कदाचिद्दर्शयामास । तत्र

'अभ्युद्धृता वसुमती दलितं रिपूरः
क्रोडीकृता बलवता बलिराज्यलक्ष्मीः ।
एकत्र जन्मनि कृतं तदनेन यूना
जन्मत्रये यदकरोत्पुरुषः पुराणः ॥'

काव्यमिदं निर्वर्ण्य पारितोषिके तस्याः पट्टिकायाः काञ्चनकलशं ददौ नृपः । तस्मात्प्रासादादपसरत्स्वकीयद्वारगतके रत्या सह हस्तताडनप्रदानपरं स्मरं मूर्तिमन्तमालोक्य नृपेण हास्यहेतुं पृष्टः पण्डितः प्राह—

'स एष भुवनत्रयप्रथितसंयमः शंकरो
बिभर्ति वपुषाधुना विरहकातरः कामिनीम् ।
अनेन किल निर्जिता वयमिति प्रियायाः करं
करेण परिताडयञ्जयति जातहासः स्मरः ॥
अन्नदिणे सिवभवणे दुवारदेसे निए वि भिङ्गिगणम् ।
दि दुब्बलो पलोइअ निवपुणे भणइ धणपालो ॥
दिग्वासा यदि तत्किमस्य धनुषा सत्रस्य किं भस्मना
भस्माथास्य किमङ्गना यदि च सा कामं परिद्वेष्टि किम् ।
इत्यन्योन्यविरुद्धचेष्टितमहो पश्यन्निजस्वामिनो
भृङ्गी सान्द्रशिरावनद्धपरुषं धत्तेऽस्थिशेषं वपुः ॥
पाणिग्रहे पुलकितं वपुरैशं भूतिभूषितं जयति ।
अङ्कुरित इव मनोभूर्यस्मिन्भस्मावशेषोऽपि ॥

---

१. एषा हि काव्यमालायाः सप्तमे गुच्छकेऽस्माभिर्मुद्रापिता

२. 'अन्नदिने शिवभवने द्वारदेशे निरीक्ष्यापि भृङ्गिगणम् ।
कि दुर्बलं प्रलोक्य शृणु भणति धनपालः ॥' इति पाठः

अमेध्यमश्नाति विवेकशून्या स्वनन्दनं कामयतेऽतिमत्ता ।
सुरामनुष्यैर्विनिहन्ति जन्तून्गौर्वन्द्यते केन गुणेन राजन् ॥
पयःप्रदानसामर्थ्याद्वन्द्या चेन्महिषी न किम् ।
विशेषो दृश्यते नास्या महिषीतो मनागपि ॥'

इत्यादिभिः प्रसिद्धसिद्धान्तमनोहरैर्नृपं रञ्जयन् यावदास्ते, तावत्कोऽपि सांयात्रिको द्वाःस्थो निवेदितः सभां प्रविश्य नृपं नत्वा मदनपट्टिकायां प्रशस्तिकाव्यानि दर्शयामास । नृपेण तदागमनकारणे पृष्टे स एवमवादीत्—'नीरधावस्मादिव मम वाहने स्खलिते [illegible] क्षोभ्यमाने समुद्रे मध्यमे शिवायतनमालोक्य परितः परिस्फुरज्जलमप्यन्तः सलिलाविलमवलोक्य कस्यामपि भित्तौ वर्णानिर्णयं च तद्विज्ञानमया मदनपट्टिका तत्र प्रक्षाल्य तस्यां लेखाक्षरमयी पट्टिकेयम्' इति नृपतिर्निशम्य तदुपरि मृन्मयीं पट्टिकां निवेश्य तत्र पतितान्वर्णान्निरीक्ष्य वाचयामास ।

'आयान्त्याश्रितमान्मयैव गमितः कांचि परासुनने-
स्मान्मे कथयैव पार्थिवगुणः मेरुयशो लज्जते ।
इत्थं मित्र दुरात्मनैव यशसा दत्तावलम्बोऽम्बुधे-
र्योनश्नीरनपोवनानि तपसे वृद्धो गुणानां गणः ॥
देव दिग्विजयोत्सवे त्वदनु प्रत्यर्थिनीमन्ननी-
र्भोगानवदावनि प्रतिदिशं कुद्धे परिभ्राम्यति ।
आस्वादमन्यर्तिनम्बिनी रक्षितानि नागरास पाणि करे
मञ्जु [illegible] धनुः ॥
निःश्वासभीरु [illegible]
[illegible] ।
[illegible]
देव [illegible] वहन्ति ॥'

इति मङ्गलेषु काव्येषु वाच्यमानेषु,

'[illegible] ।'

[illegible] —

'[illegible] ॥'

[illegible]

'सर्वं मद्वचन पारितोषिक. प्रसादीक्रियताम्' इति गद्यप्रबन्धैर्यथाधुनापि बहूनि काव्यानि सन्त्यानि ।

कदाचिद्राज्ञा भोजेनाभ्यर्थितो धनः स पण्डितस्तिलकमञ्जर्याख्यं गद्यकाव्यं चकार । शिशिरर्तावतिन्यायसमये निशीथे स्वालो प्रथमादर्शप्रतिमानीय पण्डितेन व्याख्यायमाना तिलकमञ्जरीकथा काव्यकलासुधानिपानभरेण पुलकसाधः कपोलकपुलकसुवर्णस्थाल स्थापनपूर्वं तां समाप्य तस्मिन्नेव चिन्तयन्नविरतवारिवितो नृपः पण्डितं प्राह—'मामत्र कथानायकं कुर्वीत्विनयाया. पदे अवन्तीनाथेति स्थाने धारानाथेति पदे महाकालस्थाने महाकालकेवलदयायाचके ततस्त्वं ददामि' इत्यभिदधाने नृपे 'स्वयोतप्रद्योतनयोः सर्षपमन्दर- योः काचकाञ्चनयोर्धत्तूरकल्पद्रुमयोरिव मेरौ महदन्तरम्' इत्युक्तम्

'दोगुदय निरन्तर लोदमदव णारय तुम्ह हि. सणिओ ।
गुञ्जाहि समं कणयं तोलिज्जइ न उण पायालम् ॥'

इत्याक्षेपपरं तस्मिन्नाग्रहवत्यमाने धर्मा श्रीभोजे तां मूलप्रतिमग्नौ निक्षिप्तवान् ।

अथ स द्विधा निर्वेदमाप द्विधावान्मुखो निजशोकवशात्कां वर्णनवाचिन्त्यां । अतः शश्यां सुष्वाप । बालपण्डितया तन्नुजया दत्तासनसुखाय आनन्दनबोधनन्दनार्पणानन्तरं तिलकमञ्जरीप्रथमादर्शदहनदर्शनादागतम् च ग्रन्थस्यार्धं हृत्यवाचके । तदुत्तरार्धं नूतनीकृत्य ग्रन्थः समर्थित. ।

अन्यदा भोजनृपाया काव्यमिदमुक्त तेन—

'धारापीठ परामर्दाराणणं चोतुदन्तीयामम
पैशालजम्पनी बभार सरिताखण्डेन रेखां दिवि ।
सैवं विद्यापना गगनभवनमुत्सृजपीथिवा,
आबालत्वमपि स्म सोऽयमवनीपीठे तुषाराचल. ॥'

अपरं पण्डितैरस्मिन्वाप्ये उपदर्शिते धनपालेनोक्तम्—

'हंसैश्चन्द्रपाद स्म वामवहनैश्चापाशिरशोभित
व्याप्त: पार्थशरेश्वापि न तथोरस्युपि हराङ्गले ।
वस्तु प्रस्तुतमेव किञ्चन वय दूषणसाध्यागुदं
लोकोऽयं हसति प्रसारितमुखस्तुभ्यं प्रतिष्ठा नम: ॥'

एकदा 'राजन्, महाभारतेतिहासा पुरुषाणाम्' इत्युक्ते पण्डित प्राह धनपालेन तेन प्रयुक्तम्—

काव्यानन्द मुखे लवणत्वच्छवर्णपुच्छविच्छित्तिकं
लेख्यानि स तिलक पुस्तके कृष्णे लवण दर्शयत ।

१ 'द्रुमुष्य निरन्तर [illegible] ।
[illegible]

नैऽमी पत्र समानजात्रय इति स्वानाम्नुत्कीर्तन
पुनः स्वम्च्यवन भवेयदि नृणां पापस्य कान्या गतिः ॥'

'शोभनमुनेश्चतुर्विंशतिका स्तुतिः प्रतीतैव । अधुना किमपि प्रबन्धादि क्रियमाणमास्ते' इति नृपेणोक्ते धनपालः प्राह—

'भारनालगलदाहशङ्कया मन्मुखादपगता सरस्वती ।
तेन वैरिकमलाकचग्रहव्यग्रहस्त न कवित्वमस्ति मे ॥
वचनं धनपालस्य चन्दनं मलयस्य च ।
सरसं हृदि विन्यस्य कोऽभून्नाम न निर्वृतः ॥''

इति प्रबन्धचिन्तामणिस्थभोजभीमप्रबन्धान्तर्गतं स्वालोचनतश्च श्रीमन्मालवमण्डलाधीश्वरस्तुत्यश्रीमन्मुञ्जराजास्थानमण्डनवाक्पतिराजनन्दनमहाराजाधिराजश्रीमद्भोजमहाराजसमकालीनोऽयं कविरत्नमहाराजधनपालनामेन ग्रन्थकृत्.

धारा[illegible]श्रीमद्भोजमहाराजश्च—

'जयति व्याप्तत्रैलोक्यो यः सर्गाय बिभर्ति ताम् ।
[illegible] त्रिगुणा तनो [illegible] ॥
तस्य नु च [illegible] कल्याणमतिर्नश्च [illegible] ।
[illegible] ॥

[illegible] इत्यादिलेखतः [illegible] वाक्पतिराजदेवस्यानु [illegible] सिन्धुराजदेवस्यानुध्यात [illegible] भोजदेवः [illegible] शब्दादिविदामग्रगण्या [illegible] अस्मदीये [illegible] —अस्तु वा सिद्धमिदम्, यथा भोजदेव

[illegible] (१०७८) [illegible]

[illegible]

'[illegible] ।
[illegible] ॥
[illegible] ।
[illegible] ॥'

[illegible]

[illegible]

तापित्रोरात्मनश्च पुण्ययशोभिवृद्धयेऽदृष्टफलमङ्गीकृत्य आचन्द्रार्णवक्षितिसमकालं यावत्परया भक्त्या शासनेनोदकपूर्वं प्रतिपादितं इति मत्वा यथादीयमानभागभोगकरहिरण्यादिकमाज्ञाश्रवणविधेयैर्भूत्वा सर्वमस्मै समुपनेतव्यम्। सामान्यं चैतत्पुण्यफलं बुद्ध्वास्मद्वंशजैरन्यैरपि भाविभोक्तृभिरस्मत्प्रदत्तधर्मादायोऽयमनुमन्तव्यः पालनीयश्च। उक्तं च—

'बहुभिर्वसुधा दत्ता राजभिः सगरादिभिः।
यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तदा फलम्॥
यानीह दत्तानि पुरा नरेन्द्रैर्दानानि धर्मार्थयशस्कराणि।
निर्माल्यवान्तप्रतिमानि तानि को नाम साधुः पुनराददीत॥
अस्मत्कुलक्रममुदारमुदाहरद्भिरन्यैश्च दानमिदमभ्यनुमोदनीयम्।
लक्ष्म्यास्तडित्सलिलबुद्बुदचञ्चलाया दानं फलं परयशःपरिपालनं च॥
सर्वानेतान्भाविनः पार्थिवेन्द्रान्भूयो भूयो याचते रामचन्द्रः।
सामान्योऽयं धर्मसेतुर्नराणां काले काले पालनीयो भवद्भिः॥
इति कमलदलाम्बुबिन्दुलोलां श्रियमनुचिन्त्य मनुष्यजीवितं च।
सकलमिदमुदाहृतं च बुद्ध्वा नहि पुरुषैः परकीर्तयो विलोप्याः॥'

इति॥ संवत् १०७८(=A. D. 1022) चैत्रसुदी १४ स्वयमाज्ञा मङ्गलं महाश्रीः। स्वहस्तोऽयं श्रीभोजराजस्य॥" (Indian Antiquary, Vol. VI., PP. 53–54) इत्येतद्दर्शनेनैकादशशताब्दशतिकः श्रीमद्मदनपालकविमताधारभूतावगम्यते. एतद्राजधान्येवास्य कवेर्निवासभूमिरिति. अनेन कविचूडामणिना कियन्तो ग्रन्था गुम्फिता इति न सम्यङ् निर्धार्यते.

अथ च—

"कविर्वाक्पतिराजश्रीभवभूत्यादिसेवितः।
जितो ययौ यशोवर्मा तद्गुणस्तुतिवन्दिताम्॥" (४।१४५)

१.–२. "S'iláditya II., in whose reign the Chinese pilgrim visited India, was an enlightened prince and a liberal patron of letters, and works of merit composed in his court are still read and admired by the Hindus. He died in 650, and the history of Northern India then becomes obscure. The next prince of whom we read was Yas'ovarman of Kanouj, who reigned from about 700 to 730. The lamp of literature lighted in Ujjain two centuries before still shone in India and one of the greatest poets that India has produced, Bhavabhuti lived in Yas'ovarman's court. The king, however, was defeated

इति **राजतरङ्गिण्या**दिविविधनिहासग्रन्थेषु भूयासश्च **'मुञ्ज'** इत्यद्वितीयनामानो **वाक्पतिराज**समनामानो धृतविभिन्नमण्डलवशजन्मानोऽतिप्रसिद्ध**धारा**धराम्भोजमोजराजमहाराजसमनामानो राजानोऽराजानो दरीदृश्यन्ते. परंतु हन्त किल स्वमुद्रापितसुभापितावलीभूमिकायां केचन पण्डितमण्डलीमण्डिताः पण्डितास्तद्दृस्यमसमृदन्त एव दशमख्रिस्तशतकोत्तरार्धोत्पन्नश्रीमन्**मुञ्जराजा**परनाम**वाक्पतिराज**महाराजस्य, सप्तमख्रिस्तशतकोत्तरार्धोत्पन्नस्य **राजतरङ्गिण्यां** (४।१४५) वर्णितस्य **कश्मीर**मण्डलाधीशश्रीमल्**ललितादित्य**महाराजपराजितकन्य**कुब्ज**मण्डलाधीशयशोवर्मयशोवर्ममहाराजस्य राजसभासि-**भवभूति**समभासि-**गौडवधा**ख्यमहाकाव्यप्रकाशि-श्रीमत्क**मलायुधान्तेवासि-श्रीमद्वाक्पतिराजस्य**, दशमख्रिस्ताब्दशतकोत्तरार्धसमुत्पन्नश्रीमत्सोमदेवकविविरचितयशस्तिलकापरनामधेययशोधरमहाराजचरिते वर्णितस्य **वाक्पतिराजस्य** च नाममात्रसाम्यादभिन्नता संशोसूचाचक्रिरे. अतस्तेषां धन्यवादपुरःसरं सुलेखं प्रकाशयामि—

"VÂKPATI—Author of the Gaudavadha. He is stated in our book to have been the son of Harshadeva. For Vâkpatirâja's relations to Bhavabhûti, see Bhândârkar's

---

in a battle by Lalitâditya, king of Kashmir, and the conqueror took the renowned poet Bhavabhuti from Kanouj to grace his own court.

Bhavabhûti is the last of the bright galaxy of Hindu poets who graced this age, and Yas'ovarman is the last famous prince of Northern India of whom we read. The history of ancient India ends with the eighth century, and the two centuries which followed may be justly called the Dark Ages of India." (*Vide* Ancient India, by R. C. Dutt, C. I. E., I. C. S. PP. 149-50)

१. *Vide* Archealogical Survey. PP. 124-9, Epigraphia Indica, Vol I., PP. 140-47, and Vol. II., PP. 119-25, &c.

२. *Vide* Indian Antiquary, Vol. VI., PP. 53-4, and Vol. XV., PP. 105-41; American Oriental Society's Journal, Part VII, Bhownagar Modern Researches, Part I., PP. 30-37 and PP. 68-70. Epigraphia Indica, Vol. I., PP. 223-8, and Vol. II., PP. 12-7, PP. 182-8, PP. 237-40, PP. 305-10; and Girnar Inscriptions, Vol. II., PP. 21-3 &c.

Preface to his edition of Mâlatimâdhava already referred to under Bhavabhûti. That Vâkpatirâja was a prince as well as a poet is evident both from the passage in the Râjatarangini and from the following reference to him found in Halâyudha's commentary on the Piṅgalasûtras—

'स जयति वाक्पतिराजः सकलार्थिमनोरथैककल्पतरुः ।
प्रत्यर्थिभूपपार्थिवलक्ष्मीहठहरणदुर्ललितः ॥'

Halâyudha's verse is quoted in the Das'arûpakâvaloka with the note that the king referred to is Munja.

According to a statement in the Yas'astilaka Vâkpati- râja was thrown into prison by Yas'ovarman, and there, like James I. of Scotland, composed his poem."

अस्य हि ग्रन्थस्य पुस्तकमेकमेवोपलब्धम् । एतदर्थमस्य पुस्तकस्याधारेण शोधितपु- स्तकेऽस्मिन्मन्येऽस्माकमतिदृष्ट्या न यत्र कुत्रचनाशुद्धिः स्थिता जाता वा । अवेक्ष्य सहृदयाः संशोधयन्तु, यतः—

गच्छतः स्खलनं क्वापि भवत्येव प्रमादतः ।
हसन्ति दुर्जनास्तत्र समादधति सज्जनाः ॥

इति प्रार्थ्यते—

काव्यमाला।

श्रीधनपालविरचिता

तिलकमञ्जरी।

स वः पातु जिनः कृत्स्नं समीक्षते यः प्रतिक्षणम्।
रूपैरनन्तैरेकैकजन्तोर्व्याप्तं जगत्त्रयम्॥ १॥
प्राज्यप्रभावः प्रभवो धर्मस्यास्तरजस्तमाः।
ददतां निर्वृतात्मान आद्योऽन्येऽपि मुदं जिनाः॥ २॥
दिशतु विरतिलाभानन्तरं पार्श्वसर्प-
न्नमिविनमिकृपाणोत्सङ्गदृश्याङ्गलक्ष्मीः।
त्रिजगदपगतापत्कर्तुमाचान्धरूप-
द्वय इव भगवान्वः संपदं नाभिसूनुः॥ ३॥
ध्वानेनामृतवर्षिणा श्रवणयोरायोजनं भ्राम्यता
भिन्दाना युगपद्द्विभिन्नविषयं मोहं हृदि प्राणिनाम्।
आद्ये धर्मकथाविधौ जिनपतेराद्यस्य वाणी नृणां
वृन्दैरुद्यदपूर्वविस्मयरसैराकर्णिता पातु वः॥ ४॥
लक्ष्याञ्जगन्ति पुरुषोत्तमनाभिसूते-
र्देवस्य वक्त्रकमलोदरमावसन्त्याः।
धौतेव दन्तकिरणप्रकरेण मूर्ति-
र्देव्या गिरामधिपतेः शरदिन्दुगौरी॥ ५॥
रक्षन्तु स्खलितोपसर्गगलितप्रौढप्रतिज्ञाविधौ
याति स्वाश्रयभग्नतांहसि पुरे निश्वस्य संचारिताः।

आजानु क्षितिमध्यममवयुनधनकाभिपातनया
मूर्छान्ते करुणामरान्वितपुटा वीरस्य वो दृष्टयः ॥ ६ ॥
प्रबधानामनध्यायः सा वाग्जयति शुद्धया ।
यया प्रतिपदे नेन्दुः कविः क्षीणोऽपि जीवति ॥ ७ ॥
वन्द्यास्ते कवयः काव्यपरमार्थविशारदाः ।
विचारयन्ति ये दोषान्गुणांश्च गतमत्सराः ॥ ८ ॥
वार्योऽनार्यः स निर्दोपि यः काव्याध्वनि सेर्पताम् ।
अग्रगामितया कुर्वन्विभ्रममायाति सेर्पताम् ॥ ९ ॥
शेषे सेवावशेषं ये न जानन्ति द्विजिह्वतः ।
यान्तो हीनकुलाः किं ते न लज्जन्ते मनीषिणाम् ॥ १० ॥
स्वादुतां मधुना नीताः पशूनामपि मानसम् ।
मदयन्ति न यद्वाचः किं तेऽपि कवयो भुवि ॥ ११ ॥
काव्यं तदपि किं वाच्यमवाधि न करोति यत् ।
श्रुतमात्रममित्राणां वक्त्राणि च शिरांसि च ॥ १२ ॥
उत्पतन्त्यजवद्व्योम्नि केचित्प्राप्तपदत्रयाः ।
विशन्त्यन्ये प्रबन्धेऽपि लब्धे बलिरिव क्षितिम् ॥ १३ ॥
कषाश्मनेव श्यामेन मुखेनाधो मुखेक्षणः ।
काव्यहेम्नो गुणान्वक्ति कलाद इव दुर्जनः ॥ १४ ॥
अखण्डदण्डकारण्यभाजः प्रचुरवर्णकात् ।
व्याघ्रादिवभयाघ्रातो गद्याद्व्यावर्तते जनः ॥ १५ ॥
वर्णयुक्तिं दधानापि स्निग्धाञ्जनमनोहराम् ।
नातिश्लेषघनाश्लाघां कृतिर्लिपिरिवाश्नुते ॥ १६ ॥
अश्रान्तगद्यसंताना श्रोतृणां निर्विदे कथा ।
जहाति पद्यप्रचुरा चम्पूरपि कथारसम् ॥ १७ ॥

स्पतिरिवावर्तीत्यर्थः. २. गच्छतामित्यर्थः. ३. अहितामित्यर्थः. ४. माधु- । च. ५. अवचनानि, अधोमुखानि च. ६. 'घोमु' इति स्यात्. ७. 'व- इति स्यात्.

सत्कथारसबन्धेषु निबन्धेषु नियोजिताः।
नीचेष्विव भवन्त्यर्थाः प्रायो वैरस्य हेतवः ॥ १८ ॥
नमो जगन्नमस्याय मुनीन्द्रायेन्द्रभूतये।
यः प्राप्य त्रिपदीं वाचा विश्वं विष्णुरिवानशे ॥ १९ ॥
प्रस्तावनादिपुरुषौ रघुकौरववंशयोः।
वन्दे वाल्मीकिकानीनौ सूर्याचन्द्रमसाविव ॥ २० ॥
सत्यं बृहत्कथाम्भोधेर्बिन्दुमादाय संस्कृताः।
तेनेतरकथाः कन्थाः प्रतिभान्ति तदग्रतः ॥ २१ ॥
जितं प्रवरसेनेन रामेणेव महात्मना।
तरत्युपरि यत्कीर्तिः सेतुर्वाङ्मयवारिधेः ॥ २२ ॥
प्रसन्नगम्भीरपथा रथाङ्गमिथुनाश्रया।
पुण्या पुनाति गङ्गेव गां तरङ्गवती कथा ॥ २३ ॥
प्राकृतेषु प्रबन्धेषु रसनिष्यन्दिभिः पदैः।
राजन्ते जीवदेवस्य वाचः पल्लविता इव ॥ २४ ॥
म्लायन्ति सकलाः कालिदासेनासन्नवर्तिना।
गिरः कवीनां दीपेन मालतीकलिका इव ॥ २५ ॥
केवलोऽपि स्फुरन्बाणः करोति विमदान्कवीन्।
किं पुनः क्लृप्तसंधानपुलिन्द्रकृतसंनिधिः ॥ २६ ॥
कादम्बरीसहोदर्या सुधया वैबुधे हृदि।
हर्षाख्यायिकया ख्यातिं बाणोऽब्धिरिव लब्धवान् ॥ २७ ॥
माघेन विघ्नितोत्साहा नोत्सहन्ते पदक्रमे।
स्मरन्ति भारवेरेव कवयः कपयो यथा ॥ २८ ॥

१ पादलिप्ताचार्यविरचिता २ कुसुमसंधानेन पुलिन्द्रेण [illegible] कृत संनिधि संनिधान यस्य बाणस्य स अभवद् एव, अन्यपक्षे बाणः कादम्बरीकर्ता तस्य सूनुः पुलिन्द्रभट्टेन कादम्बरी कथायाः समाप्तिता निर्वाहिता तत एव विशेषेण कुसुमसंधानमिति [illegible] प्रारब्धनिर्वाहणं येन पुलिन्द्रेण तेन कृत संनिधिः यस्य स इत्यर्थः

निरोद्धुं पार्यते केन समरादित्यजन्मनः ।
प्रशमस्य वशीभूतं समरादित्यजन्मनः ॥ २९ ॥
स्पष्टभावरसा चित्रैः पदन्यासैः प्रवर्तिता ।
नाटकेषु नटस्त्रीव भारती भवभूतिना ॥ ३० ॥
दृष्ट्वा वाक्पतिराजस्य शक्तिं गौडवधोद्धुराम् ।
बुद्धिः साध्वसरुद्धेव वाचं न प्रतिपद्यते ॥ ३१ ॥
मद्रकीर्तेर्भ्रमत्याशाः कीर्तिस्तारागणाध्वनः ।
प्रभा ताराधिपस्येव श्वेताम्बरशिरोमणेः ॥ ३२ ॥
समाधिगुणशालिन्यः प्रसन्नपरिपक्त्रिमाः ।
यायावरकवेर्वाचो मुनीनामिव वृत्तयः ॥ ३३ ॥
सूरिर्महेन्द्र एवैको वैबुधाराधितक्रमः ।
यस्य मर्त्योचितप्रौढिकविविस्मयकृद्वचः ॥ ३४ ॥
स मदान्धकविध्वंसी रुद्रः कैर्नाभिनन्द्यते ।
सुश्लिष्टललिता यस्य कथा त्रैलोक्यसुन्दरी ॥ ३५ ॥
सन्तु कर्दमराजस्य कथं हृद्या न सूक्तयः ।
कविस्त्रैलोक्यसुन्दर्या यस्य प्रज्ञानिधिः पिता ॥ ३६ ॥
केचिद्वचसि वाच्येऽन्ये केऽप्यशून्ये कथारसे ।
केचिद्गुणे प्रसादाद्या धन्याः सर्वत्र केचन ॥ ३७ ॥

अस्त्याश्चर्यनिधानमर्बुद इति ख्यातो गिरिः खेचरैः
कृच्छ्रालङ्घितदिग्विलङ्घिशिखरग्रामोऽग्रिमः क्ष्माभृताम् ।
मैनाकेन महार्णवे हृरतनौ सत्याप्रवेशे कृते
येनैकेन हिमाचलः शिखरिणां पुत्रीति लक्ष्योऽभवत् ॥ ३८ ॥
वासिष्ठैः स्म कृतस्मयो वरशतैरस्त्यग्निकुण्डोद्भवो
भूपालः परमार इत्यभिधया ख्यातो महीमण्डले ।
अद्याप्युद्गतहर्षगद्गदगिरो गायन्ति यस्यार्बुदे
विश्वामित्रजयोज्झितस्य भुजयोर्विस्फूर्जितं गुर्जराः ॥ ३९ ॥

१. तारागणनामको ग्रन्थः स एवाध्वा यस्य.

तस्मिन्नभूद्रिपुकलत्रकपोलपत्र-
वल्लीवितानपरशुः परमारवंशे ।
श्रीवैरसिंह इति दुर्धरसैन्यदन्ति-
दन्ताग्रभिन्नचतुरर्णवकूलभित्तिः ॥ ४० ॥

तत्राभूद्वसतिः श्रियामपरया श्रीहर्ष इत्याख्यया
विख्यातश्चतुरम्बुराशिरसनादाम्नः प्रशास्ता भुवः ।
भूपः खर्वितवैरिगर्वगरिमा श्रीसीयकः सायकाः
पद्येऽपीरिव यस्य पौरुषगुणाः केषां न लग्ना हृदि ॥ ४१

तस्योदग्रयशाः समस्तसुभटग्रामाग्रगामी सुतः
सिंहो दुर्धरगर्वसिन्धुरततेः श्रीसिन्धुराजोऽभवत् ।
एकाधिज्यचतुर्जिताब्धिवलयावच्छिन्नभूर्यस्य स
श्रीमद्वाक्पतिराजदेवनृपतिर्वीराग्रणीरग्रजः ॥ ४२ ॥

आकीर्णाङ्घ्रितलः सरोजकलशच्छत्रादिभिर्लाञ्छनै-
स्तस्याजायत मांसलायतभुजः श्रीभोज इत्यात्मजः ।
प्रीत्या योग्य इति प्रतापवसतिः ख्यातेन मुञ्जाख्यया
यः स्वे वाक्पतिराजभूमिपतिना राज्येऽभिषिक्तः स्वयम् ४३

देव्या विभ्रमसद्मपद्मवदने कर्णावतंसं क्षितेः
सौभाग्यप्रतिपक्षमिन्दुमहसः सर्गान्तरं वेधसः ।
यस्य योऽद्य [illegible] नेत्रामृतं योषितां
रूपं यस्य [illegible] भिरामं वपुः ॥ ४४ ॥

आयाता [illegible] मुद्रितदशं पुरो दर्शिता
[illegible] सुमनस [illegible] ।
यत्[illegible] इव
[illegible] ॥ ४५ ॥

स यस्य [illegible] निजभुजार्जितेन [illegible]
[illegible] ॥ ४६ ॥

शुभ्रे सद्मनि पल्लविन्युपवने वाप्यां नवाम्भोरुहि
क्रीडाद्रौ च मुहुर्मुहुर्विवलितग्रीवैर्विमुक्ता दृशः ॥ ४६ ॥
प्रासादेषु त्रुटितशिखरस्वभ्रलब्धप्रवेशैः
प्रातः प्रातस्तुहिनसलिलैः शार्वरैः स्नापितानि।
धन्याः शून्ये यदरिनगरे स्थाणुलिङ्गानि शाखा
हस्तस्रस्तैः कुसुमनिकरैः पादपाः पूजयन्ति ॥ ४७ ॥
येषां सैन्यभराहितोरगपतिश्रान्ति-प्रयातां बहि-
र्जायन्ते स्थगिता हिमांशुमहसः श्वेतातपत्रैर्दिशः।
आभान्ति प्रभवो नृणामितरवत्तेऽप्यागताः सेवया
यस्यानेकजनाकुले निजवपुर्मात्राः सभामण्डपे ॥ ४८ ॥
न क्ष्मेऽपि समाश्रिता रिपुजनं म्लानिं गता नोन्नतौ
लग्ना साधुगुणद्विषां शुचितया कर्णेन दुष्टात्मनाम्।
निर्दोषा हसनेन दिक्षु गमितेत्यात्मीयवार्तामिव
व्याकर्तुं व्रजति स्म यस्य तरसा कीर्तिः सुरेन्द्रालयम् ॥ ४९ ॥
निःशेषवाङ्मयविदोऽपि जिनागमोक्ताः
श्रोतुं कथाः समुपजातकुतूहलस्य।
तस्यावदातचरितस्य विनोदहेतो
राज्ञः स्फुटाद्भुतरसा रचिता कथेयम् ॥ ५० ॥
आसीद्द्विजन्माखिलमध्यदेशे प्रकाशसाङ्काश्यनिवेशजन्मा।
अलब्धदेवर्षिरिति प्रसिद्धिं यो दानवर्षित्वविभूषितोऽपि ॥ ५१ ॥
शास्त्रेष्वधीती कुशलः कलासु बन्धे च बोधे च गिरां प्रकृष्टः।
तस्यात्मजन्मा समभून्महात्मा देवः स्वयंभूरिव सर्वदेवः ॥ ५२ ॥
तज्जन्मा जनकाङ्घ्रिपङ्कजरजः सेवाप्तविद्यालवो
विप्रः श्रीधनपाल इत्यविशदामेतामबध्नात्कथाम्।
अक्षुण्णोऽपि विविक्तसूक्तिरचने यः सर्वविद्याब्धिना
श्रीमुञ्जेन सरस्वतीति सदसि क्षोणीभृता व्याहृतः ॥ ५३ ॥

अस्ति रम्यतानिरस्तसमस्तसुरलोका स्वपदापहारशङ्कितशतक्रतुप्रार्थितेन शततमक्रतुपान्त्यविघ्नेनार्थमिव पार्थिवानामिक्ष्वाकूणामुत्पादिता प्रजापतिना, धृतोज्ज्वलवर्णशालिनी कर्णिकेवाम्भोरुहस्य मध्यभागमलंकृत्य स्थिता भारतवर्षस्य, सुधाधवलभित्तिना विशालवप्रेण परिगता प्राकारेण, विपुलसोपानसुगमावतारवापीशतसमाकुला, मनोरथानामपि दुर्विलङ्घेन प्लवमानकरिमकरकुम्भीरभीषणोर्मिणा जलप्रतिबिम्बितप्राकारच्छलेन जलराशिशङ्कया मैनाकमन्वेष्टुमन्तःप्रविष्टहिमवतेव महता खातवलयेन वेष्टिता, पवनपटुचलितधवलध्वजकलापैर्भ्रमदम्बरमार्गणाहतक्रौञ्चाद्रिच्छिद्रैरिवोद्भ्रान्तराजहंसैराशानिर्गममार्गायमाणैर्धनुर्भिस्तुङ्गैर्गोपुरैरुपेता, प्रांशुशिखराप्रज्वलत्कनककलशैः सुधापङ्कधवलप्राकारवलयितैरमरमन्दिरमण्डलैर्मण्डलितभोगमध्यप्रवेशितोन्मणिफणासहस्रं शेषाहिमुपहसद्भिरलंकृतचत्वरा, त्वरापतत्पथिकविस्तारितारणीसिक्तसान्द्रवालद्रुमैर्द्रुमतलनिपातिना परिश्रान्तपथिकलोकेन दिवसमाकर्ण्य ग्राम्यमधुरतारपटीयप्रचीत्कारैः परित्यक्तसकलव्यापारेण पौरवनितामुखार्पितदृष्टिना सविक्रियं प्रजल्पता पठता गायता च भुजंगजनसमाजेन क्षणमप्यमुच्यमानमनोभवभवनभावनीभवनैः प्रतिदिवसमधिकाधिकोन्मीलल्लीलकान्तिभिः स्वसंततिप्रभवपार्थिवप्रीतये दिनकरेणेवाकृष्य संचार्यमाणसकलशर्वरीनिर्भरस्मरकाननानुकारिभिरारामैः श्यामायमानपरिसरा, गिरिशिखरततिनिभसातकुम्भप्रासादमालाध्यासितोभयविभागैः स्फुटविभाव्यमानमरकतेन्द्रनीलवज्रवैडूर्यराशिभिश्चामीकराचलतटीव चण्डागुरयचक्रमार्गैः पृथुलायतैर्विपणिपथैः प्रसाधिता, धृतोद्धुरप्राकारपरिवेषैरभ्रंकषप्रतोलिभिरुत्तुङ्गमकरतोरणावनद्धहरितचन्दनमालैर्दोलाविभूषिताङ्गणवेदिभिरथान्तकालागुरुधूपधूमाक्षेपभयपलायमानदन्तवलभिकाभित्तिचित्रानिव विचित्रमयूखजालकमुचो माणिक्यजालकान्कलयद्भिरत्युत्तारैरनेकभूमिकाभ्राजिष्णुभिः सौधैः प्रवर्तिताविरतचान्द्रोदया प्रतिग्रहं स्वच्छधवलायताभिर्दृष्टिभिरिव दिदृक्षारसेन वसुधया व्यापारिताभिः क्रीडासरसीभिः संवलिता, मृदुपवनचलितभृङ्गीकालतावलयेषु वियति वितामसितागुरुधूपधूमयोनीनामासारवारिणेवोपसिच्यमानेष्वतिनीलसुर

गृहोपवनेषु वनितासखैः विलासिभिरनुभूयमानमधुपानोत्सवा, मदकलकोकिल-विलासिनीनितम्बास्फालनस्फारिततरङ्गया गृहीतसरलमृणालयष्टिभिः पूर्वार्णवविर्तीर्णैर्वृद्धकञ्चुकिभिरिव राजहंसैः क्षणमप्यमुक्तपार्श्वया कपिलकोपानलेन्धनीकृतसगरतनयस्वर्गवार्तामिव प्रष्टुं भागीरथीमुपस्थितया सरिता सरस्वत्याख्यया कृतपर्यन्तसख्या, सततगृहव्यापारनिषण्णमानसाभिर्निसर्गतो गुरुवचनानुरागिणीभिरनुल्बणोज्ज्वलवेषाभिः स्वकुलाचारकौशलशालिनीभिः शालीनतया सुकुमारतया च कुचकुम्भयोरपि कदर्थ्यमानाभिरुद्धत्या, मणिभूषणानामपि खिद्यमानाभिर्मुखरतया रतेष्वपि ताम्यन्तीभिर्वेया(ज्ञा)त्यपरिग्रहेण, स्वप्नेऽप्यलङ्घयन्तीभिर्द्वारतोरणमङ्गीकृतसतीव्रताभिरप्यसतीव्रताभिरलसाभिर्नितम्बभरवहने तुच्छाभिरुदरे तरलाभिश्चक्षुषि कुटिलाभिर्भ्रुवोस्तृष्णाभिरङ्गशोभायामुद्धताभिस्तारुण्ये कृतकुसङ्गाभिश्चरणयोर्न स्वभावे, कोपेऽप्यदृष्टमुखविकाराभिर्व्यलीकेऽप्यनुज्झितविनयाभिः खेदेऽप्यखण्डितोचितप्रतिपत्तिभिः कलहेऽप्यनिष्ठुरभाषिणीभिः सकलपुरुषार्थसिद्धिभिरिव शरीरबद्धाभिः कुलप्रसूताभिरलंकृता वधूभिः, इतराभिरपि त्रिभुवनपताकायमानाभिः कुबेरपुरपुण्याङ्गनाभिरिव कृतपुण्यजनोचिताभिः पादशोभयापि न्यक्कृतपद्माभिरूरुश्रियापि लघूकृतरम्भास्तम्भाभिर्गौर्यापि छायया सौभाग्यहेतोरुपासिताभिरिन्दुनापि प्रतिदिनं प्रतिपन्नकलान्तरेण प्रार्थ्यमानमुखकमलकान्तिभिर्मकरध्वजेनापि दर्शिताधिना लब्धहृदयप्रवेशमहोत्सवाभिरप्रयुक्तयोगाभिरेकावयवप्रकटाननेनमरुतामपि गतिं स्तम्भयन्तीभिरव्यापारितमन्त्राभिः सकृदाह्वाननेन नरेन्द्राणामपि सर्वस्वमाकर्षयन्तीभिरसदोषधी-
. भिरीपत्कटाक्षपातेनाचलानपि द्रावयन्तीभिः सुरतशिल्पप्रगल्भता-
. . रूपमपि निरुपयोगमवगच्छन्तीभिस्तारुण्यमपि तृणलघु गणयन्ती-
. . . हास्यकोटौ कलयन्तीभिराभरणसंभारमपि भारमवधारय-
. प्रसाधनाडम्बरमपि विडम्बनापक्षे स्थापयन्तीभिरुपचारमथाचार-
. प्रपञ्चयन्तीभिः कैश्चिदधरैरिव शतशः खण्डितैरप्यखण्डितरागैरनि-
. १५. . रसपरिमलाभिरपरैस्तु चम्पकैरिव कदाचिदुपभ्रमणयितामानीय प्रगुणैरप्रसन्ने रणन्मधुकरध्वनिना मन्दं मन्दं रणरणा-

दानेन

[illegible] पुरुषोत्तमगुणदर्शिभिरिव [illegible] क्रीडापर्वतकपरिसरैः [illegible] निर्मितप्रासादा, लक्ष्मीसदनैरिव परि-गृहीत [illegible] [illegible]

ध्यासंकुला, राज्यनीतिरिव सन्निप्रतिपाद्यमाना वार्ताधिगतार्था, अर्हद्दर्शनस्थितिरिव नैगमव्यवहाराक्षिप्तलोका, रसातलविवक्षुरविरथचक्रभ्रान्तिरिव चीत्कारमुखरितमहाकूपारघट्टा, सर्वाश्चर्यनिधानमुत्तरकौशलेष्वयोध्येति यथार्थाभिधाना नगरी । या सितांशुकरसंपर्कादपरिस्फुटस्फटिकदोलासु बद्धासनैर्विलासिमिथुनैरवगाह्यमानगगनान्तरा यस्यां समन्तादन्तरिक्षसंचरत्खेचरमिथुनस्य शुचिप्रदोषेषु शोभामधरीचकार विद्याधरलोकस्य । यस्याश्च गगनशिखोल्लेखिना प्राकारशिखरेण स्खलितवर्त्मा प्रस्तुतचातुर्विप्रत्यग्रवन्दनमालाश्यामलामधिगोपुरं विलम्बयामास वासरमुखेषु रविरथाश्वपङ्क्तिमरुणः । यस्यां च प्रियतमाभिसारप्रचलितानां पण्याङ्गनानामङ्गलावण्यसंवर्धिताभिराभरणरत्नांशुसंततिभिः स्तम्भिततिमिरोदया भवनदीर्घिकासरोजवननिद्राभिरन्वमीयन्त रजनीसमारम्भाः । या च दक्षिणानिलतरङ्गितानां प्रतिभवनमुच्छ्रितानामनङ्गध्वजानामङ्गुलीविभ्रमाभिरालोहितांशुकवैजयन्तीभिः कृतमकरध्वजप्लोषमहापातकस्य शूलपाणेर्दत्तावकाशामलकापुरीमिव तर्जयन्ती मधुसमये संलक्ष्यते । यस्यां च मुदितगृहशिखण्डिकेकारवमुखरिताभिस्तरुणजलदपङ्क्तिभिः परिवारितप्रान्तासु प्रासादशिखरमालासु प्रावृषि कृतस्थितयो ग्रीष्मकालपरिभुक्तानामुपवनोपरुद्धपर्यन्तभुवामध्यलनभूमिकानां नोदकण्ठन्त सुकृतिनः । यस्यां च जलधरसमयनिर्धौतरेणुपटलनिर्मलानामुद्ग्रसौधाग्रपद्मरागग्राव्णां प्रतिभाभिरनुरञ्जितः शरत्कालरजनीपौरजनीवदनपराजयलज्जया प्रतिपन्नकाषाय इव व्यराजत पार्वणो रजनिजानिः । यस्यां च तुषारसंपर्कपटुतरैस्तरुणीकुचोष्मभिरितस्तत[illegible] [illegible]दैमिनीष्वपि क्षणदास्वमन्दीकृतचन्दनाङ्गरागगौरवमदचाङ्गार[illegible] [illegible]पेक्षापद्मजवनमधुप्रभञ्जनाः । यस्यां च वी[illegible]गृहाणां राजपथातिक्रमः, दोलाक्रीडासु दिगन्तरयात्रा, कुमुदख[illegible]नां राज्ञा सर्वस्वापहरणमनङ्गमार्गणानां गर्भपट्टनव्यसनं वैष्णवानां [illegible] प्रवेशः, सूर्योपलानां मित्रोदयेन ज्वलनम्, वैशेषिकमते द्रव्यस्य कूटस्थनित्यता । यत्र च भोगस्पृहया दानप्रवृत्तयः, दुरितप्रशा-

न्तये शान्तिककर्मणि भयेन प्रणतयः, कार्यापेक्षयोपचारकरणानि, अतृष्णया द्रविणोपार्जनानि, विनयाधानाय वृद्धोपास्तयः पुंसामासन् ॥

तस्यां च भुवनत्रयाश्चर्यभूतायां नगर्यामवार्यभुजबलारातिकठिनकण्ठास्थिदलनदन्तुरकृपाणधारोऽवतार इव साक्षादरुणसारथेरेकरथाक्रान्तचतुरब्धिसीमा, समस्तैकविष्टपाधिपतया तुल्यरेखया वासुकिवासवयोरवस्थितः, यथाविधि व्यवस्थापितवर्णाश्रमधर्मः, यथार्थः प्रजापतिः, प्रतिपक्षाणामान्तराणामन्तराणां च विनेता, प्राप्तदैवपुरुषकारानुगुण्यः, षाड्गुण्यप्रयोगचतुरः, चतसृष्वपि विद्यासु लब्धप्रकर्षः, मनुष्यलोक इव गुणरुपरिक्षितोऽपि मध्यस्थः, सर्वलोकानां विशेषज्ञोऽपि समदर्शनः, सर्वदर्शनानामनायासगृहीतसकलशास्त्रार्थयापि नीतिशास्त्रेषु क्लिष्टया परमाणुसूक्ष्मयापि क्रोडीकृतत्रैलोक्यया व्यक्तविवेकयाप्यतिनिबिडया प्रसन्नयाप्यसन्निहितमदया विशालहृदयासादितस्वेच्छावकाशयेवातिदूरप्रसृतया प्रज्ञया सम्यग्ज्ञातहेयोपादेयविभागः, सन्निहितदण्डनीतिप्रतीहारिसमाकृष्टाभिः समन्ततः पतिंवराभिरिवागत्यागत्य सिद्धमालाभिराह(भि)तो विपक्षलक्ष्मीभिः, गगनाभोग इव शशिभास्कराभ्यामम्बुन इव शङ्खशंकाभ्यामम्भसांपतिरिवामृतवाडवाभ्यामभिरामभीषणो यशःप्रतापाभ्याम्, इन्दुविमलाभिर्जलदसमयारम्भ इव राजहंसपङ्क्तिभिः प्रतिमानमं प्रस्थिताभिर्व्योमभुवनान्तरालो गुणपरम्पराभिः, असंख्यगुणशालिनापि समस्तन्तुख्यातेन सर्वदाप्रसादितलोकेनाप्येकदानानन्दितजनेनोदात्तेनापि स्थिरेन चरितेन पवित्रितत्रिभुवनावनि, उचापशब्दः शत्रुसंहारे न यन्तुविचारे, वृद्धत्यागशीलो विवेकेन न प्रज्ञोत्सेकेन, गुरूणा वितीर्णाज्ञाशासनो भक्त्या न प्रभुशक्त्या, स्वजनपराङ्मुख परभार्यासु न सपर्यासु, अवनितापहारी पालनेन न लालनेन, अकृतकारुण्य कारागणे न शरणे, सौजन्यपरतन्त्रवृत्तिरप्यसौजन्ये निपुण, नलपृथुप्रभोऽप्यनलपृथुप्रभ, सैमिद्धतिकरस्फुरितप्रतापोऽप्यकृशानुभावोपेत, मगरान्वयप्रभवोऽप्यमृतशीतलप्रकृति, शत्रुघ्नोऽपि विधुतकीर्ति, अशेषशमस्युपनोऽपि सकलभूभारधा-

१. स्वजन आलिङ्गन. २ विलासेन न बालेशापहारी, अथवा अ॑वल्लाना. ३ बध्य ४ सावध ५ विधुता पृतकीर्ति शत्रुप्रकलत्रम् ६. नाग

रत्नाकरः, हरिनाभिनिर्भिन्नगोत्रोऽपि आत्मभूरिवाजः, सर्वसागरैरिवै-स्थापितगाम्भीर्यः, सर्वगिरिभिरिवाधिरोपितोन्नतिः, सर्वरत्नैरिव अभि-प्रतापः, सर्वचन्द्रोदयैरिव रचितकीर्तिः, सर्वमुनिभिरिव निर्मितोपनयः, सर्वकेसरिभिरिव कल्पितपराक्रमः, सर्वसिद्धमन्त्रौषधीभिरिवोपबृंहितप्रभावः, पृथ्वीमय इव स्थैर्ये, निदाघमय इव तेजसि, मन्मथमय इव वपुषि, लक्ष्मीमय इव लावण्ये, सुधामय इव माधुर्ये, सर्वोत्तम इवात्मप्रभाववै-ध्वनितः, लक्ष्मीमदविकारैरनालीढः, मन्मथमदक्रीडाभिरनाकृष्टः, शि-थिलादेरयन्त्रितः, प्रमादमेघमलिनैरदूरीकृतः, धर्मैकपर्यायितेन निगमान-प्रतिष्ठः, सततमेवनेपरतः, अतिविशुद्धस्वापुरुषार्थस्यापि सर्वकालगुणां भुजंगतया भासितः, सार्वभौमो राजा मेघवाहनो नाम । यस्य फेनव-त्स्फुटप्रसृतयशोऽट्टहासभरितभुवनकुक्षिरङ्गीकृतगजेन्द्रकृत्तिभीषणः प्रकटि-तानेकनरकपालः प्रलयकालविभ्रमेष्वाजिमूर्धसु संजहार विश्वानि शात्र-वाणि महाभैरवः कृपाणः । यस्य चाकाण्डदर्शितमकरध्वजदिग्दाहो वज्र इव बिडौजसो निर्ददाह महीभृत्कुलानि[1] समन्ततः प्रज्वलत्प्रतापः । यश्च संगरश्रद्धालुरहितानामुन्नत्यानुतोषः प्रणत्यादानव्यसनी जनानाम-र्थितयाप्रीयत न कृतार्थतया । कुशाग्रीयबुद्धिः कार्याणां वैषम्येन ज-हर्षे न समतया, लक्ष्मीहठाकर्षणलम्पटो दैवस्य वैमुख्यमाचकाङ्क्ष नाभि-मुख्यम्, विजयश्रीसंविभागकृपणः स्वानुजीविनां भीरुतया रेमे न सौण्डीर-तया, धैर्यव्यक्तिकामो व्यसनाय स्पृहयांचकार नाभ्युदयाय, विनयचि-कीर्षया स्खलितमतिर्गुरूणां कोपेन मुमुदे न प्रसादेन, सकलाधर्मनिर्मूलना-भिलाषी कलेरवतारस्योदकण्ठत न कृतयुगस्य । यस्य च प्रताप एव वसुधामसाधयत्परिकर एव सैन्यनायकाः, महिमैव राजकमनामयत्कीर्तिः [illegible]राः, सौभाग्यमेवान्तःपुररक्षास्थितिः स्थापत्याः, आकार एव प्रभुतां शशंस परिच्छदश्छत्रचामरग्राहाः, तेज एव दुष्टप्रसरं रुरोध राज्याङ्गभङ्गरक्षाः, आज्ञैवान्यायं न्यषेधयद्धर्मो धर्मस्थेयाः, रूपमेव मन-स्विनीः प्रसादमनयद्विनोदो नर्मसचिवाः, धार्मिकतैव दुरितानि प्रति-

१. न विद्यते वनेचरता यस्य. २. नरकाणां पालाः.

भवत (८) समस्त. पुरीयम्, यत्रैव मन्दानिलविचलित कोमल पल्लवः, कालिकागुरुपुष्पक एव वनराजावधर्वं कटिर्गुरुपुष्पाः, स्मरा एव रिपु श्रीनिन्दनदक्षिणदो वन्दिजुष्टः । यत्र चाकन्ददारिणो अपि पुष्पदण्डका वपुः, वनमालेवपदा अपोमन्निनो विभवः, अन्तरवर्णो अपि वर्ण न बत्स-मालोविनदन्त हृदय । यस्मिंश्च राजः पवनविलसनावली सहार्ज्जित वसुमती भाजुरा भोगमायम, हृद्यो धीदनम्, दलितो दिव्यमदनम्, पदाती वि-भव:, निर्दोलो गन्दर, गृहमञ्जुर्धवलो प्रासादवदः, पुत्र विलासेषु दविसंग-दर्शनम्, तदधीनागमदृष्टा, त्रिभुवनवंशाग्नु मकरमादर्शनि, द्विजातिविघा-दा इन्द्रोद्धरणम्, श्रीदामगुरुधमेराजवरासनर्वतःवम्, मतिप्रसरलोचनग्-तिषयानु पुष्पत्सवनम्, नातिनामप्रशस्तदोषेण वारवर्ग बन्धवधमारणो-ति, देवेविधवर्णे हृदनमप्रासादम्, गुणानगुणगर्वमनको वभूव । किं बहु-ना । यत्र भाग्ये गृध्रदनिवादिवराङ्गनीभूमतादिवादेनापि दविर्ज गुरुगुरु-नाहस्मापि सादपधः तिला. कला एव विलयः, तदपि भुवनभारमनापागे-नैव भूपालिता पुरैव यो बभार । निर्व्वकभूतलगतसुभुवनभारतया च सं द्वि-तीयं दोर्घ दूर्वायमानदिवमादवंहाद्गु स्फटमं पुरमापत्नं सपमनादागमनमन्यन्त-जनाः । कि. च । गुणमदजलासारकलितवसासदनमेदमण्डलान्धकारिताहदि-भागेषु घनघनानिनपाषण्डपूर्णमानदमनिपोषितेषु दर्वोन्मनगदारितकरतलाङ्गुलिन-करालितदिगन्तरमानरन्ध्रविनानिलविशुद्धिषु मचण्डानिलवणुवरकोपल-मकरमगुरतरमभिपुरस्पृष्टानवजनितजगज्ज्वरेषु मनर्थेभूपधेभिपूज्यामणिम-र्दिवषदविलर्षितेन्द्रचापचक्रान्तेषु मत्याहतमधमजलधरसमयदाढ्राविषापितु भोगस्य यदीयर्निर्म्येषु सकलजनिपक्षलक्ष्मीजिघृक्षया सारसमये समन्ततः- प्रवर्त्तितेषु विषममर्त्यविभिगम्यवार्तितोऽपि कंसद्विष इव द्वीपान्तरीपाल-निबदस्य निद्राक्षयमगच्छत । अभ्यच ।

> यस्य दोष्णि स्फुरद्धेतौ प्रतापे विबुधैर्भुवः ।
> धीदमर्क द्वयांना नाशो राशौ निरन्वयः ॥
> कृतावनपरिश्रिमि नित्ये यदरिभिर्निशा ।
> रविरिव न वेश्मनि नवेऽस्मनि ॥

अन्तर्दग्धागुरुशुचामपि यस्य जगत्पतेः ।
नारीणां संहतिर्धीरुवैषा कारागृहे रतिम् ॥
दृष्ट्वा वैरस्य वैरस्यमुज्झितास्रो रिपुव्रजः ।
यस्मिन्विश्वस्य विश्वस्य कुलस्य कुशलं व्यधात् ॥

स राजा बाल एवाधिगतराज्याभिषेकः सकलभुवनाभिभाविना भुजबलेन निर्जित्य सप्ताम्बुराशिरशनाकलापां काश्यपीम्, कृत्वा सततसंचरणशीलस्य यशसः सुखप्रचारार्थमिव निष्कण्टकाः ककुभः, दिक्कुम्भिनामालानस्तम्भानुकारिणः समारोपितस्वनामवर्णाङ्कश्रेणीकानारोप्य दिशामष्टानामपि पर्यन्तेषु, जयस्तम्भानुपार्जितप्रभूतकोशं वशीकृतसमस्तसामन्तमायचमत्रिमण्डलमुपगृहीतमित्रवर्गमाप्तपुरुषाधिष्ठितदुर्गं सममपि राज्यमाजन्मनः प्ररूढपरमसौहृदस्य हृदयस्येवातिविश्वसनीयस्य बाहोरिव वसुंधराभारवहनक्षमस्कन्धस्य प्रगल्भमत्युपहसितधिषणस्यापि प्रज्ञावतां धौरेयस्य विदितनिःशेषनीतिशास्त्रसंहतेरमात्यवर्गस्यायत्तमकरोत् । आत्मनापि निःशेषितारिवंशतया विगतशङ्कः स्वधर्मव्यवस्थापितवर्णाश्रमतया जातनिर्वृतिः पर्यवसिताखिलप्रारब्धकार्यतया निराकुलमनास्तत्कालं मनःपुरीमनुप्रवेष्टुकामं कार्मुकधारणापराधविलक्षमनसं मकरलक्ष्माणमनुग्राहयितुमागतेन विस्तारितचतुरोक्तिना दूतेनेव नवयौवनेनोपदर्शितेष्विन्द्रियग्रामहारिषु विषयेषु परिभोगलालसं मानसमासञ्जयामास । तथाहि—कदाचित्सकुतूहलगृहदेवतावलोकितः, कामिनीजनाभरणझात्कार एव तूर्यरवसंवर्धितैस्तारतरविलापिनां वैतालिकानामिव केलीशकुन्तानां ध्वनिभिराधीयमानरभसः, सरभसदशनामदंशदलितदन्तच्छदमदयकचग्रहोल्लसद्भ्रुकुटीभूषितललाटदेशमावेशपरवशप्रवृत्तकरप्रहारव्याहरन्मणिवलयमविरलोद्गतश्रमस्वेदतिम्यद्रोमाञ्चकवचमनवरतमुक्तकौसुमशरासारव्यपदेशादुपजाततुष्टिनेव मानसभुवा देवेन पात्यमानपुष्पवृष्टिः, उत्कृष्टकरणप्रयोगरमणीयमत्यद्भुतं रतसमरमाततान । कदाचिन्नीलपटावगुण्ठिताङ्गो लाङ्गलीव कालिन्दीजल-

१. 'विय विप्रयोगे' इति धातोर्वेप इति रूपम्, ततश्चारुः वेपो विप्रयोगो यस्याः

दोलिकाः मन्दमन्दमदारागमलिननयनो बहुलप्रदोषाभिसारिकाः सुरत-मवस्थं । कदाचिदुत्सिञ्चितकनकशृङ्गसुन्दरो मन्दराद्रिरिव क्षीरोदजलवी-चिभिरगृहीतविविधवाराङ्गनाकरकनकशृङ्गमुक्ताभिर्वारिधाराभिरभिषिच्यमानो सि-च्यमानो जलक्रीडामकरोत् । कदाचिन्मुदितमुग्धहरिणोपदिश्यमानमार्गो मृगाङ्कमौलिरिव कैलासशिखरे सुरतक्लिन्नविग्रहो क्रीडागिरौ देवीसमेतः सविभ्रमं चचार । कदाचिच्चन्दनगौरपादतलाहतस्तनविभ्रमाणां मेघ-गीनां मयूराणां मदं मनसि निष्पन्दतारः प्रान्तनिपतदम्बुधारान्धकारितोदरकुहरेषु धारागृहेषु विविधनिपतत्पानप्रसादी मनसिशयसंतापमल्पयाहयत् । कदाचिद्व्यायामपरिश्रमः स्वपरिगृहीतानां गृहोद्यानवीरुधामकालकुसु-मोद्गमकारिणमङ्गनान्दोहदयोगानदात् । कदाचिद्गलितमृगमदाङ्गरागमनुरा-गर्भं स्वेदजलमजस्रमुज्झितानं बहु मन्यमानः प्रतिकर्मासमाप्तिकाम्यया कामिनीमुखचुम्बनाभिषिष्यन्नकनककुटिलाः समाहूलीरकल्पयत् । कदाचि-त्सीदन्त्यै पूर्वगर्जितः पथिकमयवप्सुन् ‘क गच्छसि’ इति यदालीकभ्रु-कुटिभिर्विदग्धवनिताभिराकृष्य कृतविषमपदपातो बलादिव द्वारकपाटसं-पुटेषु वासवेश्मसु सखीसमक्षमेवाक्षिप्यत । कदाचिदीर्ष्यारुणप्रतिममदा-घटाक्षकर्बुरमुखरशिखरकोलाहलाप्तामिव कापिशायिनं स्वयमुत्क्षिप्तमा-णिक्यचषकचन्द्रिकाप्रहासिषु प्रासादतलेषु प्रेमपरवशः प्रणयकुपिताः प्रेयसीः सानुनयमपाययत् । कदाचिद्वदनमण्डनादिभिर्विडम्बनाप्रकौतुक-हसन्धिदूषकानन्तःपुरिकाजनमहासयत् । कदाचिदङ्गनालोल इति निपुण-चित्रकारैश्चित्रपटेष्वारोप्य सादरमुपायनीकृतानि रूपातिशयशालिनीनाम-वनिपालकन्यकानां प्रतिबिम्बानि परित्यक्तान्यकर्मा दिवसमालोकयत् । कदाचित्स्वयमेव रागविशेषेषु संस्थाप्य समर्थितानि शृङ्गारप्रायरसानि स्वरचितसुभाषितानि स्वभावरक्तकण्ठया गायकगोष्ठ्या पुनरुक्तमुपगीयमा-नान्यनुरागभावितमनाः शुश्राव । कदाचिदावेदितनिखिलनाट्यवेदोपनिष-द्भिर्नर्तकोपाध्यायैरुपदर्शितानां नर्तकीनामक्षुण्णेन शास्त्रवर्त्मना कृतसूक्ष्म-गुणदोषोपन्यासः पदप्रयासविधिप्रासादवर्तिनो विदग्धराजलोकस्य मनो जहार । कदाचिद्भवनदीर्घिकाम्भसि प्रवृत्तनिर्भरक्रीडारसानामन्तः

सिनीनां पतिताङ्गुलीयकमुद्रान्वेषणादिना तेन तेन व्याजेन निमज्य गृहीतजघनांशुकौ विभ्रमभ्रमज्ञसुभगल्लाटलेखानि व्याजवैलक्ष्यहासविकसितकपोलदर्पणान्यलीकाकोशपदकृपवाधि समासन्नप्रतिमदामुखप्रहितकृतिमप्रपातरलतरतारकाण्यविरतदिदृक्षारसो वीक्षामास मुखानि । किं बहुना । यदुचितं यौवनस्य रुचितं चित्तवृत्तेराराधकं विदग्धानामबाधकं लोकद्वयस्य, तदपरमप्यविकलतया विवेकस्य स्थिरतया कुलाभिमानस्य सम्यक्त्वतया विनयस्य भूयिष्ठतया च सत्त्ववृत्तेः, यथा न धर्मः सीदति यथा नार्थः क्षयं भजति यथा न राजलक्ष्मीरुन्मनायते यथा न कीर्तिर्मन्दायते यथा न प्रतापो निर्वाति यथा न गुणाः श्यामायन्ते यथा न श्रुतमुपहस्यते यथा न परिजनो विरज्यते यथा न मित्रवर्गो ग्लायति यथा न शत्रवस्वरलायन्ते तथा सर्वमन्वतिष्ठत् । सेवकानुरागस्य संरक्षणाय च वितीर्णसर्वावसरमन्तरान्तरा सभामण्डपमध्यास्त । धर्मपक्षपातितया च देवद्विजातितपस्विजनकार्येषु महत्सु कार्यासनं भेजे । पौरलोकपरितोषहेतोश्च वसन्तादिषु सविशेषप्रवृत्तोत्सवां निर्गत्य नगरीमपश्यत् । निसर्गत एवास्य पूर्वपार्थिवातिशायिनी प्रजासु पक्षपातस्य परवशा वृत्तिरासीत् । यतः—स तथाप्रसक्तोऽपि विषयोपभोगसुखेषु, जानन्नपि जागरूकताममात्यानाम्, विद्वानप्युपादेयतां निजाज्ञायाः, प्रत्यहमावेद्यमानप्रजानुरागोऽपि प्रणिधिपुरुषैरादेशसंपादनपटीयसि श्रद्धेयवचसि नेदीयस्यपि मौलभृत्यवर्गे, तासां प्रजानां सुस्थासुस्थोपलम्भाय केनाप्यनुपलक्ष्यमाणविग्रहः कुसुमायुध इवायुधद्वितीयः स्वयमेव निर्गत्य निशामुखेषु प्रतिगृहं नगर्यां चक्राम । किंवदन्तीशुश्रूषया च तत्र स्थाने सनिविष्टा विशिष्टजनगोष्ठीर्जगाहे । प्रतिश्रयकुटीषु च दिगन्तरागतपथिकसततसवाधास्ववढौकत । राजव्यापारकथाप्रक्रमे च पौराणामाशयपरीक्षार्थमवनीपतेरमात्यस्य तदधिकृतानां च यथासंभवं परिकल्प्य दोषानुदकीर्तयत् । तैश्च प्रशान्तनिखिलोपद्रवतया सुखितैः स्वामिसचिवाध्यक्षमिथ्यापरिवादश्रवणबद्धामर्षैरमत्यभिज्ञादोषेण परुषाक्षरमधिक्षिप्यमाणः परां मुदमुवाह ॥

सचिवलोकोऽपि श्रुतत्वाद्धर्मशास्त्राणामपेक्षितत्वादतीतपुरुषव्यवहाराणा-

मकर्कशत्वादाशयस्य परिज्ञातत्वाच्च प्रभुचित्तवृत्तेः परिहरन्प्रजाखेदमखिलान्यपि राजकार्याणि चक्रे ॥

एवं च राज्ञः परित्यक्तसकलभुवनचिन्ताभारस्य निर्व्यग्रमुपस्थितानन्तभोगलालितमूर्तेरतिमहासागरमध्यगतस्य सुखनिद्रापरवशात्मनस्तत्कालमनवेक्षितयापि लक्ष्म्या सुचिरमरूढप्रणयानुरोधादमुक्तसंनिधेर्दैवस्य दानवारेरिवातर्कित एव भूयाञ्जगाम कालः । भूयसा च कालेन यत्किल लोके प्रसिद्धं विषयाणामपि प्रतिबद्धं पुण्यैरपि निष्पाद्यमिन्द्रियैरप्यास्वाद्यमैश्वर्येणापि भोग्यं महीभुजामपि योग्यमखिलमपि तत्प्रायेण जीवलोकसुखमनुबभूव । केवलमात्मजाङ्गपरिष्वङ्गनिर्वृतिं नाध्यगच्छत् । समग्राण्यपि कारणानि न प्राग्जन्मजनितकर्मोदयक्षणनिरपेक्षाणि फलमुपनयन्ति । यतोऽस्य नूतनेऽपि वयसि महत्यप्यन्तःपुरे बहुनापि कालेन नैकोऽप्युदपादि तनयः । क्रमादतिक्रामति च यौवने जरठतालिङ्ग्यमानवपुषस्तरोरिव त्रुटति कुसुमेषुरसे पल्लवस्येवाविर्भवति वैराग्ये विवेकबलपीडितासु मकरध्वजध्वजिनीष्विव वितीर्णधर्मद्वारासु निर्गच्छन्तीषु मनसः कामिनीसमागमवाञ्छास्वपत्यमुखदर्शनं प्रति निराशस्य 'राजन्, अध्वरस्वाध्यायविधानादानृण्यं गतोऽसि नः पितृणामपि गच्छ' इति याचितप्रसूतेरिव प्रादुर्भूतधर्मवासनातया संनिहितैर्देवर्षिभिः, 'वत्स, निवापदानैरिदानीमायुष्मता संभाविताः स्म प्रभूतकालम् । अमतस्तु का गतिरस्माकम्' इति मुहुर्मुहुरुच्यमानस्येव स्वप्नेषु पितृभिः, 'तात, पूर्वपुरुषैरपि तावकैरियन्तं मार्गमानीताहम् । त्वयाप्यतिवृद्धाया मार्गदर्शको मे निरूपणीयः' इति प्रार्थितस्येव पश्चात्क्रमयेक्ष्वाकुपार्थिवसंतत्या, 'शठ, सर्वः कृतार्थीकृतस्त्वया । मम पुनराश्रयमात्रमपि न सूचितं भवता । क्व भूत्वा भविष्यत्प्रतिपक्षप्रतापातपक्लान्तिता कालमतिवाहयिष्यामि मन्दभाग्या' इति सोद्वेगमुपालभ्यमानस्येव लब्धप्रसरया श्रिया, 'नाथ, कस्यचित्क्वचिदस्ति गतिः, अहमेव निर्गतिका । कुरु यत्सांप्रतं मदुचितम्' इति सखेदया संतानार्थमभ्यर्थितस्येव भुजलग्नया भुवा, 'देव, त्वद्वंश्येन गोप्त्रा विना कालान्तरे बलवदरातिहठविलुप्यमानाभिः शरणाय कः समाश्रयणीयोऽस्माभिः' इति विज्ञापितस्येव चित्त

प्रजाभिः, 'सखे, किं मया तव समीहितसिद्ध्यनुपयुक्तशक्तिना सुचिरं स्थितेन? अनुजानीहि माम्' इत्यापृष्टस्येव श्लथीकृतोपगूहनं प्रयाता यौवनेन, 'विद्वन्, किमपरैरालापैः? आत्मानं त्रायस्व पुंनाम्नो नारकात्' इति सोत्प्रासं शासितस्येव गुरुकृतेन श्रुतिधर्मेण, मर्मदाही मुर्मुर इव प्रादुरभवदस्य चेतसि चिन्तासंज्वरः। येन प्रतिदिवसमासादितोद्दामप्रौढिना निदाघतपन इव निजतेजसा ताप्यमानो गुणानुरक्तयापि राजलक्ष्म्या दुर्भगाङ्गनयेव नारमत। मूलेऽतिमधुरेष्वपि विषयोपभोगसुखेषु काशस्तम्बेष्विव तृणबुद्धि मचकार। कुमारोत्पत्तिकारणमावमप्रतिपद्यमानमप्यन्तःपुरमफलपुष्पतया शरवणमजीगणत्। सुतविभक्तभूमागान्स केवलमतिक्रान्तपार्थिवान्गिरीनपि बहुमन्यत। दृष्टवंशवृद्धिषु न नाम स्वबान्धवेषु धर्मारण्येष्वपि दृष्टिं ददौ। अपत्यपरिवारनिर्वृतेभ्यो न वरं पौरेभ्यः पशुभ्योऽपि स्पृहयांचकार॥

तस्य च राज्ञः सकलभुवनाभिनन्दितोदया द्वितीयाशशिकलेव द्वितीया, नाभिचक्रादपि गम्भीरेण कुचमण्डलादप्युन्नतेन जघनस्थलादपि विशालेन भुजलतायुगलादपि सरलेन कपोललावण्यादपि स्वच्छेन मदनविलासकलहंसमानसेनेव महतामाहितप्रमोदा मानसेन, निधानेन गुणानां प्रधानेन सर्वालंकाराणामतिदुरापेणेतरप्रमदाभिः सर्वदा हृदिस्थेन हारेणेवापरेण परं शुद्धिमाजा शीलेनालंकृता, लीलासहचारिणा रूपेण विनयवता यौवनेन सौभाग्यभाजा लावण्येन मौनशालिना कलाकौशलेन महिमभाजा प्रभुत्वेन निपुणैरिव देहैरिव गृहीतैर्निजनिजालंकारैर्गुणैः सततमुपासिता, भाग्यसंवसतिरिव सौभाग्यस्य, पुण्यपरिणतिरिव लावण्यस्य, संकल्पसिद्धिरिव संकल्पयोनेः, सर्वकामावाप्तिरिव कमनीयतायाः, निःस्यन्दधारेव शृङ्गारसुधासमुद्रस्य, रङ्गशाला [illegible]स्य, उत्सवभिवासस्थलमेव मानसस्य, अम्भोजिनी विभ्रमभ्रमराणाम्, शरत्काल गतिः केलिकलहंसीनाम्, वशीकरणविद्या

---

१. [illegible]. २. [illegible] भवति सौभाग्यम्.
३. [illegible].

मदनमहावार्तिकस्य, रससिद्धिवेदग्ध धातुवादिकस्य, समस्तान्तःपुरशिरोरत्नभूता मदिरावती नाम देव्यभवत् ॥

यस्याश्च पुरतो विशुद्धाचारायाः सुरापगेति लोके लब्धसंभावना पावनतया न परभागं प्राप गङ्गा ॥

प्रीतिप्रतिपक्षभूता सकललोकगुणदर्शनायास्तृ(ः स्त्रै)णगणनायां रतिरधिकमल्पमात्मानं धारयन्ती, शुचितया न काचित्सरस्वती मकरध्वजविनाशहेतुः, सौभाग्यगङ्गाविचारे रेणुरचलकन्या, घनविसरकृतार्थीकृतप्रणयिसार्थोया गत्यभावेन गृहीतरत्नाकरवेला, कल्ययापि न समाना मेदिनीपर्यन्तज्वलितरत्नदीपमहार्हतल्पशायिन्या, निशि तमसि पद्ममधिशयाना(याः) न लेशेनापि सदृशविभवा बभूव राजलक्ष्मीः ॥

आढ्यश्रोणि दरिद्रमध्यसरणि स्तांसमुग्धस्तनं
नीरन्ध्रालकमच्छगण्डफलकं छेकभ्रु मुग्धेक्षणम् ।
शालीनस्मितमस्मिताधितपदन्यासं बिभर्ति स्म या
स्वादिष्टोक्तिनिषेकमेकविकसल्लावण्यपुण्यं वपुः ॥

परां कोटिमारूढा स्वामिभावस्य सर्वदा ॥

सत्त्वे स्थिता सत्त्वनिर्मुक्ता, स्वप्नेऽप्यजातस्वैरिणीभिः सङ्गा, निरपत्या सततमुत्सङ्गेन लालितापत्या ॥

एकदा च राजा याममात्रे वासरे समुच्छ्रितानेकभूमिकस्य गगनयात्रायासिताभिः सिद्धाध्वगवधूभिर्विश्रान्तये सततमध्यासितशिखरविटङ्कवेदिकस्य भद्रशालनाम्नो महाप्रासादस्य पृष्ठे समुपविष्टः समीपदेशोपविष्टया दृष्टिपातपथावस्थितेन वदनारविन्दनिहितनिश्चलदृशा विश्रान्तमिथःसंकथेन वर्षधरवनिताप्रायेण परिजनेनोपास्यमानया सह तया प्रस्तुतालाप सहसैवान्तरिक्षेण दक्षिणापथादापतन्तम्, उद्द्योतितसमस्तान्तरिक्षमार्गम्, आपीनसप्तार्णवजलस्य रत्नोद्गारमिव तीव्रोदानवेगनिरस्तमगस्त्यस्य, स्थूलकरनिःश्वासविप्रकीर्णमुत्तमाङ्गसिन्दूरनिकरमिव दक्षिणाशागजस्य, प्रचण्डपवनेरित-

---

१. मार्दङ्गिकस्य. २. रसवादिनः. ३. सुराप गच्छन्तीति से.

रेणुपटलमिव सुवर्णद्वीपस्य, केरलीरक्षितशरणागतानङ्गवैलक्ष्यप्रतिनिवृत्तमी
क्षणानलमिव विशालाक्षस्य, दिवापि दीप्यमानमीशानशिरःशशाङ्कभीत्य
कैलासवासाय प्रचलितमोषधिव्रातमिव विन्ध्यस्य, कनकगिरिपर्यन्तचारि
सूर्यतुरगानुसारेण नायनरश्मिनिवहमिव प्रधावितमन्तकमहिषस्य, त्रिश
ङ्कुसंपर्कजाशौचशोधनाय शिखाजालमिव विजृम्भितमाश्रयदिङ्निवासिहु
तवहस्य, वैश्रवणरत्नकोशदर्शनकुतूहलादलकापुरीमुच्चलितमन्तरात्मानमि
रोहणाचलस्य, तप्ततपनीयपिङ्गलेन समन्ततः प्रसर्पता देहप्रभाप्रवाहे
संतर्पयन्तमिव क्षीणातपं दिवसम् जातशङ्केणासत्यव्रताधिष्ठितेन कृष्णद्वैपा
यनमिव युधिष्ठिरेण, तपोजन्मना जनितबहुमानं जगति महत्त्वेन, त्रयीमि
महामुनिसहस्रोपासितचरणाम् विन्ध्यगिरिमेखलामिवाक्षमालोपशोभिता
त्रिभुवनसृष्टिमिव प्रकटोपलक्ष्यमाणब्रह्मसूत्राम् सत्कर्मविद्यामिव विधिनिरूपि
तानवद्यप्रमाणाम् सुकविवाचमिव मार्गानुसारिप्रसन्नदृष्टिपाताम् असितपक्षच
तुर्दशीमिव सर्वभूतानन्दकारिणीम् अचिरपरिणतामङ्गलक्ष्मीं दधानम्, अस्थू
लमुक्ताफलश्रियः श्रमस्वेदकणिका गगनगङ्गाजलविप्रुष इव जवानिलानीत
विशालोन्नतललाटदेशसङ्गिनीरुद्वहन्तम्, अञ्जनत्विषा निजशरीरच्छायापुरुषे
ण दक्षिणाशागमनपरिचयप्रतिबुद्धेन धर्मराजेनेव सद्योगृहीतदीक्षेण दक्षिणेत
रभागवर्तिना सदृशवेषाकारधारिणानुगम्यमानम्, अभिनवतमालखण्डहरि
तान्यप्सरोभिरिव सविभ्रमोन्मेषाभिरितस्ततो विलसन्तीभिस्तडिद्भिरध्यासिता
नि तपोभीतशतमखप्रदर्शितानि मायावनानीव सजलमेघमण्डलानि प्रतिमा
र्गमवलोकयन्तम्, अधःपथदृष्टसिद्धसादरोत्सृष्टाभिरायामिनीभिरर्घकुसुमस्र
ग्भिः समन्ततो जटिलीकृतेन दुस्तरभवकूपनिपतितप्राणिसार्थोद्धरणार्थमधः
प्रवर्तितपुण्यरज्जुनेव स्वभावमृदुना चरणद्वयेन द्योतमानम्, नदीतटतरुमि
स्फुटोपलक्ष्यमाणजटम्, भीष्मकूर्ममिव प्रकटतनुशिरोजालम्, क्षेत्रगणितमि
लम्बभुजकर्णोद्भासितम्, अमरशैलमिव स्वयपतितकल्पद्रुमदुकूलवल्कलावृत
नितम्बम्, अग्निकार्यावनोदयमिव वर्षाहूतविषमाशयितम्, अकालविज
भीपुनर्वसुसंध्यामिव यथाभव्यं नैवोदयप्रतिपादितरूपकालम्, दक्षिणार्णवमा

१ [illegible] २ विशीर्ण ३ [illegible]

मिव त्रिकूटकटकोरःस्थलं कमलासनकरम्, निष्परिग्रहमपि सकलत्रम्, विदितसकलगौरेतरविभागमपि समतृणप्रवालमुक्ताफललोष्टकाञ्चनम्, परपुरुषदर्शनसावधानं संवृताशमिन्द्रियवर्गमिव वनितानाम्, मृतापदुदवमप्युपरागमं साधुमधुराणाम्, दुर्विषहतेजसं महामदमदनक्रोधविकाराशीविषाणाम्, कालमवस्तुगुणोद्गारितमगस्त्योदयं हृदयजलाशयानाम्, आधारमिव चारित्रस्य, सर्वविज्ञाननिर्वाहमिव ज्ञानस्य, शुद्धिसंचयमिव शौचस्य, धर्माधिकारमिव धर्मस्य, सर्वस्वदानमिव दयायाः, मार्गदेशकमिवापवर्गस्य, तैजसं मूर्त्या, पावनं चरितैः, आप्यं पुण्यैः, पार्थिवमतीतकालावस्थया, विद्याधरमुनिमपश्यत्॥

दृष्ट्वा च तमदृष्टपूर्वमुपजातकुतूहलो विस्मयस्तिमितदृष्टिरुपरतनिमेषतया दर्शनमीत्युपार्जितेन पुण्यराशिना तस्यामेव मूर्तावाविर्भूतदिव्यभाव इव मुहूर्तमराजदभिमुखीभूतं च तं प्रासादस्य, दिवसकरमिव पौलस्त्यभूधराभिलाषिणं ससंभ्रमसंभ्रान्तो वासरः मुकुलविकासितमुखः समं मदिरावत्या प्रत्युज्जगाम ॥

धार्मिकजनानुवृत्त्यभिमुखानि हि भवन्ति सर्वदा धर्मतत्त्ववेदिनां हृदयानि । यतः स स तथाकृताभ्युत्थानमादरस्यातिशयपुनरुक्तालोकस्यागमनमुपारूढमोदपुलकप्रकटितान्तःप्रीतिमुत्फुल्ललोचनयुगललक्ष्यीकृतमुखमण्डलं सपरिग्रहमवलोक्य समुपजातपक्षपातो विसृज्य मुनिभावस्य सहभाविनीं निरपेक्षतामुपेक्षितनिजप्रयोजनो जन इवेतरस्तस्याभिमुख्यमभजत्, अवातरच्चाम्बरतलात् ॥

उपरितनकुट्टिमन्यस्तचरणं च तमुपसृत्य सविनयमवनीपतिः प्रगुणीकृतार्घपात्रो विधाय विधिसंपादितया सपर्यया सानन्दमानन्दपर्यश्रुलोचनः प्रणम्य स्वयं समुपनीते मृगाङ्क्या दूरदर्शितादरया मदिरावत्या निजोत्तरीयपल्लवेन प्रमृष्टरजसि हेमविष्टरे न्यवेशयत् । कृतगृहागमनसत्कारसमुचितसम्भावनारम्भश्च तं मुनिमवधिततवनामितोपास्य मुनिरमाभ्यामाहितनिश्चलचतुरवचनानन्दाविष्टः सप्रश्रयमुवाच—'भगवन्, एष तावदकृपापात्रीकृतस्त्वमुपार्जितैरिव सद्भाग्यैरस्मा गगनमण्डलादवतीर्य मुनिगणमाननीयेन गुरुपरामारोपितः प्रासादस्त्वया । तदनु सर्वेण कृतावलोकनेन स्वच्छ'

शान्त्युदकशीकरैरिव दृष्टिपातैर्दूरीकृतो दुरितराशिरस्य समग्रस्यापि नगरी
निवासिनो मत्परिग्रहस्य । प्रणामसमये च मूर्धानमधिरोपितेन प्रकृतिपूते
निजपादपांसुना संपादितमखिलतीर्थस्नानफलम् । एवं च सामान्येन सर्वत
समुपजातमप्यसंजाततृप्तिरधिकतरकल्याणसंपल्लाभाय भगवता क्रियमाणमि
च्छाम्यात्मनो विशेषेणानुग्रहम् । इदं राज्यम्, एषा मे पृथिवी, एतानि
वसूनि, असौ हस्त्यश्वरथपदातिप्रायो बाह्यः परिच्छदः, इदं शरीरम्, एतद्गृ
गृह्यतां स्वार्थसिद्धये परार्थसंपादनाय वा, यदत्रोपयोगार्हम् । अर्हसि नाथिरा
निर्वापयितुमेतज्जन्मनः प्रभृत्यघटितानुरूपपात्रविषादविक्लवं हृदयम् ।' इति
व्याहरन्तं च तं समुपजातहर्षो महर्षिरुवाच—'महाभाग, सर्वमनुरूपमस्
ते महिमातिशयतृणीकृतवारिराशेराशयस्य । केवलमभूमिर्मुनिजनो विभ
वानाम् । विषयोपभोगगृध्नवो हि धनान्युपादत्ते । मद्विधास्तु संन्यस्तस
र्वारम्भाः समस्तसङ्गविरता निर्जनारण्यबद्धगृहबुद्धयो भैक्षमात्रभावितसंतोषा
किं तैः करिष्यन्ति । ये च सर्वप्राणिसाधारणमाहारमपि शरीरवृत्त
गृह्णन्ति, शरीरमपि धर्मसाधनमिति धारयन्ति, धर्ममपि मुक्तिकारण
मिति बहु मन्यन्ते, मुक्तिमपि निरुत्सुकेन चेतसाभिवाञ्छन्ति,
कथमसारसांसारिकगुणप्राप्त्यर्थमनेकार्थहेतुमर्थं गृह्णन्ति । परार्थसंपादनमपि
धर्मोपदेशदानद्वारेण शम्भेनु तेषां समर्थितम् । नान्यथा । तदलमत्र निर्ब
न्धेन । कथय तावत्कैषा मुपदर्शितगुरुश्लोकरामणीयका नगरी । कश्चास्य
महाभागस्त्वम् । कतमं च महापुरुषवंशमसरोघानवेणुमिव मुक्तामणिरा
शेनोन्नत्या स्पृहणीयजन्मनां नीतवानसि । का चेयं पुण्यभागिनी निरवद्यस
र्वावयवा, निवासः सर्वलक्षणानाम्, सिंहलद्वीपभूमिरिव रत्ननिवहस्य, प्रथम
मूर्तिरस्य विनयादिगुणगणस्य, पार्श्ववर्तिनी भवतः । किं चाभिधानमस्
स्याः । किंनिमित्तं च कोटरोदरनिमग्नदावाग्निमुर्मुर इव महाद्रुमः, मूललग्
कीट इव पङ्कजाकरः, देहनष्टमहुरग्रासकल इव निशाकरः, सान्तस्ताप इव
दृश्यसे भवान् । इयमपि च कल्याणी किमिति म्लानदेहा पाणितलसंक्रान्त
कनककलशशिरसि निःश्वसनात्यन्तमयोपविश्य गेहनाद्विरायते । इनिस गं
तमः इवमर्तनस्मार्यम्य कर्मार्वदनाटेनो विनाशः । एभिस जातः केना

प्रेमैकनिबन्धनेन बन्धुना सह प्रवासादिकारणमुलभो विप्रलम्भः। कश्चित्
संभाविता दुर्लभता चिरं हृदि स्थापितस्य कस्यचिन्मनोरथस्य। कथय यदि
नातिरहस्यं श्रवणार्हं वास्मद्विधानाम्।' इति कुतूहलाकृष्टेन पृष्टो महर्षिणा
क्षोणीपतिरवोचत्—'भगवन्, सकलदुःखितप्राणिवत्सलानां परमवाङ्मनः-
कायसंयमवतां सर्वदा परोपकारप्रवणवृत्तीनां भवादृशामपि रहस्यमश्राव-
णार्हमस्ति। एष विज्ञापयामि—असावस्य सकलस्यापि भारतवर्षस्य चूडालं-
कारभूता गोत्रराजधानी रघुदिलीपदशरथप्रभृतीनां नराधिपानामयोध्याभि-
धाना पुरी प्रधानभूता सर्वनगरीणाम्। अहमपीक्ष्वाकुकुलसंभवो भोक्तास्य
कियतोऽपि भारतक्षेत्रस्य वर्तमानक्षोणीपालापेक्षया भूयसा विभवेन भूयसा
प्रभावेण भूयसा सेनापरिच्छदेन भूयस्या प्रभुशक्त्या भूयसा च भूम-
ण्डलाव्याप्त्या समेतो मेदिनीपतिर्मेघवाहनाख्यः। इयमप्युपजातजन्मा महति
मूर्धाभिषिक्तक्षत्रियाम्नाये माननीया समग्रस्यापि मत्परिग्रहस्य सर्वान्तः-
पुरप्रधानभूता मदिरावती नाम प्रेमपात्रं मे कलत्रम्। अनयास्माकमवि-
कला त्रिवर्गसंपत्तिः, अनुद्वेजको राज्यचिन्ताभारः, आकीर्णा महीस्पृहणीया
भोगाः, सफलं यौवनम्, अजनितव्रीडः क्रीडारसः, अभिलषणीया विला-
साः, प्रीतिदायिनो महोत्सवाः, रमणीयो जीवलोकः, माननीया मन्मथाज्ञा,
पालनीया गृहस्थाश्रमस्थितिः। असुस्थताकारणं चावयोर्गुरुजनदेवताभक्त्य,
नुभावादनुदिनोपचीयमानसकलसंकल्पितार्थयोर्धनविसरकृतार्थीकृतेन येन
ज्ञातिसार्थेन सर्वकालमविरहितपार्श्वयोः प्रायेण नाल्पमप्यपरमस्ति मुक्त्वैक-
मनपत्यतादुःखम्। तत्तु दैवादतिशयेनासह्यतां गतम्। तथा हि—अशक्य-
प्रतीकारेण प्रतिक्षणमनेन जनिततीव्रहृदयव्यथावेगयोरेकशयनवर्तिनोरपि
प्रवासगतयोरिवानपेक्षितपरस्परयोरधिकदुःसहैः श्वासदहनोष्मभिरभेषधद-
ग्धदीपानुसारिविलासवलभीजलमसंघाः प्रलयचोऽपि शतयामा इव प्रया-
न्ति नौ विभावर्यः। एवं च यत्समादिष्टं तदुदितम्। रुदितनिमित्तमप्यमु-
ष्याः कथयामि—अद्य क्षपाचरमयामेक्षणमात्रलब्धक्षीणनिद्रोऽहमासादिता-
वसरेण यामाङ्करक्षेणेव समुपेत्य सत्वरमपत्यचिन्तासंज्वरेण विहितसांनिध्यो

१. 'तुरे' इति स्यात्.

बौद्ध इव सर्वतः शून्यदर्शी संतानसिद्ध्यर्थमात्मनस्तांस्तानुपायानितश्चेतो-ऽन्वेषयन्नुषःकालकृत्यावेदनाय प्रविष्टेन वन्दिना मैस्तृणमुपगीयमानमिदमपरवक्त्रमशृणवम्—

'विपदिव विरता विभावरी नृप निरपायमुपास्स्व देवताः ।
उदयति भुवनोदयाय ते कुलमिव मण्डलमुष्णदीधितेः ॥'

श्रुत्वा चोपजातहर्षश्चिन्तितवान्—अहो महात्मनानेन मागधपुत्रेण यदृच्छयापि गायतेदमपरवक्त्रमावेदितः करणीयमूढस्य मे कार्यसिद्ध्युपायः। तदिदमेवाङ्गीकरोमि सारस्वतमस्योपदेशवचनम्, आराधयामि गत्वारण्यमनुमतशरण्यां कामपि प्रख्यातां दैवताम्—इत्युत्थाय च यथाक्रियमाणं पौर्वाह्णिकानुष्ठानमनुष्ठायामधिरुह्यान्तःपुरं प्रासादमिममस्याश्चित्रशालिकायाः प्राङ्गणवितर्दिकोपविष्टां समाश्लिष्य देवीमिमां सदुःखमवदम्—'देवि, त्वदपत्यसंततिनिमित्तमितो मया गत्वारण्यमावरप्रदानाद्देवताराधनं कर्तुमध्यवसितम्। यावच्च सिद्धप्रयोजनोऽहमागच्छामि तावत्त्वया शुश्रूषमाणया गुरुजनमिह स्थातव्यम्' इति। निशम्य चेदमश्रुतपूर्वमतिदुःसह वचनमस्माकमस्मादेव मूर्छितेयम्। उच्छिन्नसंज्ञा च तिर्यक्पतन्ती सत्वरेणोपसृत्य धारिता परिजनेन। स्थित्वा च क्षणं समाश्वस्ता निःश्वस्य चातिदीर्घमिदमपारदुःखमारभिद्यमानगलसरण्या गदितमनया स्वरेण गद्गदेन स्वैरम्—'आर्यपुत्र, संतानकार्यसिद्धये तव प्रस्थितस्य नाहं प्रतिपन्थिनी। किं पुनरिदं विज्ञापयामि—यथा तव तथा ममाप्याराधनीया देवता। एवं च कस्मात्परित्यज्य मामेव एव प्रजसि वनम्। अथ मन्यसे मदीयाराधनेनैव सिद्धं तवाराधनमिति कस्यात्र संदेहः। किं त्विदानीं त्वमुज्झितां परान्तःपुरिकासमीहितो मत्कृते मंत्रं चरिष्यसीति वचनशतैरपि न प्रत्येमि। न च त्वया विरहिता मुहूर्तमपि स्थातुं शक्नोमि। तदवश्यं मयापि गन्तव्यमरण्यम्। अवमन्य चेद्गच्छसि मां गच्छ। सिध्यतु तवाभीष्टम्। दृष्टस्त्वमपुनैव।' इत्यभिदधाना ललाटविलुलि-

१. कोमलम्. १. 'चिह्न' इति स्यात्.

चिदुदितम् । तदियमस्थान एवात्मानुगमनेन कुर्वती मे गमनभङ्गं भगवतीऽपि युज्यते वक्तुं यथायुक्तम् ।' इत्युक्तवति पार्थिवे चित्तपरिभावितततदीयोपतापस्त्व दत्तोद्वेगो मुनिस्तत्क्षणमेव योगनिद्रामगात् । उन्मुद्रितेक्षणश्चानतिचिरेण सप्रहर्षो नृपमुवाच—'राजन्, भुक्तभूयिष्ठमधुना वर्तते तवापत्यसंततिप्रतिबन्धकमदृष्टम् । अतो मनसि धृतिमाधेहि । मा विधाः स्वल्पमपि विषादम् । मा समुत्पादय चित्तखेदमस्याः सदासुखोचिताया निजप्रणयिन्याः प्रतिकूलाचरणेन । मुञ्चारण्यगमनस्पृहाम् । गृहावस्थित एव कुरु देवताराधनम् । अर्पय समस्तस्यापि वनवासोचितस्य क्लेशस्याङ्गम् । अङ्गीकुरु मुनिव्रतक्रियाम् । किं च 'ते दूरवर्तिनीभिरपराभिर्दुराराधाभिर्देवताभिः । इमामेव प्रकृतिसौम्यां सततसंनिहितामुपास्स्व सकलक्षितिपालकुलदेवतां राजलक्ष्मीम् । इयं हीक्ष्वाकुकुलभरतभगीरथादिभूपालपराक्रमक्रीता त्वदन्वयनिसर्गपक्षपातिनी त्वया सकलभुवनप्रतीक्ष्येण पूज्येन सुधिना धार्मिकेण निगृहीतेन्द्रियवृत्तिना दृढभक्तिनात्युदाराशये प्रमादपरिहारिणा कालोचितज्ञेन प्रक्रमप्रकटितक्षात्त्रतेजसा विधिवदाराध्यमाना नियमात्प्रसादं गमिष्यति, अभिमतार्थविषयं च वरमचिरेण वितरिष्यति । अमूं च भक्तिप्रवणेन चेतसा गृहाण निर्विकल्पमल्पपुण्यजनदुर्लभां त्रिभुवनख्यातयशसमपराजिताभिधानामशेषविद्याधरेन्द्रपूजितां विद्याम् । कुरु दिवसस्य रात्रेश्च भागप्रथमशून्यं देवतार्चनेनावसाने च तस्य जपजप्यचरितसमाहितेन चेतसा । भक्तिमज्जनैकचिन्तामणिमिमामेतिहि(!) । महाप्रभावासौ प्रयत्नवता पुरुषविशेषेण सततमाराध्यमाना नास्ति तत्फलं यन्न साधयति । फलाभिमुखीभूता च त्रिलोकीपतेः पुरंदरस्यापि चेतो विधेयीकरोति, किमुतापरासां देवतानाम् । केवलं कर्तव्येषु दृढमप्रमादिना भवितव्यम् । आलोचितव्यं च सम्यक्प्रज्ञया प्रस्तावोचितमनुष्ठानम् । प्रज्ञोद्यमावरणिमन्थाविव हविर्भुजः पितरौ कार्यसिद्धेस्तौ हि पुरुषव्यापारानुगृहीतौ नास्ति तद्वस्तु यन्न साधयतः ।' इत्यभिधाय कृतपार्श्वावलोकनो विहितमन्त्रदेवता-

१. कार्यमिति शेषः. २. 'या' इति स्यात्. ३. 'मर्चेहि' इति स्यात्.

नुध्यानस्मरणविधेर्विधाय नरपतेरात्मनश्च वपुषि रक्षामन्त्राक्षरमयं कवच-मुपकर्णमूलमनुच्चैरुच्चरिताक्षरपदस्तां विद्यां न्यवेदयत् ॥

राजापि सविनयाबद्धकरसंपुटः श्रद्धावता हृदयेन परमनुगृहीतमात्मानं मन्यमानो विधानतस्तां जग्राह । संज्ञादिष्टैश्च परिजनसंपादितैश्च सामान्यम-नुजेश्वरगृहदुर्लभैः पुष्पैः फलैः पत्रैरंशुकै रत्नाभरणैश्च भूरिभिः परमया भक्त्या रोमाञ्चिततनुर्मुनिमर्चयांचकार । विरते च पूजाया राजनि पुन-स्तस्मानोपविष्टे प्रीतहृदयो मुनिः पात्रकृतोपकारतया कृतार्थमात्मानं मन्य-मानस्तूष्णीक एव क्षणमात्रं स्थित्वा किंचिद्वलितकंधरो भर्तुः पृष्ठभागे समुपविष्टां विनयनिभृतवपुषं महर्षनिर्भरां मदिरावतीं प्रसादार्द्रया दृष्ट्या सुचिरमवलोक्य सस्मितमवादीत्—'राजपुत्रि, निवर्तितस्तावदरण्यगमनादेष ते प्रणयी जनः । नियोजितश्चातिदुष्करे देवताराधनकर्मणि । मा स्म कुप्य-श्चेतसि यदस्माभिरकृत्वा प्रश्नमश्रुत्वा प्रतिवचनमगृहीत्वानुमतिं महाभा-गायाः कृतास्य चेतसो नियन्त्रणा निवारणा च ‡ विषयोपभोगसुखानां च भवत्कल्याणसंपादनसत्वरा चित्तवृत्तिरेवापराधू(ध्य)ति, न बुद्धिः । कल्या-श्चायं मनोऽस्य कतिचिद्दिनानि दूरस्थितयैव कल्याणभागिन्या सर्वोचि-कर्तव्या मन्तृजनोचिता प्रतिपत्तिः । तथा हि—आत्मना निवारणीयो धृत्या न वृत्त्या, स्वभावस्निग्धयोपसर्पणीयो दृष्ट्या न कायचेष्टया, संभावयितव्यो मनसा न वचसा, प्रेषयितव्याः शरीरवार्तोपलम्भाय सख्यश्चतुरवर्णरेखा-नानन्दकेभ्याः, बहु मन्तव्यमवस्थानं विरलपरिजने देवतायतनवने न रति-मन्दिरे, श्रावयितव्याः श्रवणहारीणि देवतास्तुतिगीतानि न निजचरणनू-पुरशिञ्जितानि, स्वरयितव्याः गायनविषये सुघटितसंधिनिर्माणमधोक्षजैः [illegible], कारयितव्याः कर्णपूरादिनि पत्रच्छेदविरचनं देवतार्चनकेतक-[illegible] न [illegible] ।' इत्युक्ते महर्षिणा मदिरावती [illegible] [illegible] ॥

[illegible] न तदा [illegible] नि[illegible] [illegible]

चरणोर्मिकारत्नशकलेषु पुनः पुनरुल्लसन्तीमवनतग्रीवतया सम्यगविभाव्यमानामपि तत्कालकन्दलितापूर्वशोभाकमनीयस्य मुखचन्द्रस्य चारुतां रत्नकुट्टिमावलम्बिना प्रतिबिम्बेन पिशुनयन्तीं पुनः पुनरवलोक्य कृतस्मितो नरपतिर्मुनिमावभाषे—'भगवन्, किमिति वारंवारमेनां नियमयसि। नन्वेकवचसैव सर्वमवधारितमनया, प्रतिपन्नं च मनसा। करिष्यति चाद्यप्रभृति सर्वं भगवदादिष्टम्। अतिदक्षिणा ह्यसौ प्रायेणापरस्यापि मान्यजनस्य न करोति वाक्यमन्यथा, किं पुनरशेषभुवनवन्दितशासनस्य महातपोनिधेः। करिष्यति केवलं विहाय त्रपामवलम्ब्य धैर्यमुन्मुच्य स्त्रीस्वभावसुलभमप्रागल्भ्यम्। अस्या अपि चुध्यते स्वयं वासन्मुखेन वा सखीवचनद्वारेण वा विवक्षितं वक्तुम्, अभ्युपगमावेदनेन च भगवतः प्रमोदं जनयितुम्, आत्मनो निर्वहणानिर्वहणे च चिन्तयितुम्। अथ वा न किंचिदुपदिष्टेनानेन। संप्रति प्रस्थिता वनमियम्। गतायां च तत्रास्यामिहस्थितस्य मे निःप्रत्यूहमुपजातं देवताराधनम्।' इत्यभिदधानं च पार्थिवमधिकतरमवनताननां रचितभ्रुकुटिभूषणेन साभ्यसूयेव चक्षुषा तिर्यगैक्षत ॥

मुनिरपि मनागुपजातहासः 'राजन्, अतिमात्रमुत्सुकस्त्वमिदानीमेव वनमिमां नेतुमिच्छसि। विधेहि तावन्मन्त्रजपविधिमाराधितप्रसन्नया राजलक्ष्म्या वितीर्णमूर्ति आप्नोतु पुत्रवरमियम्। आसादयतु तत्प्रभावेण भुवनत्रयख्यातमहसमात्मजम्। पश्यतु तदीयमानन्दितसकलसंसारं कुमारभावम्। अनुभवतु तद्वधूजनोपजनितानि चरणपरिचर्यासुखानि। ततो धृताधिज्यधनुषि भुवनभारधारणक्षमे तत्र निक्षिप्य निजराज्यसंपदं समर्प्य प्रजाः प्रस्थितेन स्वस्थमनसा त्वयैव सहिता गमिष्यति पश्चिमे वयसि वनम्। अस्माकमप्येतदर्थ एवायमारम्भः। अन्यथा गृहस्थकार्येषु कर्तव्येषु सर्वारम्भनिवृत्तानां को यतीनामधिकारः।' इत्युक्त्वा पुनरवादीत्—'नरेन्द्र, पुष्करद्वीपादागतेन मयापि जम्बुद्वीपवर्तिषु प्रधानतीर्थेषु संप्रति प्रयातव्यम्। अनुजानीहि माम्।' इत्यभिधाय संवृतवल्कलांशुको जयन्तनरेन्द्राकाशगमनदायिनीं विद्यामासनादुत्तस्थौ ॥

अनूत्थितयोश्च तयोरादरकृतप्रणामयो: क्रमेण निक्षिप्य

तारकं चक्षुरीषदुत्क्षिप्तदक्षिणकरः स्फुटाक्षरोच्चारया गिरा दत्त्वाशिषमन्तरिक्षमुदपतत् । अन्तरितदर्शने च तस्मिन्नरणकदूयमानः शल्य इव पार्थिवः स्थित्वा मुहूर्तं हर्म्यशिखरादवततार । निवर्तितमाध्याह्निकविधिश्च तत्कालकृतसंनिधीनां गुरूणां वयोवृद्धानां बुद्धिसचिवानां च यथावृत्तं सर्वमेव मुनिवृत्तान्तमाख्यत्, देवताराधनविषये चापृच्छत् । उच्छ्रियमाणभरतवंशदर्शननित्योद्विग्नैश्च तैरालोच्य कार्यगौरवमभ्यनुज्ञातः प्रमदवनमध्य एव संनिधावाक्रीडपर्वतस्य नातिखर्वं नातिविस्तीर्णमल्पस्तम्भपरिकरमप्रांशुप्राकारकृतपरिक्षेपमनुपलक्षितान्योन्यसंधिभागैराभोगशालिभिः प्रकामममलैर्मणिशिलातलैरवनद्धबद्धविस्तीर्णाङ्गणमतिमनोहरतया सुरलोकवासिनामप्युत्पादितनिवासस्पृहं देवतागृहमकारयत् ॥

तत्र चातिप्रशस्तेऽहनि यथायोग्यमर्चितसमस्तपूज्यवर्गः परिपूर्णसर्वावयवां सर्वप्रतिमालक्षणोपेतां सर्वालंकारभूषितवपुर्लतां सर्वलोकलोचनानन्दजननीं सर्वदोषनिर्मुक्तामत्युदारमुक्ताशैलदारुमयीं भगवत्याः श्रियः प्रतिकृतिं यथाविधि प्रतिष्ठाप्य प्रतिपन्ननैष्ठिकोचितक्रियो मुनिप्रदर्शितेन क्रमेण प्रतिदिनमुपासांचक्रे ॥

तथा हि—प्रातरेवोत्थाय प्रस्थितः प्रथमतरमुत्थितैरितस्ततो निपतितात[illegible] [illegible] प्रत्यग्रविकसितानामुद्यानवीरुधां कुसुमान्यवचिन्वानैः प्रयत्नवद्भिः परिचारकैरनुगम्यमानः, गत्वा हिमगिरिशिखरमिति गृहीतदन्तधावनो निवर्तितस्नानजप्यविधिः, परिधाय तत्कालधौते [illegible] [illegible] विभाव्यमाने दुकूलसामग्री, विधाय गंधोदागमनकृत्यम्, आगत्य [illegible] मुद्रितमुखो मुखोद्गीर्णैर्मुखवासि[illegible] (ः) [illegible] [illegible] । [illegible] चन्दनद्रवेण [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] प्रगम्य [illegible] भक्त्या पु-

1. [illegible]

सासन्नातिदूरे समुपविष्टो मुखनिविष्टनिश्चलदृष्टिरानर्तितशिखण्डिना दत्तमार्जनमृदङ्गध्वनितगम्भीरेण स्वरेण संगीतकमिव प्रस्तावयन्पुष्टार्थाभिः स्तुतिभिरतिचिरं तुष्टाव। समापितमन्त्रजपविधिश्चातिक्रान्ते कियत्यपि समये विनिर्गत्य देवतागृहाद्दर्शनार्थमागतमुचितस्थानस्थितं गत्वा गुरुजनं ववन्दे। विहितमध्यंदिनावश्यकविधिश्चापराह्णसमयानुज्ञातदर्शनेन सर्वदर्शनग्रन्थार्थवेदिना विद्वज्जनेन सार्धं तैस्तैः कथालापैस्तस्थौ । उपस्थिते च प्रदोषसमये तेनैव विधिना श्रियः पूजोपचारं चक्रे । अन्यदिवसेष्वप्येतदेवान्वतिष्ठत् । देवकृत्यशून्ये च क्षणे समुपजातचित्तोत्कलिकः कदाचिदारुह्य क्रीडाशैलशिखरं समन्ततो दन्तदृष्टिरुद्यानवापीवनखण्डसरित्तडागदेवतायतनमण्डितान्साकेतपुरपरिसरोद्देशान्ददर्श । कदाचिच्च परिमितपरिचारकानुगम्यमानः प्रमदवनमध्ये मन्दं मन्दं विजहार ॥

एवं च तस्योपरतराज्यचिन्ताभारस्य विरचिताभ्यर्णपर्णशालाकृतस्थितेश्चिरकालस्नायिनः परिमितफलाहारपरिपालितशरीरस्य कुशतल्पशायिनो मुनिसमुपदिष्टेन विधिना व्रतमपत्यसंततिनिबन्धनमनतिचारं पालयतो गृहीतब्रह्मचर्यस्य दिवसाः कतिचिदतिजग्मुः । एकदा तु विहितमन्त्रदेवतापूर्वसेवः स राजा पर्वदिवसे विशेषेण निर्वर्त्य देव्याः श्रियः सायंतनीमायतनपूजामनुपलक्षितः परिचारकगणेन नगरबाह्यारामण्डनमादितीर्थतया पृथिव्यां प्रथितमतितुङ्गशिखरतोरणप्राकारं शक्रावतार नाम सिद्धायतनमगमत् । प्रविशन्नेव च तस्य द्वारदेशे झगिति दत्तदर्शनम्, अखिलविष्टपत्रयाधिपतिना ज्वलितज्वलनच्छटाकरालकुलिशकोटिकुट्टितकुलाचलेन भुजबलावर्जितबलप्रमुखदर्पितासुरचक्रेण भगवता स्वयं शक्रेण साकेतपुरनिवेशकाल एव कृतप्रतिष्ठस्य भगवतो युगादिजिनस्य कृत्वा प्रणाममभिमुखमापतन्तम्, अल्पावशेषदेवायुष्प्रमाणसमुपस्थितविनाशतया समुपजातद्वादशारुणोदयमिव ब्रह्मस्तम्भमस्तशिखरपर्यन्तसूर्यमिव दिवसमुपरिसंनद्धसजलमेघदुर्दिनमिव ग्रीष्मदावानलमिन्दुमण्डलाभिमुखीभूतसैंहिकेयमिव पार्वणचन्द्रिकापटलमुल्लिखितसातकुम्भस्तम्भावदातदेहम्, उ

१. वैमानिकपदःयदिति शेष.

णशालिनामतिभास्वरतया तडिद्दण्डैरिव निर्मितानां पुष्परागपरमाणुसूचिकाभिरिव दशोपचयानामातपेनेव कल्पितत्वचामङ्गानामनलस्फुलिङ्गपिङ्गलेन गलता समन्ततः प्रभाजालेन ज्वलदनेकदीपिकाचक्रवालमिव मण्डपान्तरालं कुर्वाणम्, अन्तरिक्षगतमप्यतिबहलतया चरणतलप्रभायाः स्पृष्टभूतलमिवोपलक्ष्यमाणम्, अकठोरविद्रुमकंदलीसरलाभिरम्भोजदलभ्रमाभ्रमेण पतङ्गमरसंभ्रमादिवान्योन्यलग्नाभिरग्रतः स्फुरदुन्मयूखनखलेखाभिरन्धकार(?)दुरुपलक्ष्याप्यपरिस्खलनशङ्कया पुरस्कृतशशिकलाभिरिवाङ्गुलीभिरुपेतेन गत्युत्कम्पगलितवैकक्षकस्रग्दामरेणुनिश्चलनिलीनैरलिभिः पुनरागमनप्रार्थनापुरःसरमानतायास्त्रिदशलोकश्रियो वियोगाश्रुभिरिव सकज्जलैः कल्माषितेन कल्पतरुपल्लवचारुणा चरणद्वयेन द्योतमानम्, अग्रतोऽग्रतः श्लक्ष्णपरिमण्डलजङ्घाकाण्डैरैरावतकरमिवान्तिके विधाय वेधसा निर्मितेन मूले मूलस्थलेन भ्राजमानम्, ऊरुस्तम्भयुगलेन निवसितातिसूक्ष्मदेवाङ्गवसनम्, आनीलपाटलेन पद्मरागेन्द्रनीलखण्डखचितस्य मेखलादाम्नः प्रेङ्खताधोमुखेन मयूखमालामण्डलेन समन्तादाच्छादितनितम्बभागम्, अभिनवकल्पपादपप्रवालविचितपरिधानम्, साक्षाद्धृतकिरातवेषमिव विषमलोचनम्, उन्निद्रकाञ्चनारबिम्बचारुणा विमलकान्तिसलिलपरिपूरितेन मानसेनेव मज्जनक्रीडापरम्परोपजातपरिचयागतेनावर्तिना नाभिमण्डलेनालंकृतप्रतनुमध्यभागम्, मिथःपयोधरपरिरम्भसंधिभिः पृथुलपरिमण्डलैर्दिव्यचन्दनरसलेप(ब)कैः सर्वस्यबनकालमुक्तभो हृदयदवपुरितरमुरमिवैनमपि मा पीडयेदिति बुद्ध्या समागतैरभिनवयौवनामीनशशिमण्डलैरिवाधिष्ठितवक्षःस्थलाभोगम्, अतिबहलकेयूरपद्मरागप्रभाजालभिन्नोद्देशेन गम्भीरेणापि मांसपरिपूरितेनेव चिरमरूढेनाप्यार्द्रेणेव महाभुजगमप्रहारनिवटेन स्फुटितस्थूलबाहुशिखरम्, वामेन सविभ्रमभुजगनागनद्राघिनया नखशोभिदिनेन्दुलेखाकारया नखमणिप्रभया विराजितेन दक्षिणेन चाटिदेवप्रणामसमयसमस्य कुसुमापीडस्य निःश्वसनार्थं नियमुद्राभिनेन पाणिना धनुर्मौर्वीकचापधारिणः प्रारब्धपूर्वपुष्पसंभारवत्तमस्य कुसुमधनुषः स्थानकमङ्गीकुर्वाणम्, आमुक्तमेचकमुक्ताफलाकुण्डलद्वयम्, आसन्नवसन्तकुसुमदामन्दाक्षिणो हारनायकमधोरत्नगुसीभि-

संपृक्तेनाभिरामकान्तसंवलितम्, अपरागमपनेतुमारोपिताभिः शिखिशिखा-
वलीभिरिव कपिशिरोमरीचिशिखयोत्तरासंगमन्तकालनिद्रोदयादीपसिमि-
चितस्य दूरविस्तारिणो नयनयुगलस्योन्मेषलीलासु विसर्पता क्षीरधवलेन प्रभा-
प्रवाहेण मथनारम्भरभसपीतमेकहेलया सकलमिव क्षीरसागरमुद्गिरन्तम्,
आपर्वतरघनालेन सततविकासिना नाकमन्दाकिनीनीलोत्पलेन सहस्रलोच-
नात्प्रसादलब्धेनैकलोचनेनेव शुम्भितैकश्रवणपार्श्वम्, उल्लसिताधरप्रभासा-
न्द्रविद्रुमघनमुद्भूतधवलदीर्घलोचनतरङ्गमुल्लसितकपोलमुक्ताशुक्तिकान्तमा-
कान्तोज्ज्वलललाटतटमाविष्कृतभ्रूलतादीर्घवल्लरीकमापीतामृतदर्शनदुराशा-
या क्षीरोदसलिलमिव सकलमाभासितमुपहसितशरच्चन्द्रिकाप्रकाशमास्यला-
वण्यमुद्वहन्तम्, आपीटमधुकरप्रतिबिम्बकर्बुरितोदरेण पद्मरागवर्षिणा चू-
डारत्नेन भाविसुरलक्ष्मीविलासमूचनाय कृतसांनिध्येनोत्पातसूर्यमण्डलेनेव
सर्वालिन कलितोत्तमाङ्गम्, अमरकाननप्रभवघनसारसंस्कारातिशयसुरभिणा
सुरकरिकपोलमदामिषेण गोशीर्षचन्दनेन कृतमसृणसर्वाङ्गीणाङ्गरागमुनि-
स्तृततरुसमान्तरालप्रविष्टमुक्तापट्टविलेपनामोदसुपितनिद्रैर्निर्दयचरणप्रणोदद-
लितदलपुटरपहायापहाय कमलगर्भशयनानि धावद्भिरुद्यानदीर्घिकामधुक-
रकुलैः समन्ततस्तिमिरशिबिरैरिव शरीरप्रभारोपितैः कृततुमुलकोलाहलम्,
अम्बरागमनसमीरणशोषितसुधाशीकरसेकेन मर्त्यलोकपदचरणदृढचुम्बनशं-
कयेव निबिडसंकोचितमुखीभिर्मन्दारकलिकाभिरन्तरान्तरा दन्तुरितेन कि-
चिदारूढम्लानिना पारिजातकुसुमशेखरेण विराजमानम्, अनेकसुरपादपप्र-
सूनपरिमलमुचः श्वासपवनानतिदीर्घकालमाघ्रातानाम्नण्डलक्रीडावनमारुता-
निव जवागमनखेदादनवरतमुद्वमन्तमेकं वैमानिकमपश्यत् । आलोकन-
मात्रेणैव त प्रत्युपजातदिव्यतानिश्चयस्य चक्षुर्निमेषादिलिङ्गदर्शनोन्नीतस्वर्ग-
च्यवनसमयस्य रूपसर्पत्तिरूपणादात्मनि श्लथीभूतचारुताभिमानग्रन्थेः पा-
र्थिवस्याभून्मनसि, 'अहो प्रभाव सुरलोकभूमीनाम, यत्र खलु संभूतानि
पुण्यभागिना शरीराण्यप्येवंविधानि भवन्ति यानि चरमास्वपि दशासु
तावदास्तामुपसर्पितुं द्रष्टुमप्यनलमनर्घमिव वैद्युतं पुमांसः । तथा
अस्य वपुषि प्रकामसौम्येऽपि स कोऽपि स्वभावभास्वर.

तापो यत्निमसौ प्रकृतिप्रगल्भापि भीतेव लज्जितेवोत्कुपितेव मे न विर- भावभाति लक्ष(क्ष्य)मीक्षणद्वयी । चित्रं यदस्यात्र शकलितमनःशिलागर्भ- बभ्रुण्यतनुबले तनुप्रभाजाले निरन्तरनिमग्नाः स्वतेजस्तिरस्कारलज्जिता इव मनागपि दर्शयन्ति नात्मानमायतनप्रदीपाः । इमेऽपि सर्वतः प्रधाविताः प्रणष्टदीपान्वेषणायेव भ्रमन्ति दहनालोकलोलुभाः शलभसंघाः । सर्वथा कृतार्थोऽहम्, यस्य मे मर्त्यभावेऽपि प्रकटितदिव्यवपुषा दर्शनमनेन दत्तम्।' इति विचिन्त्य मुक्त्वा च सफलकं प्रसुताभिमानेन सार्धं कृपाणमाबद्धा- ञ्जलिः श्लोकमुपेत्य स्वागतमकरोत् ॥

सोऽपि तथा समुपसृत्य तं पुरस्तादवस्थितमतिस्तिमितप्रगल्भमविषय- हृष्टिप्रकटितान्तःप्रीतिमाबद्धकरसंपुटमतिशयस्पृहणीयदेहावयवदर्शनानन्द- निःस्पन्दविकसितेन पुनरपि प्राक्तनीं प्रकृतिमापन्नेनेव चक्षुषा सु- चिरमुपजातप्रत्यभिज्ञानलव इव सत्वरोपसंहृतगतिराचरणयुगलादुत्तमाङ्गं यावदालोकितवान् । आनीतकरसंपुटश्च हेमाद्रितट इव पृथुश्रीवत्सला- ञ्छने वक्षसि श्लोकमुपदर्शितस्मितः प्रस्नुतपयोदास इव सलिलनिर्भ- राम्भोधरनिनादगम्भीरेण स्वरेण मधुरमब्रवीत्—'नरेन्द्र, सर्वदा शरीरसंनिहितैः प्रधानपुरुषैरिव प्रस्तावावेदिभिरपृष्टैरपि निवेदितोऽसि चक्रवर्तिलक्षणैः। स खलु भवान्मध्यमलोकपालो राजा मेघवाहनः, यो- ऽस्मिन् पुरा देवासुरसमरमध्ये दिव्यमस्त्रमिव विष्टपत्रयपते पुरो देवस्य पाकशासनस्य मर्त्यलोकवार्तानिवेदनाधिकारनियुक्तैः प्रधाननाकिभिर्यं नि- र्णीतः, 'एवं शूरः, एवं त्यागशील, एवं धार्मिक' इति बहुप्रकारमहु(स्तु) [illegible] गुणैरुपवर्ण्यमानः श्रुतोऽसि। सर्वथा नः कृतार्थं चक्षुरद्यतनम् । फलितं च मया देवतादर्शनगुर्व- [illegible]नाधुना त्वदवलोकनेन। [illegible] पावनम् । अनुगृ- [illegible] मनः । जानीहि च मदीयमपि वेतालो वृत्तान्तम् । अहं हि सौधर्म- [illegible] ज्वलनप्रभाभिधानो वैमानिकः [illegible] नाकिनः प्रथितो [illegible] दिव्यवर्ष [illegible] नानुभूयमानो गगनमार्गेण पथि [illegible] देवमवगम्य मनस्यकरवम्—'हन्त, स एष

भगवानशेषजगन्नाभिकुलकरकुलालंकारः कारणं सकललोकव्यवहारसृष्टेः, द्रष्टा कालत्रितयवर्तिनां भावानाम्, उपदेष्टा चिरप्रणष्टस्य धर्मतत्त्वस्य, सर्वसत्त्वनिर्निमित्तबन्धुः, सेतुबन्धः संसारसिन्धोः, आद्यो धर्मचक्रवर्तिनाम्, आराध्यश्चतुर्विधस्यापि सुरनिकायस्य, नायकः समग्राणां गणधरकेवलिप्रमुखाणां महर्षीणामृषभनामा जिनवृषः, यस्य पुरा स्वामिना शक्रेण स्वयमनुष्ठितः प्रतिष्ठाविधिः।' अवधार्य चैतदधिकोपजातभक्तिः 'आसतामिहैव मुहूर्तमेकं भवन्तः' इति निवर्त्य पृष्ठानुपातिनः सुरपदातीनतिमात्रमुत्सुको गन्तुमङ्गमात्र एवागतः । दृष्टश्चैव भगवानशेषकल्मषक्षयहेतुरादिदेवः । इदानीं गन्ताहमधिगतनिर्वृतिविलक्षणं रामणीयकेन सकलद्वीपानामपारजलपूरितान्तरिक्षेण सर्वतः कृतपरिक्षेपं नन्दीश्वरोदनाम्ना नदीनाथेन नन्दीश्वराभिधानं प्रधानद्वीपम् ॥

तत्र मे परममित्रमेकान्ततः स्नेहमयो मयेव सदृशप्रभावविधिरतिशयेन प्रसादपात्रं वृत्रशत्रोरत्युदाररूपवलविभवशाली सुमाली नाम देवो देवलोकतः कौतुकाकृष्टमनसा स्वयं प्रभाभिधानया देव्या दिव्यवनिताजनादुपश्रुतरम्यतातिशयां जिनायतनविंशतेः श्रियं द्रष्टुमानीतः, सांप्रतमतिशयितनन्दनद्रुमवनेषु दधिमुखाभिधानमहाधराधरेन्द्रषोडशकपरिक्षेपिणीनां जम्बूद्वीपप्रमाणपरिमण्डलाकृतीनां पुण्ड्रेक्षुरसशिशिरसुरभिस्वच्छस्वादुसलिलकल्लोलास्फालितविशालमणिशिलासोपानपङ्क्तित्रितयरमणीयानां महापुष्करिणीनामुपान्तवर्तिषु विचित्रतरुकाननेषु कान्तासखः क्रीडासुखमनुभवति ॥

अस्ति च द्वीपे तत्र दीपभूता मर्त्यलोकस्य मणिमयमहाप्रासादशतशालिनी विततकाञ्चनशिलाशालवलया जिनायतनयात्रासु त्रिदशलोकादुपागतानाममरमिथुनानां निवासस्थानमपरेवामरावती परमरम्या रतिविशाला नाम तस्य नगरी । सा चाद्य प्रातरेव कौतुकादितस्ततो विचरद्भिरनुचरैर्मदीयैस्तदीयसंनिधापयनायैवोद्रुसितेव प्रणष्टसकलपूर्वशोभा, भूतैरिवाधिष्ठिता, कृतान्तदूतैरिव कटाक्षिता, कलिकालेनेव कवलिता, समग्रपापमहर्षीडाभिरिव क्रोडीकृता, सर्वतो विजृम्भिताविच्छिन्नमलिनच्छाया, ...

विसंस्थुलगृहस्थगीर्वाणपरिहृतसर्वनिजनिजव्यापारा, गलितगर्वगन्धर्वगोष्ठि-
लितगीतगोष्ठीस्वरविचारा, विषण्णमाध्यपरिषदा, विखिन्नसिद्धनिषिध्यम-
नगानोन्मुखमुखरकिंनरकुला, पानकेलिनिरपेक्षयक्षशून्यीकृतोपवनतरुलग-
लतामण्डपा, नष्टहर्षकिंपुरुषनिर्भर्त्स्यमानपरिरम्भणायानवल्लभतरुणीगणा,
रणरणकगृहीतगृहदेवतावनदेवतासदुःखदृश्यमानतत्क्षणम्लानकल्पपादपा,
संतापविधुरविषधरवधूसततप्रार्थ्यमानचन्दनलतागृहावस्थाना, स्थानस्थान
ज्यमानखिन्नसिद्धायतनदेवताप्रतिमा, प्रतिमन्दिरमाकर्ण्यमानश्रवणदुःस्ह
कष्टशब्दा दृष्टा। मन्दिरमपि तदीयमप्रवृत्तोत्सवं धृतानुचितवेषनिर्व्याज
निःशेषकलत्रं चित्रशालासंपाद्यमानहरिचन्दनपङ्कोपलेपनं मणिकुट्टि
ष्वक्रियमाणकनकपङ्कजोपहारक्षेपं द्वारतोरणरणरणायमानचण्डपवनेरितशु
ष्ककतिपयप्रवालवन्दनमालं मृदङ्गपटहादिवाद्यध्वनिशून्यनिःशेषनाट्यशा
लम् अश्रूयमाणचारणमिथुनमङ्गलोच्चारम् अनाकर्ण्यमानकिंनरकन्यकाव
कीझाङ्कारम् अप्रमत्तविबुधयोधशतसंरक्ष्यमाणगोपुरप्राकारम् असुरापहार
भीतमव्याप्सरःपरिहृतस्वेच्छाविहारम् उद्यानवापीष्वनारभ्यमाणविभ्रममज्ज
नम् उद्विग्नसकलपरिजनं दृष्टम्। इदं चारिष्टमतिकष्टमप्रतिविधेयं विधि
शात्तत्रोपजातं तस्य तत्कलत्रस्य वा प्रधानस्य अचिरकालभाविनं विनाश
वश्यतया निवेदयति। न हि येषुकेषुचिदनर्थोपनिपातेषु कदाचिदपि दिव्या
नामास्पदेषु संपद्य नू(?) ईदृशाः पदार्थानां प्रकृतिविपर्ययास्तत्संनिवासिनां
विबुधलोकानामन्तरत्यन्तशोकातङ्कशंसिनो हृदयायासाः। तेन च मया त
गत्वा द्रष्टव्योऽसौ कदाचिदप्यदृष्टदीर्घमद्विरहदुःखसखा सुखयितव्यः सर्व
कालमभिलषितमद्दर्शनो निजदर्शनेन। शमयितव्या दिव्यलोकच्यवनसुलभा
सर्वभावानां विनश्वरस्वभावतावेदनेन हृदयेऽस्य दाहकारिण्यरतिवेदना।
देयो दिव्यशक्त्यनुरोधेन सुगतिसाधनेषु धर्मकार्येषु सविशेषमुपदेशः।
ततस्तेन सह पूर्वानुभूतसुखदुःखवृत्तान्तकथाव्यतिकरेण नीत्वा विभावरी-
मेतां विभातकाले कथमपि प्रार्थितपुनर्दर्शनेन पुनरपि प्रतीपं निवर्तित-
व्यम्। कर्तव्यं च किमपि कालोचितमकृतकालक्षेपेण ख्यातेः सुखस्य
चामुष्मिकस्य साधकं कुशलानुष्ठानम्। यतो ममापि निश्चितप्रायमायुः।

अल्पावशेषा त्रिदशलोकस्थितिः। उपस्थितो दीर्घकालप्ररूढगाढप्रणयैर्नाकिभिः साकमात्यन्तिको विरहः। समासन्नीभूतमुर्वशीप्रमुखसुरवधूमुखारविन्दादर्शनम्। अदृश्यतां गतास्त्रिदशपतिसदसि हृदयदस्यवो रम्भालास्यकरणप्रयोगाः। विप्रयोगोन्मुखं तुम्बुरुमुखेन श्रवणरन्ध्रमधुरगान्धारग्राममूर्छनाश्रवणम्। उच्छन्नकल्पा कल्पतरुलताछद्मेषु नाकमन्दाकिनीकच्छेषु स्वेच्छाविहारक्रीडा। क्रोडीकृतं मनुष्यलोकावतारस्मरणपीडया निबिडमन्तःकरणम्। आकारितदुःखसंहतिरभिमुखीभूता सपरिजनेव गर्भवास एव नरकगतिः। ईदृशे च सर्वतः समुपस्थितातिदुर्वारव्यसनव्राते सर्वतोमुखप्रसृतदुर्विषहशोकसंततौ संतापकारिणि कातराणां वैक्लव्यदायिनि क्षीणानामुपजनितसंसारसुखवैमुख्ये विवेकिनामुदीरितपरोपकारबुद्धावुदारचेतसामतिदारुणदशापाके कथंचिदुपजातसंगमस्य सुरपतिप्रशंसाश्रवणदिवसादारभ्य प्रतिदिवसमभिलषितदर्शनप्राप्तेराकारदर्शनेनैव प्रशमितसकलहृदयोद्वेगतमसो महात्मनः (नि)नं सर्वात्मना प्रियं कर्तुमन्तःकरणमुत्सहते मदीयम्। मन्दायते च त्रिभुवनातिशायिसत्त्वमलुब्धतां च तावकीं प्रागुपश्रुतां विचिन्त्य प्रत्याख्यानलाघवमुत्प्रेक्षमाणम्। अतो न शक्नोमि सर्वथैवोपचारक्रियापराङ्मुखो भवितुम्, नापि यथाभिमतवस्तुप्रार्थनाविषयेणाभ्यर्थनेन कदर्थयितुम्। केवलमयत्नलभ्यं मध्यमं पन्थानमुपरचयामि तेऽञ्जलिम्। अनुगृहाणेमं मनःपरितोषाय मे नृपचन्द्र, चन्द्रातपाभिधानं प्रधानमखिलानामपि स्वर्गभूषणानामासक्तिमात्रेणापि कृततापकलुदुरितापहारं हारम्। एष किल पीयूषदानकृतार्थीकृतगकलार्थिसुरसार्थेन मथनविरतावधिना क्षीरोदेन प्रयत्नरक्षितात्प्रधानरत्नकोशादमृतसंभृतशुक्तिगर्भभवान्यतिप्रभावन्ति परिणतामलकीफलस्थूलनिस्तलानि मुक्ताफलान्यादाय कौतुकेन स्वयं ग्रथितः। कृतश्च स्वयंवरोत्सवानन्तरमसुरारिमन्दिरमाश्रयन्त्याः श्रियो मन्युगद्गदकण्ठेन कण्ठकाण्डमण्डनम्। देव्यापि कमलया कामकेलिक्लान्तिहारी हरेरिति धृतो धृतिमत्या महान्तं कालम्। उपनीतश्च जन्मनि कुमारजयन्तस्य ज्येष्ठजायेति जातपुलकया पुलोमदुहितुः। तयापि परिरम्भविभ्रमेषु निबिडपीडि सुरराजकुम्भपीठपृथुनो निजस्तनमण्डलस्य कृत्वातिदीर्घकालं

पितः सखीप्रेमहृतहृदयया मत्प्रियायाः प्रियङ्गुसुन्दर्याः कण्ठदेशे। तथा-
प्यतिशयितशीतरश्मिरोचिषमस्य शुचितागुणं शचीप्रसादं च बहुमन्यमा-
नया मुक्त्वान्यानि कंधराभरणानि धारितः सुचिरम्। अद्य तु कापि धर्म्ये
कर्मणि नियुज्य तामागच्छता मया विरहविनोदार्थमारोप्य कण्ठे सुहृद्दर्शनो-
त्कण्ठितेनानीतः। तदेष संप्रति समावधवलरुचिः कालच्छायाकवलितमङ्ग-
च्येव मोक्तुकामो मामवाप्य कथमपि पुण्यपरिणत्या प्रार्थ्यया संयोजितं त्वां
मुक्तामयवपुषमशेषतो मुक्त्वामयं त्रासविरहितमपेतत्रासः स्वच्छाशयमति-
स्वच्छो गुणवन्तमतिशयोज्ज्वलगुणः प्राप्नोतु सद्भावस्तुसंयोगजां प्रीतिम्।
अस्य हि परित्यक्तसुरलोकवासस्य दूरीभूतदुग्धसागरोदरस्थितेस्त्वद्वसति-
रेव स्थानम्। न हि त्र्यम्बकजटाकलापमन्तरिक्षं वा विहाय क्षीणोऽपि
हरिणलक्ष्मा क्षितौ पदं बध्नाति। मयाप्यनन्ययोग्योपभोगां भव्यतामस्य
भावयता दिव्यदर्शनममोघमिति घोषणां जनस्य किंचिच्चरितार्थां चिकी-
र्षता क्षणमात्रपरिचितमात्मानमीषदनुस्मरणविषयतां नेतुमभिलषता प्रीति-
प्रगुणितस्य चात्मनस्तरलतां तिरोधातुमक्षमेणायमुपनीयते, न पुनरुपका-
राय प्रीतये वा। सर्वस्वदानेनापि देहिनामुपकुर्वतः परेण प्रार्थितां पृथि-
वीमपि तृणगणनया परित्यजतः किं तद्वस्तु यत्प्रदानेन प्रीतिरुपकारो वा
भविष्यति भवतः। सर्वथा दत्तोऽयं मया। विपत्प्रतीकारासमर्थः क्षीणायुषो-
ऽस्य भिषगिव कथमृच्छमाहरामि। अलंकारः क्षत्रियकुलस्य याचकद्विज
इव कथं प्रतिग्रहमङ्गीकरोमि। गृहाभ्यागतेनामुना दीयमानं दुर्गत-गृहस्थ
इव गृह्णन्परं लघिमानमासादयिष्यामि। सुरैरपि कृतस्तुतिराभरणखण्डस्य
कृते करं प्रसारयन्नस्यैव वैमानिकस्योपहास्यतां यास्यामि—इत्यनेकविकल्प-
विप्रलब्धेन मनसा त्वया मनस्विनां वरेण त्रिदशनाथेऽपि भगवति कदा-
चिदकृतप्रणयभङ्गस्य मे न कार्यः प्रथमप्रार्थनाभङ्गः। गृहीतव्यो निर्विचा-
रेण। यस्मादुपरोधभीरुत्वादगृह्यमाणोऽपि भवता दूरीभूत एवैष मे स्वर्ग-
च्युतस्य। गृहीतस्तु कदाचिन्मनुष्यलोके लब्धजन्मनः पुनरानन्दयति दृष्टि-
मिष्टतमदर्शनं चेतनम्। अमरलोकाच्च्युता कालक्रमेण देव्यपि मे प्रियङ्गुसुन्दरी
कदाचिदालोकयति। दर्शनाभ्यासजातपूर्वजातिस्मृतिश्च स्मरति रतिकरा-

व्यसक्तं मया सहोपभुक्तानि स्वर्गवासक्रीडासुखानि । विरहदुःखदत्तोद्वेगाश्च प्रवर्तते यथाशक्ति कुशलावाप्तिसाधके कर्मणि । एवं च तस्या अभ्युपकृतं भवति । संभवन्ति च भवार्णवे विविधकर्मवशवर्तिनां जन्तूनामनेकशो जन्मान्तरजातसंबन्धैर्बन्धुभिः सुहृद्भिरर्थैश्च नानाविधैः सार्धमबाधिताः पुनस्ते संबन्धाः । स्मरणानि चात्यन्तविस्मयकराणि पूर्वजातेः । अतो नायमालापो मोहप्रलाप इति मे समर्थनीयः । कदर्थनीयश्च पुनरहं प्रार्थनाभङ्गदैन्यसंपादनेन' इत्युदीर्य कण्ठादवतार्य किंचिदवनतेक्षणो दक्षिणकरेण लग्नपवलनखकिरणमालमुपरिस्थितनिरवसानसुरलोकविरहव्यथाया विदीर्णहृदयोद्गीर्णगर्भामृतच्छटासारमिव हारमुपनिन्ये । नरेन्द्रोऽपि तेन चर्मचक्षुषामगोचरेण तस्य साक्षान्निजदिव्यरूपाविष्करणेन तेन स्मितोद्भेदपूर्वेण वक्षसि रचितकोमलकराञ्जलिना यत्र प्रथमाभिभाषणेन तेन सुरपतिप्रशंसाप्रकाशनपुरःसरेण विश्रम्भवता स्ववृत्तान्तकथनेन तेन च दूरं परिहृत्य दिव्यतावलेपस्पृहणीयेन प्रतिग्राहणाय भूयोभूयः कृतेन प्रणयप्रार्थनेन दूरमावर्जितमनाः प्रकृतिनिःस्पृहोऽपि परोपचारेष्वतिस्पृहयालुरिव सत्वरमुपसृतः प्रसार्य करयुगलमग्रतस्तं जग्राह ॥

देवोऽथ सावलक्षितगतिस्तस्मिन्नेव क्षणे झगित्यदर्शनमगमत् । तिरोभूते च तस्मिन्नुपजातविस्मयो नरपतिर्निरीक्ष्य चक्षुषा निश्चलेन तं हारमुत्तरीयाञ्चलैकदेशे बबन्ध । प्रविश्य च शक्रावतारायतनमध्यमाराध्य गवन्तमतिचिरमादिदेवमागत्य निजसदनमुपपाद्य भक्त्यतिशयेन श्रियः र्यन्तनीं सपर्यामभिमुखीभूय तन्मुखे निहितनिश्चललोचनो निषसाद । जगाद च—'भगवति, त्वच्चरणारविन्दमेवानुभावोऽयम्, यदस्मादृशापि मनुष्यमात्राणामशेषत्रिभुवनमाननीया वासवसमानौजसो वैमानिका निधिमभिलषन्ति, योगिज्ञानगोचरं चात्मनो रूपमध्यक्षविषयीकुर्वन्ति, घटितसंभ्रमाश्च दृष्टिदानसंभाषणादिना बहुमानेन महिमानमारोपयन्ति । एतच्च यद्यपि अनिमित्तबन्धुना परोपकारपराधीनमानसेन महामना तेन दिव्यपुरुषेण स्वाङ्गभूषणीकृतमाभरणमेकं दत्तम्, त त्वदीयमेतत् । अतो न मे शरीरस्पर्शमर्हति । दिव्या हि मूर्तयो

दिव्याभरणानाम् । तेन तावकं एव परिवारलोके भवतु । कस्यचित्तु भवतु यावदृष्टोदयान्मनुष्यलोकमागतमपि पुनस्त्रिदशलोकस्थितिसमुचितं शोभातिशयम्' इत्यभिधाय तं हाररत्नं देवतायाश्चरणयोः पुरस्तादमुञ्चत् ॥

अत्रान्तरे नितान्तभीषणो विशेषजनितस्फातिरास्फालिताशातटैः प्रतिफलद्भिरतिपरिस्फुटैः प्रतिशब्दकैः शब्दमयमिवादधानस्त्रिभुवनमुद्भ्रान्तनयनतारकाकान्तिसारीकृतदिग्भिराकर्णितः सन् सभयमुभयकर्णदत्तहस्ताभिरापतन्देवताभिः कुलिशताडितकुलाचलशिखरसमकालनिपतद्गण्डशैलनिनादोद्धुरो हासध्वनिरुदलसत् । उपश्रुत्य च तमश्रुतपूर्वमुर्वीपतिरुपजातविस्मयः परस्पर्श चेतसा कियन्तमपि हासम्, न तु स्वल्पमात्रमपि संत्रासम् । अनुज्झितस्वभावावस्थितिश्च स्थित्वा मुहूर्तमुद्भूतकौतुकस्तदनुसारेण संचारयामास तिर्यग्वलिततारकं चक्षुः । दक्षिणेतरविभागे संनिहितमेव देवताया ददर्श दत्तदर्शनं निदर्शनमिवाशेषत्रिभुवनभीषणानाम्, अतिक्रूराग्रांशुविकरालकर्कशकायम्, अञ्जनकुलकोमलेन प्रसरता समन्ततः कान्तिकालिम्ना कज्जलमयीमिव सशैलद्वीपकाननामुर्वी कुर्वाणम्, अनतिपुराणशुक्तिकाश्रेणिनिभया हासमूलप्रकटिताया दन्तपङ्क्तेः प्रतिमयेव पुरः स्फुरन्त्या स्थूलपृथुलनखरश्मरया प्रकाशितनिजप्रभातिमिरतिरोहितचरणयुगलाङ्गुलिविभागम्, आबद्धस्थिरनूपुरेण स्थवीयसा चरणयुगलेन रासभरोमधूसरं नखप्रभाविसरमेककपालिकमण्डलं भ्रमणलग्नं रक्षाया भूतिरज इव दिक्षु विक्षिपन्तम्, अशुद्धमार्शिगदण्डनिचितेन निधनमुपगतायमृत्युलोकस्य संगृहीतानेकमानरज्जुवेष्टनक्षमाणेन गगनसीमोल्लङ्घिना जङ्घाद्वितयेन निरन्तरारूढवितननवशिरास्वल्पमल्लनाल्थिभारनिषण्णमिव दृश्यमानम्, उत्पन्नाभ्यमन्थिना जानुयुग्लेन क्षीणमांसेन च नितम्बमूलकाण्डद्वयेन विश्रामितपरस्परगुणप्रकर्षम्, अभूमा(?)चरणदाने नंद्धान्तगोण आरक्तगौरेण गाढीकृतशनकाभरणाहेतुर्हंसवर्णमिवयम्, अमृतवाहनाटकया वेनाणीगतिमज्जिकेशिकदेशइत्युदरबंधेन रोमलतया मांसलितशाक्रचापिकसुदरेणालकम्, आर्द्रचन्दन स्थासकसंदेहदायिना कायस्य दृग्दर्शिनोत्पलीवां पशुनामन्त्रमयशोणीविद्रुमवर्णकुसुमप्रियोर्मसीमाकर्णमानसंवलितस्तरतं कृत्वा गतसारिकाथं

क्षेत्रपुरःप्रदेशं दर्शयन्तम्, अचिरखण्डितं मन्त्रसाधकमुण्डमिन्दुखण्डश्रद्धया धवलकुटिलान्दंष्ट्रानिर्गमानपहरन्तम्, आसादितं विधुंतुदमिव गलावलम्बितं बिभ्राणम्, अतिभारविघटिताङ्गुलीसंनिवेशगलितमुच्छलितरुधिरच्छटाछोटितायतनस्तम्भकुम्भिकमासा(शा)करिकुम्भस्थलास्थिस्थूलमतिदूरलुठितमपि रक्तासवकपालमनुभावदर्शितात्यद्भुतभुजायामेन पाणिना वामेन ना(ऽ)तथैवोर्ध्वस्थितमाददानम्, दक्षिणेन च प्रतिक्षणव्यापारितनिशितकर्तिकेन वामकक्षान्तररक्षितकंधरस्य दृढनिरुद्धनिःश्वासनिर्गमत्वादध्वरपशोरिव तत्तदतिकरुणमन्तःक्रन्दतो दत्तनिष्फलकृपाणघातस्य वेतालसाधकस्य साधितपकम्, उत्सर्पता परिकराशीविषवदनविषपावकेन गात्रपिशितमुत्कृत्योत्कृत्य कीकसोपदंशमश्नन्तम्, कवलितपिशितचर्वणायासचञ्चलेन कपिलतासंविभागदानाय त्रिभुवनोदरचारिणीनामचिररोचिषामारब्धसंज्ञासमाह्वानेनेव क्षपानलवर्चसा कूर्चकचकलापेन कवलितमखिलरोमरन्ध्रनिर्गलद्रुधिरगण्डूषमिव प्रलम्बपृथुलं चिबुकमुद्वहन्तम्, अतिकठिनखर्वपर्वभिरङ्गुलीवेणुदण्डिकाभिः परिगृहीतैः कुटिलतीक्ष्णायताग्रकोटिभिः कररुहकुद्दालैरसुरकन्यारिरंसया रसातलगतानलीकसाधकानुद्धर्तुमिव कृतोद्यमम्, विपुलवर्तितमण्डलमालोलल्लवपाशं श्रवणयुग्ममूर्ध्वबलितपुच्छनालनिबिडालिङ्गिताग्रमुकुलफणकर्परं कालसर्पद्वयमिवोद्वहन्तम्, शिखिकणारुणया तिर्यग्विसर्पिण्या फणमणिकिरणमालया जटालीकृतसरलभोगेनाल(ऽ)श्यामलधुना निष्पतन्तमोघेन घोणापुटश्वासक्षुभयतः पातुमवतीर्णाभ्यां कर्णाभरणविषधराभ्यां द्विधाप्यधःकृतोष्ठपृष्ठलोमलेखम्, मुहुरास्फालयता मुहुर्न्यञ्चयता मुहुः प्रायता तिर्यगजगरदेहदीर्घपृथुलेन जिह्वालताग्रेण ललाटचिबुकसृक्वप्रान्तगतमार्द्राङ्गरागमेदःकर्दममास्वादयन्तम्, अन्तर्ज्वलितपिङ्गलोग्रतारकेण करालपरिमण्डलाकृतिना नयनयुगलेन यमुनाप्रवाहमिव निदाघदिनकरप्रतिबिम्बगर्भोदरेणावर्तद्वयेनातिभीषणमाभोगिना ललाटस्थलेन सद्यःस्थापितमसृक्पङ्कपद्माङ्गुलं पचनाय नरजाङ्गला[ना]नामुपसंगृहीतं चिताग्निमिव सहजभ्रुकुटिधूमान्धकारपरिगतं दधानम्, ऊर्ध्वस्थितेन स्थिरतडित्तन्तुसंतानस्थनकविडम्बिना कपिशभासुरेण केशभारेण भर्त्सयन्तम्, उपरि

ज्वालाखण्डमुत्पातधूमदण्डमायतनभित्तिसङ्गिना बलिप्रदीपप्रभाप्रकाशितेन केशनखदशनवर्जमात्मनो निर्विशेषच्छायेन प्रतिच्छायापुरुषेण पार्श्वचारिणा सानुचरमिव दृश्यमानम्, घोणयाप्युत्फुल्लस्फारपुटया धृतातिविकटत्रपुटयेव पीयमानवदननिर्यद्वसामोदम्, [illegible] स्थिरशकलया सकलत्रिभुवनाभ्यवहाराय सहायीकृतानन्तदन्तयेवाक्रान्तमुखकुहरम्, चरणाङ्गुलीभिरपि स्फुरितपाण्डुनिम्नोदरनखाभिर्मुखार्पितकपालपूराभिरिव प्रतीप्यमाणोत्तरीयनरचर्मक्षरत्क्षतजकणवर्षम्, अस्थिनूपुरैः पदप्रयोगमुखरैर्भयप्रस्तुतस्तुतिभिरिव सततसेवितचरणम्, आभरणभुजंगैर्ज्वलदुन्मयूखफणमणिभिरात्तप्रदीपैरिवावगाह्यमानकज्जलकालकायप्रभान्धतमसां मांसेनापि खादनभीतेनेव सास्रेण परित्यक्तसर्वावयवम्, अवयवानस्थिसारानतिविकृतरूपदर्शनभयात्पलायितुकामानिव स्नायुग्रन्थिगाढनद्धन्दधानम्, आजानुलम्बमानशवशिरोमालमेकं वेतालमद्राक्षीत् ॥

तं च क्रमानुसारिण्या दृशा चरणयुगलादामस्तकं प्रत्यवयवमवलोक्य किंचित्कृतस्मितो नरपतिरुवाच—'महात्मन्, अनेन ते प्रबन्धेन सहस्र[illegible]कालसर्पनिमग्नमाभारभरितकुम्भकुटोत्फुल्लनयननासापुटेन मुखप्रवृत्त[illegible]तायमानेन प्रकटितकरालदंष्ट्रामण्डलेन विदारितविकटोर्ध्वकर्णानिकामं भयप्रदेन वपुषेव भुवनत्रयत्रासकारिणा दर्पोद्रेकेण जनितमतिमहत्कुतूहलं मे । कथय किमेतदसमञ्जसं दृश्यते ।' स जगाद—'राजन्, किंचिदन्यत्त्वदीयमेव चेष्टितम् । त्वया हि फलमभिलष्य किंचिदिदमस्मत्स्वामि[illegible]दिवसमासेवितुमुपक्रान्ता । सेवकाश्च फलप्राप्तिकामाः प्रथममुपगतेन गृहीतकार्यं परिग्रहलोभमात्रेणेयन्ति । ततस्तेन कृतपक्षपरिग्रहेण प्रतिकूलस्याः प्रभूतमत्यन्तमात्मनो विक्रममुपदर्शयन्ति ।' एष तावज्जगति दृष्टो व्यवहारः । त्वया तु विपरीतः प्रभुनोऽयं सेवाविधिः । तथा हि—[illegible]दिभिः सततमेव देवतापूजकानि । [illegible] प्रसादप्रवणः सर्वदा सविधवर्ती कार्यकर्ता जनोऽयं सर्वैरपि जनसाम[illegible] नामग्रहणे । निश्चीयते हि मयि [illegible] । किंचिदेवंविधमयं सर्वदैवानेन विलम्ब्यमानमतिमहान्तम्

त्वया पूजोपचारं पश्यति । दृष्ट्वा च किं प्रकृतिचञ्चला चेतस्यवधारयति । कृतावधारणापि किमेकान्ततो धीरपुरुषसाहसाक्षिप्तहृदया पक्षपातं गृह्णाति । गृहीतपक्षपातापि किमवश्यया विपक्षीकृतेन मया कृतप्रतिबन्धा मनानि वरप्रदानाय बुद्धिम् । तदलमबुद्धिपूर्वकेण बुधजनहासकारिणा निरवधेः क्लेशैकफलेन फल्गुनानेन सेवाप्रकारेण । यदि स्फुटमेव फलमुत्कृष्टमीप्ससि, लिप्ससे वा विघ्नविरहितजपध्यानादिकर्मकामया सेवया मनः प्रसादयितुमचिरेण देव्याः, तदमुमुपचारपूर्वमद्यप्रभृति सर्वमुपकल्पयाक्रियाकलापम् । अन्यथा क्लेशो भविष्यति तवैव सेवावेशः ।' इति वादिनस्तस्य वचनमनुवर्तमानो मेदिनीपतिर्विहस्य किंचित्सोपहासमवदत्—'सर्वमुपपन्नमभिहितम् । उपदिष्टमक्लिष्टया युक्त्या । प्रबोधिता वयम् । यथा निदर्शितः सूक्ष्मदर्शिना तथैव सेवामार्गः । परिग्रहजने संनिधौ सति कोऽधिकारः प्रभूणाम-मपूजायाम् । महती मूढता । गाढमविवेकविजृम्भितम् । अप्रतिविधेया वैधेयतेयम्, यदस्माभिः सर्वैश्वर्यगुणसंपदुपेतं भवन्तमपहाय प्रमादादिदोषोपहतचित्तवृत्तिभिरियमग्रत एव देवता सेवितुमुपक्रान्ताः । कृतश्च पूजाविधेरकरणेन कियानप्यबहुमानः । अथ वा जन्मनः प्रभृत्यकृतपरसेवानामत्र लवमात्रोऽपि नास्माकं दोषः । तवैव प्रमत्ततासौ, यज्जानतापि नीतिमार्गमादित एव नोपदिष्टोऽस्मभ्यमेष क्रमः । किमिदानीं कुर्मः । प्रस्तुतमिदं कर्म । कृतश्च निश्चलो मनसि संकल्पः । यावदेव परिसमाप्तः कल्पस्तावदल्पाप्यनुवृत्तिरपचारो वा न कर्म्यान्तर्देवतस्य विदर्शनफलापेक्षया कर्तव्योऽस्माभिः । अवधार्य चेदन्वीमता(?) न कार्यं । प्रस्तुतेऽस्मिन्नस्मत्कर्मणि कार्यसिद्धिविषयो विचारो नापि [illegible] प्रार्थनीयः पूजोपचारो यदि चान्यव्यवहारेण प्रयोजनं पृच्छ्यम् । तत्र सज्जा वयं तदुपपादनाय । गृह्यतामयम्, उपयुज्यतां च विविक्तमस्यैव देवतागृहस्य स्पृहणीयतममालिख्य कोणमेकमस्मिन्नोऽप्येष देव्या विशेषपूजार्थमाहृतोऽस्य [illegible] । इहमात्र [illegible] हणो मोदकादि प्रगुणम[illegible])।' इत्युक्तवति भूभुजि भूयोऽप्ययमा [illegible] समवदत्—'नरेन्द्र, न वयं ब्राह्मणाः, न यतयः, न मुनयः । [illegible] मूल्यान्यत्र चाहरामः । [illegible]

विक्रमोपक्रीतमामिषमाहारः, तस्य चिन्तय प्राप्त्युपायम्। किमनेन नेकेन द्विजस्येव मदिरास्वादसौन्दर्यकथनेन मद्येतरवस्तुतत्त्वकथनेन। यदि यान्येऽपि बहवः क्षुद्रसाधकाः संप्रति स्वीकर्तुमुद्यताः स्वामिनीम् तदीयदेहावयवेभ्येव सिद्धा तत्प्राप्तिः। आस्व(स्स्व)तावन्निराकुलः, किंचन। त्वया हि बहवः कृताः संग्रामाः, हताश्च संख्यातीताः पतयः। तत्र येन कदाचिदपि नानुभूतो भङ्गः संगरेषु, न दर्शितं स्व्यमर्थिजनप्रार्थनासु, न कृतः प्रणामः प्राणसंशयेऽपि शत्रोः, तस्य श्रयश्लाघनीयचरितस्य नरपतेः प्रकृत्यैव पावनमि... क्षरमरूच्छविच्छन्नसदृशाकारमर्पय मे कपालकर्परं मत्यमेकम्, तैरसृग्भिः पुण्यासु कृष्णचतुर्दशीषु दुर्विनीतक्षत्रियनरेन्द्रनिहतस्य तुर्जामदग्न्यमुनिरिव मुहुर्मुहुः करोमि तर्पणम्।' इति ब्रुवाणं च हस्य पुनरुवाच नक्तंचरं नृपतिः—'प्रेतनाथ, नान्ययोदितं भवता। मेवेदम्। कृताः शतकृत्वो मया संग्रामाः। हताश्च संख्यातीताः णीपतयः। किं त्वनेकराजकार्यव्यापृततया कदाचिदकुर्वता ... चनम्, अतीन्द्रियज्ञानविकलतया स्वयमनावेदितम्, अजानता परेषां तमर्थम्, अशृण्वता च युष्मद्विधानामत्र विषये कुतश्चिदप्यर्थित्वसुधर्मं धर्मक्रियाकल्पविषयम्, अल्पमपि न कृतस्तत्कपालानां संग्रहः। दि मात्रमवसीदति पितृप्रयोजनम्, अनभ्यर्णवर्तीवापूर्वसूचितः पुण्यदिवस तत्प्रतीक्षस्व कतिचिद्दिनानि, यावत्कश्चिदवाप्तिर्भवति। अथ न सह्य. तिपातः, तदिदमेव मे स्वीकुरु शिरः। केवलं विलोकय, चिरं विचारय चेतसा। यदि संभवन्ति कतिचिदिह पूर्वसूचिता गुणाः, प्रीयते चक्षुरुत्तमाङ्गलक्षणविधिविचक्षणस्य, तत्र किंचिदन्यान्वेषणेन।' स ब्रवीत्—'नृपवरिष्ठ, सुष्ठु शुभलक्षणम्। सुष्ठु चक्षुष्यम्। किं विलोक्यते वा विचार्यतेऽस्य जात्यस्येव जातरूपस्य रूपशोभासौभाग्यम्। हम्, यस्य प्रार्थनामन्तरेण समुपस्थितमिदम्।' इति व्याहृत्य तिनः कपालस्य कर्णवर्ती निर्द ... लिङ्गयानामुत्पातमेघलेखामिव विमुक्तघनरुधिरबिन्दुवर्षामर्षचक्रीकृत

व

ान्तकोटिविद्धिकरालां कालायसकर्तिकां निजघर्ष । दर्पोत्तालकृतनुमुल कलिकिलारवश्च साटोपमेत्य विकटपातिभिः पदैरनतिनिकटमवनमितपूर्व ायः प्रकोष्ठचलितपन्नगप्रतिसरेण मत्युपनिन्ये सव्येतरकरेण । क्षोणी तिरप्यजातसंक्षोभः स्तिमितचन्द्रलक्ष्येण चक्षुषा निरमवेक्ष्य तां सधीरमु ाच—'क्षपानरेन्द्र, दिव्यमायुधमिदं नार्हति करस्पर्शमसद्विधानाम् वेधानेन महता धार्यमेतत्र यथाकथंचित् । अतस्तिष्ठतु तथैव हस्ते । त्वदयो ानमसावेव मे सर्वदा सविधवर्ती निवर्तयिष्यति निसर्गनिष्कृपः कृपाणः ।' ति यदृच्छेव सविधवर्तिनः कुशस्थलस्य शिरसि तत्क्षणमेव निक्षिप्तमाले दूरविक्षिप्तास्त्रवलयेन दक्षिणपाणिना जग्राह कृपाणम् । मामेकर्णानुमितपवि ाकपटुविषच्छटाभीषणं च विचकर्ष संकर्षणानुज इव कलिन्दतनयाजलका कालियम्, इन्द्रनीलखण्डरचितावर्मकोशात् । निष्ठुरकराङ्गुष्ठमर्दनोत्कोटि र्जितातितीक्ष्णस्य धारे च तत्र प्रसरत्प्रवलायतामायुधस्याधिपेनैव विक वधिचकितलसत्पन्धुरां समन्य दृष्टिम् । आबद्धपरिकरश्च कृत्वा देवतायाः रणाममूर्ध्वधूतनिःकम्पजङ्घेन वामाङ्घ्रिणा तिर्यगायजितेन च दक्षिणे धूमद गडानुकारिणं कृपाणमुज्झितकृपः स्कन्धपीठे न्यपातयत् ।

अथ भीषणकर्मावलोकनोद्भूतभीतिभिरिव व्याधिभिरपि शोकभयजुगु सामभूतिभिः परित्यक्तधी:, असाधारणधैर्यदर्शिना हारितमौर्वीरिव सात्त्वि करपि भावैर्वर्णवेपथुस्तम्भादिभिरपास्तभर्मनिधि, अभ्यागमाद्भावजितमनो ादिभिरिव व्याधिपारिभिरप्यमर्षमदहर्षेणदौर्मनस्यैः सर्वाङ्गि सर्वोऽनु गर्वे, वामेन विस्मयदोलायमानविनतेन्द्रनीलकृष्टेन कठिनकण्ठास्थिदल- [illegible] मायया निशातकृपाणेन, दारुणेन [illegible] पनाशनादीनां [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] । [illegible]

[illegible]

कालकूटमिव केशपाशं पुनः पुनः पृष्ठे बद्धुमामृशन्तीम्, शशिकलासंनिभललाटमिश्रिना कौसुम्भाताम्रबिम्बाधरेण सुधाधवललोललोचनतरङ्गेण मदिरासुरभिनिःश्वासमारुतामोदेन वदनेन्दुना निजसहोदरसमाजमिव समुदितं दर्शयन्तीम्, काभिश्चिदलसवलितश्वेतचालव्यजनाभिः क्षीरोददत्ताभिः परिवारापगाभिरिव निपतदुत्तरद्राजहंसाभिः काभिरपि करसंश्लिष्टयष्टिदीपिकाकिरणपटलपल्लवितदेहलावण्याभिः रोलकटकौषधीभिरिव धन्वन्तरिप्रहिताभिरपराभिः कनकगौरपीनोद्धुरपयोधराभिः पद्मिनीभिरिव सचक्रवाकयुगलाभिर्नालानुकारिणः किरणकण्टकिताम्, वेत्रदण्डानुल्लासयन्तीभिरन्याभिरासन्नसदृशसितनेपथ्याभिरादिभूपालकीर्तिभिरिव समीपवर्तिनीभिरमराङ्गनाभिः परिवृताम्, प्रदोषचन्द्रकलामिव विनिद्रकोकनदविनिवेशितकराम्, सुग्रीवसेनामिव स्फुरत्तारनीलाङ्गदाम्, गृहीतसर्वाङ्गीणप्रसाधनामप्येकाङ्गकलिताङ्गरागाम्, धीरतरवारिवासिनीमपि प्रकटितपृथुप्रतापां श्रियमपश्यत्॥

अनन्यदेवतासामान्यचिह्नदर्शनेन श्रीरसावित्युपजातनिश्चयोऽपि किंचिदुत्पन्नविभीषिकाशङ्कः प्राकृतामिव स्त्रियमदर्शितसंभ्रमस्तामपृच्छत्—'भद्रे, का त्वम्। किमर्थं वा देवतायतनमिदमागतासि।' सा त्ववादीत्—'राजन्, न जानासि माम्। अहं हि सकलभूपालवृन्दवन्दितपादा राजलक्ष्मीस्त्वदभिकाङ्क्षितवस्तुसंपादनार्थमागता। कथय किं ते प्रियं कर्तव्यमिति।' पार्थिवोऽपि तदवस्थानुरूपदर्शितादरः प्रणम्य तां तदागमनजन्मना हर्षेण करणवैक्लव्येन च दरस्खलितवचनः शनैरलपत्—'भगवति, कृतार्थोऽहम्। यस्य मे समुपस्थितायामप्यमुष्यामन्निमावस्थायामुपेत्य भगवत्या प्रकाशितमिदमदर्शनीयमन्येषामल्पपुण्यानां मानवानामशेषपापप्रशमनं दिव्यमाकारीयं रूपमभ्युपगता च मनीषितवस्तुसिद्धिरिति। देवि, मेऽभिमतममुष्य महाश्मशानस्वत्परिग्रहात्मसरस्य नक्तंचरपतेः प्रयोजनवशादुपदर्शिताधिभावस्य दातुमुत्तमाङ्गं मया परिकल्पितम्। अर्धकल्पिते चासिप्रकलादपगतपरिस्पन्दौ संदानिताविव केनाप्यकिंचित्करौ करौ संवृत्तौ। तदनयोर्यथा ससामर्थ्यलाभो भवति भूयस्तथा प्रसीद, येनाहमनृणो भूत्वा निर्वाणमधिगच्छामि।' देव्यपि श्रीस्तेन ... ।विना

छायामपि दशायामनुज्झितावष्टम्भेन वचसा जनितविस्मयावलोकस्य तद्वा-
क्यश्रवणभावितानामभ्यर्णवर्तिनीनां सखीनामानन्दपुलकितानि वारंवा-
रमास्यकमलानि द्विगुणजातपक्षपाता प्रीतिविकासिततरमभवत् यत्राङ्क
चक्षुषः क्षरता क्षीरधवलेनांशुविसरेण सुधारसेनेवाप्याययन्ती हिमजले-
नेव स्नापयन्ती मलयजाङ्गरागेणेव लिम्पन्ती मालतीमुकुलदामभिरिवाच्छा-
दयन्ती मूर्छागमविलुप्तसंज्ञं राज्ञो वपुः पुनरवादीत्—'नरेन्द्र, यत-
स्त्वमविदितमत्स्वरूपोऽसि, तेनैवं वदसि । सर्वदा सौम्यपरिजनपरिवृ-
हम् । न मे नक्तंचराः संनिधावपि चरन्ति, दूरे मृत्यलम् । य ए-
विकृतवेषाकारधारी वेतालबुद्ध्याध्यवसितस्त्वया, नायं यातुधानः । प्रधान-
भूतो मत्प्रतीहाराणां महोदरो नाम यक्ष एषः । परीक्षितुमनेन सत्त्वम-
नीक्षितमदीयागतिना झगित्यागत्य सत्याभ्यासमिदमनेकप्रकारमात्मीय-
दिव्यशक्त्या विनिर्मितं मायाजालमखिलमपि ते प्रदर्शितम् । [illegible]
विषादम् । उत्सृज मृषागृहीतमिममात्मविग्रहस्य निग्रहविधायाग्रहम् । कुरु
चात्मनोऽभिलाषम् । अनेन तव सर्वातिशायिना सत्त्वेन साहसेन धैर्य-
चित्तौदार्येण प्रज्ञाविशेषेण पूजाविशेषेण निःशेषितप्रमादनिर्गमेन च प्र-
चरणेन चन्द्रमण्डलमिव शिशिरान्वयेन, [illegible]
मुक्तविकाव्यमिव सज्जनपरिग्रहेण, गगनतलमिव शरत्कालागमेन, समस्त-
मपि किमपि मे प्रसादितं हृदयम् । आचक्ष्व कार्यं विचक्षण, किमद्य
संपादयामि । किं तावन्मदनुभावागादिर्दिव्यशक्तिः मत्सदृशी [illegible]

दृष्टीर्यैव [illegible] मुक्तान्तर्वर्तिनादृत्यपरिवृतः कनकगिरिकंदरप्रमानुजिह्म-
[illegible] [illegible]निरमणीयध्वनिततर-
[illegible]मानगन्धर्वाजिताजवालकेषु सखि
[illegible]मानपंनालकमरणपल्लवेषु हरिचन्दनत-
[illegible]मन्दारनिकानीतशीतलगुणानु-
[illegible] पतिकामविविध[illegible] शीतांशु
[illegible] । [illegible] [illegible]
[illegible]

निरुद्धोलाययानद्वारचन्दनमालाप्रवालमुपहारकुसुमसौरभाध्यमधुकरझङ्कार-मुखरमणिकुट्टिमं विमानमधिरुह्य विदग्धवल्लभासमुद्दत्तकदम्बकानुयातो विलोकयन्विविधान्याश्चर्याणि सशैलद्वीपकाननामुदधिमर्यादां मेदिनीं पर्यटसि । अथ मदीयप्रार्थनया मुदितपुरंदरा तेनानुमोदितेन भरतमुनिना स्वयमागत्य सुश्लिष्टमनाहतध्वनन्मेघमुरजमनोहरमेकदेशोपविष्टतुम्बुरुताड्यमानवीणारणद्गान्धारग्राममागृहीतवेणुकिंनरगणोपगीयमानविबुधमध्वनि प्रसिद्धमूर्छनमुद्दामलासरम्भाभिनीयमानरघुपुरःसरादिभूपालचरितमुन्नतप्रासादशिखरचन्द्रशालायां रचितरङ्गभूमिरवसरेषु द्रष्टुमागतानामष्टादशद्वीपमेदिनीपतीनां दर्शयसि दिव्यं प्रेक्षाविधिम् । किं बहुना । अन्यदपि यत्ते मनसि वर्तते तत्सर्वमावेदय, येनाचिरात्संपादयामि ।' इति वादिनीमेव तां नरपतिरुपजातसंमदः समयप्रववादीत्—'देवि, सर्वमुपपन्नमेतत् । किं न संभाव्यते । प्रणतसुरासुरमौलिविश्रान्तपादः पुरंदरोऽपि देवस्त्वत्प्रसादादासादयति सुरलोकराज्यसुखानि । वासुकिरपि त्वयि सानुरागायामुरगकामिनीचामरकलापोपवीज्यमानतनुः पालयति पातालनगराणि । कुबेरोऽपि त्वत्संनिधानादधीनो नाथो जातः । सागरोऽपि त्वयि संभूतायां रत्नाकरत्वमुपगतः । तिष्ठन्तु चैते । नीचप्रकृतयोऽपि त्वया परिगृहीता जगति गुरुतां परामागता दृश्यन्ते । तथाहि—मलिविशेषाम्बराकल्पमपि गुल्म पावनानां राड्, भुजङ्गकुलदूषितमपि वन्द्यचन्दनम्, प्राकृतजनगृहीतदण्डमपि छायाधिभरसमाहितोपरिस्थं धार्यते छत्रम्, [illegible] [illegible]

कृतार्थोऽहम् । न मे प्रयोजनं दिव्यजनोचितैरुपभोगैः । अथ येन केनचित्कारणेनानुग्राह्योऽयं जनो ग्राहयितव्यश्च कमप्यभिप्रेतमर्थम्, तदलमन्येनेमेव प्रार्थितासि—यथाहमेषामशेषभुवनवन्दितावदातचरितानां चतुरुदधिवेलावधेर्वसुंधराभुजामखिलदिङ्मुखविसर्पतोदग्रप्रतापतया तुलितनिजवंशादिपुरुषादित्ययशसामिक्ष्वाकुवंश्यानामवनीभृतां पश्चिमो न भवामि यथा च देवी मदिरावती जगदेकवीरात्मजप्रसविनीनामस्मत्पूर्वपुरुषमहिषीणां महिमानमनुविधत्ते, तथा विधेहि ।' इत्यभिधाय लज्जया किंचित् नतमुखोऽभवत् । देव्यपि श्रीरीषद्वनमितवदनतामरसास्यवचसो विवक्षिततात्पर्यमुज्झितताया निस्तरङ्गतारकेण चक्षुषा क्षणमात्रमतिष्ठत् । मुहूर्तात्किंचिदुन्नमितवदना शरज्ज्योत्स्नाविशदेन दशनांशुजालकेन समनःप्रसादमिव दर्शयन्ती मन्दं मन्दं विजहास । व्याजहार च—'नरेन्द्र, निजगोत्रसंततेरविच्छेदाय मदिरावत्याः पुत्रमिच्छसीति निश्चितं मया केवलमिदं पृच्छामि । किमेष वक्रया वचनभङ्ग्या युक्तिगम्यः कृतोऽर्थः पुत्रं देहि मदिरावत्या इति व्यक्तमेव किं नोक्तम् । अन्यथोक्ते कुतोऽपि वृत्तान्तमुपलभ्य समुपजातेर्ष्याः कदर्थयिष्यन्ति मामन्या अपि प्रणयिन्य इति कश्चिदाशङ्का । न कश्चिदत्रास्ति दुर्जनः प्रतिपक्षो वा तवामात्यपरिवारे यस्तामा निवेदयिष्यति । एको महोदरः प्रयत्नेन रक्षणीयः । तेन स्वैरं ध्वनिनिपुणदृष्टिना [illegible] तात्पर्यार्थं कथयिष्यति च केनापि प्रकारेण निष्कारणापकारी नियतमेव आत्मच्छन्दनिर्धारयनया कोपयिष्यति च मां । काममेव च बुद्धिकौशल[illegible] व्यसनमर्यादाविशेषम् ।' इत्युक्त्वा विरराम ॥

[illegible] परिहासवादेन [illegible] [illegible] —'देवि, [illegible] कृतं प्रार्थनं [illegible] मया [illegible] वचनयुक्तिं [illegible] । [illegible] । पुरंदरस्य [illegible] । [illegible] । [illegible] [illegible]

ता अपि सपत्नीबहुमाननिशमनोत्पन्नमत्सराः कुप्यन्तु कामं पुत्रकाम्यन्तः। किं मे करिष्यन्ति कुपिता अपि। मया नैव ताः प्रसादनीयाः। त्वयि कृतप्रसादायामिदानीमपगता मे तदीयचिन्ता। यथा मदिरावत्यास्तथा नासामपि त्वया पुत्रो जनयितव्यः। एवं च तत्कृता कदर्थना मे नास्ति वृथैव मां भगवती भीषयते।' इत्युक्तवति राजनि विहस्य जातहर्षा लक्ष्मीः पुनरवोचत्—'राजन्, अकृतपर्याप्तमतः परम्। नर्मकर्मणा जिता त्वयाहम्। किं त्वतिमात्रचतुरोऽपि वञ्चितस्त्वमेतेन दर्शितालीकोन्नतिना महापुरुषताभिमानग्रहेण, येनैवमुपदर्शितप्रसादायामपि मयि न किंचित्त्वया प्रार्थितम्। सर्वथा यदस्ति तदस्तु। कस्ते मनोरथानां प्रतिपन्थी भविष्यति। तवाशेषभुवनप्रख्यातकीर्तिरार्तजनपरित्राणक्षमः क्ष्मापतिवृन्दवन्दितचरणारविन्दो बन्दीकृताष्टादशद्वीपभूपालसुन्दरीभिः सादरविधीयमानमुद्रान्तवधूचरणपरिचर्यश्चतुरुदधिवेलाशिलोच्चयशिखानिखातमणिशिलारूपजयस्तम्भो मत्प्रभावादचिरेण भोक्ता भूमिगोचरखेचराधिपतिराज्ययोः प्रतापवान्पुत्रः। यस्योत्पन्नमन्मथचित्राष्टापदपादपीठप्रान्तसततनिषण्णः सविभ्रमोल्लसितदेशिनीकरैः प्रचलयन्नवसरेषु बालव्यजनकानि विलासप्रपुत्रिकाविदग्धता धास्यति प्रकटिताष्टबाहुदेहद्वयो जनोऽयम्।' इत्युदीर्य भूयो जगाद—'नृपचन्द्र, योऽयमसदृशसभक्तिहृतहृदयेन महापुरुषचित्तवृत्तिसहचरीमौचित्यमुद्रामाद्रियमाणेन चन्द्रातपाभिधानो दिव्यमुक्ताकलापः पूजार्थमुपकल्पितस्त्वया मे, सोऽनल्पमभ्युदयमभिलष्यन्त्या भवत एव मया प्रदत्तः सर्वथा प्रयत्नेन रक्षणीयः। यदा च नवयौवनश्रिया प्रतिपन्नसर्वाङ्गस्त्वदङ्गजो भविष्यति तदा तस्य भूषणार्थमुपनेतव्यः। यद्यपि सुचिरकालमर्चितेन सततानुगामिना मद्भक्त्येनैव शुभकर्मणा कृतरक्षाणां महापुरुषाणां सर्वदापि दूरवर्तीन्येव दुरितानि, तथापि नीतिरनुसर्तव्या, यतोऽस्य समाप्तभूमिमवतरतोऽपि विपक्षदुर्गाणि गाहमानस्य विषमाटवीषु कार्यवशेन विशतोऽन्येषु च प्रभावाभावापत्तिषु स्थानेषु व्यवहरतोऽसौ विशेष सन्निधापयितव्यः। सर्वदा निर्विघ्नमस्तु ते प्रयोजनम्। अनुजानीहि मां गमनाय। मयापि प्रसङ्गेनैव निर्गतया निजनिवासान्कतिचिदप्यहानि

णाद्याविभूषणेषु त्रिकूटमलयादिषु वेलापर्वतेषु क्षीरोदप्रभृतिषु [illegible] नन्दीश्वरप्रमुखेषु द्वीपेष्वन्येषु चातिरमणीयेषु प्रदेशेषु विहृत्य [illegible] तुहिनाचलशिखरवनराजिराजतदर्पणे स्वसद्मनि पद्मनाभि महाह्रदे गन्धर्व त्वमपि मदनुज्ञया गच्छाधुना स्वमावासम् । अध्यास्स(स्व) राज्यधुरा आधेहि विषयोपभोगसुखेषु प्रणयम् । आत्मदर्शनामृतेन विरहाकुलीः प्राणाः प्रीणीहि सर्वाः प्रणयिनीः । [illegible] सुहृज्जनेन स [illegible] नर्मालापरहस्यगोष्ठीः । अनुभव तुरगरथसिन्धुराधिरोहणसुखानि । [illegible] त्रिमनदीतरङ्गमारुतावनारशीतलेषु [illegible] न्मुरजरवमनोहरमन्तःपुरपुरंध्रिजनेन सार्धमनिवारितमनःप्रसरः [illegible] धीपानोत्सवम् । कुरु सफलानि रङ्गशालासु लासिकाजनस्य [illegible] लास्यलीलायितान्यपराण्यपि नियमग्रहणकालत्यक्तानि । चिन्तय [illegible] सकलानि राजकार्याणि । अद्यैव तव मया व्यपनीतो नियमनिगडप्रति[illegible] बन्धः ।' इत्यभिधाय दत्त्वा च शंसितप्रभावमवतार्य [illegible] प्रधानरत्नाङ्गुलीयकमीषत्प्रचलितोत्तमाङ्गा कृताञ्जलिबन्धमप्रकाशितप्र[illegible] प्रणिन्यदर्शनमगात् ॥

गतायां च तस्यां प्रविशादविस्मय· स्थित्वा पार्थिवः क्षणं [illegible] यतस्तस्याश्रित्य परिचारकैः पूर्वमेव प्रक्षालित कुशलत्वमगात् । [illegible] चास्य प्रज्ञातपर्मानिर्भरं नीतमनुष्यभावमिव देवभूयगतमिव [illegible] [illegible] रिवनामिव भुवनत्रयगृहीतसंहारक्रियाव[illegible] मिव देवताहूतवत्तुमानमात्मानं मन्यमानस्य, क्षणं शक्रावतारगमनमुत्प्रेक्ष [illegible] मन्य, क्षणं [illegible] निरूपयन, क्षणमुग्रप्रदिव्यनाभिमानव[illegible] पुष्पित [illegible] चिन्तयन, क्षणमिन्द्रदर्शन [illegible] प्रमुल[illegible] [illegible] हर्ययस्त्ववेदयन, क्षणं शक्रावतारगमनस्य मुक्तापत्र[illegible] [illegible] मन्दयन·, [illegible] कर्णोपतयन् [illegible] न्त, [illegible] अभ्युदयस्य [illegible] [illegible] दर्शितदृशौ [illegible] [illegible], सर्वं [illegible] प्रकरणानि [illegible]

जन्मफलभूतानि जल्पितानि स्मरतो विस्मयमयीव कौतुकमयीवाश्चर्यमयीव प्रमोदमयीव क्रीडामयीवोत्सवमयीव निर्वृतिमयीव धृतिमयीव हासमयीव सा विभावरी विराममभजत ॥

जातप्रभोद्भेदायां च पाकशासनककुभि शयनादुत्थितस्य दुर्विनीतनिरवद्योपप्रभातावश्यकविधेरवसरोपस्थायिना स्वकर्म संपादयितुमाहूतेन हरिवारिभिर्वारिकजनेन विरजीकृतविविक्तस्थलतायामविरलप्रसूनप्रकरभाजि देवतागृहप्राङ्गणवितर्दिकायामुपविष्टस्य नातिनिकटवर्तिना निर्वर्तितप्रातःसवनस्नानक्रियेण सद्यो जलक्षालनविमलनिरायामक्षौमधारिणा क्षितावुपविष्टेन विशिष्टाप्तपरिचारकगणेनोपास्यमानस्यास्य दर्शनार्थिनः सफलदर्शनार्थपरिभावनालब्धबुद्धिप्रकर्षा महर्षयः श्रोत्रियाः प्रधानमन्त्रिणोऽमात्यवृद्धा मूर्धाभिषिक्तनृपतयो महासामन्ता ज्ञातयः सुहृदः समग्रनगरलोकाभिसराश्च पौराः समाजग्मुः ॥

प्रतीहारसूचिताश्च प्रविश्य यथोचितकृतप्रणामाः परिजनविश्राणितेषु यथायोग्यं स्वासनेषूपाविशन् । क्षणमात्रनिभृतैश्च तैरपूर्ववदनच्छायावलोकनोल्लसितचित्तवृत्तिभिर्देवताप्रसादविषये कृतप्रश्नः शक्रावतारगमनपुरःसरं राजलक्ष्मीस्वस्थानगमनपर्यवसानं सर्वमेव यथावृत्तं प्रदोषवृत्तान्तमकथयत् । आदिष्टान्यतमपरिचारकोपनीतं च तं त्रिदशादासादितं दिव्यहारमङ्गुलीयकं चादर्शयत् । तत्क्षणोपजातपरमप्रीतिभिश्च तैः कौतुकवशेन मुहुः कथामावर्तयद्भिः, मुहुः प्रभावमावर्णयद्भिः, मुहुर्धर्मसामर्थ्यं समर्थयमानैः, मुहुः सात्त्विकतामुदाहरद्भिः, मुहुः सत्यादिगुणगणं गृणद्भिः, मुहुर्महिमानमुत्कीर्तयद्भिः, मुहुः साहसिकतामुद्घट्टयद्भिः, मुहुः पुण्यपरिणति प्रपञ्चयद्भिः, विस्मयस्मेरदृष्टिभिरनेकप्रकारमभिनन्द्यमानः परां मुदमधत्त । प्रस्तुतकथाविच्छेदे च तैः प्रवर्तितो गृहगमनाय किंचित् ध्यात्वा तिर्यग्वलितदृष्टिरनतिदूरोपविष्टमनुल्बणोदारवेषाकारधारिणं महोदधिनामानं प्रधानरत्नाध्यक्षमैक्षत । ससंभ्रमोपगतं च तं विनयावनीकृतदेहायाम वामपाणिस्पृष्टवसुधातलमितरकरधृतोत्तरीयपल्लवप्रान्तमुद्दिश्य सदुन्मुखं [illegible]

वदत्—'भद्र, चन्द्रातपाभिधानोऽयं हारः प्रतिदिवसमर्चनीयानां चिन्ता
मणिप्रभृतीनां प्रधानरत्नानां मध्यवर्ती कर्तव्यः। अयमपि बालारुणाल
दिव्याङ्गुलीयकालंकारः स्वमर्यादातिवर्तिनां दुष्टसामन्तानां दमनाय दक्षि
पथमधितिष्ठतो वज्रायुधस्य प्रस्थापनीयः। वक्तव्यश्च तत्प्रधानप्रणयी
जयवेगः—एष यामिनीयुद्धेषु विषमशकसैन्यसंनिरुद्धस्य वज्रायुधस्य
णिप्रणयितां त्वया नेतव्यः।' 'तथा' इति तेनाङ्गीकृतादेशश्चोत्थाय
प्रधानराजलोकैः परिवृतः प्रवर्त्यमानकुलदेवताविशेषपूजम् अभ्यर्च्यमा
मुनिजनम् आरभ्यमाणगुरुभक्तिगौरवम् आराध्यमानचिन्तामणिग
आरभ्यमाणदिग्देवताबलिकर्मक्रमम् क्रियमाणदीनानाथलोकशोकोच्छे
आरब्धनिर्विच्छेदसांतानिककर्मकाम्यक्रतुशालम् आगृहीतकनकभृङ्गो
हरितकुशगर्भपाणिना पुरोहितेन तत इतः प्रकीर्यमाणशान्त्युदककरी
रम् उपकल्प्यमानपञ्चमीश्राद्धम् अधिगतविविधपूजाप्रीतमानसैर्द्विजन्मा
शत्रुमण्डपाजिरमण्डलकसंनिधापनबद्धमण्डलैर्मन्त्रोच्चारविरतौ युगपद्धुष्य
णनृपतिसंतानोदयम् अहरहः श्रोत्रियविश्राणनार्थमाह्रियमाणानां कु
परिमण्डलाभीनां गवामुत्कर्णतर्णकानुसृताभिः परम्पराभिरापूर्यमाणक
कक्षान्तरम् आघ्रातधूपपरिमलाधिष्ठाभिरनेकभक्तिभिः कृताङ्गभङ्गाभि
भङ्गुरभ्रुकुटिभीषणमुखीभिरग्रतो विनयविरचिताञ्जलिना राजकुलवृद्धा
नेन किं किमित्याकुलाकुलमापृच्छ्यमानाभिः क्षुद्रप्रव्रजिताभिरभिल
तवस्त्वनुगुणैर्वचोभिराश्वास्यमानपरिजनम् उपनीतकुसुमफलताम्बूलेन पु
वर्तिना नृपतिज्ञातिलोकेन होराकृष्टिषु निपुणज्ञानेनाङ्गुष्ठकादिप्रश्नं प्र
प्रवर्तयता कर्णपिशाचिकाविधानेष्ववधापयता दृष्टशुभस्वप्नफलानि पृच्छ
दिवानिशमुपास्यमाननैमित्तिकम् अवितथादेशसामुद्रविदाख्यातप्रसवल
णाना क्षोणिपालकन्यानामुद्वाहनाय राज्ञः प्रणयिलोकैः प्रवर्त्यमानामात
अवधीरितापरकथेन स्थानस्थानेषूपविष्टेन देशकालान्तरितनरेन्द्रपरि
र्तानि प्रशंसता विवक्षितपुरुषफलावाप्तिदृष्टान्तैरभीष्टदेवताराधनप्रभावगुरु
वयता निष्पन्नपूर्वनृपतिपुत्रलाभोपायप्रधानाः पौराणिककथाः प्रलापय
देवद्विजप्रसादादिदानीं नचिरं शुभं भविष्यतीति प्रकृते योजयता राजशो

ातिवाहमानदिवसम् आप्तोपदिष्टदृष्टप्रत्ययौषधपानप्रसक्ताभिः स्निग्धमधु-
ाभ्यवहारिणीभिरनल्पगुणोपेतम् अपेतदोषैरपि वज्रमणिभिर्वर्जितं जात्यरत्न-
ातमाभरणकलापार्पितं फलयन्तीभिर्वक्रतादिदोषवन्ध्यानि श्रद्धाप्रवणेन
तेसा ज्ञातीनां द्विजातीनां च गृहेषु मशकफलानि प्रहिण्वतीभिर्लक्षणा-
भेज्ञतया गृहीतवामकरतलाङ्गुष्ठमूलस्थूलरेखासंख्यानां सखीनां मुहुर्मुहुः
मुखेन श्रुतिसुखेन वचसा स्मयमानमुखमृगाङ्काभिः प्रथमालापजिघृक्षया
ा देव्याः पुत्रो भविष्यति न वेति संनिपात्यैव परिचारिकाभिरनुयुज्यमा-
ाप्रगल्भशिशूनां भीतभीतेन मनसा वचनमाकर्णयन्तीभिरलक्षितान्यकर्तव्येन
द्धसंप्रदायागतानि विविधौषधानि प्रयुञ्जानेन महानरेन्द्रलिखितानि मन्त्र-
ण्डकानि बध्नता दृष्टप्रत्ययप्रवीनपरिव्राजकोपदिष्टनीत्या स्नपनमङ्गलानि
वर्तयता शुद्धान्तजरतीजनेन शाश्वत्क्रियमाणगर्भग्रहणोपचाराभिः पुत्रका-
यन्तीभिरन्तःपुरकामिनीभिर्विधीयमानविविधव्रतविशेषम् पञ्जरशुकैरपि प्र-
ुतक्षादिभिर्वन्दिभिरिवोच्चार्यमाणमङ्गलम् अन्तःपुरसारिकाभिरपि परि-
मितस्वाहारिणीभिराराध्यजरतीभिरिव वितीर्यमाणराजवनिताशीर्वादम् अर्भ-
कैरपि विनयनिभृतैः प्रवीणपुरुषैरिव निवार्यमाणक्षुद्रदासीपरस्परकलहम् सर्व-
ाश्च प्रशान्तेन शुचिना शुद्धवेषधारिणा परिजनेनाधिष्ठितम् उत्साहमयमिव
ायत्नमयमिव श्रद्धामयमिव विनयमयमिवाचारमयमिव राजकुलमव्रजत् ॥

तत्र च समाहृतसमस्तोपकरणेन परिजनेन यथाविधि विहितमज्जनोपचारः
ाकलोकाचारकुशलाभिः ससंभ्रममितस्ततो विचरन्तीभिर्वारवनिताभिः
ृतावतारणकमङ्गलः क्षणमात्रं विलम्ब्य ताम्बूलकर्पूरातिसर्जनविसर्जि-
ापुरोध:प्रमुखमुख्यद्विजाति 'उत्तिष्ठत। प्रयामो देवतायतनेषु' इत्यभि-
ाधानः संनिधानभाजं प्रणयिजनमासनादुदस्थौ। अनुत्थितासन्नराजलोक-
ारिवृतश्च तत्कालमेकदेलयोच्छलितेन संमूर्छिता दिगन्तरेषु मुहुर्मुखन्य-
तकरतलप्रतिस्फलनविस्फारितनिनादाना बन्दिना जयशब्दकलकलेन
कथितनिर्गमो द्विजावसरमण्डपाजिर्जगाम ॥

सत्वरनिषादिढौकितकरेणुकारूढश्च पश्चादधिरूढेन ताम्बूलकरङ्कवा-
हेना विधूयमानचामर: पुरःप्रधावितोर्ध्वीकृतकनकवेत्रप्रतीहारनिर्दिश्य

मानमार्गेण गृहीतविविधहेतिना पदातिनिवहेन विराजमानः पृष्ठतः प्र स्थितेन च संभ्रमोत्तालगतिना गन्धोदककलशीराज्यदधिभृतः शातकुम्भ म्भानुद्वहता जलार्द्रकर्पटावगुण्ठितविचित्रकुसुमदामगर्भान्वेत्रकरण्डकान् लयता मलयजकाश्मीरक्षोदकृष्णागुरुकर्पूरपूर्णानि रत्नभाजनानि बि भ्रता स्कन्धदेशारोपितांश्च विचित्ररूपान्महार्हवस्त्रभारकान्धारयता दूर् तशस्त्रास्त्रपुरुषाधिष्ठितेन प्रेष्यलोकेनानुगम्यमानो राजकुलान्निरगच्छत् गत्वा च शक्रावतारे प्रथममेव विहितपूजासत्कारो नगरदेवतायतनं सर्वेष्वानुपूर्व्या विचचार । चिरदर्शनादभिनवीभूतकौतुकस्य चास्य द च्छया पुरप्रासादसुरसदनकूपोद्यानवापीसहस्रसंकुलामकाल एव प्रक तोत्सवैः पौरलोकैः प्रतिभवनमुत्तम्भितानेकरागवस्त्रध्वजप्रभाविस्तारि वैसंध्यामयोध्यां पुरीं पश्यतः, क्वचिददर्शनादुन्मनीभूतमानसं मान्यद जनं गत्वा तदाश्रयेषु दर्शनेनानन्दयतः, क्वचिदुत्थाय सादरम कृतनमस्काराञ्जलिबन्धान्नगरवृद्धान्सगौरवमालपतः, क्वचित्स्मितकुसुम दर्शनपुरःसरमावेदितनिजप्रयोजनद्विजातिजनमवधानदानेनानुगृह्णतः, क्व चिद्दर्शनपथावतीर्णेषु शीर्णदेवतायतनेषु कर्मारम्भाय सपदि संपादि पूजासत्कारान्सूत्रधारान्व्यापारयतः, क्वचिदासन्नसेवकनिवेदितदानवि दासु दानशालासु दीनानाथपथिकसार्थस्य सविशेषमन्नपानशयनौष दिदानमधिकृतैः प्रवर्तयतः, क्वचित्स्वखानितेषु सरःसु तटरोपित वयसच्छादिविटपिनां पालनार्थमुद्यानपालानुद्यमयतः, मार्गघटितं सूक्तवादिनं दरिद्रयाचकसार्थमर्थसंभारेण भूरिणा कृतार्थीकुर्वतः, तीव्रां ग्मांशुकरनिपातोपतापितः स्वदुःखमाचिख्यासुरिव प्रत्याससाद मध्य समयः । सबलमुद्धृतहरित्कुशेन प्रातरेव धवलितोदयाचलद्रुमशिखरम चित्य तारकाकुसुमविसरमुल्लसितेन मन्दमन्दमरुणेन प्रेर्यमाणस्यन्द नाकमन्दाकिनीस्नानमिव संभपार्य मनसि विहायसो मध्यमध्यारुरोहा रहिणीनाथः ॥

क्षितिपालशिथिलितकरग्रहाः स्वेदनिःश्वासानिव समुत्सृष्टमुष्णान् म्नः स्वैराभिरमारेभिरे ककुभः । तरुमूलदृश्यमानश्यामपरिमण्डलच्छाया

तथाचलवदानपदाहविच्छेदाय देहनिहितार्द्रपद्मिनीदला इवालक्ष्यन्त मग-
रोपान्तवनभुवः । पर्याकुलितपर्यन्तगृहनिवासिगणिकाजनाः संवेदना इव
पुरगृहाङ्कणेषु रे सुरतश्रान्तदेवलकवदनवातनिर्भराध्मातकुक्षयो विशृङ्खलं
प्रवेलाशङ्खाः प्रभिन्नशङ्खस्तम्भदासारसिक्तराजपथाः मतस्थिरे जलयवगा-
नाय । सलयममतः महतपटुमृदङ्गपटहाः पट्टहस्तिनः कपाटदारुपाशकनि-
र्दयास्फालनवाचाला निम्नहोन्मुखापणिकसंवृतपण्यासु विपणिवीथीषु प्र-
त्यापणद्वारमघटन्त कालायसतालकानि । क्रमेण च कठोरतां प्रपन्ने
देवसतारुण्ये किंचिदुपरतपौरकोलाहलायां नगर्यां विनिर्गतग्रामलोकस्तो-
कसंगमेषु शृङ्गाटकेषु प्रदृष्टजरठच्छात्रसत्वरोच्चार्यमाणमन्यादिमथितदेव-
स्तुतिश्लोकासु, बन्दितावार्यचरणशिष्यगणसंक्रियमाणनिजनिजपुस्तकासु,
क्षणमात्रमवृत्तयदृच्छालापरमणीयामुत्तिष्ठन्तीषु विद्यामठव्याख्यानमण्डलीषु,
अनुचरगृहीततैलामलककङ्कतेषु प्रस्थितेषु स्नानाय सरयूतटानि तिलदर्भ-
पवित्रिकापूर्णपत्रपुटपवित्रपाणिषु श्रोत्रियेषु न्यग्रचक्षुराकुनिपीयमानतिग्म-
रश्म्यस्तसारसिकतासु, विरतरथाङ्गकनत्सम्भूतसलिलसंजलसोपानासु गृह-
कर्मविरताभिर्गेहिनीभिरवगाह्यमानासु भवनवापीषु तृषितकलविङ्कचक्रवा-
काकुलितपर्यन्तेषु पूर्यमाणेषु द्विजकुमारिकाभिः कुटजलेन निष्कुटलता-
लवालपावल्यिषु प्रपिकार्पणेषु करार्पितोन्मृष्टतारताम्रभाजनासु दिवसल-
क्ष्मीष्विव सभासम्मण्डलासु हिण्डन्तीषु देवतायतनमण्डलेषु विमलाम्बर-
धरासु वृद्धासु भर्तृमध्योपासनोत्सुकासु गृह्णन्तीष्वम्बु(?)क्षणमनुक्षणावलो-
कितगलन्तिकामूलसगलज्जलकणासु द्विजातिगृहिणीषु गृहाभिमुखतरुशा-
खासीनवायसकुलावलोकितवलिषु हूयमानेषु वैश्वदेवानलेष्वध्ययनमुखरे-
ष्वितस्ततो भ्रमत्सु गृहपतिभवनवनखण्डभ्रमरेषु भिक्षाचरेषु प्रवातपट्टशा-
लावलम्बितपञ्जरे पाकपिञ्जराणि फलयति तरुफलानि संवृतालापे शुकसा-
रिकाकलापे निवृत्तरसवर्त्मसु भूमिषु समुपलिप्यमानाजिरभूमिषु प्रक्षाल्यमाना-
ङ्गनेषु मार्ज्यमानकांस्यजनादिभाजनेषु भोजनशालासचार्यमाणविविधा-
हारपाकेषु प्रतोलीशिखराधिरूढे पुरोहितपरीक्ष्यमाणाध्ययनमुखरोन्मुख-
द्विजेषु सर्वत सवृत्तेषु सत्रिणा भवनेषु भूमिपतिरवलोकिताभिमतनगरीम-

देशः समासादितावसरैः श्रवणमूलमागत्य मध्याह्नकृत्याय प्रवर्तितो
श्लोकैरधिकृतैश्च राजलोकैः प्रवृत्ते शनैः शनैः स्वनिवासमागन्तुम्।
हिताधोरणचालितवारणश्चोर्ध्वीकृत्य विधृतेन [illegible]
वसमणिमदृष्टपूर्वमाराद्द्रष्टुमागतेन पौर्णमासीहिमगमस्त्विनेव [illegible]
तपातपःशिलातपत्रेण [illegible]
दामभिः सर्वतोऽनुगम्यमानो नृपतिभिरुपर्युपरि [illegible]
मूर्ध्वविधृतवेत्रयष्टिभिः प्रथममेव सत्वरप्रविष्टैरितस्ततः [illegible]
पालैर्निरीक्षिताशेषकक्षान्तरमन्तरिक्षोल्लेखिभिरनेकशतसंख्यैर्यथा [illegible]
दैः सर्वतः समाकुलं राजकुलमाससाद ॥

द्वारदेशे च तस्य विधृतवाहनस्तिमितमावासगमनाय [illegible]
स्वसंज्ञया प्रस्थाप्योभयतः पार्थिवसमूहमन्तः प्रविश्य द्वितीये द्वारे
दवततार। निवारितपरिवारलोकश्च द्वारपालैः [illegible]
श्चरणाभ्यामेव गत्वा मध्यमां मण्डपिकां तन्मध्यभागे [illegible]
निरन्तरक्षिप्तसरसपुष्पप्रकरसुरभेरास्थानवेदिकायाः पृष्ठभागे [illegible]
यतः संयोजितमृगाङ्कम [illegible]
ह्नपीठमीषज्जरठकुमुदगर्भदलावदातमच्छधवलधौतपट्टांशुकपटाच्छादितं
दन्तपटमध्यास्त। व्यपास्तसकलविहारकालकल्पितवेषः [illegible]
ह्वश्च परिचारकगणेन सत्वरोपहृतधृतकरककिंकरावर्जितेन
रिणा प्रक्षाल्य बलसंक्षोभधूलिधूसरश्रमस्वेदलवलेशं मुखेन्दुमग्रतः
मणिपतद्गृहके प्रक्षिप्य कतिपयानुदकगण्डूषानुपस्पृश्य परिमृज्य
हस्तसाटकमाहितस्वरोपढौकितेन वस्त्रपल्लवेन सहस्रपल्लवं
तजलार्द्रनालवृन्तेनान्यतमपरिचारकेण मन्दमन्दमुपवीज्यमानो
स्थित्वा द्वारदेशस्थकटुककटुरवाकृष्यमाणसंभ्रान्तवारिकम्,
क्लान्तपुष्पबलिमलिनायमानकुट्टिमोत्सङ्गम्,
कलोकम्,
आदरव्यापृतनाशपालगवनिरीक्ष्यमाणक्षुद्रपरिजनप्रवेशनिर्गमावस्थानम्,
प्नादितोद्दण्डकाण्डपटकप्रस्तुताकाण्डताण्डवम् आहारमण्डपमयासीत्

तत्र विविधवितीर्णविततरत्नस्थालशतशबलितक्षितितले नृपासनासन्ननिषण्णभिषजि संनिधापितशुकसारिकाचकोरक्रौञ्चकोकिलप्रमुखपत्रिणि तत इतः प्रेङ्खदरुणसुकुमारपाणिपल्लवाभिः कल्पलताभिरिव संचारिणीभिश्चित्ररत्नाभरणदिव्यांशुकधराभिर्वाररमणीभिरुपनीयमानमनोभिलषितानेकभक्ष्यपेयप्रकरो यथास्थानमुपविष्टेन प्रधानपार्थिवगणेनान्येन च प्रणयिना राजलोकेन परिवृतः कुर्वन्नन्तरान्तरा सह सुहृद्भिर्नर्मभोजनकर्म निरवर्तयत् । उपस्पृश्य च समाघ्रातधूपधूमवर्तिरुद्वर्त्य दूरं कर्पूरमृगनाभिसंभेदसंभृतामोदेन घ्राणेन्द्रियानन्दिना चन्दनद्रवेणाग्रहस्तो गृहीत्वा च ताम्बूलमप्रतिकूलभाषिभिरशेषकलाशास्त्रकृतपरिचयैः परचित्तविद्भिः सुहृद्भिरनुगम्यमानो गन्धसलिलच्छटासेकशिशिरीकृतसकलभित्तिक्षणापततपवनपुञ्जगुञ्जन्मणिगवाक्षगुञ्जमपराह्नरम्यामावासहर्म्यशिखरमान्तवर्तिनीं दन्तवलभिकामगच्छत् ।

तत्र च सितस्वच्छमृदुदुकूलोत्तरच्छदमुदमरत्नप्रतिपादुकप्रतिष्ठमुभयपार्श्वविन्यस्तचित्रनेत्रगण्डोपधानमध्यासितविशालमणिशिलावेदिकाङ्कं विद्रुमदारुपर्यङ्कमधिशयानस्तत्कालसेवागतैर्गीतशास्त्रपरिज्ञानाय दूरारूढगर्वैर्गान्धर्विकोपाध्यायैः सह वेणुवीणावाद्यस्य विनोदेन दिनशेषमनयत् । अस्तशिखरपर्यस्तमण्डले च तरणावुचीर्य कृतसकलसांध्यकल्पो विधाय देवतासपर्यामागृहीतविकटभृङ्गारवेषो घटितपरिवेषैः सर्वतः परिवृतो धृतासिपट्टप्रभापटलपोषितप्रदोषतिमिरैः शरीररक्षाविधावधिकृतैर्वीरपुरुषैर्द्वारदेशोपविष्टसोपायनानेकप्रधाननगरलोकमनेकभङ्गरचितरत्नावलीतरङ्गितमसृणमणिकुट्टिमोत्सङ्गमविरलप्रकीर्णपुष्पप्रकरमग्निलोकप्रार्थनीयसंगमाभिर्मर्त्यलोकलक्ष्मीभिरिव राजलक्ष्मीं द्रष्टुमेकहेलयोपगताभिरनर्घ्यरत्नाभरणभूषिताङ्गयष्टिभिर्वारयोषाभिरापूर्यमाणपर्यन्तं क्वचित्सुखासीनसचिवपुत्रविचार्यमाणनव्यकविनिबद्धकाव्यगुणदोषविभागं क्वचिदाबद्धमण्डलीकवैणविकप्रारभ्यमाणललितपञ्चमग्रामरागं क्वचिद्वाञ्छिताधिकारसेवकचारपरिवार्यमाणविकटवेत्रासनोपविष्टप्रधानसचिवं क्वचिल्लिख्यमाननिःसंख्यराजाज्ञालेख्यमुद्रासिन्दूरपूरारुणीकृतदिवं यत्र क्वचिच्चतुरपरिहासरञ्जितराजगणिकाकटाक्षकूणकृतार्थीकृतपूर्वसंदृष्टविटसामन्तं

कारैश्च संभावयन्तीं शक्रायतनागमने सबहुमानेन, वैमानिकदर्शने सविस्मयेन, दिव्यहाराङ्गुलीयकालंकारलाभे सपरितोषेण, वैतालरूपाधावर्णेन सत्रासेन, कण्ठच्छेदसमये समासादितमूर्छेन, राजलक्ष्मीनर्मभाषितश्रवणे सहासोल्लासेन, भाविखेचरचक्रसाम्राज्ययुवराज्यावसरे समारूढपरमानन्दनिष्पन्देन मनसा, पार्श्ववर्तिपरिजननिवेद्यमानं पत्युरतिक्रान्तयामिनीवृत्तान्तमाकर्णयन्तीमनतिदूरवर्तिनीभिः संनिधापितसितकुसुमदामदूर्वाक्षतदधिपात्राभिरगलत्काञ्चनस्थालविनिहितोच्छिखज्वलच्छिष्टमयमङ्गलप्रदीपाभिः सत्वरमविरचितचतुष्कचारुणि मणिवितर्दिकापृष्ठपीठे प्रतिष्ठापितविततहेमपट्टाभिर्मुहुर्मुहुर्द्वारदेशप्रहितलोचनाभिः प्रतिपालयन्तीभिः क्षोणीपालागमनमतिरभिरेषाभिरन्तःपुरविलासिनीभिः परिवृता मदिरावतीमद्राक्षीत् ॥

दृष्ट्वा च दूरविकसितस्निग्धार्द्रदृष्टिस्तां ससंभ्रमकृताभ्युत्थानां करे गृहीत्वा तत्र मणिवेदिकापृष्ठवर्तिनि समीपोपविष्टैर्युगपदुत्थाय विहितप्रणामैः प्रधानान्तर्वंशिकैः सादरमुपदर्शिते स्पर्शवति हेमविष्टरे न्यवेशयत् । उपविष्टश्च दक्षिणं पार्श्वमाश्रित्य तस्याः क्रमेणैताभिः सकललौकिकाचारकुशलाभिर्वारवनिताभिः प्रयुक्तमवतारणकमङ्गलमन्वभवत् ॥

अथ पुरोहितपुरःसरेषु विहितसायंतनस्वस्त्ययनकर्मस्वपक्रान्तेषु प्रमोदसलिलप्लुतेक्षणासु दत्त्वा कृतानुदीर्णाशीर्षु निर्गतासु बान्धववृद्धासु प्रस्थितेषु यथा स्वमधिकारसदनानि सौविदल्लेषु प्रारब्धपरिहासपेशलकथासु स्थित्वा मुहूर्तमपसृतासु सव्याजं प्रियसहचरीषु प्रकटिताङ्गरागशुक्तिषु प्रमृष्टमणिदर्पणासु समुत्सर्पितविलासदीपवर्तिषु संनिधापितकुसुमपटवासताम्बूलालंकारपटलकासु निर्यातासु शुद्धान्तशय्यापालिकासु विविक्ततामुपगते द्वारकपाटसंघटनघनविमर्दगरूपनमारब्धधूपोद्गारसौरभे वासभवने भूमिपालस्तिर्यगावलितकण्ठकाण्डेन वदनपुण्डरीकेण प्रत्यवयवं विलोक्य स्पृष्ट्वा च करतलेन मन्दमन्दमानन्दनिर्यत्पुलककलिकाकोरकितानि मदिरावतीगात्राणि किंचिदाकुञ्चितेक्षण सकृप इव स्निग्धाक्षरोद्गारं शनैर्व्याजहार—'देवि, इदमायासितासि । मयैव गाढकृतनिश्चयेन त्वदर्थसिद्ध्यर्थमध्यवसितेन देवताराधनविधौ किमिति निष्कारणमिय-

अवनीधरोऽपि परमोत्पन्ननिर्वृतिर्मलकदाहक्रोडनिक्षिप्तनाडिकानिहितदृशा गणकनिवहेन निश्चित्य देव्याः प्रसवलग्नमागतेन मुहुर्मुहुरनेकप्रकारैः कृतोपवर्णनमाकर्ण्य जन्मप्रहबलं बालकस्य कृतमज्जनादिकृत्यः शुभे मुहूर्ते निवर्तितानुचरलोकः परिगतमान्तमुल्लातखड्गैः समन्ततो वेत्रधरैः प्रदत्तनरपालसूचास्तृतमुखेन द्वारशाखासङ्गिना मङ्गलकलशयुगलेनावभासितमुदारगन्धोद्गारगुग्गुलुधूपधूमान्धकारदूरीकृतदुष्टचक्रवक्राक्षिसंचारमचिरधौतचरणाभिः प्रविश्य साशीर्वादमन्तःप्रकीर्णकुसुमाक्षतकणाभिर्बन्धुवृद्धाभिरानद्धमङ्गलगीतकोलाहलमदृष्टबाह्यपरिजनप्रवेशेन प्रतप्रालापिना सकललौकिकाचारकुशलेन 'कुरुत हरिचन्दनोपलेपहारि मन्दिराङ्गणम्, रचयत स्थानस्थानेषु रत्नचूर्णस्वस्तिकान्, दत्त द्वारि तनं चूतपल्लवदाम, विकिरतान्तरुत्फुल्लपङ्कजोपहारम्, कारयत सर्वतः शान्तिसलिलक्षेपमकृतकालक्षेपम्, आहरत भगवतीं षष्ठीदेवीम्, आलिखत जातमातृपटलम्, आरभध्वमार्यवृद्धासपर्याम्, निधत्त पर्यन्तेषु शयनस्य सद्योभिमन्त्रिता रक्षाभूतिरेखाम्', इत्यादि जल्पता तल्पनिकटोपविष्टेन वृद्धान्तजरतीजनेन क्रियमाणविविधशिशुरक्षाविधानमविरतचलद्वालवृन्तनिर्वाप्यमानसनागरक्षोदपानोदकशरावमधिकोद्दीपितात्मभिरप्यहलावस्थानैस्त्याय विस्मितैरिव त्रिभुवनातिशायिशोभमर्भकरूपमवलोकयद्भिर्मङ्गलप्रदीपैः प्रकाशिताभ्यन्तरमदूरस्थितारब्धव्यापारसत्वरसूतिकं प्रियायाः प्रसूतिगृहमविशत् ॥

प्रविश्य च सतर्षमुद्भूतप्रदर्पस्मितो विस्मयस्तिमितपक्ष्मणा लोचनयुगेन स्फुटविभाव्यमानसकलचक्रवर्तिलक्षणां यस्यां प्रतिक्षणमवलोक्य सूनोस्त्रिभुवनविलक्षणामवयवश्रियममन्दनिर्गतानन्दाश्रुबिन्दुरप्रतिपादनीयां सुखमयीं कामपि दशां प्राप। निर्गत्य च विमोचिताशेषबन्धनः सदृशमाधित्यस्य भूनेरुदारतायाः प्रमोदस्य च निजस्य विस्मायितजगत्त्रयं मासमात्रमनुदिवसमुत्सवमकारयत् ॥

अतिक्रान्ते च षष्ठीजागरे समागते च दशमेऽह्नि कारयित्वा सर्वनगरदेवतायतनेषु पूजाम्, मानयित्वा मित्रज्ञातिवर्गम्, अभ्यर्च्य गुरुजनम्,

प्रीतयश्च तत्तद्विशेषदर्शिनः पुरःसरमशेषाण्यपि चाक्षसोहीनि शास्त्राणि क्रमेणोपादिक्षत् ॥

कुमारोऽपि सततामियुक्ततया गुरूणां नियन्त्रणपरतया दुर्विनीतसंनिधेः पायीनतया सर्वागमोपनिबन्धानां कुशाग्रीयतया च निजबुद्धेरल्पेनैव कालेन तेषामभ्यन्तरोऽभवत् । अमुक्ताभियोगश्च दशभिरब्दैश्चतुर्दशापि विद्यास्थानानि सह सर्वाभिरुपविद्याभिर्विदांचकार । कलाः शास्त्रं च निरवशेषं विवेद । विशेषतश्चित्रकर्मणि वीणावाद्ये च प्रवीणतां प्राप । भुजबलं चास्य विलापितसुरासुरं केसरिकिशोरस्येव सहजं शारीरमभवत् । आरब्धकार्यस्य त्रिभुवनेऽप्यशक्यमविज्ञेयमसाध्यं च किमपि न प्रायेणाभूत् । एवं च परिणताशेषशास्त्रमासादितसकलास्त्रविद्यमरगुपलब्धसर्वबुधजनसाधुवादमारूढनवतारुण्यलक्ष्मीलब्धपरिपूर्णसर्वावयवशोभमनुमोदितविद्यागुरुजनेन हरिवाहनमतिक्रान्ते षोडशे वर्षे हर्षनिर्भरो राजा विसर्जिताकारणाय सादरमुदाराकारवेषैः प्रधानपुरुषैरनुगम्यमानमतिभूयसा विभवेन स्वभवनमानिनाय । निर्वर्तिताखिलगृहप्रवेशमङ्गलश्चास्य नगरप्रासादामलधवलमलंकृतप्राकारलङ्घिताभ्रमदभ्रतोरणस्तम्भमुपयतो निखातशातकुम्भपूर्णकुम्भोद्भासितद्वारदेशमनेकगजतुरङ्गशालाभिरामं कुमारभवनमकारयत् । कर्तुकामश्च यौवराज्याभिषेकं तस्य साहाय्यकार्थमाशाभरसहं प्रज्ञया पराक्रमेणाकारेण विनयेन वचनविन्यासेनोपमेनापरैश्च त्यागशौर्यगाम्भीर्यादिभिः प्रभुगुणैर्धृतानुकारमुर्वीपतिकुमारमादरप्रेषितैः मणिभित्तिपुरुषैरतिदामुर्ध्यामन्विवेष ॥

एकदा च स प्रातरेवास्थानमण्डपोपविष्टमध्यासितविकटदेर्मविष्टरमुत्सातखड्गैः कृतनिरन्तरावस्थितिभिरूर्ध्वस्थितैरायतचर्मद्विर्भा शरीररक्षाधिकारनिपुणैर्वीरपुरुषैरप्रमत्तैः परिक्षिप्तमवनिपनिकटनिरन्तरासीननिभृतबलमराबलोकमभ्यर्णवनिनीभिरनवरतचामरोत्क्षेपचलितकलविकासनवकयाभिर्वारविलासिनीभिरुपवीज्यमानवपुषमुपकण्ठवर्तिना सह प्रविश्य च क्षितिपप्रणयिभि राजसूनुना प्रणम्य मार्जनपटनीवलोपविष्टं स चिन्तुरस्तबिन्यस्तनिश्चलदृशा ...

र्पितं देवेन दण्डाधिपस्य तद्वृत्तं तेन काल्मेनावन्नमात्यमभिधायकुना
कत्दीरितसकलदाक्षिणात्यक्षोणिपतिना तेन मत्यार्धं प्रतिज्ञयेदं । मया-
य निरवद्यमणिभिर्भूषणगणैः समेतमग्निरत्नकोशाध्यक्षस्य महोदधेः
णिकं समर्पितमित्यवधारयतु दिष्टदृष्टया देव' इति वदन्तं च तमु-
तकौतुको नृपः सस्मितमवादीत्—'विजयवेग, केनचित्कृतज्ञेन कस्मि-
कारः संगरेषु सेनापतेस्त्वदीयस्य ।' स जगाद—'देव, स कृतो येन
धिरन्यः करोति। आकर्णयतु देव । इतः समनन्तरातीतवर्षे निवृत्ताम्य-
न्यजलाशयवर्षासु वर्षासु प्रवृत्ते संवलितसिन्धुपूरपयसि परिणमत्कल-
विलायमानकेदारिके बद्धनस्यवृणसंबाधमानसीमनि जनितविश्रीगु-
धिकजनोन्मादे शरत्समये सेनापतिरनेकशास्त्रपरामर्शोपजनितनिरमात्यै
कृतकार्यवस्तुनिर्णयः प्रशान्तेऽहनि समस्तबन्धपरिवृतधाराजमन्नुदित-
सत्त्वानिसारिभूपालशिरःशेखरं कुसुमशेखरनामानमवनिपालमुन्मूल-
कामः कुण्डिनपुरान्ताभिमुखमभिषेणयितुमारभत् । क्रमेण चा-
हदकशार्भिसाटोपकम्पमानवितनकेतुरेव बलराशिभिरभ्यर्थनापदेशात-
तोदयमगमस्त्युनिर्मलयोद्गुणलताभिविलम्बशिखराबलीभिरिव परि-
भिसन्ध्याभिनिराजायमाना दृष्टसारसनामगतैकरानृपमानक दक्षि-
णे काञ्चीदेशमविशत् । कुसुमशेखरा[illegible]
[illegible]
[illegible]

रैताम्बरः शिबिरान्निरगच्छत् । कृतव्यूहविरचनश्च समरसंक्षोभक्षमाया-मुपान्तभूमावस्थात् ॥

अथाकर्णितसमरभेरीनिनादजृम्भितानन्दाः सरसरोचनारचितललाटति-लकबिन्दवो दूर्वाप्रवालदन्तुरैः शिरोभिरभ्यर्णचारिचारणोद्गीयमानवीर्य-प्रपदस्त्वरितपदसंचाराभिरागत्य करिघटाभिः समन्ततः ससामन्तचक्राः परिवारयांचक्रुरेनं सेनापतयः प्रत्येकपातितस्निग्धदृष्टिना च तेन समसा-दमादिष्टाः प्रणम्य निजनिजस्थानेषु तस्थुः ॥

अथ निशीथानुभावभास्वरेण विषममुन्मीलिता निमीलिता च दीपका-लिवहेन पिशुनितसमस्तकूजत्काहलमाकर्ण्यमानतारपरुषहयहेषारवमितस्ततः श्रूयमाणगम्भीरगजगर्जितमावेगतर्जिताश्ववारंवारमश्ववारैरावेद्यमानागमनम-स्कन्धताडितोद्धुरसमरढक्कमढौकत । चक्षुषः पथि प्रतिपन्थिबलमवि-रलनिरस्तशरनिकरदीकरासारडामरं च तद्दुर्वाररभसमुद्दामकलकलव्याप्तस-कलदिङ्मुखमभिमुखप्रधावितेन जलदागमसंक्षुभितमसरापगापूरजलमिव ल-वणजलधिना प्रत्युद्गृहणासन्नबलेन । परस्परं बद्धनिबद्धकक्षयोश्च तयोस्त-त्क्षणमाकुलितसकलजीवलोको युगपदेकीभूतोदग्रवाग्निराशिविसजलविसरव-र्षिघनघटानिर्घोषो मुदितयोगिनीगृह्यमाणलोहितालचषकः प्रचलितरसाकु-लभूभृच्चक्रवालकृततुमुलः पतन्नगमसोत्तालगजदानवारिसिक्तत्रिदशदारिका-न्विष्यमाणरमणमार्गो निर्घातनवघनार्गलविमोक्षशिखाकरालडामर म-तारकावर्त इव वेतालदृष्टिभिः सोपान इव निशितप्रासवृष्टिभिः, सनिर्घातपात इव गदाप्रहारैः, समवर्तकाम्बुदगर्जित इव करिशीत्कारमारैः, सोत्पातग्रहमण्डल इव कांशाक्तिरत्नकचक्रमुनर्तिभिः, सचन्द्र सर्ग इव जलापत्तद्वोत्कर्णमर्दनैर्भिः, सम्भ्रमपरशुपातैः इव प्रचण्डानलधूमध्वज-सहस्रैः, सकालाग्निधूम इव प्रकुपितसुभटभ्रुकुटीभिर्भयङ्करो जायत । महाप्रल-यसनिभ समरसंघट्टे सर्वतश्च गात्रसंघट्टरणितघण्टानामगीर्दीपावलोकनको-पधावितानामिभपतीनां बृंहितेन, प्रतिबलाश्च दर्शनक्षुभितानां च वाजिनां हेषितेन, हर्षोत्तालमूलतादितनुरङ्गखुरध्वनिना च स्यन्दनानां चीत्कृतेन, सकौ-

महुरभुजबलाभिमानैरनतिभूरिभिरवनिपतिपुत्रैरनुगम्यमान . एको नृ-
पारः कुमारसदृशाकृतिरतिरंहसा निरगी(र)मत् । निर्दयास्फालित-
घातिदूरोल्लसितेन श्यामलितदशादिशाकुटिलविषमेण भ्रुकुटिवल्लिले-
खयेण धूमोद्गमेनेवानुमीयमानहृदयप्रदीप्तमन्युरभिमन्युरिव चक्रव्यूहस्य
प्रपतिपुरोभागपुञ्जितस्य राजसमूहस्य संचरदनेकरथसहस्रदुःप्रवेशमवि-
मध्यमनुवर्तितक्षत्रधर्मैर्महाबलैर्नरपतिभिरेकैकशोऽभिमुखीभवद्भिः क्षण-
मन्यरितरयगतिः 'वज्रायुध वज्रायुध' इति सगर्वं व्याहरन्वाहिनीभर्तु-
रक्रमधिगच्छत् ॥

सेनाधिपोऽपि गम्भीरमधुरेण तेन व्याहृतध्वनिना प्रथमजलधरस्तनि-
त विघ:(!) सद्य एवोद्भिन्नसरसरोमाञ्चकन्दलः कोपविस्फारितपुटेन
लयन्निव तारकोदरप्रतिबिम्बितं सप्रगल्भचलितपक्ष्मणा यत्र लोचनद्व-
। सतुरङ्गरथमातङ्गपार्थिवं प्रतिपक्षम् 'इन इतः पश्य माम्' इति व्याहरन्नेव
द्वितरथः समेत्य तस्येक्षणयत्वे(!) समस्थितः । वारंवारमन्योन्यकृततर्जन-
म तयोराकर्णाचकृष्व(!)मुक्तास्तुल्यकालमासादितगलामिषाविसारिणो
द्रुतदिशो दूराध्वगाराजकार्योपयोगितसीक्ष्णाः परितोषितसुराङ्गनाः
र्वाणो महाजवा वाजिनश्चापल्यतोषिताः क्षितिपालदारकाविपमाश्च
हृदभेदिन प्राप्तमोक्षादन्तर्दीर्घनिद्रामहामंनिपाता स्वेच्छाविहारिणः
परासिव्रम्वभावा लब्धसु गु दय क्वचिद्वानिका इव मूनमार्गणोद्यता,
चिद्राजाध्यक्षा इवाकृष्टसुभटग्रामकण्टका, क्वचिद्वल्यकाग इव क-
रलकर्तविस्तरणा, क्वचिन्किनरा इव लिखिताष्टापदमार्गफलका, क्वचि-
त्रङ्गा इव पक्षपवनान्दोलितदीपिकान्वयाविषयोऽभिलषितगजदानामार्ग-
प्रासुर्न्मिषितनीलत्विषो बाणा द्विधाकृतेदण्डपुण्डरीका कादम्बाभि-
मारावमुर्मालिनाशामुख निर्लामुख्याभिख्या मुख्यानुद्वहन्न, सायकाः
यस । अतिमहत्तया च तेषामन्तरिक्षचारिभिः [illegible] परोवर्तिनामपि
राजा स्पर्शति नान्यद्वेषेण चक्षुषाद्राक्षुःस्मरपद्मपः [illegible] दृश्यतां
द्वजनमुपागत न मदानमार्गार्पितनुमवारयजम्भारा [illegible] र न
बन्धन्द स्कन्धगधिगधारा ७२

पथातुष्कनिर्दयाच्छो(च्छो)टितध्यानां च वायवष्टीनां टंकृतेन, सरक्षुप्रद्‍-
न्तिदण्डानां च पर्यस्तां रथकेतनानां कटुरकारेण, निष्ठुरधनुर्यन्त्रनिष्ठ्‍
तामुक्तानां च निर्गच्छतां नाराचानां सूत्कारेण, चोगाह्यमानविवरवेताल-
कोलाहलपनेन च रुधिरापगानां धूत्कारेण, प्रतिरासितसंभृतेन, समरं
रीणां भाङ्कारेण, निर्भराध्मातसकलदिक्चक्रवालं यत्र साक्रन्दमिव सा
हासमिव सास्फोटनरवमिव ब्रह्माण्डमभवत्। अनन्तरं च सेनामराक्रान्त
मेदिनीमूर्च्छान्धकाराकृतिः कवलयितुमिव सशैलद्वीपकाननं त्रिभुवनमुल्‍
लास लासकस्तरुणजलधरपटलशङ्कया विमुक्तकलकेकाविलापानां वनकला
पिनामात्रमलोकमेणाङ्कमण्डलाकाण्डसैंहिकेयो रजःसंघातः प्रतिक्षणमुद्दु
रैर्गुणध्वनिभिरज्ञायत धनुष्मतामिषुव्यापारः शास्त्रशिखिकणाद्योतेन, पदम
दीयत प्रचलितैः प्रत्यरिपदातिभिः अविदितात्मीयपरविभागेन, व्यलम्ब्यत
मुहूर्तमुद्गूर्णहेतिनापि सुभटलोकेन, प्रभूतपिशिताभ्यवहारजनिततीव्रोदन्येन
कर्दमप्रायमपीयत क्षतजापगाम्बु कौणपगणेन॥

एवं च भीषणाबद्धतुमुले कुतूहलोच्चालकालदूताकुलितदशदिशि कव्या-
दकुलविलुप्यमानवीरलोके नृत्यत्परेतपरिषदि कृतान्तमहोत्सव इव निर्भरं
प्रवृत्ते समरसंरम्भे क्षीयमाणेषु क्षितिपतिषु निपतत्सु पादातेषु सीदत्सु
सादिषु व्रजत्सु विधुरतायामाधोरणेषु प्रहारविकलकायेष्वितस्ततः परि-
ज्वलत्सु शून्यासनेषु सप्तिषु स्फुरत्कृपाणचक्रत्रिशूलकार्मुकप्रायप्रहरण-
दुरालोकायामनेकशवमुण्डमालामालितवपुषि चण्डिकायामिव रूपपरिवर्तेन
कृतसंनिधापलक्ष्यमाणाया क्षितावमर्षमय इव क्रौर्यमय इव वैरमय इव
व्याजमय इव हिंसामय इव विभाव्यमाने जगति त्रिभागशेषस्थितौ त्रियामा
मायाममर्षगलमरणशङ्कानिरङ्कुशप्रवृत्तिभिर्वीरलोकैरह प्रथमिकया प्रार्थ्य-
मानयशसि पर्यायेण जयपराजयावासादयति सति सैन्यद्वये सहसैव
शक्रसैन्यादसहरभसो मृगयुमार्गणप्रहारताडित इव मृगारातिराकर्णित-
दुर्नरेन्द्रमपपद इव महाहिराघ्रातविपक्षचारणमन्दगन्ध इव वनकरेणुरनि-
[illegible] मुक्तशिखमिवोत्खातशस्त्रपुरुषकृत-
रूढः प्रौढकालायसकवचगूढकायैः पुनरुक्तर्जितसारथि-

भिरमहुरभुजबलाभिमानैरनतिभूरिभिरदनिपतिपुत्रैरनुगम्यमान . एको नृपकुमारः कुमारसदृशाकृतिरतिरंहसा निररी(र)मत् । निर्दयास्फालितधनुश्यातिदूरोल्लसितेन श्यामलितदशदिशाकुटिलविषमेण भ्रुकुटिवल्लिलेखात्रयेण धूमोद्गमेनेवानुमीयमानहृदयप्रदीप्तमन्युरभिमन्युरिव चक्रव्यूहस्य सेनापतिपुरोभागपुञ्जितस्य राजसमूहस्य संचरदनेकरथसहस्रदुःप्रवेशमविशन्मध्यमनुवर्तितक्षत्रधर्मैर्महाबलैर्नरपतिभिरेकैकशोऽभिमुखीभवद्भिः क्षणमात्रमन्तरितरयगतिः 'वज्रायुध वज्रायुध' इति सगर्वं व्याहरन्वाहिनीभर्तुरन्तिकमधिगच्छत् ॥

सेनाधिपोऽपि गम्भीरमधुरेण तेन व्याहृतध्वनिना प्रथमजलधरस्तनितेनेव विद्युः(!) सद्य एवोद्भिन्नसरसरोमाञ्चकन्दलः कोपविस्फारितपुटेन कवलयन्निव तारकोदरप्रतिबिम्बितं सप्रगल्भचलितपक्ष्मणा यत्र लोचनद्वयेन सतुरङ्गरथमातङ्गपार्थिवं प्रतिपक्षम् 'इत इतः पश्य माम्' इति व्याहरन्नेव वादितरयः समेत्य तस्येक्षणयत्ने(!) समस्थितः । वारंवारमन्योन्यकृततर्जनयोश्च तयोराकर्णाचकृष्व(!)मुक्तास्तुल्यकालमासादितगलामिषविसारिणो लङ्घितदिशो दूराध्वगाराजकार्योपयोगिनस्तीक्ष्णाः परितोषितसुराङ्गणाः सुपर्वाणो महाजवा वाजिनश्चापल्यतोषिताः क्षितिपालदारकाविषमाश्च मण्डलभेदिनः प्राप्तमोक्षादन्तदीर्घनिद्रामहासंनिपाताः स्वेच्छाविहारिणः खेचराजिजस्वभावा लब्धशु(शु)द्धयः कश्चिद्घातिका इव सूतमारणोद्यताः, कश्चिद्राजाध्यक्षा इवाकृष्टसुभटग्रामकक्कुटाः, कश्चिद्वलयकारा इव कल्पितकरिविषाणाः, कश्चित्कितवा इव लिखिताष्टापदसारफलकाः, कश्चिल्लूनङ्गा इव पक्षपवनान्दोलितदीपिकाखण्डाश्चिपोऽभिलपितगजदानामार्गैर्न्निर्मिपतनीलत्विषो बाणता द्विधाकृतोद्दण्डपुण्डरीका कादम्बाभि.रावमुखरिताशामुखा शिलीमुखाभिख्या मुख्यामुद्वहन्त, सायकाः । अतिसहतनया च तेषामन्तर्गिनचक्षुरिन्द्रियाः पुरोवर्तिनामपि णा रणमति(र्ता)न्द्रियेण चक्षुषाद्राक्षुग्मरपङ्क्तय. । समीपेऽपि त्रिदशना जनमुपागत न स्वयानमारोपयितुमपारयन्नप्सरसम् । समामतस्यापि न धस्य स्कन्धरुधिरधारया कपालान्यपूरयन्परेतयुवतय । निरुद्धचन्द्रालो-

भिरभङ्गुरभुजबलाभिमानैरनतिभूरिभिरवनिपतिपुत्रैरनुगम्यमान , एको नृपकुमारः कुमारसदृशाकृतिरतिरंहसा निररी[र]मत् । निर्दयास्फालितधनुष्मातिदूरोल्लसितेन श्यामलितदशदिशाकुटिलविषमेण भ्रुकुटिविलिलेखात्रयेण धूमोद्गमेनेवानुमीयमानहृदयप्रदीप्तमन्युरभिमन्युरिव चक्रव्यूहस्य सेनापतिपुरोभागपुञ्जितस्य राजसमूहस्य संचरदनेकरथसहस्रदुःप्रवेशमविशन्मध्यमनुवर्तितक्षत्रधर्मैर्महाबलैर्नरपतिभिरेकैकशोऽभिमुखीभवद्भिः क्षणमात्रमन्यरितरथगतिः 'वज्रायुध वज्रायुध' इति सगर्वं व्याहरन्वाहिनीभर्तुरन्तिकमधिगच्छत् ॥

सेनाधिपोऽपि गम्भीरमधुरेण तेन व्याहृतध्वनिना प्रथमजलधरस्तनितेनेव विदः(?) सद्य एवोद्भिन्नसरसरोमाञ्चकन्दलः कोपविस्फारितपुटेन कवलयन्निव तारकोदरप्रतिबिम्बितं सप्रगल्भचलितपक्ष्मणा यत्र लोचनद्वयेन सतुरङ्गरथमातङ्गपार्थिवं प्रतिपक्षम् 'इत इतः पश्य माम्' इति व्याहरन्नेव वाहितरथः समेत्य तस्येक्षणयत्ने(?) समस्थितः । वारंवारमन्योन्यकृततर्जनयोश्च तयोराकर्णाकृष्ट(?)मुक्तास्तुल्यकालमासादितगलामिषाविसारिणो रुद्धितदिशो दूराध्वगाराजकार्योपयोगिनस्तीक्ष्णाः परितोषितसुराङ्गनाः सुपर्वाणो महाजवा वाजिनश्चापल्यलोपिताः क्षितिपालदारकाविषमाश्च मण्डलभेदिनः प्राप्तमोक्षादनन्तदीर्घनिद्रामहासंनिपाताः स्वेच्छाविहारिणः खेचरान्निजस्वभावा लब्धगु(शु)द्धयः क्वचिद्धातिका इव सूतमारणोद्यताः, क्वचिद्राजाध्यक्षा इवाकृष्टसुभटग्रामकङ्कटाः, क्वचिद्वलयकारा इव कल्पितकरिविषाणाः, क्वचित्कितवा इव लिखिताष्टापदसारफलकाः, क्वचित्पतङ्गा इव पक्षपवनान्दोलितदीपिकाखण्डार्चिषोऽभिलषितगजदानामार्गतामुन्मिषितनीलत्विषो बाणलतां द्विधाकृतोद्दण्डपुण्डरीकाः कादम्बाभिमारावमुखरिताशामुखाः शिलीमुखाभिख्यां मुख्यामुद्वहन्तः, सायकाः ससुः । अतिसंहततया च तेषामन्तरितचक्षुरिन्द्रियाः पुरोवर्तिनामपि वीराणां रणमति(ती)न्द्रियेण चक्षुपाद्मक्षुरमरपङ्क्तयः । समीपेऽपि त्रिदशतां स्वजनमुपागतं न स्वयानमारोपयितुमपारयन्नप्सरसः । समासन्नस्यापि न स्कन्धरुधिरधारया कपालान्यपूरयन्म्येरतयुवतयः । निरुद्धचन्द्रालो-

कटतरङ्गया भृकुट्यान्धकारितललाटभित्तिमुपरि रिपुशिलीमुखासारेणाध-
ताधरणरभसरोमाञ्चजालकेन जर्जरितमुल्लसितमिव मूर्च्छान्धकारमुन्निद्रता-
पिच्छनीलमस्थूलं कालायसकवचमुरःस्थलेनोद्वहन्तमुत्सृष्टचापयष्टिना वा-
न दक्षिणेन च स्फुरितदीर्घनखकिरणेन तत्क्षणभ्रष्टकरवालान्वेषिणेव
ाणिना विराजमानमुपात्तकेतुस्तम्भविन्यस्तदेहभारेश्च निद्रां दूरमुपकण्ठ-
ालैरात्मयोधैः परिवृतं प्रसुप्तसरःकुमुदमध्यवर्तिनमिव प्रतिमादिनकरमभ्या-
तसौर्यावर्जितहृदयैश्चागत्यागत्य धीरवृन्दैर्वन्द्यमानवाणव्रणोद्गीतरुधिरबिन्दु-
निकरं कुमारम् । उपजातविस्मयश्च निश्चलस्निग्धतारकेण चक्षुषा सुचिरमव-
ोक्य तदवलोकनप्रीतमनसा समीपवर्तिना सामन्तलोकेन सह बहुप्रकार-
ारब्धतद्वीर्यगुणस्तुतिस्तस्मिन्नेव प्रदेशे मुहूर्तमात्रमतिष्ठत् । तद्वृत्तान्तभव-
ासकुतूहलश्च निपुणतरमपि व्यापारितया दृशा यदा प्रतिपक्षपक्षैकमपि
ुरुषं चैतन्यालिङ्गितं ना(न्य)द्राक्षीत्, तदास्य चामरग्राहिणीमप्राक्षीत्—
बालिके, कथय कोऽयम्, कस्य वापत्यम्, किमभिधानः, किं निमित्तमनि(न)-
ेक्षितात्मविनिपातः पतङ्ग इव पावके सहसैवास्मिन्नस्मत्सैन्ये प्रविष्टः ।
किमर्धमसमर्थसहायेनानेन साहसमिदमतिदुष्करं कर्माध्यवसितम् । कया
त्याशयानेन शक्तेनापि शत्रुवधकर्मणि मत्कृतो दिवस एवाभियोगः । किं
फलमभिलष्य निर्व्याजपौरुषेणाप्यहीकृतः क्षुद्रक्षत्रियलोकमूषितः सौप्तिक-
ुद्धमार्गः' । सैवमापृष्टा सेनाधिपेन किमपि ध्यात्वा परामृष्टनयनबाष्पसलिला
विलोलयाभिमुखमन्तर्दुःखावेगपिशुनमत्याथित(?) निश्वस्य च शनैरवादी-
त्—'महाभाग, किं कथयामि मन्दभाग्या । कीदृशोऽयमिदानीं कथ्यते ।
ान्ता खल्वस्तमस्य कथा । कथ्यमानापि कीदृशी भवत्येनदवस्थस्यास्य पूर्वाव-
स्था । तथापि श्रूयताम्—एष मत्स्वशेषद्वीपावनीपालमौलिमालामलनदुर्ललि-
तपादयुगलस्य युगायतभुजप्राकाररक्षितनिर्जितनेरवधीरितविषभरेन्द्रवदनानि-
ाालविषवेगनागणितकालकूटज्वालागणनानपेक्षितरामविशिखशिशिरिसा-
हम्बरेण विज्ञातवाडवदहनदाहवेदनावेगेन जलनिधिनाप्यसोढनौनवपरिवृ-
दमयाणममर्दस्य यस्य समदसैन्यकरिविषाणकोणविघटितनाशिकूटकटकभि-
रयस्कन्दपातभीतेनेव सर्वदा शर्वरीषु विहितमचारेण नक्तं

लङ्केश्वरेणापि सततमभिशङ्कितोत्साहस्य सिंहलद्वीपभर्तुर्महानरेन्द्रस्य चन्द्रकेतोरात्मजः सर्वातिशायिना भुजवीर्यविलसितेनास्त्रशिक्षाकौशलेन विस्मायितसकलपार्थिवः पार्थवत्पृथिव्यामेकधन्वी समरकेतुर्नाम। सोऽयं महाबलतया बाल एवाधिगतयौवराज्याभिषेकः सकलसागरान्तराळद्वीपविजिगीषया गतोऽपि दूरमतिसत्वरः पितुराज्ञया राज्ञोऽस्य कुसुमशेखरस्य साहायकं कर्तुमासन्नवर्तिभिः कतिपयैरेव नृपतिभिरनुप्रयातः काञ्चीमनुप्राप्तः। स्थितश्चात्र पञ्चषाण्यपि दिनानि दूनचेतोवृत्तिः। अद्य तु प्रातरेव हेतुना केनापि विधृतोदारशृङ्गारवेषः परिमितैरेव सह सुहृद्भिर्नरेन्द्रभवनोद्यानभूषणं गतः सुरायतनमासीनश्च। तस्य द्वारदेशे विशन्तमनवरतगंतमुपरित(?)निमेषेण चक्षुषा निरीक्षमाणो नगरनारीजनं स्थितो दिनमशेषमवशितायां च यात्रायामधिकतरमारूढगाढा रतिः कारयित्वा मकरकेतोः पुरःसरोजिनीपत्रशयनमिहैवसयाद्य शयनीयम्' इत्युदीर्य विसर्जितासन्नपरिजनः केनापि विधेनातिवाह्य प्रदोषमागत्य चार्धरात्रसमये शिबिरक(?)स.देव सज्जीकृतसकलनिजबलः, 'कुमार, नायं क्रमो नयस्य' इति विनिवार्यमाणोऽपि मन्त्रिभिः, 'युवराज, विरम्यतामितो दुरध्यवसाया.त्' इति निरुध्यमानोऽपि बन्धुभिः, 'कल्याणि, अङ्गीक्रियतां पाललग्नम्' इति निवर्त्यमानोऽपि मौहूर्तिकैः, 'देव, प्रतिपाल्यतामनुयाति सैन्यम्' इति विज्ञाप्यमा.नोऽपि प्रधानलोकेन, 'विद्वन्, निवेद्यतां कुसुमशेखरस्य' इति वारं वारमभिधीयमानोऽपि विबुधवर्गेण, निर्गतः काश्या आकृष्यमाणश्च व्यसनैषिणा पुरो विधिना प्रतिभि(धा)नेनानाभेन प्राप्तो सुव-मिमामवस्थां च।' इत्येवमावेदयन्त्यामेव तस्यामुपजातदुःखावेगेव प्रगलिततारका तनिमानमभजत रजनिः। अमरीभूतसुभटनिर्दयाश्लिष्टसुरवधूहारगुणमौक्तिकविसरमिव तुहिनजलबिन्दुनिकरं ववर्ष गगनतलम्। अरुणालोकनरञ्जितानि वेनाञ्चन्द्राबनीव निरोधमुखिशिबिराणि। रणभूमिशोणितावलोकनमग्न इव पाश्चात्यशैलशिखरे(?)स्खलद्धिक्कलपादः पपात तारापतिः। आसन्नवाल्यारणप्रमापमानविदितवीर्यः सिंहेन्द्रसुतुरिव निमिमील नक्षत्रा-शिरन्ध्रष्टतरकुशलपकोटराणि प्रशान्तप्रहारभयानीव विरतयोपशरवृष्टिराय-काले विदार्याणि व्यपरस(सा)नाकुलानि पञ्चरपकुलान्यपर्वपक्तिमयीरप-

गेभिन्नसूर्यमण्डलरुधिरप्रवाह इव पूर्वदिग्भागमरुणीचकार संध्यारागः। भयानकाजिभूमिद(?)र्शनापजातत्रासा इव सुदूरमपसरगुराशादिग्मुखश्रस्त-तनुतमिस्रविक्रान्तविरलतारकाशोकस्तम्भितालक तत्र लग्नबाष्पजललवा द्रविडराजलक्ष्मीरिव तत्क्षणं रराज रजनिः। व्याजविजितसिंहलेन्द्रसुतपराभवरोषित इव पुरस्तादुल्ललास लोहितायमानवपुरुष्णदीधितिः। एवं च प्रवृत्ते प्रत्यूषसि विपक्षविजयाभिलाष इव विलीने तमसि प्रसरति दिगन्तरेषु देवस्य प्रताप इव पातङ्गे महसि सहसैव प्रत्यबोधि सकलमपि तद्विरोधि सैन्यम्। असावपि कुमारः प्रन(ण)ष्टनिद्राविकारो वज्रायुधमाविषादम् 'प्रज। विश्रब्धमेहि। न तावत्प्रहरामि यावद्य त्वया न प्रहृतम्' इत्यविशदाक्षरं पूर्ववासनावशेन व्याहरन्नु चिरनिद्राविमर्दजडपुटोदरमुद्मीलयदीक्षणयुगलम्। अवलोक्य च पुरः परिवेष्टितरथमरातिलोकमात्मानं च तदवस्थमुपजातगुरुविषादो लज्जया पुनर्मोहान्धकारमविशत्॥

सेनापतिरपि तेन तरसातर्कितेनासंभावनीयेनादृष्टपूर्वेण प्रत्युज्जीवनेन जनितविस्मयः प्रहर्षमन्दतारकेणानन्दजलबिन्दुसेकादिव विकसता नयनारविन्दद्वयेनोद्गाणगगनस्तत्कालमासादितमहालाभमिव प्राप्तसकलकल्याणमिव समृद्धाखिलकाममिव फलिताशेषगुरुजनाशिषमिव कृतार्थमात्मानं मन्यमानो मुहूर्तं स्थित्वा तस्मिन्क्षणे भयतरलेक्षणस्य विपक्षवशीकृतस्वामिदर्शनविषण्णबुद्धेरन्धीभूतसकलदिशः काकदिशीकस्य शत्रुलोकस्याश्वासनार्थं समन्तादभयप्रदानपटहमवादयत्। तदीयमाक्रमणोद्यतं चात्मसैनिकलोकं न्यवारयत्। आगतमार्गेण निर्वर्तितप्रस्थानक्रियश्च दत्त्वा भगवत्समाप्तप्राणेभ्यो बान्धवेभ्यः प्रणयिभ्यश्च शोकदीर्घप्रमनस्त्विनिर्लेदेव निवापाञ्जलिनादिदेश चाञ्जनप्रलेपसंरम्भणमर्मणामरातियोधानामौषधमन्त्रासमनयत्। अधिरुह्य च समराङ्गणोपनीतं प्रधानजयवारणमशेषपुरप्रत्ययप्रदा [illegible] नल्लीधमनुसारप्रयुक्तकथालापचापलेन प्रणयिना राजपुत्रेणैवानुगम्यमानः शनैः शनैः शिबिरमायासयत्। [illegible] दीयो निर्वर्तितप्रयत्नमानः ... समराङ्गणादेव ...

यत् । अधिशयिततल्पस्य च परिचारक इव स्वयं [illegible] मन्वतिष्ठत् । आप्तचिकित्सितप्रारब्धोपचारं च तमनतिचिरेणैव भूतवपुषं प्रशस्तेऽहनि स्नातमुपनिमन्त्र्य सादरममात्यैर्बन्धुभिः प्रधानपुरुषैः सहितमात्मगृहमानयत् । कृतभोजनोपचारं च तं [illegible] विलेपनवसनालंकारमुपनीतविविधवस्तुवाहनं प्रत्यर्पिताहवगृहीतनिरितुरङ्गस्यन्दनं च विधाय विनोद्य च मुहूर्तमरतिच्छेदकारिभिः [illegible] पैरभिमुखो भूत्वा कृताञ्जलिरवादीत्—'कुमार, [illegible] करदीक्षिता [illegible] पालैरपेक्षणीयसाहायकस्य चतुरुदधिविख्यातपार्थिवप्रथमसूनोः [illegible] धिवशाद्गृहायातस्य राजादिपरेण परिकल्पितात्पवृत्तिरस्मद्विधो जनः किं प्रियं करोतु । केन वा कृतेनोपकारेण प्रीतिमधिगच्छतु । तथापि यत्तु महबुद्धिरस्मासु तदेतदङ्गीकुरु । सततमादेशकारिणा समीपदेशस्थितेन मया प्रतिपन्नसकलपृथ्वीव्यापारभरनिराकुलो मदीयमाधिपत्यपदमथ तुच्छमिति मन्दाभिलाषस्तदा स परिजन इतो गत्वा तदेव पित्रा प्रतिपादितमतिप्राज्यवैभवमध्यास्स्व निजमेव यौवराज्यम् । मा च मन्यथा यथाहमेतेन निर्जित्य विहितानुग्रहः कथमिदं करोमि । कोऽहं तव पराजये धृताधिज्यधन्वानमन्योऽपि किमस्ति जगति यस्त्वां समरकर्मणा करोति विमुखम् । यत्तु मुख्यैर्नृपतिभिः समं समकालमेव नीत्वा वश्यतामिहानीतोऽसि, स तु प्रभावोऽन्यस्य कस्यचित् । अथवा किमनेन दूरस्थोऽपि दृष्टमात्रेण येन प्रन(ण)ष्टसकलचेष्टस्तदा समिति संजातोऽसि । तदेव ते प्रकटमुपदर्शयामि' इत्युदीर्य तत्कालमादिष्टनिकटराजलोकढौकितमनेकमहाप्रभावमाणिक्यखचितमुद्रसं(म)ङ्गुलीयकरत्नमग्रतो दर्शयन् 'कुतः प्राप्तमेतत्' इति पृष्टश्च देवस्य शक्रावतारगमनात्प्रभृति पूर्ववृत्तं ज्वलनप्रभदेववृत्तान्तमखिलमपि राजलक्ष्मीसस्थानगमनपर्यवसानं यथाश्रुतमकथयत् । सोऽपि तच्छ्रुत्वा किंचिदुपशान्तचिन्तासंज्वरः शत्रुभुजबलोत्कर्षसंभावनाकृतामवज्ञाबुद्धिमात्मनि श्लथामकरोत् । अब्रवीच—'दण्डाधिप, नाहमायर्जितोऽहममुना दूरविनिवारिताहंकारप्रवेशपेशलेन त्वदीयसौजन्येन । सदृशानिन्दाप्रशंसो मुनिरपि क

ईदृशमात्मगुणापलापबद्धकक्षमरातिपक्षोत्कर्षवर्णनामुखरमखिलराजलोकसमक्षमुल्लपति, यादृक्त्वया सकलदिगन्तविश्रुतपराक्रमेण दक्षिणापथचक्रवर्तिना गदितम्। न केवलमव्याहतप्रसरया वाक्संहत्या महत्त्वयापि ते तिरस्कृतं भुवनमेतत्। कथमिव न प्रस(श)स्यते स राजा देवराजप्रभृतिभिः, यस्य वेश्मनि व्यवहरन्ति सद्यःकृतापकारे शत्रावपि वितीर्णप्राणसर्वस्वाः स्वभुजविक्रमोत्कीर्तनावसरेऽपि परकीयसामर्थ्यसमर्थनपरास्त्वद्विधा राज्यचिन्तकाः प्रधानसचिवाः। सर्वमुचितमनुचितं च करणीयं मया त्वदीयवचनम्। केवलमिदानीं न वक्तव्योऽहमन्यत्किमपि। यदि च पक्षपातबुद्धिर्मयि ततः किमज्ञाया। कुरु कृतार्थे मे चक्षुः। तमेव दर्शय प्रीतिविस्तारितेक्षणवदनेन वज्रिणा त्रिदशसंसदि स्तुतगुणमसमसाहसावर्जितराजलक्ष्मीदर्शितमत्यक्षनिजरूपविभ्रममपेतरजसं राजर्षिम्। उपजाततर्षोऽहमतितरां तदङ्घ्रियुगलावलोकने।' इति वदन्तं तं प्रीतहृदयो दण्डाधिपः प्रत्यवादीत्—'कुमार, यद्येवमद्यैव कुरु प्रस्थानम्।' इत्युदीर्य निरवद्येऽह्नि शिक्षयित्वा बहुप्रकारमनुचरीकृतप्रचुरपदातिचक्रेण कृत्वा मया सततकृतसेवं देवपादान्तिकमजीगमत्। सोऽहमादाय तमुद्दमरभसं प्रस्थितः पथि बहलहरहः प्रयाणैरलघुभिर्विलङ्घितानेकनगरग्रामजनपदः क्रमेणास्यानन्तरातीतायां विभावर्यामिह नगर्यां प्रविष्टः। दृष्टं चाद्य पुण्योदयेन सुचिरकालाभिकाङ्क्षितदर्शनं चरणकमलद्वयं देवस्य,एतां च दिव्याङ्गुलीयकप्रभावावेदनमसद्भागताम्। अवनिपतिरिराकर्ण्य विजयवेगतो वज्रायुधसमरकेतुसमरवार्तामास्थानवर्तिना नरपतिसमूहेन सहितं परं विस्मयमगच्छत्। अव्याजशौर्यावर्जितश्च न तथा लब्धविजयेषु सुहृदपि वज्रायुधे यथा विपक्षे समरकेतौ बबन्ध पक्षपातम्। तथाचास्य चिन्तयन्नचिन्तितात्मपरसैन्यगुरुलाघवां मनस्वितम्, विभावयन्नेकरथेन कृतमहारथसमूहेषु मध्यप्रवेशां(शं) साहसिकताम्। विचारयन्निधूतपौरुषप्रकर्षमरातिपरिभाषणेष्वरोषपरुषमालापविभ्रमम्, अवधारयन्ननादरनिरस्तीकृतनिखिलपरचक्रनायकं सायकव्यापारमतिचिरमतिष्ठत्। अनुरागतरलितश्च तत्रैव गत्वा तं द्रष्टुमिव परिष्वक्तुमिव संभाषयितुमिवाभ्यर्चितुमिव स्वपदेऽभिषेक्तुमिव चेतसाभिलषितवान्। दर्शनोत्सुकश्च पुनरसौ

चत्—'विजयवेग, क्वास्ते स सिंहलेश्वरसूनुः। कदा च सोऽस्मान् द्रक्ष्(क्ष्य)ति।' स जगाद—'देव, स स(श)क्रावतारोद्यानसंनिधे रम्यायै सरय्वाः परिसरे निवेशितशिबिरस्तिष्ठति। दर्शनं तु यदैव देवः प्रसीदति तदैव करोति।' तच्छ्रुत्वा नरपतिरासन्नवर्तिनमत्युदारवेषं साकारवपुषमर्हमशेषस्यापि परिग्रहस्य महत्सु कार्येषु व्यापारणीयं हरदासनामानं महाप्रतीहारमाकारणाय तत्क्षणमेव तस्य प्राहिणोत्। स गत्वा सपरिवारस्यावासे कृतसमुचितोपचारो बहुप्रकारोपवर्णितं नरेन्द्रानुरागनिर्वृतं कुमारमचिरादेवं राजकुलमानिनाय, प्रावेश(श)यच्च। दर्शितप्रश्रयातिरेकोऽभ्यन्तरं प्रविष्टं च तं धृतविदग्धोज्ज्वलनेपथ्यैः कतिपयासपदातिपरिवृतम्, आलोकनोपयातसंक्षोभभरभग्नेन द्वारवर्तिना राजलोकेन दीयमानमार्गम्, अग्रयायिना विनयपेशलालापेन दौवारिकमनेनानुगम्यमानम्, आत्मप्रतिबिम्बैरिव समानरूपैः समानवयोभिः समानवसनालंकारधारिभिरव्यभिचारिभिः प्रधानराजपुत्रैः परिवृतम्, उपान्तप्ररूढकल्पपादपविटपमिव पारिजातपोतम्, दिगन्तरव्यापिना कुवलयदलश्यामलेन स्वदेहप्रभासंतानेन तिरोहितसर्वाकारम्, अन्तर्गाशिजलमध्यवर्तिनं मैनाकमिव विभाव्यमानम्, अनवरतमुन्मिषता नि[illegible]र्गस्निग्धेन कर्णपूरमौक्तिककान्तिच्छेन हसितकामुकेनेव कुमारशास्त्रविश[illegible]येन कु[illegible]तमुन्मालीकृतम्, [illegible] [illegible] दृश्यमुक्ताफलेन हारप्रभावलयेन [illegible] [illegible] श्रिय क्षीरोदमिव दर्शयन्तम्, अतिबहल[illegible]केयूरप्रभारागागुरुभिः [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] समवर्देतुमदर्शत्। [illegible] च [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]।

१ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] २ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

उपसृत्य चरणान्तिके भूयः कृतप्रणामं च मे प्रेम्णातिदूरं प्रसारिता-
भ्यां भुजाभ्यामाकृष्याङ्कमारोपयत्। आश्लिष्टमुक्तं च तं विनयादनाहतस-
संभ्रमाधिकृतदीक्षितविकटवेत्रासनमासन्नोपविष्टमुन्नमितपक्ष्मणा निश्चलनि-
ष्पन्दलक्ष्मेण चक्षुषा निरीक्ष्य साचीकृतसि(शि)रोधरः सुचिरमीषत्स्मितः
समभाषत—'वत्स, स्वागतं ते। साधुकृतं यदत्रागतोऽसि। अनेन तव निसर्ग-
सुन्दरेण दृश्यमानेन देहाकारेण पुरुषकारेणेव श्रुतेन श्रोत्रमानन्दितं मे
चिरमपि नेत्रयुग्मम्। धन्यस्त्वमेको जगति, यस्मादुपजातमात्मनः पराजयं
विनयमिव गमायु शंसति भीतिविकम्पिताक्षो विपक्षलोकः। तोकमुपजनयता
भवन्तमस्तोकसंचितसुकृतसंभारेण धारितो धुरि समस्तानां पुत्रिणामात्मा
महात्मना सिंहलेश्वरेण। तेजस्विसंगमेषु स्फुरदविकौजसा सहजमार्दवगुणो-
पेतेन स्थिरप्रकृतिना स्वर्थकेन भूषितं पुरुषरत्नेन परुषतरलैर्बहुभिरपि
पाषाणरत्नैः परिकृताय प्रायो न गृहं स्पृहयत्यत्र सिंहलद्वीपाय सर्वथा कृ-
तार्थोऽहम्। अद्य फलितो मे दक्षिणापथविजयः। श्लाघनीयतां गतमिदं राज्य-
मद्य। अधिगतपरिपूर्णशोभेयमुपजाता सभा। शिरश्छेदसाहसदर्शनादधिकप-
रितुष्टया दिव्याङ्गुलीयकार्पणव्यपदेशेन देशान्तरादानीय दत्तोऽसि मे।
द्वितीयस्त्वमात्मजो राजलक्ष्म्याः। सामान्यममुना कुमारेण सह तवेदं राज्य-
मास्त। यदृच्छया भावितभूरिनिर्वृत्तिर्भवसि मा स्म मंस्थाः यथाहमानीतः
परैरिति। न कश्चिदप्यत्र परः। सर्वोऽप्येष तव पर्वतस्येव मैनाकस्य पर्यन्त-
वर्ती सपक्षो भूभृतां वर्गः। स्वर्गोद्यानवनलेखाचारुरेषैव दूरे तिलकतामच-
म्पकैलालवङ्गपुन्नागबहुला दक्षिणार्णवोपकण्ठवनराजिः। अपरस्तु सर्वः स-
नीडः क्रीडोपकरणग्रामः। सर्वथा कुरु स्थिरमवस्थानाय चेतः। यच्चिन्तयसि
तत्कृत्स्नमपि तवाचिरेण संपत्स्यते समीहितमिह।' इत्युक्त्वान्यतो विवर्तितमु-
खः पादपीठान्तिकोपविष्टमनवरतसंचारितस्नेहार्द्रलोचनं समरकेतुवदने हरि-
वाहनमवादीत्—'वत्स, एष समरकेतुर्गुणैः समधिकं सर्वं त्वात्मबन्धुवर्गं
प्रधानपुरुषमपश्यता मया तवैव सहचरः परिकल्पितः। अस्य कल्याणपरा त्वया
दर्पणस्येव सद्वृत्तस्य कलङ्करहितात्मनो मत्पुरस्कृतस्य सर्वकालमभिमुखेन भवि-
तव्यम्। सुविदितदण्डनीतिः सौविदल्लस्येव निजपरिग्रहः सततमायत्ततां नेयः।

भोगसुखसाधनैकहेतोः सुकृतकर्मण इव दानादिक्रियाभिः सुपबृंहणम्। सुश्लिष्टपरिवारस्य तरवारेरिव निशान्यपि स्थानम्। अन्वहं चायमापत्स्वपरिहारेण, संपत्स्वादरातिशयेन, गौरवोत्कर्षेण, विवादेषु पक्षग्रहणेन, नूतनार्थलाभेषु संविभजनेन, मर्मोद्घट्टनेन, मत्रणेष्वदूरीकरणेन, दारसंनिधावविकारदर्शनेन, कोपेषु स्वयमनुनयेन, उत्सवेष्वग्रपूजासंपादनेन, प्रारब्धवस्तुनिर्वहणेषु प्रपञ्चनेन, प्रतिपन्नकार्येष्वविसंवादनेन, सर्वत्र चातिविश्रामदर्शनेन ख्यमानेय एष ते भ्राता च भृत्यश्च सचिवश्च सहचरश्च।' स्थानराजको नृपतिरासनादुत्तस्थौ। कुमारोऽपि 'यदाज्ञापयति' भिदधानः करे गृहीत्वा समरकेतुं निषिद्धपरिजनः शुद्धान्तसंचारोचित परिचारकगणेनानुगम्यमानो मदिरावतीभवनमगच्छत्।

तत्र च कृतप्रणामो मातुर्दर्शयित्वा समरकेतुं कृतसकलतद्वृत्तान्त कथः स्थित्वा चिरमवाप्तवस्त्रभूषणेन तेनानुगम्यमानः स्वावासमागच्छत्।

तत्र चारब्धनिजनियोगकर्मणा सूदचारप्रमदाप्रायेण मदिरावतीपरि जनेन यथायोग्यमुपपादिताः समाहूतसकलप्रधानलोकेन समरकेतुनान्ये च प्रणयिना राजसमूहेन सहितः स्नानभोजनादिकाः क्रिया निरवर्तयत्। अपराह्णसमये च तस्याहारमण्डपाजिरनिषण्णस्य निकटोपविष्टविशिष्टराज लोकस्य राज्ञा समादिष्टः सुदृष्टिनामाक्षपटलिकः प्रविश्य पट्टकारोपितनि रवशेषविशेषमभ्यर्णवर्तिभिरनेकैः कश्मीरादिमण्डलप्रतिबद्धैः प्रधाननगरग्रा मैरुपेतं कुमारभुक्तावखिलमुत्तरापथमर्थयाचभूव। समरकेतोश्च सर्वदाय सहितानङ्गजीवानङ्गादिजनपदान्प्रायच्छत्। एवं च दर्शितप्रसादेन नृप तिना प्रतिदिवसमापाद्यमाननवनवसत्कारयोः, नियुक्तनिजपरिवारया साद मदिरावत्या चिन्त्यमानस्नानासनविलेपनादिशरीरस्थितिसाधनयोरनुजी विनोः, राजपुत्रजनस्य पात्रतानुसारेण संविभक्तस्वभुक्तिनगरग्रामनिवह निश्चिन्तयोः, दुष्टदायादसमवष्टब्धराज्यैरागत्यागत्य दिग्भ्यस्तेभ्यो निजपदा र्थिभिः पार्थिवकुमारैरनवरतगृह्यमाणसेवयोः, नरेन्द्रसेवया प्रतिदिनमबन्ध्य

कृतोभयसंभ्रमयोः, दूरीकृतक्षुद्रसामन्तगम्योपचारव्यवहारयोः, गुणानुरागि-
भिरगण्यपुण्यकल्पार्धिभिश्च द्वीपान्तरनराधिपैर्वासोभिराच्छादने रत्नालंकारैर्वि-
शेषैः कर्पूरागुरुप्रेषणैरन्यैश्च मित्रदेवसंसर्गपूर्वकमुभिः सततमुपचर्य-
माणयोः, उपनीयमानया तारुण्यलक्ष्म्या प्रतिक्षणमुल्लासिभिः रूपलाव-
ण्यादिभिः शरीरैरन्तःकरणैश्च सत्यशौर्यविवेकवैदग्ध्यपुरःसरैर्गुणगणैर-
गणितमन्मथाकल्प्यमानयोः, अतिशुभ्रपराङ्मुखेन धूर्जटिललाटलोचनाग्निनेव
हृदयेनानङ्गीकृतकंदर्पयोः, दुष्टजनदृष्टिदोषसंरक्षणार्थमिव पौरलोकेन सा-
न्द्रेषु सततधार्यमाणयोः, शारदेन्दुमण्डलालोकेऽप्यप्रगुणितगुणेन सुरभि-
समयेऽप्यघटिताभिनवमार्गणेन जलदागमेऽप्यनाकृष्टचापयष्टिना दृष्टदुर्वार-
भुजपराक्रमोत्सन्नसंत्रासेनेव दूरस्थेन मकरलक्ष्मणा लक्षीकृतदेहयोः, कदाचि-
न्निजनिजसकौशलप्रदर्शनेन कदाचित्पदवाक्यविचारेण कदाचित्प्रमाणप्रमे-
यस्वरूपनिरूपणेन कदाचिदभिमतागमस्वार्थसमर्थनेन कदाचिदसद्दर्श-
नोक्तयुक्तिनिराकरणेन कदाचिन्नीतिशास्त्रनिबन्धपाठेन कदाचित्कलावि-
षयविचारकेलिकलहेन कदाचिद्रसाभिनयभावप्रयोगवर्णनेन कदाचिद्वेणु-
वीणामृदङ्गादिवाद्यविनोदेन कदाचिच्चिरंतनकवीन्द्रकाव्यमुद्राभ्यसनेन मा-
धुकैः सुहृद्भिर्विद्वद्भिश्च सह रममाणयोः, एकत्र कल्पितस्नानपानासनशय-
नयोः, सदृशवेषालंकारधारिणोः, शाक्यशिष्ययोरिवानुपमातविप्रयोगदुः-
खयोः, सुखमया इव धृतिमया इव अमृतमया इव प्रीतिमया इवातिच-
क्रमुः । कतिपयेऽपि दिवसा यथोत्तरं प्रकटितप्रमादेन नृपतिना दृश्यमा-
नोऽपि पुनर्निर्विशेषप्रीतिपदपि समरकेतुर्नोत्सेकमगमत् ।

अपहाय पुनर्वार्यमन्वहन् हरिवाहनस्य सर्वानपि गुणानात्मगुणग-
णेन प्रगुणितश्च परमया भक्त्या प्रीत्या च निःसामान्यया राजानमिव
समदर्शि निःशममसेवत । हरिवाहनोऽपि तद्गुणानुरञ्जितमना स्वमहत्त्वेऽपि
समरकेतौ विपक्षजनपद इव जिगीषु परां मुदमवापत् ।

एकदा च स ग्रीष्मसमये प्रातरेवोत्थाय निर्वर्तितस्नानभोजनादिविधि-
र्दधिजलक्षालितवासुकिमुक्तनिर्मोकनिर्मलं परिधाय च

लिकासु कुलरचितशेखरो मदान्धमधुकरध्वानवाचालैरचल [illegible] नामा, निरी[illegible] [illegible]मिथूलाप [illegible] [illegible] शिरीषतरुकुसुमकल्पितकर्णपूरः, [illegible] क्षीणाङ्गरागः, तत्कालापनीततरलोपलशकलशीतलममलमुक्ताफलप्राय[illegible] मुद्वहन्भूषणकलापम् । अच्छकान्तिरथ दर्पणप्रतिबिम्बितैः प्रीतिनिश्चलचक्षु[illegible] जनस्य सर्वतः सहस्रसंख्यैर्विलोचनैः शबलितगात्रयष्टिः, ऐरावताधिरूढ सहस्राक्ष इव साक्षादुपलक्ष्यमाणः, निक्षिप्तनिजवेषानुरूपनिःशेषनेपथ्य[illegible] तत्क्षणगृहीतसितसुवर्णेनोपादितां प्रतिपद्य सिन्धुरस्कन्धमध्यासितस्य सर्व[illegible] केतोरधिस्कन्धमर्पितोभयबाहुपाशः, पश्चिमासनाध्यासिना ताम्बूलदायके[illegible] प्रतिवेलमुद्धूयमानकनकदण्डडामरैकचामरः, तुलितगलरतमालतरुलक्ष्मी[illegible] मायूरातपत्रमण्डलेन जयन्त इव संक्रन्दनानुचरीकृतेन बालजलधरव्यूहे[illegible] न्धकारिताम्रिमभूमिरग्रेसरेण सरयूतटासङ्गि मत्तकोकिलं नाम बालोद्या[illegible] नमगच्छत् ।

प्रविश्य च तत्र परिमिताप्तराजपुत्रपरिवृत इतस्ततस्तत्कालबद्धमुग्धकुड्म[illegible] लानि नवपरिमलाकृष्टवाचालषट्पदकुलानि धूलीकदम्बगहनानि, क[illegible] दम्बकुलनिषेवितोद्दण्डकमलिनीपत्रखण्डाश्च तटपाटलाकुसुमवासिताम्भ[illegible] क्रीडादीर्घिकाः, निदाघतप्ताध्वगरचितपल्लवतल्पांश्च सलिलपरिपूरिता[illegible] वाललवलयितमध्यान्माधवीमण्डपान्वातायनासीनवनिताकरप्रचेयतरुफलाम्[illegible] सुधापङ्कधवलान्प्रासादकानवलोकयन्नचिरफलितजलजम्बूनिकुञ्जमुद्गत[illegible] स्तोककुसुममुपमेकनकीलम्बमुघोषरधीत्कारमुखराणां प्रेङ्खतामनवरत[illegible] द्वाटकानां घूर्णमानैर्नभसि नभस्वदापहृतजर्जरैर्जलतुला(धा)रजालकैर[illegible] कृतनिदाघक्लेशार्केकरवितानमापानकपृष्ठद्वारयजनितशृङ्गारैर्नगरीजनैरन[illegible] शिमण्डितमिव पु[illegible]पदारुवनाण्डवैर्मण्डितलतामण्डपमदूरयद्रदगाधनीरम[illegible] [illegible]र्शरशिमगुणाक्षात् ।

तत्र च सन्निधाने [illegible]पञ्चरध्वजायतनस्य नितान्तसुभगे भूविभागे प्रव[illegible] [illegible]मेवागत्य परिभ्रमेन मु[illegible]त्रम् । अनतिमात्रोत्थितस्य प्रग(ज)लविन्याम[illegible]

कूजितानुमीयमाननीलपत्त्रप्रभान्धकारावगुण्ठितकलकण्ठकुलस्य लम्बमानपल्लवफलस्तुम्बिलम्बभारदूरावर्जितोदारविटपस्य जलतुषारवर्षिणा सललितसमदहंससारसारवेण नमस्वता स्वैरमान्दोलितसान्द्रशाखामण्डलस्य तरुणसहकारखण्डस्य मध्ये महता बालकदलीवनेन कवचितम्, अचिरविकचानामजिरशिरीषशाखिनामलिविघट्टितैर्गलद्भिर्बालशुकशकुनिगलनालनीलैः प्रसूनस्तबकैराकाशजाह्नवीशैवलैरिव शैत्यलोलैरनुस्यूतपुरोभागम्, प्रतिभित्तिलम्बितविचित्रविश(स)सूत्रचामरम्, प्रतिद्वारमाबद्धहरितचन्दनप्रवालवन्दनमालम्, प्रतिस्य(स्त)म्भमारोपितहिमशिलाशालभञ्जिकम्, प्रतिगवाक्षमुपनिहितकालागुरुधूपपटलम्, सतारागणमिवाङ्गरागमणिभाजनैः, सान्धकारमिव परिमलाकृष्टमधुकरपटलैः, सज्योत्स्नमिव चीनांशुकवितानैः, अतिशिशिरतया च जलकणैरपि निबिडकर्पटावगुण्ठनकर्णस्तम्भशिरोवेदनैरिवाधिष्ठितम्, उद्यानहंसैरपि पक्षसंपुटधृतमृणालसूत्रपिण्डैः प्रावरणपटवानार्थिभिरिवेतस्ततो धावद्भिरध्यासितम्, आक्रीडगिरिभिरपि वारंवारमुच्चरत्तारमयूरकेकाकारितनिदाघसन्तापशिलोच्चयैरिवामुक्तसांनिध्यम्, अङ्घ्रिपैरपि परस्परसंवलितशाखैरभिलषि(पि)तनिरन्तरशरीराश्लेषैरिव परीनम्, अरतिविनोदस्थानमिव, मागधविप्रयोगे सरस्व्याः, दुर्गनिवेशमिव ग्रीष्मनिर्दयावस्कन्देषु शिशिरस्य दाहज्वरचिकित्सागृहमिव दिवसकरमण्डलप्रवेशेषु चन्द्रमसः शिशिरोपचारमन्दिरमिव वज्राग्निसंतापनिर्वाहनेषु हिमगिरेः, उपरि वर्षता च प्रावृषेण्यघनजलधराणामुद्दुरनिनादनर्तितमयूरमण्डलेन निपतता समन्तादश्रान्तसंतानेन निरन्तरन्यस्तचन्द्रमणिशिलाप्रणालविगलितेन स्थवीयसा पाथसा प्रवाहेण प्राकारवलयेनेव स्फाटिकेन प्रान्तेषु कृतपरिक्षेपम्, अम्लानमल्लिकामाल्यरचितशेखराभिः श्रवणावलम्बिदीर्घदलवल्लरीहरितायमाननवमधूकपाण्डुगण्डस्थलाभिः कण्ठकन्दलामुक्तहिमगुलिकाहारहासितस्तनकलशाभिरभिनवोत्पलनालवलयाधिष्ठितप्रकोष्ठकाण्डाभिः पदे पदे रणितमधुकरजालकिङ्किणीचक्रवालेन बकुलमालामेखलागुणेन परिक्षिप्तघनजघनभागाभिर्घनसारसंपर्ककर्कसा(शा)मोदेन स्पर्शेन्द्रियहारिणा हरिचन्दनरसद्रवेण संपादितापरदीनचर्चाभिर्जलार्द्रविश(स)सूत्रमस्थानवाहिनीभिरुद्यानदेवताभिरिव सभूयोप

स्थिताभिरभिनवयौवनाभिर्वाररमणीभिरध्यासितविततवातायनम्, अतिं चित्रानेकचित्रशालं जलमण्डपमगच्छत् ।

प्रविश्य च तत्र कतिपयाप्तसहचरसहायो विभावयन्नितस्ततस्तस्य र नाविचित्रतामतिचिरं विश्रामी(?) विरतकौतुकश्च क्षणद्भिरभवः श्वासपा मलावकृष्टैरलिभिरभ्यर्थित इवानल्पमेकं कुसुमतल्पमध्यास्त । निषण्णं तत्र तमुपसेवितुमतीव सेवाकुशलाः कलाविदो विदितसकलशास्त्रत कवयो वाग्मिनः काव्यगुणदोषज्ञा विज्ञातविविधपुराणेतिहासकथाः कथाख्यायिकानाटकादिप्रबन्धबद्धरतयो रतितन्त्रपरम्परापरामर्शरसिकमनसः प्रियंदर्शना विदग्धोज्ज्वलवेषवपुषः परिहासशीलाः स्वभावपेशलोक्तयः प्रत्येकमावेदिताः प्रतिहारेण राजपुत्राः प्राविशन् । अपरेऽपि तत्कालोचिताः सवयसः प्रधानराजलोकाः संनिदधुः ।

यथास्थानमुपविष्टैश्च तैः सह प्रस्तुतविचित्रकथालापस्य चित्रपदभङ्गसूचितानेकसुन्दरोदारार्था प्रवृत्ता कथंचित्तस्य चित्रालंकारभूयिष्ठा काव्यगोष्ठी। तत्र च पठ्यमानासु विद्वत्समालब्धख्यातिषु प्रहेलिकाजातिषु चिन्त्यमानेषु मन्दमतिजनितनिर्वेदेषु प्रश्नोत्तरप्रभेदेषु भाव्यमानासु प्रसन्नगम्भीरभावार्थासु स्वप्रज्ञकगाथातसु(?) विमृश्यमानेषु बाधानुपदसंपादितोत्सेकेषु बिन्दुमात्राक्षरच्युतकश्लोकेषु हस्यमानेषु दीर्घकालानुभूतनिष्फलचिन्तामौढ्येषु मार्गमन्येषु प्रकाश्यमाने साधुवादविधेनाबुधानां बोधरभसे विजृम्भमाणा निर्भरं शिष्याणां कौतुकरसे काव्येष्वतीव रसिकः सर्वदा निकटवर्ती कुमारस्य नर्मपात्रं सकलराजपुत्राणां मञ्जीरनामा बन्दिपुत्रः किंचिदुपसृत्य हरिवाहनमवोचत्—'कुमार, प्रकमागतमेव किंचिद्विज्ञाप्यसे । कुरु क्षणमात्रमेव धनदानेनानुग्रहमस्यैव समनन्तरातिक्रान्तस्य मधुमासस्य शुक्लत्रयोदश्यामहमहमिकोपदर्शितनिजविभवविच्छर्देन नगरीनिवासिना भुजंगलोकेन भक्त्या प्रवर्तितं यात्रोत्सवमवेक्षितुमिदमेव सर्वतो विरचितविविधप्रबन्धनर्तनविधानप्रायनकनकशृङ्गवेश्याङ्गनाभुजङ्गजनपरस्परारब्धजलक्रीडयुक्तं भगवतो मकरध्वजस्यायतनमागतोऽस्मि । विस्मयस्मेरचक्षुषा च प्रविशता मया प्राङ्गणमहकारपादपस्य मूले मृणालसूत्रबद्धार्पितग्रीवाविभागं मध्यभाग

विन्यस्तगुरुघसृणमुद्रेण स्त्यानतुहिनपाण्डुरत्विषा दोषाधिगतकाठिन्येन चन्दनपङ्कवेदिकाबन्धेन संदानितोभयान्तमभिमतवियोगविधुराभीरकामिनीकपोलपाण्डुताडीपत्रखण्डमवलोकितम् । आदाय च सकौतुकेनोत्तरीयवसनैकदेशे नियमितम् । अवसितायां च यात्रायां निजनिवासमागतेन विजने निविश्य कौतुकावेशात्किमिदमिति सर्वतो निरूपितम् । अपनीता च पृष्ठे नामाक्षराणि तत्क्षणमेवापनीय मुद्रामुद्घाटितम् । दृष्ट्वा च तत्र ललितपदसंनिवेशासान्द्रमृगमदमषीपङ्कलिखितैः प्रत्यग्रकुङ्कुमपत्रभङ्गशोभिभिः कृष्णागुरुधूपवाससंभृतसौरभातिरेकैरभिनवमौक्तिकक्षोदविशदवर्णेन पुष्पपरिमलमुचा कर्पूरचूर्णेन समन्तादवकीर्णैर्निरन्तरैरपि परस्परासंस्पर्शिभिरवासपरिमतिमकरैरपि सुकुमारसर्वावयवैरक्षरैरुपेता दुरवबोधतात्पर्यवस्तुरेकैवार्या । परिभाविता च वारंवारमादरव्यापारितहृदयेन । न तु तदीयं हृदयमवगतम् । तदादिशतु कुमारः सर्वमेवानुक्रमेण किं तत्पत्रकं केन प्रेषितं कस्य वा प्रेषितं किमत्र कार्यं विवक्षितम् ।' इत्युदीर्य विशदवर्णोच्चारया गिरा सप्रगल्भमार्यामिमां पपाठ—

गुरुभिरदत्ता वोढुं वाञ्छन्मामक्रमात्त्वमचिरेण ।
स्यातासि पत्रपादपगहने तत्रान्तिकस्थामि ॥

अस्यां च पठ्यमानायामवहिताः सर्वे सभासदो बभूवुः । परिभावयतामेव च तेषां पाठसमकालमेव प्रज्ञाबलेन बुधाः कोसलाधिपतिसूनुरवदत्—'सखे, यत्तदासादितं त्वया तथाविधं ताडीपत्रकम्' असाधवनङ्गलेखस्तावत् । स च कयाचिदीश्वरकन्यया समारूढप्रौढयौवनया गुणानुरागप्रगुणितेन स्वचेतसा विदग्धसहचरीजनेन वा भूयो भूयः प्रवर्तितया कुमारीजनसहोत्थानपथपातमपहाय कन्यकात्पृवैमेवानुरागविगुणैरिङ्गिताकारैरभिनिन्दन एकान्ते प्रागुपयुक्तप्रार्थनस्य सतनुमततनानुवृत्तिपरोऽपि गुरुभिस्त्वदीयैर्नाहमनुगृहीतां भवत्या प्रसादेन, तदिदानीमनिच्छतोऽपि मे दुरात्मनानेन मदनवह्निना दह्यमानमिदमनुचितेनापि विधिनात्मजीवितस्वामिनीं कर्तुमिच्छति त्वामनङ्ग-

राजपुत्रस्य सकलशास्त्रभाषाविचक्षणः क्षीणभूयिष्ठे शैशवे वयसि वर्तमानो माननीयः कुमारपरिग्रहस्य प्रकृतिप्रगल्भवाग्मिमपि कोविदः परिहासकेलिषु कमलगुप्तनामा कलिङ्गदेशाधीशसूनुः शनैर्विहस्यावोचत्—'युवराज, किमर्थमनवगतार्थ इव अप्रगल्भ इव मत्सरीवारसिक इव मूकतामवलम्ब्य स्थितः । किं न वर्णयसि जातमुखो भूत्वा सर्वतोमुखीमखिलबुधजनाश्चर्यकारिणीं कुमारस्य काव्यतत्त्वावबोधशक्तिम् । अस्मद्विधानां हि स्वभावकर्दमलग्नस्थूलबुद्धीनां सर्वात्मनापि प्रयुक्ता वाचैव वर्णना न प्रविश्य सम्यग्वस्तुतत्त्वमुल्लिखति । अतोऽद्यापि त्वयि प्रजल्पति सति परितोषः प्रत्यक्षधात्मविषयः कुमारस्य भविष्यति । किं चाश्रुसलिलक्लिन्ननिश्चलचक्षुरधोमुखो वारिबद्ध इव वनकरी लब्धमिथ्याभिशाप इव साधुरकस्मात्प्रन(ण)ष्टसकलमहास्वापतेय इव गृहपतिरायतोष्णान्मुहुर्मुहुः मुञ्चसि निश्वासान् । अज्ञातमेघमालीपाणिग्रहो महद्दुःखमनुभविष्यति महात्मेति कथिस त्वं कुमारोपवर्णितवृत्तान्तयुवानमनुशोचसि । कियेकमिदं सो(शो)च्यते । सर्व एवायमेवंप्रकारः संसारो न जानासि । यदुत दुःखहेतुरनुरागः, वियोगान्ता विषयोपभोगवाञ्छा, वाञ्छितार्थप्रतिबन्धीन्यधर्मविलसितानि, सर्वतः सुखभविभोद्भमाः काम्यक्रियारम्भाः । सोऽपि किं करोतु वराको यस्य दुष्करे तादृशि संबन्धघटने झटिति दीर्घितफलाविफलतां नीता देवेन प्रीतिः । किं क्रियते । निसर्गेण एव निरङ्कुशः पापकारी करीव व्यालो बलीया[न्] विधिर्बद्धोऽपि बुद्धिमद्भिर्गलितनिविडेन प्रज्ञान्धोहनिगडेन निरवग्रहो विचरति । वामचारिण्यश्च मार्गमृग इवाध्वगानामभिगाच्छन्ति वाञ्छितानि व्यापारितसकलसामर्थ्या अपि कर्माणि । दलमनया स्वचित्तसंतापैकफलया फल्गुचिन्तया । सर्वथापि महात्मना न शोचनीयोऽसौ । शोच्य पुनरसौ पापकर्मा कर्मचण्डाल प्रकृतिदुष्टात्मा विशिष्टग्राम सकलचोरग्रामणीरग्रामनामा मर्ज्जारो येन मार्जारेणेव मूषिकामिवमुपसृत्य निभृतमत्र विनिहितमनुपलक्षितात्मभक्षकजनेन दर्शयिष्यामि द्रक्ष्यैव यात्रा द्रष्टुमायातस्य मृतस्तस्येत्यभिप्रायेण लेखहारिण्या सहकारमूले स्थापितमपहृत्य लेखपत्रकं तादृशस्य दराकदसहृदयोपेण प्रतिकूलगुरुजनकृतप्रतिबन्धस्य स्व

स्नेहेनैव पूर्वमिन्दुना प्रयुक्तादर्शनप्रश्नः पौरस्त्यस्य मार्गसुहृदीतो-
त्तरीयपल्लवमुद्दामादिव नगमादरविशेषेविस्मयार्थवर्णितराजलोकः मनोह इव
मदनकेतुरिन्दवचनामृत विनया मुखं गुणवचनं वक्तुम्—'मनु-
जेश्वर, मम मतः प्रभावेनैव मनुष्यलोके गर्वेण मुग्धया। एवं मे
वर्णितं विस्मयविलक्षणमार्गनिदर्शनादिव त्वया गमनादिनिमित्तं परास-
मानमौत्सुक्यम्। विगतश्रमावधि वक्ष्यामि। निजैरेव मनसा निवेदितमे
तदन्योऽपि सामान्येन मनुजस्तवस्तो यदि, तत् परितः एव मयास्य क-
र्णीयः। तदपि यथागतवृत्तोऽहमस्य यदा गमनादाविन इति विज्ञापयामि।
ये तु महती कथैषा न शक्यते संक्षिप्य कथयितुम्। विस्तरतस्तु कथ्यमाना
सर्वमेव कार्यान्तरमन्तरयिष्यति। तथापि यदि कौतुकमावेदयामि। श्रूय-
तामेकान्तेन श्रुतिविषयमायातमेव धृतिमता वत्स—

यथा निरन्तेषु अपि सागरवसुमतीभूषणमर्थरूपमाकारवत्या वि-
मानाकारधौरालयसमूहमालिनी रङ्गशाला नाम नगरी। तत्रास्य पिता
मे चन्द्रकेतुः यदाभिहितवान्मागधवल्लभसंभूतावस्थानां मपरमपि पूर्वदा-
यसमन्वयात् विशेषविसर्जनेषु कालक्षेपकारिणामादानेषु यदनागमनकारण-
व्यादरिणां समयेष्वरणानामान्तरेषु सविशाणेणैतानां गुणया प्रीतिमुपदर्शयन्ता
गुणया प्रतिलोमं व्यवहरन्ता सुवेलशैलोपकण्ठवासिनां दुष्टसामन्तानां प्रति-
षेधाय दक्षिणापथपर्यायेण सैन्यमादिदेश। प्रस्थितस्य च तस्य रिपुविना-
शाय यथोचितं कृतसाम्परायिकसमग्रोपकरणानि विग्रहव्यवहारनिर्वहणधुर्यैर्दर्शित-
मार्गेषु कुलक्रमागतेषु प्रहरणविशेषेषु कृतसमग्रोपकरणयौवनमविकार-
सौभाग्यं मामेव नायकमकल्पयत्। अभिनवाभ्यस्तशस्त्रनिर्गमेन च पुण्येऽहनि
प्रधानसचिवानामनुमत्या सामन्तैश्च कृत्वा मामसहाय प्राहिणोत्।

अथाहं प्रातरेव स्नातो निर्वर्तिताभिमतदेवताविशेषपूज्य सपुष्य वस्त्रा-
र्पितगजेन्द्र द्विजातिलोकं, प्रतिकल्पकल्पितसमुच्छ्रायउग्रतिर्ग्गोणविद्धि-
माधिप कृतं सितदुकूलवासा सितकुसुमदाममालिनगरे शरच्चन्द्रातपे
नव कौमुदीसहायमवधमणम्लान धवलातपत्रेण चन्दनाङ्गरागेण सर्वाङ्गीणेन
शोभमान स्थूलमुक्ताफलमालिकयाञ्चित लक्षणमुदितनाथा वक्षःस्थलभा

राजलक्ष्या लोचनद्वयादानन्दाश्रुपद्धतिमिव द्विधाप्रसृतां ना च मेकावलीं दधानो बद्धचन्दनप्रवालचन्दनमालातरङ्गिततोरण दकच्छटाविच्छर्दविरजीकृताजिरमागृहीतोज्ज्वलवेषविशेषचारु नितांजनमवहितप्रतीहारनिर्धार्यमाणानि बद्धमापि बाह्यपरिज ण्डपमगच्छम् ।

तत्र च पवित्रमणिवेदिकापृष्ठनिहिते महति हेमासने प्रास्त त्कालमभिमुखीभूताभिः साक्षादिव जयश्रीभिरूरुसंदंशदष्टानि द वस्पष्टीकृतनितम्बे परिणाहाभिरीषदवनमितपूर्वकायतया निम्नी भूतनाभिमण्डलाभोगाभिः कनकवलयावलीवाचालभुजलतोत्क्षेप नोद्धुरपयोधराभिरुज्झितस्तनोत्सङ्गनिःसङ्गलम्बमानप्रलम्बमौक्तिः भिः पुरोनिहितदधिकुसुमदूर्वाङ्कुरसनाथाक्षतपूर्णकनकपात्राभि लासिनीभिः संपादितसकलयात्रामङ्गलः प्रत्यग्रसप्तच्छदप्रवालद मुद्गमभिवन्द्य पुरःस्थापितं राजतपूर्णकुम्भमप्रतिरथाध्ययन पुरःसरपुरोधसा द्विजातिवृन्देनानुगम्यमानश्चरणाभ्यामेव गत्व क्षान्तरद्वारभूमिमग्रतः ससंभ्रमव्यापारिताङ्कुशेन वज्राङ्कुशनाम त्रेण प्राङ्मुखीकृत्य विधृतं शितपिष्टपङ्कपाण्डुरितगात्रमक्षुद्रमणि मालापरिक्षिप्तसिन्दूरपाटलविकटकुम्भभागमारोपितानेकनिशित सारशानकुम्भसारीपरिकरितपृष्ठपीठमश्रान्तमदवारिधारादुर्दिन करटकूटं त्रिकूटपर्वतमिव परित्यक्तस्थावरावस्थममरवल्लभाभि गजमारूढो दृढावनद्धतारतूणीरबन्धुरोभयस्कन्धशिखरः कनक मध्यभागभाजा शरासनेन सनाथवामहस्तः सलीलमुद्धूयमानव लापो मदगर्भमर्पत्पदातिनिर्दयपादपातप्रवर्तिताकाण्डमेदिनीकम्पः वैतालिकव्राततारतरोद्घुष्यमाणजयध्वनिध्वनद्द्विजयमङ्गलाभिधा पबधिरिताखिलब्रह्मस्तम्ब पुरस्तात्सलीलचलितकरिघटारूढकिंक नविरलघनघातानाहतोत्पातनिर्घातघोरघोषोद्गारमतितारमारसन्ती ध्वनितेन मुखरयन्निखिलान्यपि दिशां मुखानि शिखरविस्फु स्थूलकलशस्य दोलायमानावचूलमुक्ताफलदामश्चित्ररत्नखण्डख

रुद्रस्य पुरः प्रणर्तन· श्वेतातपत्रमण्डलस्य पर्यन्तप्रापिनामनिलभारितरन
दर्भकपालकपालाविघटनादोत्पलादृंश्मकरमण्डपाकारधारिणामनेकपा
दकपरिगृहीतानां विट्टवानामपट्टनार्दरोपिता चपयालेन जटिलीकृत
दिगन्तरालो राजकुलाजिरमगमत् ।

अनुपदं च प्रणामपरिपुराभिरिन्दर्याशयाभिनन्द्यमानो द्विजातिप
पद्ग्रिहिनदिरविशाङ्गल्पुराणि प्रयच्छमानः पौरनननाभिरन्तःपुराञ्जृ
भिन्तुच्छमानमनोरथाभिर्दर्शनतृष्णाभिः प्रीतिनिर्भरदृष्टिपातकुवलयविर
स्वलन्तीभिरवलोक्यमानो नागरिकाभिर्नगराजिरमगमत् ।

क्रमेण च प्रासादपरिसरवर्तिनीमाभाभोगिनीम्, उदारफलमकरन्द
रुपरिमलमोदितवनानिलाम्, उन्मदमधुकरपादस्पर्शमारसारावगुञ्जितसरसी
रुन्नीराम्, वीरचम्पूगंपुष्पपुञ्जावर्धनसुप्रिपद्ममञ्जरीपिञ्जरजरद्रुमनलाम्, अनु
द्भूपादपाल्पनिश्चितनदनदीतालतरुपल्लवतरलितेन मधिवेल्लगुद्दीप्यमानेन निर्
दमानेन पहुंकारिणा मधुकरगणदलेन पीयमानोद्दामदाननिर्भरमत्तरक्ष
पदातिशार्थमालागंधुनप्रनमत्यागतिभिः पर्यन्तरचितसुणकुटीरकेण प्रति
क्षणमायोजनगणेन क्रियमाणविविधोपचारैरनवद्यांकितपरस्परैः मणिद्वारि
पानैर्जगति मधानवारणैरधिष्ठितोद्देशाम्, आगृहीतद्वीपान्तरगामिभूरिभाग
रामगणपर्याणकादिवृषोपस्करसमारम्भसंभ्रमभाजनभूतकैरभिनवस्यूतकाय
टकुटीरकोपावस्थापितप्रभूतद्रविणकपटाले प्राङ्गणोपरचितगोणीगणाट्टाल
करचिते मध्यान्तर्निर्गतनानामार्गैकगानाम्, अनेककुरगाधवरसंकुलैः मार्ग
स्थानस्थानेषु कृतावस्थानाम अच्छधौतकलधौतमुर्गालिकाभिः सुवर्णपत्रस्तर
णिरत्नावलयमुण्डरीकनकृताभिर्द्वारमणितलसंप्रतिष्ठितानेकदेवतानिर्मिताभिन्नृ
ध्यानुराजनरचनानर्थकपानमयीमिव पुर प्रसारितोभयाग्रहस्तेन मेरुकूट
स्थितोदकदम्भकृन्तकलशवलनावलम्बनसोपानमालन्दृंदकाभिनिर्मुक्तवृ
लोहदृष्टकचिताभिमानावाधान स्वपुटितमहावरद्रुमोपान्तस्कन्धवान, अनन्
रान्तरा च प्रावृषेण्यमलिनप्रक्षालनानर्जितमकरवक्त्रमुखाभिनवक
भिना वधिरजननं तन इत प्रकटितोद्दालस्य दधिभाण्डमकरन्द

मायपण्यप्रसारकामिन्नटंस्थपगिकपातिकाविलं... [illegible]
[illegible]
रनवरतलोकविश्रामभामितोपान्तवेतसवनाभिर्वनस्रोतोवहाभिः
ईषदुपजातिशोपकरीषमुन्मसंचारविशिखैः [illegible]
टक्कैरजिरमण्डपच्छायानिविष्टगोरसपरिपुष्टमहाकायदुष्टकौलेय
फलोच्छलत्मायपरिमलैरभ्यञ्जिननमाच्छतकबिन्दुक्षेपैरुल्कर्णनर्म
न्थ्यमानमथिनमन्थनीमन्थरनिर्घोषैः स [illegible]
सार्धिपथिकपेटकैकमार्गनैः [illegible]
नस्नानदानादिसर्वक्रियैः प्रातरेव [illegible]
पचयबृंहितेन स्वाभाविकभव्यतागुणेन द्विगुणाकृष्टलोकदृष्टि
रिमण्डलावुध[illegible]
मितस्ततो विचरन्तीभिः [illegible]
सवाभिः अयश्चीनाभिश्च [illegible]
तनुलतालावण्याभिः [illegible]
भिर्नवनीतपिण्डपाण्डुबलात्कठिनपरिमण्डलस्तनकलशयुगलाभि
रिव शरीरिणीभिः सविभ्रमैरङ्गवलनैः स्नेहनिर्भराणि दधीनि
नीव निर्दयमामथ्नतीभिर्गोपललनाभिः सर्वतः [illegible]
कक्षोपकण्ठां नगरसीमामलङ्घयम् ।

अथाग्रेसराश्ववारदर्शनक्षुभितैः 'कटकमागच्छति' इति जन
पलभ्य सर्वतः प्रधावितैः [illegible]
स्तडागपालीषु पुञ्जितैर्दैवकुलवरण्डकेषु कृतावस्थानैः पादपस्क
सनैरूर्ध्वैश्चोपविष्टैश्च लम्बितोभयभुजैश्च जघनपार्श्वविन्यस्त
शीर्णपट्टिकागाढग्रथितासिधेनुकैश्च धौतसाटककृतशिरोवेष्टनैश्च
कृतावष्टम्भैश्च स्कन्धाधिरोपितदयितडिम्भैश्च सर्वत्र सकुतूहलै
करिषु क्रमेलकेषु च प्रहितदृष्टिभिः प्रमाणरूपबलोपचयशालि
नन्दुहां मूल्यमानमुद्घट्टयद्भिः 'कथय, क एष राजपुत्रः,

१ अथ श्वो वा विजायेते 'अद्यश्वीनावष्टब्धे' (५।२।१३) इति सप्तम

...नोऽयं द्विरदः' इत्यनवरतमपुच्छया प्रश्नपरम्परया कदर्थितसङ्ख्-
...स ग्रामलाकुटिकैः करेणुकाधिरूढं क्षुद्रगणिकागणमप्यन्तः-
धृतोष्णवारणं चारणमपि महाराजपुत्र इति कनकनिष्काद्वृतक-
...जमपि राजप्रसादचिन्तक इति चिन्तयद्भिः, पृष्टैरपि प्रतिवचनमप-
...रप्यन्यतो गच्छद्भिः पश्यतोऽप्यभिमुखमङ्गुलीभिर्दर्शयद्भिः शृण्वता-
...ष्ट्रितमहाङ्कितैरुच्चस्वनेन सूचयद्भिर्विषमावतारसंमर्देषु दुर्दान्तकरभवा
...भोत्सवनेपुं व्याददद्भिः वेगोपसर्पणेषु च स्खलतः पततः पलायमाना-
...स्यावलोक्य समकालकृतकलकले. सतालच्छन्दमुखैस्तरां हसद्भिः, कैश्चि
...निर्निद्रितनिश्चलदृष्टिभिः पश्चादृश्यता दिगन्तविख्यातयशसामुर्वीभृ
...ाराणां राजपत्नीनां प्रधानगणिकानां पट्टहस्तिनां च दर्शनाशया क्षुर्...
...सापरिगतैरूर्ध्वघोषं घुष्यद्भिः, कैश्चित्पट्टसद्भिस्तैरपामरीपीवरस्तनस्पर्श-
...द्धैः पीडितैरपि समन्ततः प्रेक्षिकजनेन स्थानमत्यजद्भिः, कैश्चिन्मनोर-
...नासादितग्रामपतिसुतासंनिधानैर्लब्धमहानिधानैरिव खलधानतः साध-
...निकलोकेन निखिलमपि नीयमानं बुसंबुसाय गत्वावधीरयद्भिः, कैश्चिद्वृष-
...माणयवसरक्षणव्यग्रैरर्थलोभादभिलषितलभ्यानां लघ्यालाकुटिलानां क्षेत्र-
...मनुभवद्भिः, कैश्चिदाकृष्टहस्तिपकचोदितद्विरदपुरस्कृतैः प्रपलाय्य दूरीकृ-
...ग्रमहनैरात्मनो विडम्बनाय ग्राम्यमाविष्कुर्वद्भिः, कैश्चिदनिबद्धलोक-
...लुण्ट्यमानशाकवाटकैरघटितप्रयोजनामवनिपाशां सावज्ञमुपहसद्भिः, कैश्चि-
...दानन्दगद्गदिकागृहीतकण्ठैर्निगृहीतलुण्टाकघातवार्तया लुण्टितेक्षुपाटदुः-
...स्वदुर्बल कृषीवललोकमपशोकं कुर्वद्भिः, कैश्चिज्जवप्रासपरिपालकव्यूहरक्षित-
...सुजातर्वैहयैरनेकधा नरेन्द्रमभिनन्दयद्भिः, कैश्चिदलब्धावकाशाट्टहट्टनि-
...राकृतैराश्रयाय प्रतिमुहं गृहीतभाण्डैराहिण्डद्भिः, कैश्चित्कलहनिष्कासि-
...ससालीनकुलपुत्रकवर्गां सगर्वमप्यनो ग्रामपोटाना प्रौढिमात्मन प्रकटयद्भिः
...अन्त्येषु दृष्टोन्मत्तकण्ठे पृष्ठलग्नदुष्टबालकवृन्दकन्दलसूचितान्ग्राममध्ये
...विचरत स्वच्छन्दचारिणो महामात्रतया परिवृतान्वारणपतीनवलोक...
...जातसक्षोभैर्झटिति कोष्ठकद्वारेषु समरकान्यानयद्भि पश्चाद्वारकेषु गोम...
...पिण्डकूटानि गोपयद्भिर्भागवृत्तिषु निष्कुटेषु ...मक...

र्वोदांशुकम् निजदयितं गुरुजनसमक्षमवनिवैरूप्यस्य चाम-
. सेोऽप्ती कलाकेद्रूपिव नयनहाद्दिवाप्रनिगृहोतमवाप्या-
निमर्मनिमानमवस्कृतसदयेनासजनमनाच्छादनमिव दाना-
र्णं पुष्पान्दिपूरमनीव संवेगाभ्रमर्पीदृशिनमदरसमानीयमानं
प्युदर्दनीवदैन दरनालीनिपात इयानमनागनागाप्रभूपणोचि-
निताप्रनानीर्थं चारि आन्दनवा क.गमकस्थितेनीव विमानमानेर-
दर्शनादनया च गुणीभिर्व्वनेव व्यविवेगवनकरतिकानिकटेव
िदवि नरिदाधारिणुम्बन्गुणाप्रविन्दुनाहानिवापिविनेन्द्रशीतानभेद-
विनिव कदवदानिवेमूनस्योन गमेसमंदंशुनाथ, रंभूनाथवन्तरमपीरपि
नाममार्गः, कविन्नकमनदान वपुनपुष्परावसंकनेवपनुणे, कचित्तुनिनाक-
ह्मनिरेण्यानवनीनिवानदक्षिनदावाददपाद्गोन्ताविते, कचिन्नमटप-
निद्रदवणोप्रनावकमर्दानमग्दनिमवंनुननवनिष्ठपूने, कचिद्........
....देव-
लक्षानमदनिमुनमनमनोनिशने, कविन्मोदकेदानिमकदानिरावणुस्य-
टघरें, कचिन्मुदंटमानोविनस्कलाविदार्कनिर्दयापुनिपापमन्यहाहो-
र्णी, कविन्मयनादिदे कविहदाणूषवागुवीपानावीटगस्तिनिमसनातिमि-
नीतिके कनविनमनम, सदेन प्रतर्तिनानवतार्जद्रस्य मनममादवंमाने
हविशुने पनीनानुपमानतूर्मगीवदनम्य दर्शनानादिन निर्मनादहामच्छ
निदवे नातविदि प नर्गादीनगाप्तुम नि पवकयन्नम, अमृतपदेवार
डीण अन्नदिनु न निदाचन नीनाबमानवान टविपदानवद्दनमामोदावह
पवमादद्रनिमपुनन मद नादपकदावदपम ममनगायानंदत्यदानिवर्त
ष्यमाणवनननानाय । आपन्दावनपुनस्य नवदवनाददनानः
निवोपनुन पदश ध्रवशानीनदायव निपयाप्या मचाममुविमनदनम्या
हदनम सुदीनवर्त मद्भुयोनिव वनं पावतूनमपृनमन्दिनिर्गुंकवंदे
पदाह्यवर्दगानिवय विमाननानर्दु पूर्वानवंनिव नर्दानुनृन्य
मितवव्ययोपनि प्रनीनाद्विव अतहिदिबु मया्वम्नन अवदोवन

अन्तर दा नव

दाद्विजन्मनिधिगुणामाचमनपूतपुरोहितगृहीतकनककार्पणपात्रनिक्षिप्तदधिदूर्वाक्षतां स्वयमवेक्षितैर्मस्यबलिभिर्विलेपनैः पुष्पदामभिरंशुकै रत्नालंकारैश्च बहुविकल्पैरुपेतकल्पितामनल्पया भक्त्या भगवतो रत्नाकरस्य पूजां प्रातिष्ठिपम् । अतीतभूयिष्ठायां च शर्वर्यामाहते प्रयाणपटहे रटत्सु राजद्वारिविरामध्वनिषु मङ्गलतूर्येषु सत्वरोत्थितगृहस्थनिर्दयाक्रोशकर्षितनिद्रेषु निःसरत्सु तृणकुटीरकोटरादतिकष्टमुक्तसंस्तरेषु कर्मकरेषु पुरोनिविष्टरन्धनदक्षदासीसंधुक्षितानेषु ज्वलन्तीषु सर्वतः कथनवाचालस्थालीपरम्परापरिकरितचूल्लासु माङ्गणचुल्लीषु समकालशिथिलितरोमन्थलीलं महेलमुत्थाय चरति मति पुञ्जितममतः प्रयत्नसंगृहीतं यवसमन्योन्यतुण्डताडनरणद्विषाणे वृषगणे प्रयतमनुष्यनिश्चलधृतोर्ध्वदण्डिकासु क्रमसमुत्पाद्यमानस्थौल्यपरिपाटिविषमसंकुचद्भित्तारासु चरममुक्तवनिकाचतुष्टयच्युतावष्टम्भासु तिर्यक्पर्यस्यमानासु पटकुटीषु मुकुलितपटमण्डपे पिण्डीकृतकाण्डपटकप्रकटसामन्तान्तःपुरे दुष्टवाहनारोप्यमाणभयचटुलचेटीलोकबिम्बोकाकृष्टविटचेतसि सहेलचलितसेनापतिसैन्यकोलाहलजनितजनकुतूहले संहृतपण्यविपणिवीथीवृथाप्रमदृष्टहीतमूल्यक्रयिकलोके निकटग्रामवासिकीकटकुटुम्बसंगृह्यमाणनिघसयवसेन्धने प्रयत्ननिर्नी(र्णी)यमानपरिकरशून्यसैनिकावासे सर्वतो विचरदनिवारितचमूचरे व्रजति विरलतामनुवेलमुखीगन्धर्वनगरे स्कन्धावारे क्रमेण चोद्गते दिवसकृति कृताभिमतदेवतार्चनविधेषु भोजितभुजिष्यकर्मकरलोकेषु प्रवृत्तप्रकीर्णसर्वोपस्करेषु विनीतयुग्याधिरोपितकृतममायोगपुग्भिवर्गेष्वागन्तुकपिपासाप्रतिक्रियोद्युक्तभुक्तपरिजनपुनरुक्तोपपादितैरच्यमानचटसोदकेषु चलितवृषयूथमार्गानुलग्ननिमुग्जरन्महिषपृष्ठकण्टकावलम्बितकुतुपकाष्ठपात्रीमूर्ध्वलोहकर्परेषु समन्ततो निपुणनिरूपितावासभूमिषु सद्यः स्वमुक्तोपभुक्तमदनामत्रमान्द्रद्रुमलतागुल्मेषु सागरावतारदेशमुद्दिश्य चलितेषु सर्वत सैनिकेषु विमुच्य तल्पमल्पपदातिपरिवृतो बाह्यास्थानमण्डपमगच्छम् ।

तत्र चापनीतपर्यन्तपरिकरं सकृतोत्कृष्टविष्टरतया यथाकथं

त्रेणेव वाडवाग्निना शोष्यमाणमूर्मिमालाभिरप्यनासादितपरपारमागमै रप्यसोढगर्जोद्गोरं खेचरैरप्यवीक्षितशिलाविश्रामं सर्वज्ञेनाप्यविज्ञात वैजलचरनामग्रामं तिमिङ्गिलगिलैरप्यलङ्घितभीषणावर्तं मैनाकगोत्रगिरि भिरप्यनवगाढकुक्षिगुहागर्तं प्रभवं विषस्य पीयूषस्य च पात्रं जलस्य आन वेदसश्च पदं वृद्धेः क्षयस्य च सदनमसुरारेर्दानवानां च धुर्यं मर्यादाना तामदृष्टसीमां च कुलमन्दिरं मदिराया द्विजराजस्य च निवातकवचपु द्धमिव मुक्ताफलवज्रेन्द्रनीलप्रभासुरदुरालोकं वृत्रमिवोपकण्ठप्लवत्रानु विद्धफेनच्छटापहृतहृदयासु खं सुराचलमिव सुवर्णदीप्रकटकान्तं स्थिरम पि विसारिचारुकल्लोलमपि कूर्मिताक्ष्र्यवपुरिवाखण्डितं संपदशनैर्वसुधाम मधुरिपोश्च वास इति विश्रुतमुद्वहन्तं वारिभगवन्तमम्भोनिधिमपश्यम्।

तस्य चातिविषमविस्तीर्णावकाशे सर्वतो वहत्स्वादुसलिलस्रोतसि चक्रवा प्रान्तपरिसरे सन्निविष्टमनतिसन्निकृष्टप्रधानसचिवावासमुल्लासितानेकवर्ण घनवितानैरुत्पातगगनमिव दिगन्तैः परिगतमशेषतः सामन्तशिबिरैः प्र तिद्वारमुच्छ्रितानेकमकरतोरणमनेककक्षान्तरोपेतमितस्ततः प्रकल्पिताधिका रिकर्मशालं कुण्डलीकृतशक्रकोदण्डशोभाविडम्बनदक्षाभिः शरीररक्षाधि कारनियुक्तानां वीरपुरुषाणामन्योन्यलग्नाभिरनेकवर्णगुणलयनिकाभिः परिक्षिप्तमूर्धनिखातनिश्चलस्थूणाश्रेणिसंयतया वेणुदण्डिकामय्या महा प्रमाणया वृत्त्या समन्ततः परिवृतैः श्वेतैश्च सितिभिश्च लोहितैश्च कल्मा षैश्च महाकायमण्डपिकामण्डिताजिरैरखण्डवुद्धाण्डकपरिमण्डलाकारैः पटा गारैः स्पुटितावकाशं स्वावासमभजन्।

तत्र चाभिनवपिच्छिवियोगशून्येनापि चेतसा चिन्तयन्नमात्यमण्ड लेन सह परमण्डलकृत्यमनुपालयन्नमनसामग्रीव्यग्रमात्यपरिग्रहप्राग्रहरलो कमालोकयनानीतानि गत्वा सत्वरैर्द्वारपालैरासन्नवेलाकूलनगरेभ्यो या त्राक्षमाणि यानपात्राणि द्वित्राणि दिनान्यतिष्टम्। अनुष्ठितसकलतत्का लकृत्यश्च पुर प्रतिष्ठासुरन्यतरेद्युरपराह्णसमये समाहूतसकलनिजपरिच द्विजातिरुक्तसारतूर्यघोषामुदारवेषयोषिद्वृन्दगीयमानगाम्भीर्यमहिममर्या-

दादिजलनिधिगुणामाचमनपूतपुरोहितगृहीतकनकार्घपात्रनिक्षिप्तदधिदूर्वा
क्षतां स्वयमवेक्षितैर्भक्ष्यबलिभिर्विलेपनैः पुष्पदामभिरंशुकै रत्नालंकारै
बहुविकल्पैरुपेतकल्पितामनल्पया भक्त्या भगवतो रत्नाकरस्य पू
प्रातिष्ठिपम् । अतीतभूयिष्ठायां च शर्वर्यामाहते प्रयाणपटहे रट
राजद्वारितारध्वनिषु मङ्गलतूर्येषु सत्वरोत्थितगृहस्थनिर्दयाक्रोशकर्शि
निद्रेषु निःसरत्सु तृणकुटीरकोटरादतिकष्टमुक्तसंस्तरेषु कर्मकरेषु पु
निविष्टेन्धनदक्षदासीसंधुक्षितानलेषु ज्वलन्तीषु सर्वतः कथनवाचाल
लीपरम्परापरिकरितचूल्लासु माहणचुल्लीषु समकालशिथिलितरोमन्थ
महेलमुत्थाय चरति सति पुञ्जितमग्रतः प्रयत्नसंगृहीतं यवसमन्योन्यतुण
ताडनरणद्विषाणे वृषगणे प्रयतमनुष्यनिश्चलधृतोर्ध्वदण्डिकासु क्रममुत्
घमानकीलपरिपाटिविषमसंकुचद्भित्तारासु चरममुत्कृतनिकायचतुष्टयच्युत
ष्टम्भासु तिर्यक्पर्यस्यमानासु पटकुटीषु मुकुलितपटमण्डपे पिण्डीकृ
काण्डपटकप्रकटसामन्तान्तःपुरे दुष्टवाहनारोप्यमाणभयचटुलचेटीलो
बिम्बोकाकृष्टधिटचेतसि सहेलचलितसेनापतिसैन्यकोलाहलजनितजनकुतू
हले संहृतपण्यविपणिवीथीवृथाभ्रमद्गृहीतमूल्यकयिकशोके निकटग्रामवासि
कीकटकुटुम्बसंगृह्यमाणनिपतयवसेन्धने प्रयत्ननिर्नी(र्णी)यमानपरिकर
न्यसैनिकावासे सर्वतो विचरदनिवारितपमूचरे भजति विरलतामनुवेल
धीगन्धर्वनगरे स्कन्धावारे क्रमेण चोद्गते दिवसकृन्निकृताभिमतैरवतार्य
षिपेषु मौञ्जिनभुजिष्यकर्मकरलोकेषु मसृणपर्णाञ्जेरसर्वोपस्करेषु विनीततुरग
धिरोपितकृतसमायोगपुराधिवर्गोपावगन्तुकविषाममार्गानभियोग्युक्तभुजपरिज
नपुनरुक्तोपपादितोपस्थानपटसोदकेषु चलितनृपपथमागांनुष्मानिशु
न्यदिपथपृष्ठकण्ठ[illegible]वलम्बितवृत्तपकाष्ठपात्रीगुहोलोदप[illegible] अनन्तरो वि
पुर्णनिर्धिनिवासभूमिषु [illegible]
सागरावतारदेशमुद्दिश्य चलितेषु [illegible]
तिपरिवृतो बाह्यास्थानमण्डपमगच्छम् ।

अथ आपतीतपर्यन्तपरिकरे [illegible]

राजलोके ढौकिताध्वयोग्यगजवसायाजिनि निविश्य कृतसमुद्रावतारमा-
र्गावलोकनः मत्यूषस्येव पौतिकानां कृताकृतज्ञानाय प्रेषितेन वेत्रिणा स-
र्धमापतन्तमसितोत्पलदलश्यामावदातवर्णमर्णवेनेव पूजाप्रीतेन प्रहितमवगा-
हनार्थमभिनवं वेलावनप्रियङ्गुपादपमचिरमज्जनविशेषस्निग्धसुकुमारकुसुम-
ल्पमालतीपुष्परचितशेखरमुल्लिखितशङ्खावदातद्युतिनी तनीयसीनवेन्दुक
वाससी वसानमनवसानतां पूलोपयोगयोपितस्वभावपाटलाधरपुटच्छविभिन्दु
लाञ्छनच्छायापहारपटुना शरीरप्रभापटलेन जलनिधिजलेनेव सातिरेकलाव-
ण्यलाभतृष्णाया संनिधावनुज्झितावस्थानं प्रस्थानकालकल्पितामनल्पविमो
वदनलावण्यपयसि निपततां कटकलोकलोचनानामवलम्बनाय नाभि
संगृहीतां चन्दनपङ्कलेखिकामधिललाटतटमादर्शयन्तमभ्यर्णाय तत्कर्ण
रव्यापारणेषु सविलाससुत्सर्पतो लोचनयुगस्य क्षौमपाण्डुभिः प्रभानिर्भे
रधिकशोभाधानाय यानपात्राणां शितपटानिव नवानां सूत्रयन्तमासक
कर्णाभरणपद्मरागरागामयुक्तोद्भेदकाल्स्य कपिलिमानमिव कोमलाविरलनी
लकेशकुण्डलिकालंकृतां श्मश्रुराजिमुद्वहन्तमामलकीफलस्थूलमुक्ताफल
भृता सर्वतः प्रसृतकिरणविसरेण मुक्तासरेण तीरजलगाधतावलोकनसम
यलग्नेन जलधिफेनस्तबकवलयेनेव कृतकण्ठपरिवेषमासक्तमुक्तासरस्फा
महसाहसन्तमिव वेलानदीपुलिनपरिणाहमतिपृथुलेन वक्षःस्थलेन प्रस्तस
गरागस्त्यजठरस्य ख्यातिदुःखोनक्षीणकुक्षिमंसलमाजानुलम्बमांसलबाहु
मतिनिपुरकरप्रकोष्ठनिहितैकैहाटककटकमुभयतः प्रसर्पता सलिलदोलाय
मानकरतलोपनीतेन प्रकोष्ठकटकेन्द्रनीलकिरणरागेण नीलीरसेनेव मार्वि
संननप्रयाणसुलभमालिन्यलोपनाय लिपन्तमघनमधिजघनं श्वेतचीनांशुक
मच्छलावण्यलिप्तदिग्मुखेन प्रेङ्खता सल्ललित पदक्षेपेषु स्थूलपरिमण्डले
नोरुदण्डयुगलेन चण्डपवनप्रेरणादुभयतः प्रचलितेन्द्रनीलशिलानागरम्भि
प्रियङ्गुकल्पद्रुमदारुपोतमशोकपादपप्रवालमिन्दुना संततभ्रमणमृदितवेला
विद्रुमाङ्कुररसद्रवानुरञ्जितेनेव स्वभावपाटलेन चरणद्वयेनोद्भासमानमिन्दुक
न्तनटलावण्य ललाटेन, शुक्तिसौन्दर्यं श्रवणयुगलेन, मौक्तिकाकारं दन्त
कुड्मलैर्विद्रुमरागमोष्ठेन, कम्बुसौभाग्यं कण्ठेन, पुलिनाभोगमुरसा, तरङ्ग

ामं भुजाभ्याम्, आवर्तगाम्भीर्यं नाभिमण्डलेन सततया शेषमर्दपीडिताद-
वादिवोपचारेण ग्रासमुपदर्शयन्तमनुमार्गलग्नैरनतिदूरवर्तिभिः काककोकि-
लविहङ्गकण्ठकालकायैर्मकरैरिवातपं सेवितुमकूपारमध्यादेकहेलया नि-
तैर्मद्गुभिरिव प्रभूतमत्स्याभ्यवहारतृष्णया परित्यक्तपक्षिशरीरैरुरगविषव-
धूमदण्डैरिव धरामवदार्य रसातलान्निर्यातैश्छायापुरुषैरिव कठोरशरदा-
प्रभासादेकत्रकृतावासैराशैशवाल्लवणजलराशिसलिलक्षारिदग्धतनुभिरपि
निर्लोवण्यैर्नलस्तम्भैरिव जलाशयोपान्तेषु मूर्द्धगतैर्नौभिरप्यन्तेवासिनीभि-
रणविद्यामिवोपशिक्षितुं सर्वदा पादतले लुठन्तीभिरुद्भावितमाहात्म्यैर्व-
नादिजलचरयशाञ्जितलोचनैः कैश्चिदंसावसक्तबडिशवेणुयष्टिभिः कैश्चि-
करावलम्बमानबालशफरलुम्पिभिरसंनिहितजालैरपि सर्वतः प्रसृतकालका-
न्तिपरिगताङ्गतया प्रावृतजालैरिवोपलक्ष्यमाणैः साक्षादमुकृतस्येव विवर्तैः
निर्वृत्तमालविटपमिव कण्टकद्रुमैः परिवृतं पञ्चविंशतिवर्षदेशीयं नाविक-
वानमद्राक्षम् ।

तस्य च तथाविधं धृतविदग्धोज्ज्वलवेषमाकारं तादृशं च प्रेतप्रायमालो-
य परिवारमुपजातविस्मयस्तत्क्षणमेव पार्श्वतो निविष्टमखिलनौसाधनाध्यक्षं
क्षपालितादिभिर्धाममात्यमुद्दिश्य 'कोऽयम्' इत्यपृच्छम् । 'कुमार, नावि-
कोऽयं सकलस्यापि कैवर्तवर्गस्यास्य नायकः' इति निवेदिते तेनाश्रद्दधान इव
निरवदम्—'अत्यन्तविसदृशः कैवर्तानामाकारेण दृश्यते ।' स जगाद—
ुवराज, नाकारेणैव सर्वेणापि प्रकारेण विसदृशोऽयमेषाम्, न चैषामन्येषाम-
ि प्रायेण पुरुषाणां बुद्धिधैर्यवचनवैदग्ध्यादिभिः पुरुषगुणैः । शृणु विना-
विस्तार्यवर्ण्यमानमस्य पूर्ववृत्तान्तम् । अस्ति सुवर्णद्वीपे मणिपुराभिधाननगर-
निवासी बहुमतो राज्ञः पौरवर्गस्य च प्रवीणः किमपि लोकयात्रायां सां-
ायात्रिकवणिग्वैश्रवणो नाम । तस्य सर्वदा देवद्विजातिश्रमणगुरुशुश्रूषा-
रस्य निजभुजार्जितं पूर्वपुरुषोपार्जितं च प्राज्यमर्थमर्थिजनैः सुहृद्भिर्वा-
र्षवविद्भिश्च भुक्तशेषमुपभुञ्जानस्य पश्चिमे वयसि वसुदत्ताभिधानायां
ृहिण्यामपश्चिमः सर्वापत्यानां तारको नाम दारकः समुदपादि । स
रूपसंपदाजुलितसुरकुमारः कौमार एव यथाविधिक्षुण्णशास्त्रः कृ

श्रमः क्रमागतमशेषपुरुषार्थसंपत्तिपात्रमभिनवमधिरुह्य यौवनं यानपात्रं गृहीतप्रचुरसारभाण्डैर्भूरिशः कृतद्वीपान्तरयात्रैः सहकारिभिरनेकैः सांया-त्रिकैरनुगम्यमान इमामेव नगरीं रङ्गशालामागच्छत्। आयातमात्रस्य च तस्य विविधानि बद्धनगरलोकसंपातपरिहाराय विपुलावकाशे नगरोप-परिसरे समावासितस्य समीपवासिना सकलकैवर्तकुलनायकेन जलकेतु-नाम्ना कर्णधारेण सार्धं कथंचित्सख्यमजनि। परस्परोपचारकर्मणा च प्रौढिमुपगते तत्र कदाचिदारूढनवयौवना त्रिदशवनितेव शापदोषादि-पतिता मनुष्यलोके निकामकमनीयदर्शना प्रियदर्शना नाम तस्य जल-केतोः सुता सुतारवृत्तमौक्तिकप्रकल्पितं हारमादाय पितुराज्ञया गता तद्गृहम्। दृष्टश्च स तया प्रथमदर्शन एव रूपातिशयदर्शनारूढदृढतरानु-रागया सस्पृहमुपनीतिभ्यः। उपनीतोपायना च स्थित्वा कंचित्कालं कृत-प्रत्युपचारा तेन पुनर्यातास्वसदनमनुरागप्रेरिता च तद्दर्शनाशया तैस्तैर्व्या-देशैरागन्तुमारब्धा प्रतिदिनम्।

एकदा तु तदीयसौधशिखरशालायां सख्या सह क्रीडन्त्याः कथंचित्स-विधमागतोऽसौ तद्दर्शनोपारूढसाध्वसा च सत्वरं व्रजन्ती वेपथुविश्लथै-पदैः परिस्त्व(स्ख)लिताकुट्टिमतले पतन्त्याश्च तस्याः सोपानपथसंनिधौ सत्वरमुपेत्य तेनावष्टम्भितो गृहीतप्रवाल इव बालवनलतायाः करिकलभकेन स्निग्धसुकुमारसरलारुणाङ्गुलिर्दक्षिणः पाणिः प्रमुक्तपाणिना च मधुरमभिहि-तास्मितमुखेन—'सुमुखि, किमिदं समेऽपि(?) स्खलनम्। अलममुना संभ्रमेण। संवृणु क्षोमविगलितस्तनांसु(शु)कम्। अस्थान एव विमस्थुलीभूतमात्मानं गच्छ गेहम्' इति। सा तु तत्करमर्दनसमकालमंत्रोत्थितेन मरभसाकृष्टधनुषा कुसुमसायकेन कृतसाहसिकेनेव दूरमपसारितसाध्वसा सविभ्रमोल्लासिते-कभ्रुवा गुरुणेव नवानुरागेण कारितप्रगल्भकलालापपरिचया चिरकाल-लब्धावसरया विदग्धसख्येव तत्समागमतृष्णया स्थापिता स्वयं दूतीव्रत-विधौ निसर्गमुग्धापि प्रौढवनितेव किंचिद्विहस्य वचनमिदमुदीरितवती—'कुमार, त्वया गृहीतपाणिः कपमद्य विसंस्थुलीभूतमात्मानं संवृणोमि,

1. पाणिमर्दनस्य संवृतत्वात्.

कथं च गेहादितो गृहान्तरं गच्छामि। सांप्रतमिदमेव मे त्वदीयं सदनमाश्रयः संवृत्त।' इत्युक्त्वा अथावनतवदना पुरःप्रवृत्तधवलनखमयूखोर्मीनया तदीयवक्त्रालापश्रवणजातहासयेव वामचरणाङ्गुष्ठलेखया मन्दमन्दमलिखत्कुट्टिमम्। अमावपि युवा तेन तस्याः सविकारदर्शनेन तेन तत्कालमतिशये स्पृहणीयतां गतेन रूपलावण्यादिगुणकलापेन तेनामृतसन्दमीतलेन करतलस्पर्शेन तेन च प्रकटितानुरागेण निपुणया वचनभङ्ग्या कृतेनात्मसमर्पणेन परमरंस्त।

सहासवदनश्च मन्दमाक्षिप्य तामानन्दमुकुलायमानलोचनोत्पलां परिपद्म(?)वक्पोलोदरेण कपोलेन 'सुन्दरि, यदि न यातव्यं गृहान्तरमिति निश्चयस्ते, ततः किम्। एकेन गृहेण द्रविणसंगृहो रत्नानि वाहनानि परिजनः शरीरं हृदयमिन्द्रियाणि प्राणाः सर्वमेव त्वदीयमेतदारोपय स्वेनाङ्गीकारेण गौरवम्' इत्युदीर्य 'दुष्कुलादपि श्रीरत्नमङ्गनारत्नम्' इत्याचार्यवचनं मनसि कृत्वा स्वजातिनिरपेक्षस्तत्रैव क्षणे ज्वलन्तमन्तर्मदनानलं साक्षीकृत्य भूयो गृहीतपाणिस्तां च किन्[वि]मृगशावलोचनामत्यन्तमनुरागान्धां योजनगन्धामिव पाराशरः प्रणयिनीमकृत। तस्माच्च पाणिग्रहणदिवसादारभ्य निर्भरानुरागमया सर्वाङ्गसुन्दर्या सह विवर्धमानविविधविदग्धपरिहासमश्रान्तचित्रचाटुकमप्रकटितस्वस्वामिभावगलग्रहणोपजायमानानेकक्रोधप्रमादमस्थानसंपाद्यमानस्पृहणीयनिग्रहानुग्रहमनुदिवसमासेवमानो नवयौवनोपभोगसुखभोगमुत्तमपरकामिनीसुरतसंभोगानां गृहव्यापारयोगानां च प्रायच्छदुदकाञ्जलिम्। जलकेतुना कस्यापि सांयात्रिकस्य तनया वहनभङ्गे सागरादुद्धृत्य परिपालितेयमिति तत्त्ववेदिभिरविदिततदीयवृत्तान्तोऽपि सहायैर्वणिग्भिः स्वदेशगमनाय पुनः पुनरभ्यर्थ्यमानोऽपि दर्शनोत्कण्ठितेन ज्ञातिवर्गेण सोपालम्भवचनैः संदेशैरनुमन्यमानीक्रियमाणोऽपि त्रपया स्थितोऽत्रैव न गतो निजस्थानम्। आस्थानभूमौ उपगतश्च। तं दृष्ट्वाकृतिगुणाकृष्टचेतसा देवेन चन्द्रकेतुना निरवलोक्यवर्ण्यतुचितं परिजनादाकर्णिततदीयपूर्वापरवृत्तान्तेन चापलं प्रति पुनः पुनः सपरिहासमा-

१ परिणयनार्हाः

भापितो मधुरमारोपितबहुमानश्च जामातृप्रतिपत्त्या दत्त्वा जीवनमतिप्रभूतं कृतः प्रभुरखिलस्यापि नाविकतन्त्रस्य। तत्र च कुर्वताधिपत्यमचिरेणैव शिक्षितानेन सकलापि नौप्रचारविद्या, विदितमखिलमपि कर्णधाराणां कर्म, कृतानि बहुकृत्वः सलिलराशौ गमनागमनानि, दृष्टा दूरप्रकृष्टा अपि द्वीपान्तरभूमयः, प्रत्यक्षीकृताः क्षुद्रा अपि जलपथाः, लक्षितानि तेषु सम्यक्समविषमस्थानानि। किंबहुना स्वल्पेनापि कालेन जातः स सकलस्यापि कर्णधारचक्रस्य धौरेयः। स चायमेवाधार्यतां धीरेण। अस्य हि किमपि लोकान्तरं धैर्यम्, असाधारणः सत्त्वावष्टम्भः, दृष्टान्तभूतं पौरुषम्। ईषदपि न स्पृष्ट एष कैवर्तकुलसंपर्कदोषाशङ्किनेव वणिग्जातिसहभुवा भीरुत्वेन। वीर्यमपि शारीरमविचार्यमस्य। जलधिमध्यमग्ननौसमुद्धरणेष्वनेकशःकवलितोऽपि हर्म्यतलप्रणालसलिलपूर इव हेलया निष्क्रामति मकरमुखतः। करप्रोल्लालितशीकर इव करटभित्तिमाहत्य हरति मदमुद्ग्रकायानामपि करियादसाम्। मुखान्तरक्षिप्तदुन्दुभमणिरितरनाविक इव निराकुलो वसति दिवसमपि। रसातलगम्भीरेऽम्भसि प्रकृष्टजाङ्गुलिक इव दुरुत्तरास्वपि न मुह्यति विषमोदकविपत्सु। तैस्तैरञ्जनै रञ्जितेक्षणः क्षणदास्वपि समस्तवस्तुजातमुपजातयोगिज्ञान इव विज्ञातनिरवशेषमावेदयति। सर्वथा योग्योऽयं युज्यतेऽस्मिन्नवसरे स्वनाव. कर्णधारतां नेतुमात्मनश्च प्रणयीकर्तुम्। अनेन हि प्रगल्भवचसा परेङ्गिताकारज्ञेन भक्तिमता प्रक्रमागतव्याहारिणा च सर्वदा प्रतिपन्नसख्यः सुखेन लङ्घयिष्यत्यलघुविस्तारमपि भगवन्तमवारपारं पारावारं कुमारः। साधयिष्यति च यत्नमन्तरेणापि कृच्छ्रसाध्यानि प्रयोजनानि प्रायेण' इति जल्पत्येव तस्मिन्स कैवर्तनायकः सविधमुपससर्प। क्षितितलोपसर्पिणा च शिरसा प्रदर्शितादरः कृत्वा प्रणाममतिचिरप्रणयीव स्पष्टवर्णोच्चारया गिरा सप्रगल्भमुवाच—'युवराज, त्वदीयविजयप्रयाणघोषणानुपदमेव सागरोपकण्ठमनुप्राप्तोऽहम्। आगत्य च मया कृतानि सर्वाण्यपि सुसूत्राणि यानपात्राणि, प्रगुणिताः समाहृतसमग्रोपकरणाः पोताः,

१. दुन्दुभः सर्पविशेषः. २. विषमिश्रा मोदकास्तैर्विपदः. ३. प्रवहणानि. ४. लघुप्रवहणानि

यशब्दकोलाहलशालिना शकुनपाठकश्लोककलकलबहलेन गृहीतनाम्म-
नगायनीगीतरवतरङ्गितेन विधूतकुसुमाक्षतद्विजातिमण्डलीमन्त्रोच्चार
रितेन तिरयता दिगन्तराणि तारगम्भीरेण रणितेन द्विगुणीकृतगमन
स्थगितनिःशेषसंधिरन्ध्रया दासपुरंध्रिदत्तपिष्टपञ्चाङ्गुलया ध्वजाभ
नववर्णांशुकपताकया समाहृतसमस्तनिजोपकरणेन सत्यपि सकर्म
संनिधानवर्तिनि नाविकव्राते विनीततामतिपादनाय कर्णधारतां प्रति
सद्योधृतारित्रेण तारकेणाधिष्ठितया पृष्ठतोऽनुकूलपवनास्फालनतरङ्गि
फेनपाण्डुना सलिलसंघातेन पुरस्ताच्च सितपटेन प्रवर्त्यमानया अनन्त
प्यतिजवेन दुर्विभावत्वाद्गतेरनुज्झितस्थानयेवोह्यमानया नावोह्यमान
प्रतिवेलमपसरत्सानुविस्ताराग्निरन्तरोपलक्ष्यमाणसान्तरालतरुगणान्सुवेल
गिरिदर्शनाय सेनया सह प्रचलितानिव गच्छन्तां नावि सह सर्व
टस्थं सह प्रचलदिव प्रतिभाति आरूढानामवलोकयन्वेलावनाचलान
धुविस्तारपिहितदिक्चक्रेण चकितनक्रचक्रोन्मुच्यमानपुरोवर्त्मना पवन
त्रितविचित्रभङ्गाभिर्गाढसंमर्दभयादूर्मिमालाभिरिव वारिधेरन्तरिक्षमुत्
ताभिः फेनमुक्ताफलशङ्खधवलाभिर्ध्वजपताकाभिरुपपादितवनावनीविभ
सेन समर्पता विविधकचवशाल्कशिरस्कुम्भपूरितेन पोतसंतानेन पर्वन
तुनेवापरेण सामन्तयं(?)दक्षिणां दिशां क्षणेनैवादृश्यतीरभागमविभा
पर्यन्तग्रामनगरसंनिवेशं प्रदेशमासादयम्। ततः प्रभृति सैकतेषु क्षितिल
पंक्तेषु ज्वलनोद्धति जन्मानुषेषु जनपदप्रचारमशनिभीतागतक्षितिध
पक्षिव्यवहारं जलचरेषु निर्यग्जाति विद्रुमवनेषु काननस्फातिमीक्ष्यमा
पृष्ठतो वहद्भिरपर्नाक्षितममपसंगल्लपदातितधैः श्रुत्वा श्रुत्वानुचरपु
पेभ्यः प्रयाणवार्तामतिजवेन निजमण्डलेभ्यः प्रधावितैरनीकपतिभिः सा
मन्तैश्च भयसंभ्रान्तैरनवरतमनुसृतगतिर्गत्वा स्थानस्थानेषु लब्धोद्यान
दितोपचारः परमुपचय प्रामान्सर्वतः समासादितसमरानाविष्कृतानेकवि
कारान्नवरत्नहरो जनस्य दुष्टग्रहानिव नृपान्काश्चित्संप्रशरण्या का

१ समवना २ तरकोशतम. ३. गच्छन्तीं नावने इति दुर्विभाव्यम् ४. भग
ष्टद्र ५ नक्षत्रसन्ततीर्थ ब.

मग्रशतया काश्चिन्निशितशस्त्रव्यापारेण काश्चित्क्षारैर्दूतवचनैः का-
द्रेकापकर्षणेन काश्चित्तीक्ष्णक्षुरप्रभेदेन काश्चिदेकदेशदहनेन काश्चि-
र्पमण्डलोपमर्दनेन दर्पज्वरमत्या जयमुज्झितोष्मणश्च प्रकटितप्रगल्भ-
सुरागान्विगलितोत्कलीनविद्यमानगतीनभिषेकविधिना पट्टबन्धेनान्यैश्च
निर्वृत्तिकरै राज्यदानादिभिर्मधुरोपचारैः पुनस्तामेव प्राक्तनीं प्रकृतिमानयम्।
आत्मीकृतनामन्त्रसामन्तचक्रश्च क्रमेण निरन्तरक्रमुकवनानि प्रतिनगर-
मुपलक्ष्यमाणानेकमूर्धेकप्रभूतप्रासादानि स्थानस्थानदृश्यमाननानामणिगु-
वर्णरजताकराणि तत इतः पुञ्जितमदायमाणशुक्तिकूटप्रकटितमौक्तिक-
प्राचुर्याणि चन्दनविटपवृत्तिपरिक्षेपरक्षितक्षेत्रवलयानि संपतत्पगुद्धरम-
दापस्त्रिरक्षणाक्षणिकवनपालपालितारामवानरवृक्षाणि पैन्थस्त्रीजनावन्त्यमा-
मनरङ्गिणीतीरतमालतरुनिकुञ्जानि देशान्तरापतदनेकमायायिकप्रवेशानि-
वकाग्रपर्यन्तानि दुर्गतगृहेष्वपि प्राप्यनरपतिभूषणोचितानन्तरत्नानि
रेणुगणनयोल्लृज्यमानजात्यजातरूपाणि प्रत्यहं च स्त्रीजनसलिलमध्य[illegible]
चारणोचिताञ्जनैरमितैलादिद्रव्यसंप्रदपरैः कृपस्तम्भकानुसम्भयद्भिः [illegible]
उपटानागूह्यद्भिर्नागरानादरद्भिः स्वादुजलकूपिकासु फलकसंधिरन्ध्र[illegible]
सर्वतः स्थगयद्भिर्यानैकैरशून्यवेलाकूलनगराण्युभयतो वेणुकर्परवा[illegible]
तारक्षेप्यसंकीर्णस्थवनाडपर्णकोल्लीर्णकर्णाटादिर्लापेषु पुनश्च [illegible]
लोक्यमानमस्कृतानुविद्ध[illegible]नवद्वकाव्यपवन्धानि स्तोका[illegible]
वानि स्वल्पधर्मा[illegible] [illegible]
वद्दाराणि [illegible]
पणाकार्विकृतवपाट[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]

मागेनाकलयद्भिः काललोहकटकान्यपि नितान्तमुखरनिष्ठुराणि [illegible] तानि [illegible] पजातहस्तपादैः पन्नगैरिव महारत्ननिधानानि निषादाधिपैः [illegible] प्रसाधयं द्वीपान्तराणि दूरादेव दृश्यमानश्यामवनलेखमम्बरोल्लेखि- सरसंघातेन लङ्घिताखिलाशामुखमुदयास्तशैलमेखलामूलभित्तिपूर्वापर्य- त्यमागमशक्तदर्शितमुग्धमौक्तिकोल्लाससहासयोः प्रारब्धपरिहासयैव लवणजलनिधिवेलया वीचिहस्तापवर्जितैः पयोभिरनवरतमाहन्यमानं सुवेलनामानमचलराजमव्रजम् ।

तस्य च शिखरिणः स्वभावरमणीयेषु सर्वतः स्तबकिततिलकचम्पकाशोकबकुलेषु कलहायमानमत्तपिककुलालापवाचालविकचचूतमालेषु परिमलमिलितमधुकरीनिकरान्धकारितकोरकितमरससहकारेषु रत्नाविलसमुद्रशैवलप्रवालजटिलितराजतालीमूलजटाजालकेषु घटितसेतुवानरविकीर्णगिरिकूटकुटिलितान्तरालमार्गेष्वितस्ततः ससीस्नेहदूराकृष्टमनसा त्रिजटया विनोदितदयितविरहक्षाममैथिलीकेष्वनेकशः क्रीडानिमित्तमागतया प्रधाननक्तंचरीभिः सह पादचारेण विचरन्त्या लतामन्दिरेषु मन्दोदर्या सविभ्रमावचितविकचमन्दारेषु सेतुशिखरोत्सङ्गलवङ्गतरुतलासीनकिन्नरमिथुनगीयमानरामचन्द्रचरिताद्भुतेषु प्रशान्तनक्तंचरोपद्रवतया संचरद्भिरन्वितैः समीपाश्रमनिवासिभिस्तापसकुमारकैः प्रकटितविभीषणसौराज्येषु जनकानुकारिभिर्मारीचमृगसमागतानामरण्यमृगीणामुदरसमवेतैर्मद्भिरेणकैः संदशकाञ्चनप्रभयापि शङ्कितोद्वेगेषु निद्रानिपन्न(ण्ण)कुम्भकर्णाभिनन्दितशिशिरहरिचन्दनवीथिकेषु जानकीवैमुख्यदुःखाभिदग्धकण्ठाभियाहृतोत्कण्ठेषु तटवनेषु कटाक्षितानेकभगवद्व्यतिकरस्मिग्धवादिनीकः कुतूहलादितस्ततो विचरन्निह निर्भरेषु दशवल्लभानिर्नी(र्णी)तदशकण्ठच्छेदनिर्वृत्तेन दशरथात्मजेन यस्या जटायुषं निवर्तितः प्रथमो निपातात्मसरिह प्रहर्षास्फोटनमकाण्डसरसगैरिकपङ्कपङ्क्याहुतैर्दृश्यमानमूर्तिमत्पनापानप्रशिर्मैरिव भुजशिखरैः सर्वपन्नगकूटगिरिकूटानि घटितसमयमेतुप्याबन्धुरम्बरत्पुरन्दपुंगवाः प्लवगपतयः । इयमसमभ्रमक्षिप्तक्ष्माशाकार-

ऽनुगम्यमानमन्थरगमेनाभिषेकोद्गलम् । अविलम्बितगतिश्च पथि मेने मे
गेन्द्रानिकुरम्बीकृतचौर्यवृत्तेरतिविषमदुर्गबलगर्वितस्य पर्वतकनाम्नः कि
रातराजस्य राजधान्यामवस्कन्दमतर्कितमपातयम् । अदयदामनाऽपि
तिनाभिलद्रप्नोऽथ शोकलम्बालकं ममालकमादाय तदीयमन्तःपुरा
भिमार्धमर्धभाग च भूयः स्वशिबिराभिमुखोऽभवम् । प्रविशतश्च मम
एव पताके मम विभागशेषायां निशीथिन्यामतिनामा महान् 'क
पुरराज, क पुरराज' इति पृच्छतश्च निगदतश्च नौकया विर
कासयाम । जगाद स —कृतवणाम कुमारमेनाप्यतिविज्ञापयति । योऽयम
[illegible]

गलितानीव प्रेर्यमाणान्यपि पुरो निर्यामकैः प्रवहणानि, नास्ति कश्चिन्मे-
दीयानितश्चलितानामाश्रयोचितोऽन्यः प्रदेशो द्वीपसंनिवेशः पर्वतो वा,
सर्वतो वेत्रलतावनाकीर्णमर्ण एव केवलम्, अतो विलम्ब्य त्रिचतुराण्यहानि
प्रतिपाल्य पृष्ठानुपातिनं सैनिकलोकं विधाय रिपुघोषमार्गणव्यधितमर्मणो
वीरवर्गस्य व्रणकर्म कृत्वा विचित्रतरुफलोपपादनेन क्षीणपाथेयसंपदु-
रस्य दुर्गतपदातिसार्थस्य पुनः प्रतीकारं प्रगुणीकृत्य यदुपचनपाटित-
गितपट्टानि गिरितटापातविघटितफलकसंधिबन्धानि यानपात्राणि पूरयि-
त्वा स्वादुसलिलेन रिक्तजलभाण्डानि गृहीत्वा कियन्मात्रमपि पारसिन्धु-
नदस्य गम्यते प्रतिदिनमविच्छिन्नैः प्रयाणैरिति श्रुत्वा प्रभुः प्रमाणमहं
गुरुक्षणमात्रकृतविमर्शः प्रतिगृह्य चेतसा तस्य वचनमेवं क्रियते इत्युदीर्य तं
विसर्जयन्। गते च तत्र यथागतमतीते च कियत्यपि कालक्षणे संदोलित-
सकलमन्दिरः स्फायासतरतरण्डोड्डीनभारुण्डपक्षिपक्षक्षेपपवनविलासितस्फट-
शायिगदाकायकरिमकरपतनवेगदूरोच्छलितपयसा संभ्रममुत्थाय निरूप्य-
माण इव पुनरमृतमथनारम्भभीतेनाम्भोधिना सत्वरोत्थानविसर्पद्दूरागु-
र्वीतलमस्तकैर्गिरिकुलैश्च कुलिशपातशङ्काविदीर्णहृदयनिर्गलत्प्राणैरिव निरस्य-
मानो मैनाकप्रमुखैर्गिरिभिः समन्तात्प्रससार दिगन्तराणि स्फारगम्भीरः सान्द्रा-
नासभेरीध्वनिर्येन श्रुतिविषयमायातेन स्तम्भिते वाहू तेन दत्ताङ्केव सा व-
रूथिनी क्षणमेकमस्थिरापि निश्चला बभूव। उच्चचाल च शनैरसमलसित
ध्वजांशुकधूलधामरा प्रत्यग्रमन्योन्यसंघट्टविघटितानेक यानपात्रा च प्राग्व-
र्णेन पद्मोद्देशम्। अथ दशाहागुरुर्गरविसर्पीतपिनकापरपुरुषेण [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

येथैव कम्पते तथावश्यमवतरन्त्यास्तरीतस्तव घनस्तनजघनभारेण दी-
तो पीडयिष्यति प्रेक्षकजनम् । व्याघ्रदत्त, धाव । शीघ्रमेषा विपद्यते नि-
तिता पोतास्तितामही मकरिकायास्तव श्वश्रूः । अश्रूणि किं सृजसि । कि-
वार्तामपि तस्य तथाविधस्थानपतितस्य दस्युनगरनारीकर्णभूषणसुवर्ण-
स्तेनस्त्वमनिमिषपथि प्राप्स्यसि विनाशं विना शङ्केन । चण्डभद्रके, भद्रके र-
ति यथामायते समप्रसुप्तजनसमर्दपीडितेन मया परेषामर्थितं हर्तुं ।
दत्त पशुदत्त, किमुत्तरं दास्यामि । भर्तुराविष्टस्य विनष्टाः क्षारोदकेन म-
काः । मन्थरक, सा स्थवीयसी कन्या गलितमात्रेव करतलाद्विगलिता वि-
ह्वलेन गरुडमहस्येन । मर्तव्यमधुना हिमर्तौ शीतेन । भ्रातर, वसुन्ध-
रकाद्दृसकाल्येन निष्कलमेव ममास्त्वया जानुरनुचगर्थानेन धीवनेन । अ-
न्यवहर्तव्यम् । अग्निमित्र, परिहृत्य तीर्थमुत्पथेन प्रजलनिधिर्भविष्यसि म-
णाम् । अरे भद्रिक, मा वृथा कुट्टय पृष्ठकर्परे कूर्मम् । उदरमर्मपीडन-
निविडमहल्लीयुगलेन । नोद्विलिप्स्यत्यन्यथा चिरेणापि चरणमासवम-
कुल्यतालिनो वेत्रगहनादेव कुण्डनिहितनण्डुलयमेवकां वृद्धमेवकः सौ-
[illegible] निष्कुकोशवनमाक्रोशसि न तु क्रोशसि [illegible]
[illegible] धमविसंस्थुलः स्थूल[illegible] पृष्ठदेशे [illegible]
[illegible] कथं पानिल पुनरगाध [illegible]
[illegible] इत्यादिश्रूयमाणानेकनैनिकजनालाप, [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] विभाव्य [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

स्वोपकरणेष्वपमरत्सु नाविकेषु नायकोपलालनारूढगर्वेषु सखीभूय युग-
पद्गृहीतबहुजनोत्क्षिप्तसमरकेष्वावासभूमिं व्रजत्सु मारभ्यमाणभुजसंधिम-
र्मसु कर्मकरेषु सरभसप्रधावितेन पुरोयायिना क्लिष्टसेवकजनेन परिगृह्य-
माणेषु मणिगुहागृहेषु हठनिराकृतलुण्टाककीटकमायलोके स्वीकुर्वति सग-
र्वमुपतटमरुद्भ्रमोद्वेल्लवल्लीलवङ्गकर्पूरपादपानि स्वादुसलिलनिर्झरणानि राज-
वल्लभविटषण्ठवर्गे भुजङ्गभयपरिहृतवीरुण्डशाखिखण्डेषु शिखण्डिरुत-
मुखरितोल्लतामण्डपानाश्रयत्सु विद्रुत्सु पर्यन्तरोपितशङ्कुसंयम्यमानतनि-
र्णाकेष्वितस्ततो विस्तार्यमाणेष्वमात्यपटसद्मसु दूरविक्षिप्तकण्टकद्रुमविट-
पवलयितावासेष्वावासयत्सु सत्वरान्तर्वंशिकनिवेद्यमानशुद्धान्तवनितानि-
शान्तेषु सामन्तेष्वप्रतीक्षितवितन्यमानदूष्ये निषीदति मणिशिलीषु स्थूल-
वसनाच्छादितवपुषि निद्रापरालसदृशि विलासिनीजने पुष्कलशुष्कचन्दन-
काष्ठसंदीपितानलेषु मुहुर्मुहुर्जठरपृष्ठपरिवर्तनेन व्यपनयत्सु परुषरजनी-
पवनसंपर्कजनितमङ्गजाड्यमूर्ध्वस्थितेषु दुःस्थितपदातिषु प्रकाशितनभसि
निरस्तगह्वरलतालीनतमसि विप्रलब्धप्रभातसमयोत्सुकचक्रवाकवयसि वि-
द्युदर्शितौषधिज्वलनतेजोयशसि भग्नवनचरमिथुनरहसि संक्षोभितक्षपाचर-
सद्मनि सर्पति दिक्षु सर्वतः संधुक्षितानामाशुशुक्षणीनां महीयसि महसि
मुखरितदरीमुखे प्रसृते भानुमन्तःशिशिरमृङ्गत्तगेनिकोपद्रवप्रकुपितादिनि-
श्वास इव सोष्मणि सधूमे क्षपाचरमयामानिले सहसैव तस्य शिखरिणः
पश्चिमोत्तराद्दिगन्तरादुदधिमारुतप्रेरितो विततसंघात इव संनिकृष्टप्रभा-
तसमयनष्टनिद्राणां वरुणयानवाहनहंसयूथानामाभरणनिस्वन इव सनिवा-
सवीथिप्रस्थितानामसुरनगराभिसारिकायातानामनारतप्रहतमुरजमृदङ्गझल्ल-
रीकांस्यतालक्षात्कृतिरन्तरान्तरा विसर्पदुत्कृष्टशङ्खकाहलाकोलाहलः स्फु-
टमभूतटङ्कारेण वारंवारमास्फालितद्विगुणबाहुफलकानामुल्लासितो मल्ला-
नामास्फोटरवेण सविस्मयस्तुतिवृत्तपाठपुरःसरीभिरितस्ततो विस्तारितस्वा-
रमुच्चरन्तीभिश्चतुरचारणवृन्दजयशब्दपरम्पराभिरनेकवेणुवीणासहस्ररवसंव-
र्धितः श्रावयन्निवामृतस्रोतसा गगनमार्गमाजगाम तं प्रदेशमतिशय-
श्रव्यो दिव्यमङ्गलगीतनिनदः । श्रुत्वा च तमहमश्रुतपूर्वमवधाननिश्चलेन

पकरणेष्ववमरत्सु नाविकेषु नायकोपलालनारूढगर्वेषु खर्वीभूय युग-
गृहीतवधूजनोत्क्षिप्तभरकेष्वावासभूमिं मज्जत्सु भारभज्यमानभुजशिख-
षु कर्मकरेषु सरभसप्रधावितेन पुरोयायिना क्लिष्टसेवकजनेन परिगृह्य-
णेषु मणिगुहागृहेषु हठनिराकृतलुण्टाककीटकमायलोके स्वीकुर्वति सग-
पतटप्ररूढमोचकदलीलवङ्गकर्पूरपादपानि स्वादुसलिलनिर्झरणानि राज-
भविटषण्ठवर्गे भुजङ्गभयपरिहृतश्रीखण्डशाखिखण्डेषु शिखण्डिहस्त-
उरितोत्कलतामण्डपानाश्रयत्सु विद्वत्सु पर्यन्तरोपितशङ्कुसंयम्यमानमनि-
वीकेष्वितस्ततो विस्तार्यमाणेष्वमात्यपटसद्मसु दूरविक्षिप्तकण्टकद्रुमविट-
ङ्कयितावासेष्वावासयत्सु सत्वरान्तर्वंशिकनिवेद्यमानशुद्धान्तवनितानि-
शान्तेषु सामन्तेष्वप्रतीक्षितवितन्यमानदूष्ये निषीदति मणिस्थलीषु स्थूल-
वसनाच्छादितवपुषि निद्राभरालसदृशि विलासिनीजने पुष्कलशुष्कचन्दन-
काष्ठसंदीपितानलेषु मुहुर्मुहुर्जठरपृष्ठपरिवर्तनेन व्यपनयत्सु परुषरजनी-
पवनसंपर्कजनितमङ्गजाड्यमूर्ध्वस्थितेषु दुःस्थितपदातिषु प्रकाशितनभसि
तिरस्कृततरुतलालीनतमसि विप्रलब्धप्रभातसमयोत्सुकचक्रवाकवयसि वि-
लसदौषधिज्वलनतेजोयशसि भावनवरमिथुनरहसि संक्षोभितक्षपाचर-
महसि सर्पति दिक्षु सर्वतः संधुक्षितानामाशुशुक्षणीनां महीयसि महसि
मुखरितदरीमुखे प्रवृत्ते यामुनमन्तःशिबिरमुद्धृतसैनिकोपद्रवमधुपितादिनि-
श्वास इव सोष्मणि सधूमे क्षपाचरमयामानिले सहसैव तस्य शिखरिणः
पश्चिमोत्तरादिगन्तरादुदधिमारुतप्रेरितो विरलसंपात इव संनिकृष्टप्रभा-
तसमयनष्टनिद्राणां वरुणयानवाहनहंसयूथानामाभरणनिस्वन इव स्वनिवा-
सवीथिप्रस्थितानामसुरनगराभिसारिकाणामनवरतप्रहतनूपुरजन्मा मधुर-
रीकाम्पितास्फालितान्तरान्तरा विसर्पद्दुष्पृष्ठलग्नशङ्खकाहलाकोलाहलः स्फु-
टमगूतटङ्कारेण वारंवारमास्फालितद्विगुणबाहुफलकानामुद्भासिनो मल्ला-
नामास्फोटरवेण सविस्तरस्तुतिवृत्तपाठपुरःसरीभवितालनो विस्तारितस्वा-
रमुपरत्नीभिमधुरवारणवृन्दप्रचण्डस्पर्धापरायणैरनेकवन्दीजनसहस्रबंहि-
तः प्लावयन्निखिलमुत्तशोकस्ता गगनमार्गमाजगाम स प्रदेशानिरुद्ध-
प्रसरो दिक्षु मङ्गलगीतिनिनद । श्रुत्वा च तमदृष्टपूर्वं देववाहनविस्मयेन

येथैव कम्पते तथावश्यमवतरन्त्यास्तरीतस्तव घनस्तनजघनभारेण पीडि
तो पीडयिष्यति प्रेक्षकजनम्। व्याघ्रदत्त, धाव। शीघ्रमेषा म्रियते नि
तिता पोतास्पितामही मकरिकायास्तव श्वश्रूः। अश्रूणि किं सृजसि। विद्र
वार्तामपि तस्य तथाविधस्थानपतितस्य दस्युनगरनारीकर्णभूषणसुवर्णेन।
स्तेनलुनग्रन्थिपथि प्राप्स्यसि विनाशं विना शंबलेन। बलभद्रके, भद्रके सं
ति यथासाद्यते समग्रसुभजनसंमर्दपीडितेन मया परेषामर्पितं सर्वं।
यस्य वसुदत्त, किमुत्तरं दास्यामि। भर्तुराविष्टस्य विनष्टाः क्षारोदकेन मोद
काः। मन्थरक, सा स्थवीयसी कन्था गलितमात्रैव करतलाद्विलिता नि
ङ्गिलेन गलल्लमहस्तेन। मर्तव्यमधुना हिमर्तौ शीतेन। भ्रातर्, उत्प्लुत्य नौ
लकाद्दत्तफालेन निष्फलमेव भ्रमस्त्वया जानुरनुचराधीनेन धीधनेन। अनु
व्यवहर्तव्यम्। अग्निमित्र, परिहृत्य तीर्थमुत्पथेन मज्जत्तिथिर्भविष्यसि मह
णाम्। अरे मल्लिक, मा वृथा कुट्टय पृष्ठकर्परे कूर्मम्। उदरमर्म पीड्यत
निबिडमङ्गुलीयुगलेन। नोद्विलिप्यत्यन्यथा चिरेणापि चरणमासन्न
कृष्यतामितो वेत्रगहनादेष मुण्डनिहिततण्डुलप्रसेवको वृद्धसेवकः प्रवि
शङ्कटे निरनुक्रोशजनमाक्रोशसि न तु क्रोशसि रुन्दमिदमग्रतो निम्नग
तीरमासाद्य श्रमविसंस्थुलः स्थूलपाषाणशङ्कया पृष्ठदेशे निषण्णस्तासदुरो
स्थलशायिना महाप्लवकेन पश्यतः कथं पातितः पुनरगाधे पयोधिवारि
वराको वरुणक इत्यादिश्रूयमाणानेकसैनिकशताटोप', क्वचित्प्लवमान
लिनशायि जलमानुषमिथुनचरणचालितवाणुकारणितरमणीय',क्वचिद्
तोद्धृतजननिर्दयाक्रान्तशुक्तिसंपुटस्फुटनरवविस्फारित', क्वचिद्दलितसरसी
स्माद्भुरटमत्कारदन्तुर', क्वचित्पिच्छिलशिलातलस्खलितनिपतत्पदातिन
[illegible] प्रसद्दवामिल्लोकतालध्वनितरङ्गितो विस्तारव[illegible] वार्ता [illegible] न्नमवतारम
[illegible] रम्य मत्वा तीरमवतरतः शिबिरलोक[illegible] ल्लाम कलकल
[illegible] र्तीर्णे कियत्यपि राजलोके रिक्तीकृ[illegible] ल्लघुषु तटी
[illegible] शानपात्रेषु प्रस्थितेष्वावासाय पर्वे[illegible] पूर्वदक्षिण मु
[illegible] षु मुकुलितमितपटेषु दृढनिपाता[illegible] कार्यकर्मनि
[illegible] स्थूलनागरशिलानिगडितपोतेषु गृहीतम

मेप निकषा प्रस्थितो नेप्यत्यपथेन नावमसावपि विदारितगिरिकन्दरा-
नारतुण्डो मानदण्ड इव सागरस्य ग्राही हीकृताक्रन्दज्जलकरिजटालवद-
निर्बालमत्स्यैरनुधुताभिर्मत्सीभिरनुगम्यमानो गृगयते निनमागोचितं सत्वं
सत्वरमितस्ततः स्तिमितया गत्या तिमिङ्गिलो मा विषण कल्मलं यातु
निभृतमेव विघ्न एष महतेऽनर्थाय । वर्धयतामयमतिचटुलवीचिवेगाद्-
दैर्मन्दिरन्तः कुलालचक्रक्रमेण रिक्तोदरलघुभिरभिगर्वदिनो द्वारमिव
रसातलस्य वामतः समीपवर्ती शीघ्रमावर्तो लङ्घयतामयमपि क्षेपीय-
क्षयसमयसंध्यानुरञ्जिताम्बरैकदेशविडम्बी दक्षिणतः प्रतिक्षणमुद्घना
रुणचक्रवालरक्तरागपटलेन क्रमनिपीतकल्लोलकालिमा पातुमनिलमुद्यमम्
कस्यचिन्महाद्रेरद्भमनदीसी सागरोद्देशान्तटमिव पुरस्तरैरलगाद्रिरक्
ध्यते । गुरुत्व यंशक्षेपमन्तर्वारि दुर्वात इव दृश्यते, गुगुलयत सितपटरज
आलमतो विस्तारिमत्स्य इव वहति । लम्बयत नागरानविलम्बितं मित्रा
मन्दोऽतिमात्रं गरत्प्रलम्बैर्वाहुभिः । वादयत सखगर्गरित्राणि । गण
गनागुदघय मार्गतटरहश्चन्दनतरोरस्य तिरश्चीगुपरिदासवाम्, गृवं, [illegible]
धोगुरुं स्थितोऽसि । गुघावधानहल एवं गण्डूकगणिमवरय न द
दन्दशूकैः । सकुलक, विधेहि वेदो द्वारिणः । सकुलम्य वेरिगु [illegible]
पद्ममसमूलामिमां नावम् । अधीर, मावधीरय महच । विचा नि
नयवदार्यापितलोचनस्य स्थल ते सकलमम्बुधिजल संबकपाद
यतेन चेमयामि मार्हणापि गृह्यमाणचरण [illegible]
क्षीरेण सामुद्रेण नाविका वा [illegible]
क्षयं गाजिक तजिनोऽपि नौपतयोऽपि [illegible]
मादयर्यामि वञ्चित ते [illegible]
शावर्तनी प्रवर्तनाम् । प्रवर्तय [illegible]
न कर्तव्योपदेशपर [illegible]
विविधकालमहानल [illegible]
गुह्यदेशि हीवलयदल [illegible]
[illegible]

मयि किमियता वचनविस्तरेण । यद्यवश्यमेव गन्तव्यमिति [illegible] कश्चिदपि ते कौतुकप्रतिपन्थी । प्रस्थीयतामभ्युदयाय [illegible] परिपोषितः । सर्वेष्वन्यराजकार्येष्वनुपयुक्त एतावन्मात्रप्रयोजनः देव जनः' इत्यभिधाय प्रणतेन मूर्ध्ना बद्ध्वा नमस्काराञ्जलिमुदन्वते । ह[illegible] णोपनताभिप्रेतशकुनप्रगुणितमनोवृत्तिः प्रवर्तयामास गमनायासं दोला[illegible] मानध्वजध्वनितकिङ्किणीनिबद्धोद्धुरविरावां नावम् । प्रावर्तयच्च प्राचेत[illegible] मसृणमसृणमनुसृततूर्यनिस्वनो दिक्पथेन । प्रस्थितायां च तस्यां सह[illegible] स्पन्दिताधरपुटमचिरभाविनमानन्दमिव मे निवेदयामास । दक्षिण[illegible] राश्चर्यदर्शनत्वरयेव सर्वतो विभाव्यमानरम्यरोमोद्भेदमथमिव [illegible] निमित्तमेवारुरोह । हर्षप्रकर्षमन्तरात्मा मुदयमसर्पदुद्दामहर्षोत्पादि[illegible] किञ्चिदशेषनिद्र इव प्रारभत जृम्भितुमायताध्वपरिश्रमप्रसुप्तो गमनोत्म[illegible]

अथ तेन सा स्वभावधीरेण सम्यगभ्यस्तयानपात्रप्रचारकर्मणा म[illegible] भागमवस्थितैः स्थैर्यवद्भिरन्तिकस्थसकलस्वोपकरणैरमूढबुद्धिभिर्नियु[illegible] क्तैः कर्णधारैरात्मनः सहायीकृतैरनुगम्यमानेन सर्वतो दत्तप्रयत्ना[illegible] रक्षिणा निपुणमक्लिष्टसंघट्टमनुवेलं वीक्ष्यमाणेन सुश्लिष्टबन्धानपि फलक[illegible] [illegible]श्लिष्टबन्धनानूर्णमूर्णाभिकन्थकेन सूक्ष्ममपि विवरेभ्यः क्षरत्तोयमनुपलक्ष[illegible] ष्मसंधिभेषु नूतनाः संयोजयता रज्जुजर्जरस्थानानि वारं वारमापारयता । तादृश्य पाटवम्, इतश्चक्षुष्मतो मकरनक्रम्, इतः परिक्रामति नक्रनि[illegible] इव सरति शिशुमारश्रेणि, इतः प्रपतति [illegible], उत्पतति दीर्घ[illegible] [illegible] सर्वतो [illegible] [illegible]

न्तिभिः तरुणजनैरप्यासितोर्द्धकदलिकाशिखरेषु समुच्छ्रितोद्दण्डमायूरातपत्रेष्विव द्विरदसारिसदनेषु निद्रायमाणकुमारमच्छिन्नसंतानपवनप्रसारिताभिरतिभास्वरतया दिवापि प्रेङ्खदुल्कादण्डमिव व्योम दर्शयन्तीभिः कल्पतरुरत्नांशुकवैजयन्तीभिः समन्ततो ज्वलद्रथविमानकेतनमुदारनेपथ्यधारिणा गृहीतनानामहरणेन विद्यानुभावसिद्धत्वाद्गतेरकृतपदविशेषमग्रतः प्रसर्पता समपादस्थितेन पदातिसंदोहेन कृतकलकलं पृष्ठतश्च वरकरेणुकारूढाभिरुपरिधृतकुन्दधवलातपत्रिकाभिः पुरः प्रधावमानकनकदण्डोड्डमरमायूरच्छत्रमण्डलाभिरुभयतः प्रचलितभुजलतारत्नवलयेन वाराङ्गनाजनेन सलीलप्रधूयमानचामरकलापाभिरामपदीनचीनकञ्चुकावच्छन्नवपुषा निजनिजवाहनाधिरूढेन वृद्धान्तर्वंशिकसमूहेन सर्वतः परिवृताभिरालोहितापाङ्गतरलैर्मन्दतारकापरिस्पन्दैर्लोचनारविन्दैरनुभूतदीर्घरजनिजागराभिरिव विभाव्यमानाभिरलम्बितालकश्रेणिभिरलक्तकललाटतिलकैरकल्पितोष्ठ(ष्ठ)मुद्रालक्तकैराननेन्दुभिरसंपादितमनोभवाज्ञाभिरिव ज्ञायमानाभिः प्रधानावरोधसुन्दरीभिरनुगम्यमानमनतिभूरिपरिवारपरिच्छदमुच्चलितमध्वनासु वेलाद्रेः खेचरनरेन्द्रवृन्दमद्राक्षम् ।

दृष्ट्वा चामततं प्रभाराशिमत्यन्तदुरालोकान्त चापतन्तमाभिमुखं खेचरलोकमुह्यसघितवृत्तिः प्रवर्तय पुरस्तात्तावमिति नियुज्य तारकं तत्क्षणमेव चलितस्तेन विस्मयस्तिमितचक्षुषा समस्तेनापि गगनचारिणा गणेन 'कोऽयं कुतोऽयं किमर्थमायात कथमिहानिर्दुर्गमायां न गोपकण्ठभूमावेकाकी प्रविष्टः क यास्यति' इति जल्पता परस्परमवलोक्यमानो गत्वा स्तोकमन्तरमधस्तात्तस्य भूधरस्य झटिति दृष्टवानष्टापदाद्रिशिखरभास्वराकारमुत्तानपवनधूननोपजातखेदाला गर्भपातमिव प्रवर्तनाभविष्णुनामनवरतवारिधिसलिलशोषणोत्पन्नजाड्यस्य दावानलिकमनामिव वाडवाग्नेरमृतमथनोत्कान्मन्दराम्फालितस्य रविरथकटोद्गारमिव ऐरावतस्य प्रलयपर्जन्यगर्जितोरजनितप्रौढभेदाया कल्पतरोर्द्रेदमिव प्र अन्मवृक्षयभूमेरनुच्चारूढमणिप्रावघटितोद्भवविकटपाठम प्रतिनवीटवन्धस्य अनघया रमानन्जिमपक्वगानरत्नमालयेव गमनमवलोकयितुमुत्पाननया चन्द्रकान्तिमणिशिला

लया विराजितोदारमण्डपद्वारावतारमार्गमनेकमा[illegible]
मनिमेषलोचनाभिरतिशयितविश्वकर्मकौशलं [illegible]
रलोकादुपागताभिः स्वर्गरमणीभिरिव मणिशिलाशालभञ्जिकाभिरध्यासि-
ताम्रंकपपुष्परागपाषाणस्तम्भशिखरमुपरि [illegible]
बालजलधरलेखाभिरापादिताञ्जनवर्तिकल्पैर्ध्वजद्भिरुच्छितैः पद्मरागकल-
प्रकाशिताकालदीपोत्सवविलासमविरलोद्गीर्णसुरचापचक्रकृतकलापकेषु
वज्रमणिशलाकाजालकेषु कूजितानुमितनिलीननीलकण्ठमाशामुखव्यापि-
नि महानीलास(श्म)योनिरामलसारकस्य घनदुर्दिनश्यामले प्रभाचक्रम-
ण्डलेऽवलोक्यमानपवनलोलसितपताकमाभोगदूरोत्सारितदिशातपनमण्डल-
मिवात्मनः कलशतां नेतुमुत्थितेन चुम्बिताम्बरदिशममतिमांशुना शिखरे
विततशिखरश्रेणिना सागरवीचिमालास्फालनचालितशिलासोपानमालं
मूलदेशासीननानारूपजलचरजातिना स्वच्छतातिरेकादात्मकरतलस्थित-
वदवलोक्यमानापरभागावस्थितपदार्थजातेन शुद्धजातिस्फाटिकनिर्मितेन स्फु-
टस्फातिना प्राकारमण्डलेन कुण्डलितममलप्राकारभित्तिलग्नैः प्रतिबिम्बै-
रिव निर्जरैरनिलवेल्लितपताकापल्लवतया प्रामुमुक्षतिप्रकम्पमारब्धसेवासमुत्क्षि-
प्तोत्तरीयाञ्चलवीजनैरमरगिरिशृङ्गैरिव सर्वतः परिवृतं हिरण्मयैः सुरधामभिः
छन्दोविचितिशास्त्रमिव बृहत्या जगत्या आनितं युगान्तदिवसमिव विस्फुर-
दनेकरूपकालीकान्तं हेमन्तमिव समासन्नशिशिरवातायनालंकृतं प्रौढ-
चान्द्रमिवातिविषमपत्रभङ्गविस्मापितप्रेक्षकजनमनेकमाणिक्यखण्डखचित-
काञ्चनशिलासंधानमेकं दिव्यमायतनम्।

उपजातविस्मयश्च विस्मयानिमेषनिश्चलेन चक्षुषा तदवलोक्य सुचिरम-
करवं मनसि—'फलाभिलाषिणा पुरुषेण नैकान्ततो नीतिनिष्ठेन भवित-
व्यम्। अभिमते वस्तुनि दैवं प्रमाणीकृत्य सर्वात्मना प्रवर्तितव्यम्। अनु-
कूलविधिविहितसाहाय्यकस्य साहसिकस्य सर्वदा शस्त्रसंपदि वा नीतिरनी-
तिरपि फलति। येन सकलबुधजनोपहासपात्रमेषोऽपि यात्राविधिरीदृशस्य
मे निर्वृतिलाभस्य कारणं संवृत्तो यद्यपायभीरुतया नीतिमनुसरन्नाद्यमेतां
भूमिमागमिष्यम्। कथमिदं कथापथोत्तीर्णरूपगुणलुप्तसुरपतिविमानकमनी-

र्दं प्रासादरत्नमन्दरस्थम् । मदवलोकनेनाथ विनिहितनिवासहृदकरव-
र्दितुत्तूलं हृदयरत्न इवाद्भुतकमाकर्णनादरः कर्णयोर्दत्तमिव हृ-
न्तः प्रहर्षेण पुण्यभाजो जगति यैः परित्यज्य राज्यमपि गृहीत्वा प-
मपि भुक्त्वा फलमूलमयमाहारलेशमपि विनश दुःसहं वनवासक्ले-
शीकृत्य बान्धवजनहृद्वियोगमपि प्राप्य पत्नीविवियोगमपि कृच्छ्रेण
इव कालः प्रेर्यते । यन्दैवभवः स कोऽपि भगवान्देवो वा दानवो
न दुष्प्रवर्णना निर्मापितमिदम् । अल हि प्रासादमये सर्वोद्यतः
मादरा तेन संस्थापितानां विश्वकर्मणां सर्वनिर्माणाय भगवान्नवस-
। तदनु गत्वा कामचारेणागन्तुकदर्शना रत्नराशिविरचन मनुष्यचर्मणः कृतं
र्मेण कोशागारम् । अथ कदाचित्प्रथमं त्रिदशकोटिना समुत्
खादितः सुरैश इति निश्चयो मे । तदेकविश्वकर्मकृतमारम्भकर्मणा
गान्तगोचरविरचनेन स्थानादन्यतः सनाहृतनिरिच्छदारता कारयितु-
मुत्सारि कालेन कीर्तनर्णीयं शक्यम् । कं(कुः) चात्र निम्ना-
ने विद्विषिलिलमर्भीस्थानिर्दीप्तमणिकोटिभिःशङ्कमापितस्थनान्यः
सलानिमिदान्य सन्ततः समुच्छ्रितानि यानि स्फुरदाकारानि देवैव
मिती रत्नाकराभिधानं लवणाम्बुः' इति चिन्तयन्नेव नाथ तत्का-
न्तरवैश्वर्णमन्तरेण क्षणेनैव दक्षिणाद्वनमवगाहनीयमासाद
: । आरम्भ च जननीनिर्माणमपि साकारमिति पर्यन्तमितुल्य-
क्षिनं पूर्वमानवाधिष्ठानमपि नवैव तत्र प्रवरवलनिर्माणलम्बमेदी दिव्य-

तनितम्बादितः समाहारमत्यमविकसितानि संतानकप्रभृतीनां [illegible] कुसुमानि। पानीयं च निर्झरादानय स्वादु येन [illegible] प्रविश्य पश्यामः पूजयामश्च भगवन्तमन्तःप्रतिष्ठितमस्य [illegible] देवम्। अत्र हि विलोकिते साक्षादभ्यर्चिते स्वहस्तेन स्तुते च परमया [illegible] महार्थाभिः स्तुतिभिरेषा विशेषतो नः फलवती भविष्यति यात्रा' इति। [illegible] मुक्तो विहस्य मां प्रत्यभाषत—'कुमार, सर्वं संपद्यते। किं पुनरिदं [illegible] पयामि। कथमिह प्रवेष्टव्यं यत्तावदिदमवलोक्यते पुरस्तादस्य गोपुर[illegible] दमभ्यर्गोपस्थिना मणिस्तम्भतोरणेन निरुद्धतनरणिरयसंचारं [illegible] योऽवतार म दृग्मुपयन [illegible] [illegible] पार्श्वतोयानि त्वस्य पार्श्वतः संभवन्ति प्रतोलिकासु क्षुद्रद्वारिकाणि [illegible] नभसा [illegible]विशेषभित्तेरस्यैव प्राकारस्य प्रकर्षप्राप्तेन सच्छतागुणेन [illegible] शिला नीतानि। तदेतदधुना प्रानकालमत्रैव स्थिताः प्रतिपालयामः। [illegible] माप यावदस्माद्देवतायतनात्कोऽपि भूगोचरः खेचरो वा निर्याति। [illegible] स्यमतिक्षदनगममार्गमुपदिशति। अस्य चावश्यमभ्यन्तरे केनापि [illegible] म्। [illegible]निर्वृत्तयात्रोत्सव [illegible]मुद्राख्येन चिह्न। तथा [illegible] मृज्यमानमर्माणेष्वपि द्वारतोरणेषु सान्द्रकलपश्चन्दनप्रवालवन्दन[illegible] [illegible] पर्णविनाशिस्थानि [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

मिव सेतुमासूत्रयन्तीः, विभ्रमावलोकितैरुदधिमिव
न्तीः, भ्रूविभ्रमैर्मन्मथमिव धनुर्वेदं शिक्षयन्तीः,
कन्यका झगित्यद्राक्षम्। तासां च मध्ये शब्दविद्यामिव विद्यानाम्,
मिव रसवृत्तीनाम्, उपजातिमिव छन्दोजातीनाम्,
वैदर्भीमिव रीतीनाम्, प्रसत्तिमिव काव्यगुणसंपदाम्,
तीनाम्, रसोक्तिमिव भणितीनाम्, अधिकमुद्भासमानाम्,
रूढयौवनामूर्धस्थिताम्, आसन्नवेत्रधारीस्कन्धविन्यस्तवामहस्तकिसलया
उभयतः सलीलमुद्धूयमानचामरकलापाम्,
लेन जलधिफेनपटलेनेव परस्परानुलग्नं विगलय्य बिन्दुना
श्वेतातपत्रेण वारितातपाम्, अशोकतरुपल्लवाताम्रतलस्य चरणपङ्क
लस्य विलासचलनेषु सर्वतः प्रसरतातिसंनिहितमुखरमणिनूपुरस्वनेन
तानेन श्रूयमाणराजहंसरवमाकाशकमलिनीवनमिवोद्धिकासमुपदर्शयन्तीर्
अङ्गुलिप्रणयिपद्मरागोर्मिकारागसंवर्धितप्रभासमृद्धिभिः समन्ततः प्रस
न्तीभिरभिनवातपताम्राभिरङ्घ्रिनखमयूखलेखाततिभिर्दाशरथिशरक्षतानु
शितत्विषामुदधिविद्रुमलतावनानामुज्जीवनाय कुङ्कुमरसवारिकुल्यासहस्रा
णीव प्रवर्तयन्तीम्, अच्छकुङ्कुमरसपिञ्जरेण मसृणमाणिक्यवलयश्रेणिना
जङ्घाकाण्डयुगलेन गिरितटाघातकुण्ठितमणिप्रतिमानङ्कुरकरिकलभदन्त
समाक्षिपन्तीम्, उभयथापि परिमण्डलोरुणा द्विधापि निबिडकक्षाबन्ध
न्धुरेण नितम्बिना जघनबिम्बेन प्रयत्ननिर्मितमप्यदृश्यत्वादविद्यमानकल्प
कल्पपादपाङ्कुरं कलयन्तीम्, आच्छादितोदरवलित्रयस्य हरितहारीतपक्ष
रुचिरस्य कञ्चुकाञ्चलस्य चञ्चलतया प्रतिक्षणमवेक्ष्यमाणविपुलनाभि
मण्डलाम्, प्रसृतनतुनरङ्गपर्यायोत्क्षिप्तमदनविनोदलीलायमानसुकुमारावलि
सोपानतटिकामनन्यजनितावसरवेदमनो जघनमण्डलस्योपरि परिस्फुरन्तीम्
आयतरेखां नाभिचक्रचुम्बिनीं दारनायकाग्राङ्गुलेखां विभ्रमनालिका
रोमराजिमयकनकमितामिवाशिमारम्भामुद्वहन्तीम्, मकरमालिना दूरदर्शि
तसंपर्कमिवानुगाढेन प्रतिदिनं प्रवर्धमानेन स्तनभोग
निरुध्यमानवदनचन्द्रालोकाम्, अतिमात्रमवनीजन निर्भरमदभृता यौवनवन

अनेव दूरविक्षिप्तस्य लावण्यपयसो वीचिवलयैरिव समुद्धुरैरविरलमप्युसव-भोपलगणैः कनककटणैरधिष्ठितकोमलप्रकोष्ठकन्दलाम्, सुदर्शनोपेतेन वैकु-ण्ठेनेव कण्ठनालेन ग्रुलितशङ्खाम्, मफटितादभ्रविभ्रमेण प्रथमयौवनावता-रमरुता तारलितायतापाङ्गतरङ्गयोरन्तःसुधारतारकयोः क्षीरधवलयोरीक्ष-णमहानदीप्रवाहयोर्जलतुषारजालकमिवोच्छलितमच्छमुक्ताफललम्बमुभय-श्रवणशिखरावलम्बिनं बिभ्राणाम्, अविरलावदातदन्तकुड्मलममलगण्डफल-कपर्निर्लिप्तललितविनीलालकालिकमनीयमनिभृतभ्रूलताविलासमुन्नतनासा-वंशमभिनवमवालपाटलाधरमुकुलितफालागुरुतिलकशोभमाबद्धनिबिडपुष्पा-पीडमापीडमिव रतिपतेरमयकर्णपाशदोलायमानमाणिक्यदन्तपत्रं वदन-शतपत्रमुद्वहन्तीम्, उदधिनापि तरङ्गचलितततुशीकरक्षोदनां जालकेन कर-विधूतश्वेतचामरेणेवोपवीज्यमानाम्, मत्युपसापि गगनमरकतस्थालनिहित-दिनकरमदीपेन प्रगुणतारात्रिकेणेव कृतोपस्थानाम्, दिगन्तैरपि दूरमुल्लसितैः साभिलाषैरिव मतीप्यमाणपटुविलेपनामोदाम्, वेलावनतरुभिरपि विघुद्दध-कुनिकुलकोलाहलैरुद्गतमदनोन्मादैरिव परिवृताम्, अन्तरिक्षेणापि गलदव-श्यायबिन्दुना बद्धसरस्वेदेनेवोत्सङ्गिताम्, निशान्तमरुताप्याकृष्टकमलके-सरचयेन रोमाञ्चिताङ्गेनेवालिङ्गिताम्, मदशक्तिमिव मन्दरान्दोलनात्पला-यिताम्, मदिराया निष्पन्दधारामिव मुष्टिनिपीडनाद्विगलिताम्, अनङ्गेशुचा-नयद्वैर्द्विरष्टवर्षवयसं दिव्यरूपा कन्यकामद्राक्षम् ।' इति कथारसाक्षिप्तचेतसि स्ववृत्तान्तमावेदयति समरकेतौ निश्चलपक्ष्मलेखे लिखित इव पश्यति सति सदैवमुखमभिमुखप्रहितदृशि सम्यलोके . स्थीकृतान्तरकथेप्याकर्ण-परयु सकुतूहलमन्तरान्तराविलासितदर्पकोलाहलेषु कमलगुप्तप्रभृतिषु प्र-धानराजपुत्रेषु प्रचलितशिरसि सप्रपञ्चमाकर्णयति सति सरसतां कथाप-आरस्य मञ्जीरमुख्ये वन्दिवृन्दे सहसैव हर्षोत्फुल्ललोचना प्रविश्य प्रतीहारी हरिवाहनं व्यजिज्ञपत्—'कुमार, युवराजवार्तामृतश्रवणेन पीतमति-चिरं कर्णाभृतम्। इदानीमीक्षणामृतं क्षणमेकमास्वाद्यताम्।' इत्युदीर्य दूरा-वनतपूर्वकाया दक्षिणकरेणादाय सादरमुपरितनवसनपल्लवप्रान्तसंयतं दिव्यं चित्रपटमुपनिन्ये ।

प्रियसखीभिः, ह्रिकीयमाणापि प्रकटिताळकोपाभिर्वान्धवबृद्धाभिः
ज्ञायते किमात्मनो रूपं वरमनीक्षमाणा किंपुरुषपरतन्त्रतया
च्छाविहारसुखविच्छेदमाशङ्कमाना किमाद्य एव विद्याग्रहणसमये
द्धिसंकल्पितस्य पुरुषसंप्रयोगपरिहारव्रतस्य समाप्तिकाले
किमन्यजन्मजातसंबन्धपुरुषविशेषप्ररूढगाढप्रेमवासनावशेन
चक्षुःप्रीतिमव्रजन्ती नाभिलषति पाणिग्रहणमङ्गलम् ।

दृष्ट्वा च तस्यास्तथाविधां चित्तचेष्टामदृष्टप्रतिविधाना परं
देवी । पत्रलेखाविधानजक्षमग्रया च तया भर्तृदारिकाया वरमुद्दिश्य
पिता । निशि प्रज्ञप्तिविद्यानिवेदितं च भगवत्या स्वप्नान्तरे—'वत्से, मा
विषादम् । मात्र विद्याधरकुमारकान्वेषणे कुरु यत्नम् ।
मस्याः पतिः क्षितिगोचरनरेन्द्रदारको भविष्यति । ए
धनः पद्ममहाह्रदस्य पद्मवने कृताश्रयायाः श्रियः किमपि
न्तरसखी सुकृतानुभावात्तव सुताभावेन संजातेति परिभाव्य सादरं द्रष्टव्या
इति । नष्टनिद्रया च तया रूपदर्शनेन विना दुहितुरनुरागोत्पादनं
पदर्शनं च साक्षादशेषभारतवर्षभूपतिकुमाराणामतिमात्रदुष्करमवधार्य
तस्मिन्नेव क्षणे समाहूय सर्वान्तःपुरप्रतिबद्धसैरन्ध्रीगणप्रष्ठाप्रेष्ठाप्रकृ
जननी मे भर्तृदारिकाया धात्री चित्रलेखा नाम सादरं समादिष्टा—
'सखि चित्रलेखे, त्वं हि चित्रकर्मणि परं प्रवीणा । चित्रदर्शनानुरागि
च वत्सा तिलकमञ्जरी । अतोऽस्याः सकलनिजपरिवारवाराङ्गना
कौशलदर्शनव्याजेन दर्शय निसर्गसुन्दराकृतीनामवनिगोचरनरेन्द्रप्र
काणां यथास्वमङ्कितानि नामभिर्यथावस्थितानि विद्धरूपाणि । वर्णय
तेषामाहितोत्कर्षया गिरा त्यागसौभाग्यविभववैचक्षण्यलावण्यादिगुणगण
अचिन्त्या हि दैवशक्तिः । एवमपि कृते कदाचित्क्वापि विश्राम्यति चक्षुरस्
'तथा' इति प्रतिपद्य तच्छासनमावेद्य च सविस्तरं तत्रैव क्षणे विसर्जि
सर्वेदिक्षु दशाश्रियकर्मणि समस्ता अपि स्वस्यात्मनः प्रतिबद्धाः । गुह्य
सैरन्ध्रीदासोऽहमपि तत्र समये समासन्नवर्ती सादरमभिहितः—'
गन्धर्वक, तवाप्ययमेवाधिकारः । केवलं सुवेलगिरिवासिनो नित्यपि

चित्रवीर्यदेवस्य पार्श्वे त्वमद्य कार्यवशेन देव्या पत्रलेखया मयार्पितोऽसि। अतो न शक्यसे वक्तुमन्यत्किमपि । किं तु कृतराजकार्येण तस्मात्समागच्छता त्वया विज्ञापनीयमिदमस्मद्वचो नभश्चरेन्द्रस्य—या सा सकलदाक्षिणात्यसामन्तमौलिविश्रान्तचरणनखमरीचेः काञ्चिनगरीनायकस्य राज्ञः कुसुमशेखरस्य सर्वान्तःपुरप्रमुखा महादेवी गन्धर्वदत्तेति नामसाम्यादुपजातसंदेहेन रत्नकूटाद्रिबन्धावुदधिजलपरिक्षिप्तपीठे स्वयंभुवि तत्र दिव्यायतनमण्डले विहितयात्रेण राज्ञी सादरं तथाश्रुता देवेन पूर्वमासीत्, सैव सा देवस्यात्मजा गन्धर्वदत्ता । यतो मया देवादेशमन्तरेणापि गत्वा स्वयं दृष्टा समाश्वासिता च सर्वस्य ज्ञातिवर्गस्य कुशलवृत्तान्तावेदनेन पृष्टया च विजने वैजयन्तीनगरविप्लवात्प्रभृति सर्वस्तया निवेदितो निजप्रवासवृत्तान्त इत्यवधार्य कार्यो न देवेन तां प्रति संदेह इत्यतिवाह्य च तस्य नगरे रात्रिमेकामुद्गते समन्तादुद्द्योतिताशेषदिशि दशशतमरीचौ मोचयित्वात्मानमागत्य काञ्चीमुपास्य कंचित्कालं भर्तृदारिका गन्धर्वदत्ता क्षिप्रमेवागन्तव्यम् । एष चाधुनैव साधितबहुरूपिणीविद्यश्चित्रमायो नाम विद्याधरः प्रस्थितस्य ते पथि सहायो भविष्यतीति । तदेतदवश्यकरणीयं राजकार्यमवधार्य धीमता गन्तुमेवाहमादेष्टव्यो न मनुष्यरूपाणि चित्रकर्मणा निर्मातुं यस्मादिदानीमत्यन्तगमनोत्सुकोऽहम् । उत्सुकमनोभिश्च कर्तुमारब्धमतिस्थूलमपि कर्म नोपजायते सुसूत्रम् । किं पुनरश्रुतकामनानिदर्शननिर्वर्तनीयं चित्रम् । तदधुना तत्र त्रिकूटाचलकूटचूडामणौ विचित्रवीर्यनगरे शास्त्यां च तावन्मया गन्तव्यम् । अन्तरा च यदि कश्चिदन्तरायो न भवति, ततस्ततो निवृत्तेन नियमादिहागत्य पुनरपि द्रष्टव्यामिष्टफलदायिनः सकलार्थिकल्पद्रुमस्य ते विद्रुमारुणतलं चरणप्रवालयुगलम् । उपदर्शितभर्तृदारिकारूपचित्रशिल्पेन च स्थित्वा दिवसमेकमेकाग्रमनसा तथा निरूपितव्यं यथावस्थितमहाभागस्य रूपं यथा चित्रपटवर्तिना तेन पुरतो दृष्टमात्रेण निद्रागारुडमन्त्रेणेव भर्तृदारिकाया प्रशममुपयास्यति सममेव परिवर्धितानु सहोद्वेगः पुरुषद्वेषविषवेगः' इत्युदीर्य निर्गमनं पुनरेव च [illegible] मया गन्तव्यम् । अनुमोदस्व माम् । अस्ति च किंचित् प्रयोजनं निजगृहस्य प्र-

मवपार्य—'गन्धर्वक, यासौ त्वया गन्धर्वदत्ताभिधाना कुसुमशेखरन-
न्द्रमहिषी सुवेलाचलाधिपेन काञ्च्यां प्रहितुमध्यवसिता तदीयदुहितुर्म-
पसुन्दर्यां रहस्युपेत्य सादरमयं समर्पयितव्य.' इति ।

अथ 'तथा' इति सोऽभ्युपगम्य दूराननतशिराः प्रणम्य हरिवाहनमाभाष्य
दम्भाद्वञ्चिना पाणिसंपुटेन तत्समासन्नवर्तिनः समरकेतुपुरःसरान्राजपु-
नन्नुपार्थितप्रसादप्राप्तप्रमुभूषणादिवस्तुकलापो जलमण्डपाभिर्जगाम ।
स्ययोन्मुखद्वारस्थलोकावलोकितश्च विहगपतिरिव पवनवेल्लितोत्तरीय-
प्रान्तपक्षतिरन्तरिक्षमुदपतत् । प्रस्थिते च तस्मिन्नतस्त्यामलंकृतां ककु-
भारब्धतद्गुणसंकथः शिलाक्षणं क्षोणीपतितनयः स्वावासमगमत् । कृताह्नि-
विधिश्च विनिविश्य विजने तमेव सर्वतोऽनवद्यमवलोकयन्विद्याधरराजपु-
त्रीरूपातिशयमनयद्दिवसम् । अवसिते च वासरालोके संगलत्तिमिरतया
दायमानरूपदर्शनसामर्थ्यो कथंचित्ततो विनिवर्त्य दृष्टिमुत्थाय च यथा-
ग्यमाणमावश्यकं सांध्यमन्वतिष्ठत् । उपस्थिते च प्रदोषप्रतीप्यकृतसपर्याणा
जन्मनामाधिपमारुह्य च सपर्याणां मकरिणीं करेणुघण्टारवश्रवणगत्वरेण
वरं प्रधावता निजगृहेभ्यो गृहीतासिकुन्तकार्मुकेण पदातिसार्थेन सना-
ह्नपुरोभागः पवनविलुलितपुलकाकारस्थूलचूलानामशेषतः प्रज्वल-
नां दीपिकानां कनकरेणुकपिलेन प्रसर्पता निरन्तरमालोकेन समुप-
तबालातपसमागममिव राजमार्गतिमिरमुपदर्शयन्नाजगाम राजकुलम् । अ-
तीर्य च द्वारि सम्भ्रान्तदौवारिककृतप्रणामः प्रविश्य परिवृतः प्रणयिना
नपुत्रलोकेन विलोक्य प्रदोषास्थानमण्डपावस्थितं पितरमुपागम्य सविन-
गमनिहितनिभृतेक्षणो मुहूर्तमुत्थाय गत्वाभ्यन्तरं प्रणम्य दूराननेन
रसा मनिदिवसमेव दर्शनाभिलाषिणीं जननीमागत्य निजमन्दिरद्वारा-
विसर्जितानुयायिमेककजनन्तःकालविरलपरिजनप्रचारमप्रमत्तशस्त्रिपु-
रतपरिक्षिप्तमाद्दनैर्द्वारराक्षिभिर्निरीक्ष्य सम्यक्प्रवेश्यमानतत्कालसेवो-
त्सकचक्रनाथकप्रायलोकमम्भोकचन्दनछटोपसिक्तमरकतमणिकुट्टिमसवि-
प्रकीर्णविकचकुमुदेन्दीवरदलोपहारं समारब्धशिशिरोपचारैश्चतुरपरि-
रकैः सत्वरमपसारितान्तर्ज्वलद्दीपनिवहमनिलमपातेऽपि स्थैर्येण नि-

खाग्रपातिनामपि पतङ्गकुलानामक्षोपणेन
ज्वलद्भिर्माणिक्यदीपैः समन्तादुत्सारिततमोवितानं वितानकावलम्बि
रलैर्मल्लिकामुकुलदामभिस्तुहिनकरमयूखैरिव श्यैतमादातुमन्त
लीकृतसकलक्षणमभीक्ष्णमापतता परिमलाकृष्टपट्पदकुलेन
रुतेन विस्तारितगवाक्षविन्यस्तमणिभाजनविलेपनामोदं वासभवनं

तस्य चैकदेशे निवेशितमायतविशालं
च्छजलल्लवस्राविणा सुधाधवलेन जाह्नवीपुलिनमिव फेनपुञ्जेन
निध्यं निद्राकलशेन शयनमध्यासीनः शयनसं
लमार्द्रेण चन्दनद्रवेण सान्द्रीकृतकरपल्लवस्पर्शशैत्याभिर्वारवनिताभिः
ह्यमानचरणपल्लवस्तत्कालमव्याकुलेन चेतसा संस्मृत्य
विस्मयश्चिन्तितवान्—'अहो काप्यद्भुता तस्याश्चक्रसेनदुहितुः शरीराव
यशोभासंपत्तिर्यस्मात्त्रिभुवनातिशायिरूपापि तद्यतिकृतिरियं चित्रपट
रूपलव इति निवेदिता तेन विद्याधरदारकेण । यदि च सत्यमेव तस्या
मस्तमृगदृशस्तादृशं रूपं ततो जितं जगति विद्याधरजात्या । दूरमप
रितो निःसारताप्रवादो निजः। संसारेण प्राप्तमवधिमनलारूपकल्पनाशि
वैदग्ध्यं विधेः। स्तम्भितो रम्भादिसुरविलासिनीवर्गस्य सौभाग्यगर्वः।
थृथा लावण्यगुणगणगणना रतेः । प्रवृत्तः सप्तलोकीलोकलोचनानामा
न्तितो महोत्सवः। प्रकटितः प्रलयकालविप्लवः क्षुभितेन सर्वतो रागज
शिना शृङ्गारिजनस्य। भ्रान्ता चतुर्दशस्वपि भवनेषु भगवतो मकरकेत
स्याज्ञा। न जाने कस्य सुकृतकर्मणः सत्वरपलायमानतिमिरमार्गप्रभावित
शिप्रभाप्रवाहधवला पतिष्यति वपुषि तरलायता तस्याः कटाक्षदृष्टिः।
संचिताकुण्ठनयसः कण्ठकाण्डे करिष्यति पतिष्यन्त्यास्तद्भुजलतायाः
मसूत्रपातमम्लानमालतीकुसुमकोमलः स्वयंवरस्रजः। कः सुजन्मा जन्मफल
तानि प्रस्थितः सह तया राजपथवर्तिनः सरागं पुरजनस्य श्रोष्यति सु
सुक्तानि प्रशंसावचनानि । कस्त्रिभुवनश्लाघ्यचरितस्तद्ध्यासितमधि
गजस्कन्धपीठमाकण्ठमुक्तानिवतरन्तारैः पीयमानवदनलावण्यो नगरना
लोचनैरवतरिष्यति विवाहमण्डपे वेदिमध्यम्। कस्य कन्दर्पवान्धवस्य

—ईषदाबद्धकम्पमिव सरलाङ्गुली मदीयकरपल्लवे लगिष्यति श्लाघ्यशतपत्रश-
निपत्रलक्षणो दक्षिणपाणिः । पुण्यकारी तत्परिजनो यः सर्वदा सविधवर्ती
पाञ्चालभवनशिखराणां विमाननिषदेन गगनं गाहमानाप्युदधिरोधोवनेषु
स्वेच्छया संचरन्तीं श्रवणागतस्य प्रेयसो विद्याधरराजकन्याजनस्य सरह-
स्यस्मितं कटाक्षकलापमुपदिशन्ती तामन्वहं पश्यति । अधन्यः खेचरगणो यः
प्रतिक्षणमनुरक्तोऽपि दूरवर्ती तद्दृष्टिपातामृतरसस्य रूपमात्रदर्शनतरलितो
मूढ इव मन्मथव्यथामहर्निशमुद्वहति । अहो मे मूढता, यदसावायतेक्षणा
भूमिगोचरनृपाधिपात्मजप्रणयिनी भविष्यतीति वार्तयापि श्रुतया हर्षमुद्व-
हामि । सत्स्वपि रूपलावण्ययौवनशालिष्वपरेषु भूपालदारकेषु कालान्तर-
भुवस्तदनुरागस्यात्मानमेव लक्षीकरोमि । काहम्, क सा, क भूमिगोचरस्य
निकेतनं साकेतनगरम्, क दिव्यसहस्रसमुचितानल्पप्रथमसंस्थं रथनूपुरचक्रवा-
लम् । अपि च विवेकिना विचारणीयं वस्तुतत्त्वम् । नोज्झितव्यो निजावष्टम्भः ।
स्तम्भनीयं मनः । प्रसरदपथो न देयमप्रशीत्वमिन्द्रियगणस्येत्यपि न गण-
यामि । असौ पुनरपरा विडम्बना यदयमात्मा मदनदाहोपशमाय प्रशम-
मार्गमवतारितोऽप्यधोगतिं रागिणस्तदङ्घ्रियुगलस्यालोचयति न प्राणिजा-
तस्य । कदलीस्तम्भतुलना तदूरुपरिणाहस्य विमृशति न देहनिःसारताया
हृदयवासिभिः । मग्नो तु गहनमित्यनवधिविवरं तत्पयोधरद्वन्द्वमवधारयति न
कलत्रपुत्रादिवर्गम् । मध्यमस्या नताभिमुखामभिनन्दति न भावनाम् । मधुरं
मुखे तदधरप्रवालं ध्यायति न भोगसौख्यम् । मृगाङ्कविलुलितक्षीरसागरसम
तदक्षिविस्तारमुत्प्रेक्षते न संसारम् । आरोपितानङ्गचापभङ्गुरं तद्भ्रूलता ललित-
मध्येति न विधिविलसितम् । अन्या अपि प्रकृष्टरूपलावण्यवत्यः प्राप्तयौवना
दृष्टाः क्षितिपकन्याः । अन्यासामपि श्रुतमनन्तचर्चादिभिरनेकशो निवेश्यमानो
विलासक्रमः । न तु क्वापि क्वाप्यवसन्नं चेतो यथानया । कथमिदानीमासि-
तव्यम् । किं प्रतिपत्तव्यम् । केन विधिना विनोदनीयमनुदिनं प्रवर्धमाना
तद्दर्शनोत्कण्ठा । कस्यावेदनीयमिदमात्मीयं दुःखम् । केन सार्धमालोचनीयं
कर्तव्यम् । कस्य कथमप्यनेन तद्देशगमनोपायेषु बुद्धिः । कस्य साहाय्यकेन सेत्स्यति
तया सह समागमप्राप्तिः । अपि नाम दैवमनुगुणं स्याद्दर्शयति स विद्याधर-

दारकः। न विस्मरिष्यति परिचयम्। करिष्यति पक्षपातम्।
स्थितम्। निर्वक्ष्यति वचनवृत्त्या स्वयं प्रतिपन्नमर्थम्। ने
प्रापणेन मत्प्रतिकृतिं कृतार्थताम्। कथयिष्यत्यतिशयेन मां
सापि शशिमुखी तथेति प्रतिपत्स्यते तद्वचनम्। भविष्यति
भिलाषिणी। प्रेषयिष्यति तमात्मानुरागप्रकटनाय
र्याकुलचेतसः प्रबन्धवर्धमाना रतेरनवरतमुक्तायतोष्णनिःश्वासस्य
पर्यङ्कपरिवर्तनैस्तरङ्गितोत्तरच्छदपटस्य प्रभातागमनपर्युत्सुकतया
नष्टनिद्रस्य निशीथेऽपि देवतार्चनाय परिचारकानुद्यमयतः
कथमपि क्षपा विराममभजत। प्रभातायां च शर्वर्यामुत्थाय निर्वर्तितनै
नावश्यकविधिः प्रतिपद्य सविशेषसंपादितशोभमभिनवं सर्वाङ्गीणमाक
मल्पपदातिबलपरिवृतस्तद्देवोद्यानमगमत्।

तत्र चातिबहलपादपच्छाये हंसपदपङ्क्तिलाञ्छितस्वच्छसुकुमारसैकते
संततापतत्कमलरेणुकषायशीतलमरुति मकरध्वजायतनदीर्घिकातीरशिला
निषण्णः संनिधानवर्तिभिश्चित्रविद्योपाध्यायैरन्यैश्च जनपरम्परागतकुतू
हलैश्चित्रमवलोकयितुमागतैरालेख्यशास्त्रविद्भिर्नगरलोकैः सह विचारयन्नति
चार्य चारुत्वतत्त्वं तस्याश्चित्रपुटपुत्रिकाया रूपमपसारितापरविनोदः पू
र्वाह्णमनयत्। उपस्थिते च मध्याह्नसमये यथाविधि विसर्जितायातनाग
लोकः सखेदमुत्थाय चिरनिरोध एव मन्दैश्चरणविन्यासैरितस्ततो ब
भ्राम। गत्वा च सुघटितसोपानसुषमावतारे सरसवानीरवीरुधि समासन्न
नीरे पुरःसरैरागत्य किंकरैः समन्ततो विस्तारितरुचिरपरिजनविकाश
शुके शुचिनि मारवे रोधसि पुरोधसा संनिधापितभाज्यपूजोपकरणः छन्न
हितेनान्तःकरणेन कृत्वा देवतार्चनमुत्थाय गत्वा विविक्ततरमुद्देशमन
न्यमेव सत्वरमागतैर्महानसिकपुरुषैरुपनीतमनिन्द्यवर्णगन्धरसमुत्कृष्टमूल्यं
पद्भिः सूपकारशास्त्रोपदेशैर्यथावसरमुपकल्पितैरनल्पमधुभिर्नैवेद्यविशे
षसंभृतानेकप्रकारमाहारमास्वादयांचकार। परिवृतो राजपुत्रैरन्यै
तदैवाहारमुत्सृज्य प्रासादधूपधूमवनिरुद्धनिरवदनरतनः कुङ्कुमर
कर्पूरगर्भोद्दिना चन्दनद्रवेण स्नानसमयैरनानन्दगन्धीकृतसुमनःपरिमलाधि

रतस्पन्दमानहल्लारविन्दसंपादितान्तःप्रीतिभिः प्रसाधिकाभिरचिरात्प्रम-
गौचेरेण निर्वर्तितकुङ्कुमोद्वर्तनकर्मा शिरसि घटितपाटलाकुसुमसारस्ले-
मल्लिकामुकुलमुण्डमालो यथासन्नमुपनीतताम्बूलकुसुममाल्यानुलेपनैः प्र-
यैलोकैः सहारब्धविविधसंकथस्तस्थौ। कांचिदपि वेलां गते च विर-
तां विलीनतापे तपनतेजसि तरलितस्तिलकमञ्जरीसंगमाभिलाषेण तत्का-
लसमुपस्थितावपेगेन्धर्वकसमागमनमार्गमवलोकयितुमभ्यग्रवर्तिनः शिखा-
चुम्बिताम्बरक्रोडमाक्रीडशैलस्य शिखरमारुरोह ॥

तत्र चोर्ध्वस्थितः पुरस्तादवस्थितस्य प्रेयसोऽन्यतमभृत्यस्य प्रतिस्कन्धं
समर्पिताङ्गभारो निवारितातपथीकृतातपत्रेण छत्रधारेण तत्काललब्धावसर-
रवारितैः प्रतीहारलोकेन प्रविश्य पार्श्वतः स्थितैः प्रणयवाचालैरुद्या-
नपालैरावेद्यमानरामणीयकेषु लतामण्डपेषु तरुखण्डेषु सारणिस्रोतःसु कृ-
त्रिमनदीसेतुबन्धेषु केलिवापीकूलजलयन्त्रेषु चाभिनवकृतसंस्कारेष्वन्तरा-
न्तरानिक्षिप्तचक्षुरीक्षमाणो दक्षिणाशां तावदास्ते, यावदस्तशिखरमगाद-
शिशिरगभस्तिः। स्तोकावशेषे च दिवसकरधामनि श्यामायमानेषु दिग्भा-
गेष्वनागमनेन गन्धर्वकस्य किंचिन्म्लानमुखकमलशोभो दिवस इव नभसः
क्रमेण क्रीडाचलादवततार। जगाम च स्वावासम्। आसीनश्च शयने चिन्तय-
न्मुहूर्तमार्तेन चेतसा तस्य विलम्बकरणानि कृच्छ्रलब्धनिद्रो निशामनयत्। अ-
परेद्युरपि तेनैव क्रमेणोद्यानमगमत्। तेनैव विधिना तत्र सर्वाः क्रियाश्चकार।
तथैव तत्सागमनमीक्ष्यमाणो दिवसमनयत्। अकृतागतौ च तत्र क्रमादतिक्रा-
न्तेषु दिवसेषु सि(शि)थिलीभूततिलकमञ्जरीसमागमाशाबन्धस्य प्रबन्ध-
विस्तारितोद्दामसंतापसंपच्चयोत्तरप्रथितदिवसायामदैर्घ्यमदुत्तरो निरन्तरप्रव-
र्तितोष्णवाष्पसंततितरपर इव निदाघसमयो जजृम्भे। जनितनिर्भरव्यथस्तस्य
वपुरविरतं ससार संसारेण चेतसा चित्रपटपुत्रिकानुसारपरिकल्पितस्य
वकसेनतनयातनुलतालावण्यस्य। सततमन्वचिन्तयच्चारुतामनुदिनोपची-
यमानस्य तस्याः प्रथमयौवनस्य। यौवनोपचयपरिमण्डलस्तनमनङ्गवेदनो-
च्छेदनायेव सर्वदा हृदयगतमधत्त तद्रूपम्। आविष्कृतानेकभावविभ्रमाणि

सिच्यमानेषु कमलकुमुदकुवलयशयनेष्ववधार्यमाणेषु हारकेयूरमेखलादिषु मृणालाभरणेष्वनारोप्यमाणासु हृदि जलार्द्रांशुकसंचार्यमाणेषु ससलिलतालवृन्तकदलीपत्रवातेषु अदीयमानेषु करचरणयोरिन्दुमणिदर्पणेष्वनुद्घाट्यमानेषु भवनवलभीगवाक्षेषु द्विगुणदीप्यमानविरहदाहज्वरोष्मणः स्वभावधीरत्वादनवधीरितयथारब्धकार्यस्य लज्जया निपुणनिगूहितेङ्गिताकारस्य दिव्यमपि वेणुवीणाविनोदमादरेण विदधतः प्रस्तुतामपि विद्याधरविलासवार्तामनाकर्णयतः प्रेष्ठमपि नाम गन्धर्वकस्यागृह्णतो रहस्यपि तदर्पितं चित्रपटमप्रेक्षमाणस्य रूक्षामपि कुबेरदिशि दृष्टिमक्षिपतः समरकेतोरपि निजावस्थामप्रथयतः श्रमेऽप्यायतोष्णान्पुनः पुनः स्वा(श्वा)सपवनानमुञ्चतः परमचिन्ताध्ययामजन्मना प्रचीयमानेनानुदिनमप्रतिविधेयेन देहकर्शिम्ना कदर्थ्यमानस्य ग्रीष्मकालादधिकदुःसहो बभूव वर्षासमारम्भः ।

अथ प्रोषिते जलदसमये तद्वियोगादनुदिवसमाविर्भवत्प्रबलातपायामभिनवपतिप्रवासदुःखितस्य विरहिणीजनस्य सदृशावस्थमात्मानमिव दर्शयितुमागतायां शरदि हरिवाहनः सर्वथा गन्धर्वकागमननिष्प्रत्याशस्तिलकमञ्जरीसंततस्मरणजन्मना विक्लवीकृतो गाढमतिदारुणा वेगेनोद्वेगेन कथंचनाप्यशक्नुवन्गृहेऽवस्थातुम्, एकदा स्वमण्डलावलोकनविषयमात्मनः कुतूहलमुद्दिश्य प्रधानमन्त्रिमुखेन पितरं व्यजिज्ञपत् । अनुज्ञातगमनश्च तेन प्रशस्तेऽहनि समस्तनिजसैन्यपरिवृतो विविधयानवाहनाधिरूढैरुज्ज्वलविदग्धवेषधारिभिः समरकेतुपुरःसरैः सुहृद्भिरनुगम्यमानस्तत्कालशून्येषु नागरिकाजनमनःसु रक्षणमिव निवेद्य निश्चल रणरणकमतिभूयसा विभवविच्छर्दे साकेतनगरान्निरगच्छत । अवहच्च वर्त्मनि प्रतिदिनमविच्छिन्नैः प्रयाणैः । प्रयान्तं च तं यदृच्छया तेषु तेषु जनपदेष्वाभ्यायी तत्रत्यराजलोकस्तत्कालोचितैरालापैरङ्कनिर्वेदो विनोदयामास । तथाहि—एष निःशङ्को विचरदरण्यगजयूथव्याप्तकन्दरो दूरदृश्यमानोदग्रशिखरश्रेणिना परिगतोपरिस्थनगरः स्थवीयसा प्राकारवलयेन बन्दीकृतानामरिनरेन्द्राणामेकमन्दिरं मन्दरकाख्यो दुर्गगिरिः, असावनेकनिकटग्रामपरिसरविसारिसारिणिजला मरावती नाम किमपि सेव्यकूला सरित्, एतदुन्मदचक्रवाकचका-

अक्रियमाणेषु कमलकुमुदकुवलयशयनेष्ववधार्यमाणेषु हारकेयूरमेखलादिषु मृणालाभरणेष्वनारोप्यमाणासु हृदि जलार्द्रांशुकसंचार्यमाणेषु समन्विल्लना- लून्तकदलीपत्रवातेषु अदीयमानेषु करचरणयोरिन्दुमणिदर्पणेष्वनुद्घाट्य- मानेषु भवनवलभीगवाक्षेषु द्विगुणदीप्यमानविरहदाहज्वरोष्मणः स्वभाव- धीरत्वादनवधीरितयथास्थकार्यस्य लज्जया निपुणनिगूहितेङ्गिताकारस्य द्विष्यमपि वेणुवीणाविनोदमादरेण विदधतः प्रस्तुतामपि विद्याधरविलास- वार्तामनाकर्णयतः प्रेष्ठमपि नाम गन्धर्वकस्यागृह्णतो रहस्यपि सदर्पणं चि- त्रपटमप्रेक्षमाणस्य रूक्षामपि कुबेरदिशि दृष्टिमक्षिपतः सहचरेणोरपि निजावस्थामप्रथयतः धर्मेऽप्यायतोष्णान्पुनः पुनः श्वा(श्वा)सपवनानमुञ्चतः परमचिन्ताध्वयामजन्मना प्रचीयमानेनानुदिनमप्रतिविधेयेन देहदाहेन कदर्थ्यमानस्य ग्रीष्मकालादधिकदुःसहो बभूव वर्षासमारम्भः ।

अथ प्रोषिते जलदसमये तद्वियोगादनुदिवसमाविर्भवत्प्रबलानपायाम- भिनवपतिप्रवासदुःखितस्य विरहिणीजनस्य सहशापस्थमाश्वासनमिव दर्श- यितुमागतायां शरदि हरिवाहनः सर्वथा गन्धर्वकागमननिष्फलाशा- स्तिलकमञ्जरीसंततस्मरणजन्मना विक्लवीकृतो गाढमतिदारुणा वेगेनोद्वे- गेन कथंचनाप्यशक्नुवन्गृहेऽवस्थातुम्, एकदा समण्डलावलोकनविषयगा- मिनः कुतूहलमुद्दिश्य प्रधानमभिमुखेन पितरं व्यजिज्ञपत् । अनुज्ञातगमनश्च तेन प्रशस्तेऽहनि समस्तनिजसैन्यपरिवृतो विविधयानवाहनाधिरूढैरत्युज्ज्व- लविदग्धवेषधारिभिः समरकेतुपुरःसरैः सुहृद्भिरनुगम्यमानस्तत्कालरम्येषु नागरिकाजनमनःसु रक्षणमिव निवेश्य निश्चलं रणरणकमतिभूयसा वि- भवविस्तरेण साकेतनगरान्निरगच्छत् । अवहच्च वर्त्मनि प्रतिदिनमविच्छिन्नै- श्रयाणैः । प्रयान्तं च तं यदृच्छया तेषु तेषु जनपदेष्वासन्नवर्ती समस्त- राजलोकस्तत्कालोचितैरालापैरकृतनिर्वेदं विनोदयामास । तथाहि—एष नैःशङ्को विषदरण्यगजयूथव्यापकन्दरो दार्दुरकमानोदर्शशिखर[illegible] परिगतोपरिस्थलगरु [illegible] प्राकारवलयेन [illegible] मन्दिरं मन्दरकाख्यो दुर्गगिरिः , [illegible] [illegible] नाम [illegible]

कुररकारण्डवाकुलमुद्दण्डकमलिनीखण्डमण्डितनीरसंचारवतार इव जलधेः पुरा दिग्विजयागतेन देवेन खानितं सरः । एष ... मितसीमासूर्यग्रहणपर्वणि पूर्वमपवर्जितो मदिरावतीदेव्या ... माणामग्रिमो देवाग्रहारः । ... नन्दे मन्त्रिणा सुरानन्देन निर्मापितं धर्मारण्यम्, इद ... स्थिकूटस्थपुटितनलायामचलपरिसरप्रान्तसीमनि समारब्धसमरकर्मा ... पितः प्रेतनगरमुत्तरदिगन्तदण्डनायकेन नीतिवर्मणा हूणपतिः, इत विच्छिन्नकुङ्कुमकच्छलाञ्छिततीरदेशो तरङ्गिणीमुत्तीर्य युवराजसमरके सुंक्तिरितः प्रदेशादारभ्य पश्चिमेन समग्रोऽपि ग्रामनगरग्रामो विलम्बे सेनान्यः कपलगुप्तस्य, इत्येवं च सर्वतो निवेद्य मानमण्डलविभागः सा ग्रम इवेतस्ततो ग्रमत्सुन्पाककलमकेदारकपिलायमानसकलग्राममीना मातपक्रान्तकान्तारमहिषयूथाश्रितस्रुपितपल्वलोपान्तकृष्णागुरुलतावन विरलोद्भिन्नकुसुमगुच्छसप्तच्छदविटपिभिर्बद्धविकटाट्टहाससमुद्गिकाश्व लाकरामोदवासिनाशामुखभ्रमन्मदमुखरालिमालमुखालशालिवनगोपिका रतनालतरलितपलायमानकीरकुलकिलकिलारावयाग्रिनाधिकपात्रउत्पु तपश्चमण्डपुण्ड्रेक्षुवाटपरम्पराभिराम कामरूपनाम्ना लब्धव्यपदेशं देशम समाद ।

तत्र च प्रतिदिवसमधिकाधिकोपदर्शितभक्तिना प्राग्ज्योतिषपार्थिवेन प्रति पद्मगमन स्कन्धावारममुञ्चन् । आबद्धनिश्चलावस्थिति च तं पारम्पर्येण उपलभ्य सर्वेऽपि मल्लमुत्तरापथनिवासिनो दर्शनार्थिनः पार्थिवाः समा जग्मुः । दर्शनिन्युश्च निजनिजदेशजातानि जानपदोचितप्रधानानि तस्मै वस्तू नानि । प्रारब्धनववर्षोपचारसमभृतवलयैश्च तै प्रत्यहमनुगम्यमानः ... पत्रलतागुल्मगहनध्वंसकतरफलसमास्वादजनितनानाशकुनिकुलकोलाहलेषु ... उद्दिन्नोपकण्ठकाननेषु विचचार । विहरमाणश्च यदृच्छया तेषु ते स्थानेषु ... नानाविधकाननस्थमहिषीमृगगवीगणशान्दीपितधर्माङ्कर कलन्दाश्च नानाकनपर्णिग ... दवर्श । अन्तरे

दुष्टैश्च मृगयाव्यसनिभिः क्षितिपतिकुमारैः क्षपणाय तेषामनुक्षणं व्यापार्यन्त न च प्रकृतिसानुक्रोशतया शस्त्रगोचरगतानपि ताञ्जघान। केवलं कुतूहलोत्पादनाय प्रधाननृपतीनामनवरततन्त्रीताडनाभ्यासलघुतराङ्गुलिव्यापारेण सव्येतरपाणिना स्फुटतरास्फालितरलवीणालघुनिश्रवणनिश्चलनिमीलितेक्षणानर्भकानामपि विधेयांश्चकार।

दृष्ट्वा च तांस्तथाविधानुपजातधृतयो विधृत्य ते क्षितिभृतो निभृतमेव तान् कांश्चिदसदत्तस्थूलकुङ्कुमस्थासकान्, कांश्चिच्छिरसि विरचितोच्चकुसुमशेखरान्, कांश्चित्कर्णलम्बितविचित्रवर्णचामरान्, कांश्चिच्छृङ्गकोटिघटितोत्कटपट्टांशुकपताकान्, कांश्चित्कण्ठघटितचाटुकनकघण्टिकाभरणान्, कांश्चित्पुच्छनालदोलायमानविपुलपल्लवपूलान्, उदीरितोत्तालकलकलपदातिचञ्चुपुलतालरवतरलितानेकदेलपैवोदभ्रामुः। तैश्च त्रासवशविलोलतारैर्विकृतरूपदर्शनादन्योन्यमभ्युपसंगच्छमानैर्मुग्धजनविस्तारिताट्टहासरमसमभ्रमं दिक्षु सर्वेषु प्रपलायमानैः क्षणमात्रमोहितोत्कण्ठाभरविरामो राजपुत्रः प्रतिदिवसमक्रीडत्।

एकदा च प्रातरेव तं मृगारण्यमुपगतमविश्रान्तमदकलजलरङ्कुविरुतौ मारुतानीतजलतुषारासारशीतले शिलातलिनि शैलनिम्नगातीरलतातले निविष्टमन्तिकोपविष्टसेवकलोकमधिकसुश्लिष्टसंयोजितकलया नूतनगुणारोपसविशेषलब्धशोभासम्पदः सविलासमङ्कदेशोपवेशितायाः प्रियवनितायाः इव विपञ्च्याश्चटुलनखकोटिघट्टनाव्याप्तजन्मनः स्वभावमन्मनानविरलमवतरत्कर्णकोटरान्ध्वनिध्वाने विशेषानवधारयन्तमियमृक्षसंकुला वृक्षसंहतिः, एष वनमहिषयूथाधिष्ठितो नगोपकण्ठः, इदमुदरदेशाभीनमेदुरवराहमण्डितगह्वरम्, असावन्तरनिभृतभ्रान्तशरभः शाल्मलवनिकुञ्जः, इत्युपेत्योपेत्य सरभसमावेदयन्तमवधानदानेन विदधानमनुचरगणं कृतकृत्यमुपगम्य ससत्वरकृतप्रणामः पुष्कराख्यो नाम करिसाधनाध्यक्षः स्फुटाक्षरमवादीत्—'कुमार, विरमतु विनोदैकफला तावदेषा गीतगोष्ठी। गरिष्ठमन्यदस्तिविधेयं राजकार्यम्। अद्य यामिन्याश्चरमयामे वैरियमदण्डाभिधानः प्रधानहस्ती दि-

पादैः आश्रितदुर्गदेशैरपि प्राप्तावलेपैराधोरणगणैः सर्वतो निरुद्धं क्रोधमिव मूर्तिमन्तमभियोपगातगमधियर्तमारभ्यान्यकारातिसमरगजासुरभासुराकारमात्मशरीरसंरक्षणविदग्धैरितस्ततो हस्तिपालकैः सावष्टम्भमुपसृत्योपसृत्य दीपिकाभिः परिगतमपि प्रदाभिरवशमिभमद्राक्षीत् ।

दृष्ट्वा च सगर्वपूर्वचेष्टितुल्यदृष्टविनयपक्षमकालक्षेपविस्मृतसमस्तनिरकान्यास्वलदितिक्ष्मतिशयमगृद्धमदयुद्दामकोपमकाण्ड एव व्यालरूपतामापन्नमुरवसविस्मयो विकल्पमन्मनसा तत्तदतिचिरं तस्थौ । अवततार च निवारितसैन्यकोलाहलः कुतूहलेन तं गृहीतुमश्वात् । पुनः पुनरादिष्टपरिचारकविरोपनीतवीणश्च वेपमानतनुभिः ससाध्वसं दृश्यमानो नृपकुमारैः कुमारदारुणो वारणः 'स्वल्पे प्रयोजने न किंचिदात्मना संशयमारोपितेन फलम्, अन्यथैव व्यावर्तयितव्योऽयम्' इति निवार्यमाणोऽपि वारंवारमन्तिकरथेन समरकेतुना दन्तिनं प्रति शनैः शनैरुदचलत् । गत्वा चैवधितदृष्टिपातसरललतागुल्मगहनान्तरेण तत्समीपमास्फालयामास मनसि विस्फारिताभिमतग्रामरागवासनः कलितकान्ततरलकोणया वामपाणिपल्लवप्रदेशिन्या स्थानस्थानसंस्पृष्टतारसप्तीमूर्छनामेकोनविंशतिगुणां दक्षिणकरेण वीणाम् । उज्जगार च तारसममस्यास्तत्क्षणक्षोभितसकलजयनदेवतावृन्दमानन्दमुकुलितदृष्टिभिर्गलितनिजगीतमलयं सविस्मयमाकर्ण्यमानमभ्यर्णवर्तिषु तरुनिकुञ्जेषु बद्धगोष्ठीमण्डलैः किंनरकुलैर्मन्दरालोडितजलराशिजलमिव स्पष्टमूर्छनागमकरभिन्नं प्रभातकालमहचक्रमिव दर्शितप्रकाशस्वरविशेषं मरुस्थलमिव कलमविकलमामनानर्मातिशायितगुरुनप्रगल्भकेरलीकण्ठमणित रणितम् । आगत च तच्छ्रवणगोचरमाकर्णयस्तेकाग्रेण चेतसा स्वल्पमप्यकृतवारणः कर्णताले कपोलमदपरिमलाकृष्टानामलिगणानां स वारणः भ्रान्त इव सुप्त इव कीलितप्रगलितचैतन्य इव क्षणमात्रमभवत् । निस्पन्दसकलावयवं च तं क्षितितलन्यस्तमरलश्लथकरमपास्तकवलमावद्धाच्छधवलस्थूलबिन्दुभिः सर्वाङ्गिरनवरतमानन्दबाष्पं पारितोषिकप्रदानाय कुम्भमौक्तिकप्रकरमिव सृजन्तमतिचिरमवलोक्य सञ्जातसमदन्तस्तृणमेव बध्वा परिकरं क्षिप्रतरपातिभिः पदक्षेपैरुपासर्पत । दूरवितततरम्भानिभाल च क्रमेण नित-

मिव प्रासादमतितुङ्गमप्युरुप्रतिकटेन दन्तसंक्रमेणाभ्यारोहत्।
एव च तत्र स द्विपः सपदि तां विमुच्य पल्लकीरवभयगजनितमा[illegible]
निद्रामुन्मुद्रितलोचनश्चचाल। तस्माच्छैलपरिसरात्कुर्वाणोऽङ्कुश इति
च सत्वरं कुमार(?)व्याहारमतिरभसधावितैः संभ्रमस्खलितगतिभि...
तहलनर्तनैः प्राप्तपाणिभिः परिकारवृन्दैः पृष्ठतः कृतानुगमनो गगने
गोष्ठीनभःस्थाराराननिभकुम्भसिन्दूरपूरो पुरोच्छलतशङ्खशृङ्गगुणद्विगुणतार-
झारेण घण्टारवेण पटिताभ्यर्णवर्तिजनकर्णरोगः, 'एष गच्छति' 'एष
गच्छति' 'इतो गत' 'इतो गत.' इति परस्परगुरुस्तरक्षिप्तकरेण दर्शन[illegible]
गतोत्केन राजलोकेनावलोक्यमानो ह्यगोचरदर्शनमगात्।

सरेकत्र सुलभतृणकाष्ठसलिले शैलसिन्धुरोधसि स्थितिमकल्पयत् । अतिमा-
त्रमल्लीभूतभूपालजपुनर्दर्शनाशश्च प्रेर्यमाणोऽपि वारंवारमवनिपतिभिराग्र-
हेण नाहारमग्रहीत् । गृहीतगाढचिन्तामौनश्च दृढसमाधिस्थ इव लक्ष्यमाण-
प्रतिक्षणक्षिप्ततप्तायतश्वासपिशुनितास्तसमाधिर्देवतास्मरणवन्ध्यां संध्यामत्य-
वाहयत् । तदनुप्रसारिते च तुरगपृष्ठास्तरणचर्मणि निषण्णो विषण्णे-
नान्तरात्मना चिन्तयन्कुमारमुद्दिश्य तानि तान्यनिष्टानि कथंचिदपि
तामनेककल्पायतैकैकयामां त्रियामामनयत् । उद्गते च दिनपतौ पुरस्तात्प्र-
स्थितासुः प्रेष्ठेन सेनावष्टब्धवर्त्मना नास्ति गतिरश्वतुरङ्गिणामिति निर्वर्तितो
गमनात्तत्रैव क्षणे गमनदक्षमखिलासु दिक्षु सर्वमात्मपदातिबलमवनिपाल-
सूनोरन्वेष्टारमादिष्टवान् । आत्मनापि मार्गतरुमूलवर्ती परिहृतस्नानभोजनादि-
कर्तव्यो निवृत्तसकलापरव्यापारेण क्षुत्पिपासापरिक्षीणवपुषा परिवृतः प्र-
धानपुरुषवृन्देन पृच्छन्नादरेण मुहुरुदन्तं प्रत्येकमध्वगानादिनान्तमतिष्ठत् ।
अस्तपर्यस्तमण्डले च कमलबन्धौ बद्धनिर्वेदः कथंचिदागत्य वसतिस्था-
नमधिकमधस्यचेतश्चिन्तामयीमिव प्रबलदवदाहवेदनावेगदुःसहां सहाम-
श्रवनदीर्घिकां चक्रवाकमिथुनैर्निशीथिनीमनयत् । ईषद्विकसितालोक एव
च वासवककुभि वासरे विनिःसृत्य वमने पुनस्तदेव पादपमूलमगमत् । अ-
न्यपाल्यश्च क्षितिपालसूनोर्व्यावर्तनार्थमनुमार्गप्रधावितानापतिष्यतो हरि-
पक्षपुरुषान् ।

अथ मुहूर्तावशेषेऽह्नि दूरादेव विद्राणवदनान्, इतस्ततो निहितशिथि-
लालसपदान्, अशक्तचङ्क्रमणखेदितेन मुक्तानिव जीवितेन धैनायतामिरन्त-
रान्तरापरिश्रथवत्सान्द्रस्वेदधाराभिः खदिरतरुशाखाग्रशिखोल्लेखरेखाभिर्निरन्तर-
गवाक्षितेन प्रकामरूक्षत्वचा कायेन दुर्गाटवीपर्यटनमनक्षर व्याचक्षाणान्,
सर्वदा व्यायामेन लक्षितानि तदा तु तेन व्यायामेन क्षुधा च क्षामतां
परामानीतानि क्षीणजीवनोपायानीव प्रकटवंशपृष्ठास्थीनि बिभ्रतो ज-
ठराणि, सत्वरचरणपातपरम्परोत्थापितेनारण्यपथरेणुना पाण्डुराकृतशिर-
श्मश्रुकेशान्, अपक्रान्तयौवनावलेपान्तरया जरयेवागत्य धवलितान्, अ-
मसाधितारब्धकार्यचिन्ता[illegible] [illegible]मवानमानदृष्टि

वहिमिष्टस्वामिकुशलवार्ताश्रवणपर्युत्सुकं राजकमवलोक्यात्रोत्तर [illegible]
परस्परस्य पृष्ठे निलीयमानांस्तानपश्यत् ।

दृष्ट्वा च दूनचेताः समीपागतानकृतप्रणामानेव पप्रच्छ—'भद्राः, [illegible] कुशला यूयम् । आयात विश्रब्धम् । अवदद्भिरेव युष्माभिरनेन [illegible] क्षणा व्रीडाजडविलोकनेन प्रयत्नरक्षितगलद्बाष्पाम्भसा लोचनद्वये [illegible] दितमदर्शनं द्विषस्य । तथाप्यलीकाशया सज्जीकृतः पृच्छामि [illegible] कश्चिदरण्योद्देशे गच्छतस्तस्योच्छ्रसमूर्तेर्मृगाधमस्य गतिमार्गः ।' इत्येवं उक्ताः समरकेतुना निःश्वस्य दीर्घमाप्रातमनसो मन्युना प्रणम्य [illegible] सगद्गदं जगदुः—'युवराज, न केवलं गमनमार्गः । सोऽपि दुष्टात्मा [illegible] भिर्दृष्टोऽस्माभिः । केवलं यथावर्तनाशया तस्य पृष्ठे प्रधाविताः, [illegible] पयद्भिरनुभूतो दिनत्रयमसावसह्यः क्षुत्पिपासाकृतः परिक्लेशः, [illegible] युवराजेन योजयितार इति पुरा चिन्तितमस्माभिः, स नास्ति [illegible] नीचकचन्द्रमाः कुमारः' इत्यभिधाय बाष्पजलप्लावनतमुखाः समभूवन् । युवराजस्तु तदकाण्डकुलिशपातप्रत्ययमाकर्ण्य तेषां वचनमकमोत्पतितो [illegible] रितः परमशोकेन—'भद्राः, किमद्यापि कथयिष्यथ । धृत [illegible] हरत वार्ताम् । अत्र परमशल्यः श्रोतुमस्मि' इत्युदीर्य [illegible] यथासमा मोत्तमाङ्गमङ्गम्, 'हा सर्वगुणनिधे, हा [illegible], हा [illegible] न्धो, हा [illegible] कोसलेन्द्रकुलचन्द्र, हरिवाहन, [illegible] इति विलपन्नेव [illegible] [illegible] पर्यस्तविमर्दितार्वधुम्भ्रम । [illegible] दयानुद्[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

तो दावदहनेन सततयापशलिलमहाशामूलमतुर्भिमिव निःसंज्ञमनं र्ते दुःखभारमुद्वहमानेन क्षणं निषण्णः क्षणमासीनः क्षणं पार्श्वमं-गतो मनुजलोकावासविद्वेषेण द्विगुणमन्तर्दहन् महीतलगतमपि प्रदत्तमद्-स्मदग्रथा हृदयमक्षीयमाणेनक्षणेनायुः । पुनः पुनः माधिंत्यमानोऽन्(?)-मानः, विघटितः स ते सुखमदहिपानः, गता वृत्तान्तमनिन्या भीमनि-रादेशाः, क्षीणश्चकर्ण्यमिलक्षणानामनुभावः, विसंवदितमुदितं द्वाक्षरक-दिगलक्षणस्य मे भाग्यदोषेण येन भुवनत्रयान्यासमिव गन्धमादनमपि कर्हि डीदावापदं प्राप्तोऽस्मि' इत्यादि विलपन्विविधनिद्राविद्राणदेहमुनिर्धिषुन-नेत्रप्रतिपक्षः स कथमपि क्षपामनयत । आचचक्षे च प्रभात एव वाक्-र्तुम् ।

अथ समन्ततः मदीविनकाश्रमवनादायेनेव प्रभातानेहसा प्रचलित-मुखपद्धिश्चकवालं वितानमिव मण्डलमुद्वहन्तमवलोक्य संवलित-लोकः सकलरा(त्रा)र्वरीजागरणसितानुरागरञ्जतचक्षुः लोहितालोकनपुरा । निकटोपविष्टांश्च तानवनतमुखानादुःखमयानीव चक्षिताम्भोदवाष्प-निरवाप—'भो भो भूमिपतयः, किमेवमुद्विग्नमानसाः स्थ । कि न मुरुच मङ्गलानि कार्याणि । कुरु अवहि कुमारस्य पुरस्सरैर्दिन-वनर्तनम् । गृहत प्रतिहारान्तेनगृहतो दिनमशेषम् । अन्वेषितं अविनयदा निवेदितम तत्रारदोषहरोषु । प्रतीहारं [illegible]

[illegible]

प्रदोषसमये समुल्लासितपौरस्त्यनभसि मन्दमन्दमुद्भिद्यमाने सौ-
महसि शशिकरप्रभासंवलिततिमिरासु तत्कालविकसितसकैरवे-
वनाभिररण्यसरसीभिः स्पर्धमानासु दिक्षु विघटितान्तरालतिमि-
नेषु विच्छिन्नतया प्रतीयमानेषु तरुषु तरुतलास्तीर्णपर्णशयने श-
निर्भरं राजपुत्रान्वेषणक्लान्तवपुषि पृतनापदातिलोके निभृतसफल-
सर्वतः शान्तसैनिकप्रचारसुखसंचारविशिखे विजन इव संलक्ष्यमाणे
संनिवेशे समरकेतुर्विसर्जितनिशावसरसेवायातराजलोकः प्रस्थाप्य
लसंनिहितमाप्तपरिचारकजनं निश्चित्य निजयैव प्रज्ञया प्रस्थानसमु-
तं शुचिमुहूर्तमुत्थाय निवसितप्रत्यग्रसितदुकूलयुगलो विकचमालती-
मरचितशेखरः कर्पूरसंभेदसंभृतामोदेन संपाद्य सद्यःस्थापितार्चितकुल-
वतार्चाचर्चाविशिष्टेन चन्दनद्रवेणाष्टमीचन्द्रलेखालावण्यग्राहिणि स्थल-
लाटफलके तिलकमुल्लासितकोमलनीलकिरणनिवहप्रवर्द्धिनीभिः प्रस्थानम-
ङ्गलविधायायुधागारदेवताभिरभिनवदलैर्दूर्वाकन्दलैरिवावकीर्णमादाय विप-
दापगासंतरणसेतुमार्गं खड्गमतिगुरुखड्गभारखेदितेनेव स्पन्दमानेन तत्क्षणे
दक्षिणेन भुजदण्डेन व्यञ्जितारब्धकार्यसिद्धिराविजयार्धपर्वतादध्यवसितकु-
मारान्वेषणो वैश्रवणवल्लभां दिशं प्रत्युदचलत्। चरणपल्लवोत्क्षेपसमकालमु-
त्थितेन च स्पृशता दिगन्तराणि तारमधुरेणैकतो वामशङ्खरसितेना-
न्यतो जयतुरङ्गहेषितेन जनितहर्षः सुधापङ्कपाण्डुरं पूर्णकुम्भमिव जम्भा-
रिककुभा पुरस्तादुपदर्शितं वन्दमानमुद्दिनकरबिम्बमविलम्बितगर्भितघोस-
भवनान्निरगच्छत्। अनुगतदिवसदृष्टधर्मा च तत्क्षणमनुनेव पृष्ठतो दक्षि-
णपवनेन पुरतो वा वामनासिकापुटप्रवमनेन सौम्यनाडिनापि मत्वा प्रवर्त-
मानः प्रतिपक्षदक्षिणवाममार्गागमे पर इव शकुनैरभिप्रेतसाधकैः दैवे-
रिव प्रधानशकुनैः पदे पदे दर्शितवृत्तिः [illegible] इव
दिव्युम्बदशाततमपूर्वं पृष्ठतोऽनव[illegible] प्रवृत्तमु-
समभ्युद्गमानो [illegible]
मयेण पतितशीर्णतरुपर्णनिकरा[illegible]
पदति प्रथमे । [illegible]

शान्ते प्रदोषसमये समुद्गामिनि पौरस्त्यनभसि मन्दमन्दमुद्गिरमाणे शी-तांशौ महति शशिकरप्रभाभग्नसन्ततितिमिरासु तत्कालविकसितसकैरवे-न्दीवरवनाभिरम्यसरसीभिः स्पर्धमानासु दिक्षु विघटितान्तरालतिमि-रसंपातेषु विच्छिन्नतया प्रतीयमानेषु तरुषु तरलतालीपर्णशयने शा-न्ते निर्भरं राजपुत्रान्वेषणश्रान्तवपुषि प्रमत्तापदातिलोके निभृतसकल-सत्त्वे सर्वतः शान्तगोनिकप्रचारतुरगसंचारविशिरे विजन इव संलक्ष्यमाणे सैन्यसंनिवेशे समरकेसरिमण्डितनिशावसरसेवायातराजलोकः प्रस्थाप्य तत्कालसंनिहितमात्रपरिचारकजनं निश्चित्य निजयैव प्रज्ञया प्रस्थानसमु-चितं शुचिमुहूर्तमुत्थाय निवसितमत्यमसितदुकूलयुगलो विकचमालती-दामरचितशेखरः कर्पूरसंभेदसंभृतामोदेन संपाद्य सद्यःस्थापितार्चितकुल-देवतापादपीठविशिष्टेन चन्दनद्रवेणाष्टमीचन्द्रलेखालावण्यलाविनि लल-लाटफलके तिलकमुक्ताप्रसितकोमलनीलकिरणनिवहप्रवहिताभिः प्रस्थानमं-गलविधायापुरागारदेवताभिरभिनवदलैर्दूर्वाकन्दलैरिवावकीर्णमादाय विप-दापगासंतरणसेतुमार्गं खड्गमतिगुरुखड्गभारखेदितेनेव स्पन्दमानेन तत्क्षणं दक्षिणेन भुजदण्डेन व्यञ्जितारब्धकार्यसिद्धिराविजयार्थवर्धनाद्व्यवसितकु-मारान्वेषणो वैश्रवणवल्लभां दिशं प्रत्युदचलत्। चरणपल्लवोत्क्षेपसमकालमु-त्थितेन च व्यापयता दिगन्तराणि तारमधुरेणैकतो यामशङ्खरसितेना-न्यतो जयमृदङ्गध्वनिना जनितदर्पः सुधापङ्कपाण्डुरं पूर्णकुम्भमिव जम्भा-रिककुभा पुरस्तादुपदर्शितं वन्दमानस्तुहिनकरबिम्बमविलम्बितगतिर्वास-भवनादिरगच्छत्। अनुसृतदिवसदृष्टवर्त्मा च तत्क्षणप्रसृतेन पृष्ठतो दक्षि-णपवनेन पुरतो वा वामनासिकापुटश्वसनेन सौम्यगतिनापि सत्वरं प्रवर्त-मानः प्रतिपक्षदक्षिणवाममार्गागमैः परं शिवं शमद्भिरभिप्रेतसाधकैः शैवै-रिव प्रधानशकुनैः पदे पदे दत्तनिर्वृतिः शर्वरीमनयत्। उद्गते च स्फुटिताष्ट-दिग्मुखसहस्रशतमयूखे पृष्ठतोऽन्वेष्टुमापतन्तमात्मनोऽभिलषितस्य प्रत्यूहभु-तमम्बूहमानो भूपतिममूढमपहाय समनेकपथिकलोकप्रहतमुत्पांशुलं मार्ग-मपरेण पतितशीर्णतरुपर्णनिकरावकीर्णेन कान्तारवर्त्मना प्रयत्ननिह्नुतपद-पङ्क्तिः प्रतस्थे। [illegible] तिर-

... पञ्जरशुकसमूहेन मुखरिताद्रुमवृक्षशाखाभिरधर्मनगरी-
... कृतपुगभयाद्गृहीतवनवासाभिः शबरपल्लीभिरध्यासितविषमपर्वतोद्दे-
शया, क्वचिद्दावदहनाश्लिष्टवंशीवनधूप्यमाणश्रवणनिष्ठुरस्फोटकारया, क्वचिद्-
कुण्ठकण्ठीरवारावचकितसारङ्गलोचनांशुशारया, क्वचित्तरुतलासीनशबरी-
भिरन्विष्यमाणकरिकुम्भमुक्ताभिः शबलगुञ्जाफलप्रालम्बया, क्वचिदधःसुप्तदसा-
जगरनिःश्वासनर्तितमहातरुस्तम्बया, क्वचिदुदश्रुकणिकस्तागणिकशोच्यमा-
नाक्रन्दलिनिस्पन्दसारमेयवृन्दया, क्वचित्प्रचारनिर्गतवनेचरान्विष्यमाण-
फलमूलकन्दया, क्वचित्प्लेकशाखामृगाच्छिन्नपाथेयपथिकनिष्फललोष्टवृष्टि-
हासिताटविकवर्गया, क्वचिद्धर्मलुब्धलुब्धकानुबध्यमानमार्गणप्रहतमर्मद्वी-
पिमार्गया सापराधवध्वेव प्रियालपनसफलीभूतपादपातनिष्ठया वीरपुरुष-
तुल्येव गौरखराच्छभल्लशरभरोचितया जठरजीर्णानेकदिव्यौषधिसमूहयापि
व्याधीनां गणैराक्रान्तया गन्तुमटवीभुवा प्रावर्तत । विलङ्घितालघुपथश्च
मनसपराह्णसमये वनविहारविनिर्गतेन मार्गवर्तिना प्राग्ज्योतिषेश्वरानुजेन
विग्रहरनाम्ना समदृश्यत । परिवारविरहात् 'कोऽयम्' इति मुहूर्तमात्रं
कृतविमर्शेन प्रत्यभिज्ञाय विहितप्रणामेन 'युवराज, किंनिमित्तमेव-
मेकाकिना समागत्य नित्यमसदाचारवनचरप्रचारकलुषा विगतकल्मषा
कृतेयमस्मद्भूमिः । अपि कुशली कुमारः' इति ससाध्वसेन पृष्टः
समरकेतुरुपविश्य विविक्तदेशे हरिवाहनस्य हस्तिनापहरणमात्मनश्च
वैताढ्यभूधरगमनमादितः प्रभृति सर्वमपश्यमाचचक्षे । श्रुतावलिकस्याभिदुर्जो-
तजातव्यथेन च स्थित्वा मुहूर्तमवनताननेन तेनोत्थाप्य नीतो निजनिवा-
समादरेण गृहानीतहरिवाहनपादार्घ्यवृक्षानिर्विशेषां सपर्यामन्वभूत । प्र-
भाते च तं कृतगतिप्रतिबन्धमुपर्युपरि सनेकधा संबोध्य विनिवर्त्य च
सुदूरं कृतानुव्रजनमनपेक्षितनदुपनीतसहायः पुनरचलत् । अनेन च क्रमेण
प्रतिदिवसमखण्डितप्रयाणस्य कतिपयकल्पस्येव दूरपातिनि पदे रवानि
सर्पतो यावत्करसम्पेव वार वार सद्भिनसंदेशापथस्य मार्तण्डस्य प्रमोणोसी-
गीडुरवनागसिन्धोः, कदाचिन्नवप्राहिताद्वासित शुष्कपादपारण्यार्थिण,
कदाचिदुग्रसहतैरिव महाजनपद्मानुसारिण, कदाचिन्मुनिरिव फलमूल-

र्शितेन महता दूरत एव गृह्यमाणं निरन्तराभिरम्भःकुन्तलीकुन्तलकला-
पकान्तिभिर्धम्मिल्लमालाभिरिव श्यामलोल्लासिनीभिरलसन्मयूरकेकारवमुख-
रभिः शिखरदेशविश्रान्तमत्तःसारङ्गाभिरिभकलभकराग्रहणविघटमानवि-
टपाभिरुद्दुग्धपानरसाद्गगनमन्दादोलाभिरम्भःपानानन्दनिद्रायमाणश्वापद-
संघुलाभिरम्बुगर्भनिर्भरनिभृतावनमण्डलीविभ्रमाभिर्वनराजिभिरन्धकारितया
भुजङ्गराजमूर्त्येव मथनायासमण्डलीभूतयाभ्रंलिहशिखरोपशल्यया पाल्या
परितः परिक्षिप्तसर्वतःपूर्णमालवालमिव त्रिलोकीलतायाः कान्तिसंततिलि-
रोहितान्तरालं नाभिमण्डलमिव भूतधात्र्या विलाससौम्यदर्पणमिव दिशां
मनितबिम्बमिवाम्बरतलस्य लीलादुकूलवितानमिव फणीन्द्रस्याट्टहासमिव
पातालसम्भवस्य निःसरणवर्त्मेव बलिकीर्तिकलापस्य रसातलप्रवेशद्वारमिव
मन्दाकिनीप्रवाहस्य शेषाहिफणाचक्रवालद्युतिजालमिवोच्छलितं विधुं-
तुदग्रासभयादिन्दुचन्द्रिकापटलमिव गलितं प्रलयदिवसकरोष्मणाकाश-
मिव द्रुतमदभावमदनसंपर्केण शारदमेघवृन्दमिव द्रुतं मैनाकवियोगदुःख-
रुदितहिमाचलाश्रुजलमिव संगलितनभोमण्डलस्थलमिव जलीभूतमयरात-
लया स्वच्छतया च सैन्धवीकपोलच्छविभिरिव केरलीदशनकिरणैरिव ला-
टीकटाक्षच्छटाभिरिव निर्मितं सर्वतश्च सोपानक्रमरचिताभिराभोगविजितैः
पयोधिभिरुपायनप्रहिताभिरिव मरकतमालाभिरिन्द्रनीलशिलाश्रेणिभिरवन-
द्धस्य रोधसो विसारिणा प्रभाविसरेण हरितायमानं सशैवलमिव सपद्मि-
नीदलमिव नीरवारिविभ्राणमदभ्रविस्तारनिरन्तरेण मेघाविधित्सयेव सम-
मप्यद्यचक्रपरिवृतेन वियता प्रतिमाव्यपदेशेन सर्वात्मना कृतानुप्रवेशं मत्स्य-
मपलशकलपाटलैस्तान्ततरुपल्लवप्रतिबिम्बैर्विपलायमानमुग्धमीनमम्भःप्र-
तिफलनच्छलेन च क्वचित्पवनतरलितनागरङ्गमङ्गर्या पुनागतमिलन्महा-
भुजङ्गमिव क्वचिदत्यायतैस्तालविटपिभिः कुतूहलान्मृग्यमाणगाम्भीर्यमा-
नमिव समदजलकरिनिनादभीषणाभिरनेकराजहंससंचरणरमणीयाभिश्चतु-
र्दिग्गमशेषजलधिविजिगीषया प्रस्थिताभिर्वरूथिनीभिरिव वीचिभिर्वाचालि-
तभुवनमभ्यर्णवर्तिवैताढ्यपर्वतावतीर्णानामनेकशः प्रारब्धजलकेलिविभ्रमा-
णामुभयश्रेणिविद्याधरेन्द्रसुन्दरीणामनणुमेखलादामरमणीयं फणिराजन-

स्वमध्यमम्भोधिमथनजातमन्दमुद्रमिनुमिव मन्दरगुरुभिर्गात्रिभिर्निरन्तरमखण्डैरनिस्फालमास्फालितमृणालनलिनीपलाशशयैर्द्रोणिपृष्ठैर्हंसैरमन्दमधुबिन्दुचन्द्रकितवारिभिरपास्तपरिमलामग्निनाभिः सरभसमापतन्तीभिरभ्रिमालाभिर्भृङ्गसरितैः समन्तादुच्छ्रितहेमारविन्दवनैर्विराजितं प्रत्यूषायमाणं पद्मरागरक्तोत्पलखण्डैः संध्यायमानमुन्मुद्रविद्रुमलतावनैः प्रदोषायमाणमिन्दीवरगहनैश्चन्द्रोदयायमानमिन्दुकान्तकुमुदाकरैरामुक्ताट्टहासमिव पाण्डुफेनपिण्डैरारब्धस्फोटनमिव प्रतिवेलास्फालितशिलातलोर्मिदण्डैः कृतफटाक्षेपमिव विवर्तनोत्तानतिमिगणैरुपक्रान्तताण्डवमिव पवनाहतोद्दण्डवानीरवनैरितस्ततो नभस्तलादवतरतामानतपक्षपुटकण्ठनालानां जलचरतत्रिमण्डलाना हेलानिपातजन्मना जर्जररवेण मुखरितोद्देशमाराधनोद्यतविद्याधरावर्जितहृदयतया वैताढ्यमधिवसन्तीनां विद्यादेवतानामनवरतमापतद्भिर्वाहनैर्विहितानेकवृत्तान्तम्। तथा हि—क्वचिद्वरणमहिषीफणीन्द्रपीतारविन्दवातम्, क्वचिच्चक्रायुधागरुडकृतक्रीडाजलप्रपातम्, क्वचिन्महामानसीसिंहचपेटास्फालितघनघटम्, क्वचिदच्युतातुरगखुरनाथवाचाघट्टितशिलातटम्, क्वचिन्मानसीहंसजग्धमुग्धमृणालम्, क्वचिद्वज्राङ्कुशीकुञ्जरकुम्भसिन्दूररञ्जितोर्मिजालम्, सौमित्रिचरितमिव विस्तारितोर्मिलासशोभम्, विलासिनीगमनमिव कलहंसकलापकृतक्षोभम्, कुलाचलत्रयमिव केसरिमहापद्मतिगिञ्छिभूषितगगनमिव मकरमिथुनाध्यासितम्, दिनकरमिवानेकपत्त्ररथचक्राक्रन्दमुखरिताम्बरम्, रणाङ्गणमिवोत्कटशरारिबलाकाण्डकवरम्, मद्गुरुनरुचितमपि नमद्गुरुतरुचितम्, कैरवभासितमपि नवकैरवभासितम्, विपङ्कसदनमप्यमृदमयम्, शङ्खनिधानमपि स्थैर्यार्पितम्, गाम्भीर्येण सत्त्वबहुलतया प्रसादवत्त्वेन विशालतागुणेन सेव्यतया च न केवलं विबुधानाम्, बुधानामपि मानसमधःकुर्वाणमतिरमणीयमानन्दकारि दृष्टादृष्टपाराभिधानं सरो दृष्टवान्।

वन्येभैर्भृशमपि गाह्यमानकूले कालुष्यं कलयति यत्र जातु नाम्भः।
जात्यैवापहृतमलैः फलैरसक्तं संसक्तं तटकनकद्रुमावलीनाम्॥

तच त्रिभुवनैकाश्चर्यभूतं सरः सरभसप्रसारिभिर्दृष्टिपातैर्निरन्तरस्फुटितैरवाकरमिव कुर्वन्नपूर्वविस्मयाकुलीकृतमानसः सिंहलेन्द्रसूनुर्मनसि कृतवान्—अहो, दृष्टव्यतामुपेतः संसारः, सारतां गतो जीवलोकः, लोकोत्तरं फलमवाप्तमुरगाहारकरूणा, प्रकर्षो लब्धः परिपाकस्य शुभकर्मणा, पर्यन्तप्रकर्षभूमिरधिष्ठिता कृतार्थभावस्य जन्मना, कोटिरध्यासिता पुण्यभागित्वस्य, लोचनयुगेन दृष्टः समस्तरमणीयानां सीमाविलोकितः, कौतुकविधायिनामवधिः, वीक्षितो विस्मयनीयानामन्तः साक्षात्कृतमद्भुतानामास्पदम्, आसादितं महिम्नामायतनम्, अधिगतमगाधानामधिष्ठानम् । अहो, काष्ठाधिरूढधवलिमो जलसम्भारस्य प्रसादातिशयश्चित्रम् । यतो यतो दृष्टिरभिपतति ततस्ततश्चन्द्रिकामयमिव हिमानीमयमिव सुधामयमिव सरोन्तरमालोकयति । किमेष तिमिरगुहां सरूपेणा विलीनेन वैताढ्यशिखरिणा विस्तारितो रजतोपलजलप्रवाहः । किं पाहिलालाविषदूषणभयादिदानीम् मलयाद्रिणा विनिहितो रसद्रवौघश्चन्दनानाम् । आहोस्विदमृतमथनोद्यतदेवासुरत्रासादत्र निक्षिप्तः क्षीरसिन्धुनासारः सुधाकोशः । कथं च कृतमिदं यदुपस्थिते मथनोपप्लवे पारिजातमृगलक्ष्मलक्ष्मीप्रभृतीनि रत्नान्यत्र न स्थापितानि । यदि पुनः प्रथममेवास्थापयिष्यंस्तदा नैकस्य मन्दरशतानामपि न गोचरे भविष्यदिदं च हेमारविन्दसहस्रसुन्दरमपहाय हिरण्यगर्भैकपङ्कजाङ्कितोदरं दामोदरवपुः किमर्थमाश्रितं श्रिया । केन वा कारणेन समग्रवरगुणोपेते सत्यस्मिन्पलितपाण्डुकरालशङ्खमण्डलो जलधिर्निगमत्रयीतिलकभूतया जह्नुकन्यया वृतः पतिः । व्यक्तमिदमिदानीतनम् । अन्यथा मथनोत्पत्तेऽस्मिन्कथं नाम मानससरः सरोराजशब्दमासादयेत् । कथं वा महत्त्वप्रसिद्धिमुदधिः । मन्ये चास्य महिमानमालोक्य सजातमत्सरा वडवानलच्छलेनान्तः संतापमुद्वहन्तो भुवः प्रान्तेषु प्रतिवसन्ति जलधयः' इत्यादि चिन्तयन्नेव समुपजातमज्जनाभिलाषः कूलासन्नवर्तिनि विस्तीर्णे तरुणपल्लवान्तरिततरणित्विषि समुन्मिषत्स्तबकके मकरन्दपानपरवशालिनीशालिनि विशालमुक्ताशिलापट्टसनाथमध्ये माधवीलतामण्डपे निधाय [illegible] निनादजर्जे

राजहंसानां श्रोत्रहारिभिः कोलाहलैरभ्यर्थित इवाकारित इव [illegible] इव जलाभिमुखमुच्चचाल। सरभसोल्लासिततरङ्गभुजेन च [illegible] रत्नुज्यमानार्घेनेव इव जन्तुयोर्विश्राम्यमाण इव यशसि परिष्वज्यमान इव तोयदर्शनोपजातौत्सुक्ययेव समकालमवतीर्णया पुरः पुरो गच्छन्त्या निजशरीरच्छायया निवेद्यमानमार्ग इवाभ्यन्तरं विवेश। तत्र च शिशिर सुदर्शनैः प्रस्तुतपरिहासविलासैरिव जलदेवतामधुरैरञ्जनाकारदर्शनोर्मि तारदानच्छविभिरच्छचन्दनरसच्छटाभिरिव दृष्टिभिराहन्यमानः प्रातरो रोत्। आगताशेषाध्वश्रमश्च म्लानलाकमलपरिमलाकृष्टाभिः सर्वांगमेव सरसा संयमनार्थमिन्द्रनीलशृङ्खलाभिरिव प्रसारिताभिरलिमालाभिराकुली क्रियमाणः करेणुराज इव विलोलयन्कमलिनीमण्डलानि, शरद्दिवसि इव सहस्रदलकमलामोदम्, इन्दुरिव मोचयन्कुमुदमुकुलोदरसंगतानि ष्पलिकदम्बकानि, प्रदोष इव विघटयन्रथाङ्गमिथुनानि, [illegible] इवोन्मलदलीशस्यमानप्रेर्यमाणमुनिकस्वनात्। शीलोद्भूतमुक्तजलकानुकारेण मर्कटस्कमहिना कनककमलकेसरपरागपरिधूसरेणान्तःप्रविष्टदिनकरातपक्लि कान्तारेणेव निपतता विराजमानो नीलकुट्टिमसन्निवेशमानिर्धारितिम संतानवद्धस्पर्शमुपगमित धूमशिखाकलापमिव केशपाशं कामयमाने [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]

सरभसपरिरम्भमाणसर्वाङ्गः, प्रभूतकालपरिदृष्टदर्शनया प्रस्तुतपरिहासयेव पुनोऽप्यागतनिद्रया मुद्रितनयनयुगलः, स्वप्ने रसातलात्तत्कालमेवोद्गतमनेकपुष्पस्तबकसंबाधविटपच्छन्नमच्छिन्नसंतानमधुकरमहरोपसेवितमुकुलवर्तीनिकरपरिकरितया किंचिदामलवर्तिन्या परिम्लानसकलावयवयापि प्रतिकालोन्मीलदधिकाधिकसौकुमार्यां मकरन्दलक्ष्मीमुद्वहन्त्याभिनवकल्पलतया समीरिताक्षेपमीषत्प्रौढिमायातं पारिजातद्रुममद्राक्षीत् ।

दर्शनानुपदमेव च प्रबुद्धः प्रवृद्धविस्मयेन सख्या सह समागमप्राप्तिमचिरभाविनीं निरचैषीत् ।

विशेषावगतये च स्वप्नस्य कृतयत्नः सहसैवोच्चरन्तमतितारम् 'उत्क्षिप्तगुरुकार्यभारस्य भवतः किमियं प्रमादाचरितिः' इति तर्जयन्तमिव, 'वीरमहन्ते, मरोर्दर्शनमात्रेणापि विस्मितोऽसि' इत्युपहसन्तमिव, 'तूर्णमेहि। दर्शयामि रम्यप्रदेशपरम्पराम्' इत्याह्वयन्तमिव, तत्क्षणत्यक्तपङ्कावगाहकेलिभिरुत्कटमटितकर्णैः कर्णपल्लवैरुल्लसितरोमाञ्चभीषणाकृतिभिरुन्नमितघोणैराघर्घरध्वनिगर्भगलगह्वरैर्वराहयूथपतिभिः ससंभ्रममाकर्ण्यमानं समन्ततो विजृम्भितभीमप्रतिशब्दतया प्रत्युद्गम्यमानमिवारण्यचरतुरङ्गहेषासहस्रैरतिविस्तारितया कम्पयन्तमिव प्लावयन्तमिव तर्जयन्तमिव कान्तारमतिमहतोऽश्ववृन्दस्य श्रवणपरुषं हेषाध्वनिमश्रौषीत् ।

'हन्त, कस्मादयमदृश्यमानमर्त्यसञ्चारे निरन्तरगिरिग्रावदुर्गमध्वनि मृगाधिपप्रमुखसंहिंस्रसत्त्वभीषणे महारण्येऽस्मिन्नकाण्ड एव दिङ्मण्डलाट्टहासानुकारी समुल्लसितो हेषारवः । किं तावदत्राभ्यर्णवर्ति किमपि नगरमास्ते, किं वा कस्यचिद्दिग्विजयागतस्य नृपतेरावासितं सैन्यम्, उत म्लेच्छराजपुत्रः कोऽपि मृगयाप्रसङ्गेनायातः, आहोस्विदम्बरात्स्वयमेवावतीर्य खलु सपर्मासरथगन्धर्वसुरविद्याधराणामन्यतमः कतमोऽपि कमनीयोद्देशदर्शनकुतूहली विहरति' इति मुहूर्तमिव ध्यात्वा समुपजातजिज्ञासुरुल्लासितगृहाद्विनिःसृत्य सत्वरमध्यासितनतविटपः समन्ततो विलोकयामास । विप्रकृष्टतया तस्य प्रदेशस्य, प्रांशुतया सरोरोधसः, सान्द्रत

च द्रुमावलीनां यदा प्रयत्नप्रहितचक्षुरपि न किंचिद्द्राक्षीत्, तदा चि-
न्तयत्—'किमिदानीं सरःपर्यन्तेषु निःशेषतो विचरामि, अथवा किमने-
प्रस्तुतकार्यान्तरापकारिणा निरर्थकाध्यवसायेन सततमचलप्रकृतिना हि
पुरुषेण भवितव्यम्। संप्रति च विरतसंतापमुपशान्तशोषमुपचीर्णश्रान्तौ
मिनसविशेषोत्साहमभ्यक्षम वर्तते वपुः। तरुणदूर्वाप्रतानसुकुमारसमन्त
मार्गभूमय। प्रावृषेण्यजलदश्यामलानि च पुरस्ताद्विभाव्यन्ते पादपवनानि
प्रमत्तदिग्भ्रमो मन्दपवनश्चानन्दशंसी चायतनो वासरः। सरःपरि
दर्शनोत्सुक्यपरवशं च मानसम्। न चाद्यापि तिलकयति मध्यमाकाश
श्रियो वासरमणिः। अनारूढप्रौढयश्च नातिगाढमुद्वेजयन्ति घर्मनिः
नद्रक्ष्यामि नावत्कियन्तमप्यध्वानम्। पश्चात्कठोरतामुपेयुषि वासरे कस्मि
भिन्नच्छायपार्श्वे सरसि वा शैलप्रस्रवणे वा गिरिनदीस्रोतसि वा
माश्रमपदे वा विश्रम्य विश्रब्धनिर्वर्तितदेवतार्चनविधिर्विद्यपकविमर्श
एव परिणाकमधुरैर्विविधरसशालिभिर्लकुचफलैराप्यायितवपुर्दिवसमव
लोकमयन प्रयास्ये यास्यामि वा' इति कृतगमननिश्चयः प्रविश्य भू
अनात्वदर्शन निविडीकृतपरिधानो दृढावनद्धयानविरलकेशकलापः
वृन्तनाम्याशुक कठोरदेहदानुकारिणा करेण हिरणावलीजटाक
अवदनप्रसादय विकटपदपातकम्पितभूगोलं गत्वा विदृग्धपथिव स्पृ
मरन प्र... नवकन्दलम्, अनवरतकर्णतालास्फालितकपोलभित्तिभिः

तस्य चारामस्य रमणीयतानिधानं नानाविधाभिधानतरुसहस्रसंबाधमध्यस्थकारिनिर्भरतया समालमयमिवोपलक्ष्यमाणमतिशीलतया च कन्दमिव हिमाद्रेरुदरमिव क्षीरोदस्य, हृदयमिव हेमन्तस्य, शरीरान्तरमिव शिशिरानिलस्य, तुषारगिरिजन्मभूमिभूतमभ्यन्तरमवततार ।

अवतीर्णश्च तस्मिंस्तापमतापमातपमनातपं तपनमतपनं दिवसमदिवसं ग्रीष्ममभीष्मं कालमकालं तुषारपातमतुषारपातं त्रिभुवनमत्रिभुवनं सर्गमममंस्त । समचिन्तयच्च—

'मन्ये दक्षिणमारुतेन विदितं सेव्यत्वमस्येदृशं
तेनोत्सृज्य च नाभिचन्दनगिरेरुद्दामसैन्यान्यपि ।
याम्याशाविरहोल्लसद्बलवशुना नाथेन धाम्नां समं
संसारे शिशिरात्यये धनपतेराशामुखं सर्पति ॥

धिक्कं जगत्यदृष्टवशाद्विशालगुणसंपद्भिरप्यसुलभाः स्वल्पगुणैरपि सुलभाः प्रसिद्धयो भवन्ति । येनात्र निरन्तरकदलीकलापान्तरितदिङ्मुखे मदमुखरासंख्याशिखिकुलोद्भासिन्यनन्तलतान्तकोटिसंकटैकैकवृक्षविटपे सत्यपि कानने तदेकरम्भाक्रान्तमन्तभ्रान्तसप्तमात्रविचित्रशिखण्डिकतिपयाभिरेव सुमनसा कोटिभिराकीर्णममरोद्यानमावर्ण्यते । किमिदं मत्समीक्षितकारिणा जनस्य जाड्यविजृम्भितम्, उत निरङ्कुशगिरां कवीनामलीकाभिनिवेशः, आहोस्वित्तस्यैव दूरदेशावस्थानसामर्थ्यं सर्वथा स्वर्गभूमिसंसर्गस्यैवायं प्रभावः । प्रथितगुणस्थानस्थितस्यासतोऽपि हि माहात्म्यमाविर्भवति । पद्मिनीदलोत्सङ्गसङ्गी जललवोऽपि मुक्ताफलद्युतिमालम्बते । मृगाङ्कबिम्बचुम्बी कलङ्कोऽप्यलंकारतां धत्ते । सुरगलोचनालोचनलब्धपरभागमञ्जनमपि मण्डनायते ।' इत्यादि सकल्पजालसङ्कुलेन रसाकुलीभूतसकलेन्द्रियवृत्तिना तत्कालमनन्यतामिवापन्नेनान्तरात्मना मदनमयमिव शृङ्गारमयमिव प्रीतिमयमिवानन्दमयमिव विलासमयमिव रम्यतामयमिवोन्मादमयमिव सकलजीवमाकलयन्ननिलोद्धूतैर्भ्रमन्तमप्रचलितैरनिमेषलतया कालनीदारवृष्टिमिव दर्शयद्भिः कुसुमधूलिपटलैर्धवलीकृतविग्रहो वसन्त इव वि-

वि रचयता ग्रीष्मवशविजृम्भिना रजोरोधाय कुङ्कुमजलासारमिव क्षिपता
गनकुट्टिमालंकरणाय जपाकुसुमनिकरानिव प्रकिरता दाहावलोकनस-
ञ्जुक्रोपवनमीतये मिथ्यादवाग्निमिव प्रथयता तरुतलान्धकारतिरस्का-
य तरुणातपमिव वर्षता प्रभाजालेन दिवापि ज्वलितौषधिकलापमिव
अविरतरक्ताशोकमिव कुसुमितपलाशमिव विकसितबन्धूकमिव तं प्रदेशं
र्णमुल्लूष्टापदपटितेन तडित्पाटलत्विषा मरकतकपिशीर्षकप्रभाजटा-
... रविमण्डलममरगिरिवप्राकारेण नवप्राकारेण
रवृतमन्तःप्राकारभित्तिसमन्ततो निर्मितानामतिरम्याकृतीनां स्फाटिका-
मपि संक्रान्ततरुप्रतिमाभिः श्यामायमानकान्तितया मरकतमयानामिव
प्रासादानामामाद्वितपरभागैः शिखरमण्डलीडम्बधारिभिः प्रतिबिम्बैः परि-
क्षिप्तशिखरमप्रतिशिखरसङ्गिनो मृगाङ्कमणिकलस्य ज्योत्स्नापटलपाण्डुना
धुतिमण्डलेन महत्त्वचरितार्थतापादनार्थं धृतेन धवलातपत्रेणेव विस्तारि-
तच्छायमच्छमणिकुट्टिमोच्छलत्प्रभापटलनिर्मग्नमूलतया प्लवमानमिव सुघ-
टितस्फटिकोपलपट्टकल्पितानल्पपीठबन्धा......च्छतयान्तरिक्षस्थितमिव
विभाव्यमानं कृतावलोकनमिवेन्द्रनीलजालकैर्विहिताह्वानमिव पवनचलि-
तोर्ध्वध्वजपताकाञ्चलैः प्रस्तुताभ्युत्थानमिव तुङ्गस्तम्भैरारब्धसंभाषणमिव
गवाक्षमुखनिलीनकलापिकेकारवैः क्वचित्सितभुजङ्गशङ्कमयूरोपरुध्यमान-
बिम्बागतचलद्वीनांशुकपताकं क्वचिद्गृहचञ्चुशुकमुच्यमानदाडिमबीजबुद्धि-
जग्धसूर्यकान्तवान्तकणिकं क्वचित्प्रदीपलोलशलभलङ्घ्यमानोच्छि पुष्प
रागं क्वचिदामिषाशनस्येनहेलाक्रम्यमाणकृत्रिमविहङ्गं क्वचिन्मदनपरायत्त-
मथपारापतपरिक्षिप्यमाणनिजप्रतिबिम्बं क्वचिदम्बुधारो... ... क-
चिद्घातकचुम्ब्यमानमौक्तिकलताप्रालम्बं वैशम्पायनशापकथाप्रक्रममिव
दुर्वर्णशुकनाशमनोरमं जीवमिव, चित्रकर्मर्व्यञ्जनप्रदेशं विदग्धकामिनी-
केलिमन्दिरमिव मणिनागावभासितोदरमुत्तमपुरुषमिव विशालनेत्राहतकपाटं
चक्रवर्तिसैन्यमिवानेकरत्नशालीकृतमत्तवारणपरिकरं वराङ्गनावपुरिव शा-
तकुम्भस्तम्भधृतपीवरोरुतुलं वसन्तचूतद्रुममिव चारुमञ्जरीकमनेकमणिमा-
लालंकृतमपि रत्नचतुष्कराजितं ध्वजाधिष्ठितमपि ...

चित्रोद्गतविमानिन्दुमण्डलं निमानपत्त्रवीमकाशितत्रिभुवनैर्धर्मामरोषतथ स्वर्विमानवादनाभिहर्दरेणुद्राराहूर्नभिरम्लीर्विनाजितपार्थिनिमेषलोचनैस्त्रकृष्णैवनपरैरिव केशिदादपकाशिनर्दिकन्तर्थैः केचिदुल्लाणकुसुमचैः कैश्चित्सवरपरिताज्जिम्पुरंस्करमवतिमि कृत्रिमसुरसमूहैः परिशीलमार्द्रगोशीर्षचन्दनाकरागमाविनीमामोदितमन्दिरोदरामिर्मकरन्दलोलैश्चातिनिष्पन्दनया मधुकरैरिव मूर्तिनैरिव मांपैरिव मधुकरैः सारीहुतैः पारिजातकुसुमसौरभ्यविनामगणपवनकभिमेनुबन्धस्य कल्पानिल्यात्मनो मुक्तिगुरोरववरनस्य निस्तारणबन्धोः परमकारुणिकस्य सर्वतन्त्रमार्गाणामप्रवो निर्निमेषेण केवलज्ञानचक्षुषा साक्षात्कृतसकलभावस्य भुवनत्रयगुरोर्युगादिपार्थिवस्य प्रथमजिनपतेर्ऋषभस्य निर्भूषणाप्यनन्तगुणभूषणमपदर्शितगर्भनिर्मालितेजसा विमहस्तेव केवलालोकेन सर्वेभ्यो विगलता प्रभापूरेण परित परीतां महाममाणां चिन्तामणिमयी नितमपश्यत् ।

अनन्तरं च निरन्तरोद्गतपुलकोमाङ्कुरकदम्बकेन कदम्बकेसरोपहासेन शिरसा विमर्दलोद्गमप्त्तामलशोज्ज्वलाश्रुजलविप्रुषा महार्घमुक्ताफलनिकरोत्क्षिपता चक्षुर्द्वयेनोपलक्ष्यमाणहर्षानन्दधुना मन्थरमुपसृत्य र्वत्र विरचिताञ्जलिमुकुलकरालमालपट्टसटघटितैकशुक्तिसंपुट इव जलदिरगुरुकया भक्त्या प्रणम्य प्रणतसुरमुकुटकोटिचुम्बितचरणपरागमपरागं प्रचुम्बितनान्तगयगनन्तरायं त्रिभुवनभवनदीपमभवनदीपं संसारजीर्णारण्यपारिजातमपारिजातं सकलभव्यलोकनयनाभिनन्दनं नाभिनन्दनमन्दरगह्वरया नवोद्भातलसत्सत्वपोदनारम्भे मुरया मासाद्भित्तिप्रतिनादेन सकलमपि गुणकलापमेकरूपेणाभिधातुमशक्यमाकलय्य कृतानरूपदेवातिगम्भीरया भारत्या सारयन्निव समवसरणदुन्दुभिध्वनेरिति स्तुतिं प्रस्तुतवान्—

'शुष्कशिखरिणि कल्पशाखीव, निधिरधनग्राम इव, कमलखण्ड इव वे, घर्मभवभीमारण्य इह वीक्षितोऽसि। मुनिनाथ, कथमपि दृष्टे भवति नयदृष्टा समभवत् जन्म। जिन, सफलमभून्मम अकृतपुण्यमपि गृह-

तिजनं प्रति लघुमात्मानमवैमि न संप्रति' [illegible]
राभिरुदारपदवृत्तशालिनीभिरन्वर्थगुणग्रथनहृदयंगमाभिः [illegible]
गरीयसीभिः स्तुतिभिरावर्जितप्राज्यपुण्यभारः [illegible]
लघुमपि संभावितगौरवमवाप्तनिःशेषतीर्थाभिषेकमिव
मिव [illegible]
मिवं पावनं च सुखिनं च सुकृतिनं च कृतकृत्यं चात्मानं
चिरावस्थानविस्मृतगतिक्रमामिव कपोललावण्यपङ्कलग्नामिव [illegible]
तनिमेषखेदनिःसहायमिव लब्धलोकोत्तरास्पदपरित्यागकातरामिव [illegible]
मुखचन्द्रात्कथंचिदनुरागनिश्चलां दृष्टिमाकृष्य [illegible]
[illegible]
मानवदनेन्दुकान्तिरतिसुन्दरीयमिन्दुमणिशालभञ्जि[illegible]
पट्टसंघटनशबलाखण्डलचापखण्डनिर्मितेवेयमाभाति [illegible]
ज्ज्वलमुक्तावलीकलापम[illegible]
सितं दुकूलवितानमिति प्रशस्तानेकवस्तुदर्शनरसाक्षिप्तदृष्टिरासि
करालकरतलैरमलमाणिक्यस्तम्भपातिभिः [illegible]
तया संपत्तिपरिवार इव सुचिरमितस्ततः प्रासादकुक्षिषु विहृत्य
चिभाग्भागभाजि बद्धगुञ्जभञ्जनावतारचारौ चारणाभिलिखितसुभा
विभूषितद्वारशिरसि धूर्तरसिकसुरकुमारकोत्कीर्णविविधफलकाङ्कि
भुजङ्गकामिनीजघनपुलिनस्पर्शक्षालितोत्सङ्गे(?) विनिर्यद्दशितागुरुधूमव
भ्रान्तिदायिना मरीचिचक्रवालेन धूम्रीकृताहिमांशुमहिसि(?)महीयसि
हानीलवातायने संभ्रमोत्पतितदुर्लक्षपारापतमिथुनपक्षरवचकितचक्षुः
स्मितमुपाविशत् ।

मत्तवारणोत्सङ्गसमर्पिताङ्गभारश्च तस्य वातायनस्य पाश्चात्यभित्ति
भेविन्यस्ते स्त्यानचन्द्रिकापटलत्विषि स्फाटिकशिलापट्टे निकुट्टितामा
स्पष्टवर्णतया तद्भिन्नोत्कीर्णामिव मरकतद्युतिपूरितनिखिलरेखारन्ध्रमांसलता
रत्यच्छतयाश्रयस्य निरालम्बाभिरिवाम्बरतलोत्कीर्णाभिरिव समतया माजः
तया च मषाकृष्टाभिरिव सरस्वतीकण्ठमणिकण्ठिकारिणीभिर्वर्णपङ्क्तिभिरुद्भा

नीं प्रशस्तिमैक्षत् । तत्क्षणमात्रमर्पितेक्षणश्च तस्यामानन्दनिर्भरेण चेतसा न्तां विवेश । किं तदस्ति नाम रमणीयमद्भुतं वा जगति यन्न दर्शयतीन्द्रजालिक इव मायाप्रगल्भः शुभकर्मणामासादितोदयः परिणामो येन यानि तान्यप्यनाकर्णनीयानि स्वप्नेऽप्यनुपलभ्यानि मनसाप्यसंकल्पनीयानि बहुतरैरप्यननुभवनीयानि जन्मान्तरैरप्यनवलोकनीयानि मर्त्यलोके तान्येकस्मिन्नहनि मुहूर्तोभ्यन्तरे सहसैवाद्य मे दृष्टिपथमुपागतानि । प्रथमं तावदिदमनन्तसत्त्वसंघातघोरे संसार इवातिदूरपारेऽस्मिन्महाकान्तारे सारभूतं मैतत्त्वमिवानेकमङ्गगम्भीरं सरो दृष्टम् । अथ तदवगाहनकर्मनिर्मलीभूतात्मना त्रिविष्टपमिव त्रिदशोपभोगयोग्यगुल्मिदकल्पद्रुममालामनोहरमुद्यानमिदं क्रमेण चापवर्गस्थानमिव वर्णनापथोत्तीर्णमाहात्म्यस्वरूपमेतज्जिनायतनम् । अतः परं किमन्यदवलोकनीयम् ।

संप्रति हि दीयते दर्शनीयकथानां मुद्रा, क्रियते तेजस्विवार्तानां निवृत्तिः, दीयते आश्चर्यदर्शनस्योदकाञ्जलिः, विधीयते लोचनयोरुभययापि पट्टबन्धः, कथं नु नामास्य प्राणिन इव कालवशेन कर्मपरिणतिविशेषा, ज्ञायन्ते ज्ञायमाना अपि केन प्रकारेण, वर्ण्यन्ते वर्ण्यमाना अपि कया युक्त्या परस्य प्रतीतिविषयमारोप्यन्ते । वञ्चिताः खलु दिवौकसोऽपि ये परित्यक्तसुरलोकवासतयः सततमिह न वसन्ति । किमन्यजन्मान्तरे कृतमवदातमेभि पारापतप्रभृतिभिः पत्ररथै कर्म येन तिर्यक्त्वेऽप्युपनतोऽयमायतनच्छद्मना विमानवासः । न जाने केन सुकृतकर्मणा निर्मापितमिदम्, केन वा निर्मितम्, कुतो वा रत्नशिलागर्भिरेनावानेप [illegible] । न तावदतिसमृद्धोऽपि मर्त्यधर्मा [illegible]धनानि कारयितुमिदमीश्वर [illegible] । न विश्वकर्माणम[illegible] [illegible] पूर्णम [illegible] [illegible]तमपरस्य शिल्पिन समाख्येन । न च [illegible] [illegible] [illegible]नामुत्पत्ति श्रूयते । [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] येनैतदायतनमुत्पादित [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]र्तिर्या चास्य वृत्तान्तस्य [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]विकल्पियविनिरिक्त [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] शक्यते उद्धर्तुम् । [illegible]

चक्षुषा निरीक्ष्य सुचिरमीषत्कृतस्मितः समरकेतुरुवाच—
वेक, गाढं दृढस्मृतिर्भवान्। दृष्टमात्रा अपि प्रत्यभिज्ञाता वयम्
शीलाः सकाममित्येतावतो दिवसानस्माकं त्वयि बुद्धिरासीत्,
मयोध्यायामुपवनाध्यासितः 'कुमारहरिवाहनस्याग्रतः
मिष्यामि' इत्यभिधाय प्रस्थितेन तत्सुवेलप्रस्थगोचरं स्व
चिरेणापि न कृता प्रतिनिवृत्तिः, न च स्वकुशलदानमात्रेण
नश्चिरनिर्वृतिः। केवलमगाधशोकजलनिधौ निक्षिप्ताः। किं तस्
व्यसनमापतितं येन नायातः, इति भवन्तमुद्दिश्य तत्तदनि
शङ्कमानानामनुदिवसमस्माकमतिगताश्चत्वारोऽपि ते वर्षक
मासाः। कथय। किं तदाकारणमनागमनस्य। किं सत्यमेव वि
अवश्यकरणीयेन वा केनापि महता कार्यान्तरेणान्तरैवोपक्षि
ध्वश्रमादिदोषोत्थापितेन प्रकृतिसुकुमारायास्तनोरपाटवेन
बन्धः। किं चास्मदन्तिकादुच्चलितेन भवता तस्मिन्नेव दिवसे
सुवेलाद्रिः। आवेदितस्तत्रभवतो विचित्रवीर्यस्य चित्रले
उपासिता द्रविडराजमहिषी गन्धर्वदत्ता। प्रापितः स तदुदित
लेखः। कृतावस्थितिः काञ्च्यां कंचित्कालमासादितः कोऽ
या रामपुत्र्यास्तिलकमञ्जर्याः पाणिग्रहणसमुचितो राजपुत्रः।
सहायश्चित्रमायः। तथा च किंनामधेयोऽयममरगिरिणाप्यनघ
कश्रीग्रहार्यः। केन मानिनमिदं मानसेनाप्यखण्डितख्यातिमद
मर्गविहङ्गवाचालितोपकण्ठकच्छमच्छस्वादुविपुलोदकं पद्मसरः।
निव कीर्तिरिव गुरुविमानकल्पः कल्पपादपप्रायतरुणा परिगतः
सार्वर्तुकेन दिव्यारामेण पद्मरागशिलामयः प्रासादः। कथाम्
चरणमर्जनहृष्टदेवस्य कायाधिरूढशोभासंपदः शिखरभूमिका
भटस्य, येन सार्धमपुनेव कृत्वा संलापमुत्कुलमोचनः किमपि
भवान्' इत्यादिपृष्टः सविस्मयं सिंहलेन्द्रसूनुना गन्धर्वकः स्मित
वचन मन्थर इव वदिरवोचत्—'आर्य, किं ब्रवीमि। बुद्धिरपि
वस्तुमत्, विरचनं न प्रवर्तयति वाचम्, वाणी न संगृह्यते

मनदनिःशेषकल्मषः आगतागमनः स्वयमेवानाख्याविधाकार एवाय दृष्टः । विमुखरं प्रयच्छामि । विस्मयभागी च विधिना कृतः । किं तदानीमनागमनकारणमात्मनः कथयामि । अनुपजातमतिमात्सर्यनिर्देशेन दुष्कितुषमप्युच्यमानं कीदृशं किं पुनरसंभाव्यमानतया शिशुजनस्यापि हास्यरसवृद्धिहेतुरीदृशं यच्च चिरदर्शनिभासमानिदीर्घकालमनुभूतमात्मनापि कथने न श्रद्धातुम् । तद्विचारचतुरबुद्धेः कथ्यमानं महाभागस्य कथमिव मनोविषयमवतरिष्यति । तथा हि — दिव्यैरप्यनवयवशरीरकारं जननमापन्नोऽस्मीति प्रत्यक्षविरुद्धम्, स्वकार्यसाधनपराधीनतैव विप्रहेतुरित्यप्रातीतिकम्, जीवस्येव पञ्चत्वमापन्नस्य पुनर्भवप्रलापः, शरीरमपि तदेवाशिश्रित प्रत्यभिज्ञानानुपपत्तिः । एवं च सर्वतो निरवकाशवाक्प्रवृत्तिः, किमनागमनकारणं कथयामि । सर्वथा तिष्ठत्वेषा कथा । दृष्टिषु वा बहुमता मे(!) । प्रतिष्ठस्य कतिचित्सदानि । पश्याम्येव संनिहितमवरविषयमचिरानुभूतभुवनत्रयाद्भुतमहाराज्याभिषेकमङ्गलमासादितमहार्हविद्याधरचक्रवर्तिपदमुन्मयूखमाणिक्यखण्डखचितकाञ्चनकिरीटभास्वरशिरोभिः खेचरेश्वरैः प्रणम्यमानपादपङ्कजं सहस्राक्षमिव साक्षादवनिमवतीर्णं भ्रातरमात्मीयम् । अनुभवाभिमानसलिलसेकसंवर्धितस्य दुःसहानेकमार्गदुःखोपनिपातदुर्वातविद्रवैरप्यमन्दितप्रसरस्य निरत्ययप्रत्ययप्रदर्शितयशःकुसुमसंपदो निजव्यवसायकल्पपादपस्य स्वादु फलम् । अतिचिरकालमनुभूतकष्टां गुरुः कृतार्था नयनवृष्टिमप्रतर्कितामृतवृष्टिकल्पेन । कोटिमधिरोहतु परामस्यापि भवद्रात्यकमलावलोकनेन परमाभ्युदयालाभसंभवः प्रमोदः । पश्चादसिन्लोकोत्पादिताश्चर्यप्ररूढरोमान्तमपरमप्ययोध्यानिर्गमात्प्रभृति यथावृत्तं तदपि सर्वं क्रमेण ज्ञातमसि । देवोऽपि हरिवाहनश्चण्डगह्वरनाम्नि वैताढ्यशिखरे खेचरैर्विहितमनुभूय राज्याभिषेकमायातो नातिबहुपरिच्छदः सांप्रतमस्यैव दिव्यकाननस्यानेकफलकुसुमसमृद्धपादपोत्तरमुत्तरं भूभागमध्यास्ते ।' इत्यावेदितं समरकेतुरकन्दलयोः चीर्णनिखिलदुःखभारं प्रशान्तनिःशेषपदद्वयान्तकतया क्षीरसागरोदर इव क्षिप्तममृतनिर्झरैरिव प्लावितं हरशिरश्चन्द्राङ्केनेवाङ्कमारोपितमुद्दण्डानन्दनिर्भरमात्मानमनिदृशविकासितेक्षणो मत्तवारणकादुदतिष्ठत ।

निर्गत्य च मठात्प्रत्यच्चुसं प्रचलितः क्रमेण तेषां
देवायतनपर्यन्तवर्तिनां स्फाटिकप्रासादानामन्तःप्रतिष्ठिताः
निर्मिताः प्रसृतबहलोद्द्योतबद्धपरिवेषमण्डलतया
र्तनीरिव विराजमानाः,
ततिसगत्या परितलिनकालमेघपटलान्तरितविग्रहं ग्रहग्राममप्य
ीः, काश्चिच्चन्द्रिकान्तनिर्वृताः
ीरोदसलिलक्षाल्यमानमेरुपृष्ठं जन्माभिषेकलीलामिव दर्शयन्
मरकतप्रभाप्रवाहहरितायमानकान्तिनिर्भरतया सेवालितलावण
तानि दधतीः, काश्चिदिन्द्रनीलप्रकृतीरुपान्तज्वलन्मणिप्रदीपप्र
म्बितावयवतया निश्चलोल्काकलापदन्तुरमुत्पातान्तरिक्षमिवाक्षि
पान्तरनिरीक्षणप्रवर्धमानाक्षेपतया मन्दीभूतहरिवाहनदिदृक्षारस
नन्दबाष्पवृष्टिर्ललाटघटिताञ्जलिपुटो गौरवाकृष्टेनेव सुदूरमवनम
हुरुत्तमाङ्गेन वन्दमानो जिनानामजितादीनामप्रतिमशोभाः प्र
क्षिणीकृतमूलायतनस्तत्कालम् 'इत इतो गम्यताम्' इत्यभिधाय
स्कन्धदेशारोपितकृपाणयष्टिना गन्धर्वकेणोपदिश्यमानसरणिरुत्त
रप्रतोलिकया निर्जगाम ।

गत्वा च किंचिदन्तरमुत्तरदिग्विभागेनोद्यानस्य दूरादेव र
नजन्मनातिमुखरेण खरखलीनखणखणारवेणानुमीयमानमाननर
रफेनपिण्डस्तबकतारकितभूतलमालोलकर्णचामरशिखाहतिविषमी
क्षणं पर्याणबद्धपर्यन्तोद्धूतदरावचुम्बयानफेनराजिच्युच्यमानदु
दमितस्तनः शब्दानुसारसंभ्रमवलमानस्तब्धकर्णशुक्तियुगलमनव
प्रवस्तुनायासितवल्गावलग्नप्रेष्यपुरुषपरुषहुंकारपुनरुक्तक्षोभमभिर्मोस
ष्मापूरितवनान्तरालमस्तवलमतुलमश्ववृन्दमद्राक्षीत् ।

दृष्ट्वा च विस्मितमानसः 'सरस्तीराभिमुखकल्पतामन्दिरोदरप्रसु
प्तावगमे मया श्रुतो यः श्रुतिपथोन्माथी हृषाध्वनिः स नूनम
रोम्यसंचारिणा प्रथममिदमुद्यानमवतरता ग्रहकन्युकेन कृतः' इति
यत एवास्य मकरकेतुमेन्याप्रकाशितपापमदसनिर्घोषमासक्तो गृहा

गाहनप्रहर्षप्रनृताया रसनाकलापरव इवोद्यानश्रियो दर्शनार्थगृहीतदर्भगर्भस्थलीस्थितप्रोथपुटान्युत्कोटिविषाणच्छलेन शूलप्रोतानीवातिनिश्चलानि मुखान्युद्वहमानैरामीलितदृष्टिभिः कृष्णसारैः श्रूयमाण इतस्ततस्तारकितभूतलमानन्दाश्रुबिन्दुविसरमिव कुसुमप्रकरमनवरतमुत्सृजद्भिः विरहकविटपैः गृह्यमाणपञ्चमस्वरप्रवृत्तिरामन्द्रास्फालितमृदङ्गनादोत्कण्ठितानां च शितिकण्ठवयसामुदश्चितकण्ठकन्दलीदीर्घेण क्रियमाणषड्जस्वरानुवाद इव कूजितेन रतिरसतरङ्गिणीपूरायमाणस्तरुगहनान्तरितमूर्तेर्गायकजनस्य प्रवत्तेषुवीणाविलापसंवलनतारो गीतझात्कारः कर्णमूलमविशत्।

तेन च मनुष्यलोकदुःश्रवेण श्रवणेन्द्रियाह्लादिना सुहृदवस्थानलीलापिशुनेन श्रवणविषयमुपसेदुषा दिव्यगीतशब्देनोत्सार्यगाम्भीर्यमुद्गताश्रुबिन्दुक्लिन्नलोचनोदरेण कठोरपुलकपक्ष्मलितकपोलभित्तिना सितज्योत्स्नाविशदेन वदनशशिना व्यक्तीकृतं हर्षवैकृतं नियन्तुमितस्ततो दृष्टिपातैः कृतालीकचित्तव्याक्षिप्तिरभ्यर्णेष्टसमागमप्रीतिरसविसंस्थुलैरखिलाङ्गैः परवानिवानेकसहस्रसंख्यानामेकनीलवर्णमिव विश्वं दर्शयितुमुत्थितानां पृथक् पृथक् वीथीक्रमनिर्मितानामपि परस्परसंपर्किणातिमांसलेन हसितनीलीरसनीलिम्ना प्रभाप्लवेन निर्विभागानामिव विभाव्यमानाना भुवनविजयप्रवृत्तमकरध्वजगजानीककदलिकासंदोहसंदेहदायिनां कदलीगृहाणामन्तरेण लोकान्तरमतिक्रम्याह्रिपच्छायाकलापमिव पल्लवितमधकान्तिहरितं हरिद्वधरपलाकानिकुरम्बमिव प्रतिबिम्बितमम्बरमन्दाकिनीजम्बालकूटमिव वीचिविघट्टनभ्रष्टमभसमयध्वान्तसघातमिव नभसः शर्वर्या सह विरतविरहविनोदनाय गतमनिलसङ्गतरलाभिरुष्णसमयमवजित्यावर्जिताभिर्वैजयन्तीवितनिभिरिव मन्तर्पातितपनपादच्छेदनवाञ्छया व्यापारिताभिः परश्वधपरम्पराभिरिव पत्रराजिभिरव्यज्यमानविवराभिर्विराजितमविरतारम्भवारिच्छटासेकर्किकरपुरुषमध्यपतितेन शतपत्रकोशरजःकषायमुदकशीकरनिकरमादाय पुनरुक्तमापतता पर्यन्तसरसीसमीरणेन कौतुकादिव चतुर्दिशमुपसिच्यमानमुपरचितसिन्दूरकुट्टिमकमनीयाभ्यन्तरमन्तःप्ररूढस्य किंचिदारूढप्रौढेरुद्रादसौकुमार्यावलीढमुद्दढमूलस्य मूलभागकल्पितेनान-

ल्पीयसा कार्तस्वरशिलापीठबन्धेन महार्हसिंहासनेनेव
नस्पत्याधिपत्यस्य प्रवालभङ्गमुग्धस्निग्धपल्लवालंकृतस्य
पत्रनिवहनिवारितदिनेशदीधितिप्रवेशविशदच्छायस्य वि
रपहायोपवनपादपानुपसर्पन्तीभिर्मदान्धमधुपधोरणीभिरहमहमिकयेव
प्यमानमञ्जरीजालकस्य मुनिजनमनःस्खलितमार्गणप्रसरामर्षितेन
धनुष्पासक्तसायकीकृतकुसुमस्य दक्षिणश्रवसि
स्मरप्रणयिन्या शतशोऽवतंसिताग्रं किसलयस्य
लेन मलयमरुता सततमापीतपरिमलस्य
महतः पारिजातकतरोर्निरन्तराभिरविरलस्तबकतारखर्वितशिखाभिः
खाततिभिः समन्ततः स्थगितमुभयतः कृतोर्ध्वोपस्थानैः
भिभिः शरन्नभःसन्निभासितपत्रप्रभाश्यामायमानशरीरकान्तिभिः
द्रुमैरिवापरैरुपरचितपङ्क्तिभिः पुरुषैः पुरोदर्शितदीर्घरथ्यामुखमजिरकुट्टिमो
पविष्टनिभृतभूपाललोकमेकदेशारब्धमधुरगानगायकपेटकोपघुष्टमुद्घुष्टजय-
शब्दवन्दिवृन्दाध्यासितसविधभूभागमागृहीतकनकदण्डप्रतीहारमण्डला-
धिष्ठितद्वारदेशमभिरामदर्शनमारामलक्ष्म्याः साक्षादिव चतुःशालमति
शालमेकमकठोरहारीतहरितप्रभं रम्भागृहमपश्यत्।

तस्य च मध्यभागे कृतावस्थानममलांशुकच्छादिते
चरणारविन्दरुचिसंतान इव स्त्यानतां गते पृथुनि कुरुविन्दमणिशिलात
निषण्णमच्छशिशिरेण शैलेन्द्रमिव हिमद्रवेण चन्द्रातपरुचा दिव्यचन्दने
नापादमनुलिप्तमतिविमलघनसूत्रेण संख्यानशास्त्रेणेव नववृशालंकृते
श्वेतचीनवस्त्रद्वयेन संवीतमखिलदेहाभरणमणिसंक्रान्ताभिरासन्नचामरग्रा
हिणीप्रतिमाभिर्विद्यादेवताभिरिव सद्यःसाधिताभिः सर्वतोऽधिष्ठितशरीर
मानाभिलम्बमभिनवं मौक्तिकप्रालम्बमप्राप्यशुष्कमभिषेकवारिकणकलाप-
मिव हेमाचलशिलाविशालेन वक्षसा धारयन्तं निसर्गनिर्मलालोकाभ्याम-
भिनवं नयमार्गमुपदेष्टुममरगुरुभार्गवाभ्यामिवोपगताभ्यामिन्दुमणिकुण्डला-
भ्यामाश्रितोभयश्रवणमलिकतटसङ्गिना वितततमास्तरेण कनकपट्टबन्धेन
वलयितभ्रुयुगं मणिमुकुटमरिकुलविनाशार्थमुद्धृतं तपनमण्डलमिव सप-

रैवेषमुचमाह्नच्छविमुद्वहन्तमितस्ततः महिततरलतारकाभिर्दिग्भिरिवास-
न्नताभिश्चतसृभिर्वारवनिताभिरुद्धूयमानचामरमुदारनेपथ्यसहचरीवृन्दपरि-
तया विधूयमानेन कान्त्या विलासिनीसंहत्या च विरलमविरलमु-
ज्ज्वलहेमदण्डेन वालव्यजनकमलेन वीज्यमानया सखीजनोत्सङ्गनिहि-
तनिःमहार्घदेहयोद्धृतैकैकमणिवलयमात्रालंकारया ताम्बूलविरहोत्कलित-
नुरबिम्बाधररागया शारद्विव चन्दनाङ्गरागपाण्डुरपयोधरया राजहंसि-
न्येव सरसमृणालिकाहारभूषितशरीरया तत्कालमेव सलिलादुद्धृतैः कम-
कुमुदकुवलयमृणालैः कल्पितोपधानमब्जिनीपत्रसंस्तरमधिशयानया जग-
दतिशायिरूपलावण्यया नवीनवयसा नरेन्द्रकन्यया सनाथीकृतपार्श्वम-
ैरपि कृतोर्ध्वावस्थानैरनुजीविभिरिव परिवृतं कदलीभिरप्यनिलदोला-
नितदलाभिश्चामरग्राहिणीभिरिव वीज्यमानं धरण्याप्युपरिभूतसरलकाण्ड-
रूपादपया गृहीतातपत्रयेवोत्सङ्गितमहापि तरुशाखान्तरप्रवेशितप्रांशुविव-
रेण प्रतिपन्नकनकवेत्रेणेव प्रकटितानुभावं हरिवाहनमद्राक्षीत् ।

अथोपसृत्य पुरतः सत्वरेण स्खलत्पदप्रसरया गिरा गत्या च सूचितहृदय-
हर्षप्रकर्षेण 'देव, दिष्ट्या वर्धसे । परागतो युवराजः समरकेतुः' इत्यावेदिते
गन्धर्वकेण संभ्रान्तचेताः सहसैव हरिवाहनः परित्यज्यमानतया राजक-
न्यया सह प्रवृत्तां कथां 'कथय कथय, क वर्तते क वर्तते' इति सगद्गदं
गदन्नासनादुत्तस्थौ । द्वारदेशावस्थापितेक्षणश्च दृष्टवानीषदवनतदृष्टिपात-
मापतन्तमभिमुखे दुःखविधृतकण्ठदेशागतोद्गाढबाष्पवेगमकृत्रिमानुरागेण
सुहृदा प्रथममेव प्रणयिनीकृतया विद्याधरविषयभूमेर्महादेवीपदाभिषेक-
मिव कर्तुं तुषारनिष्पन्दशिशिरैरानन्दाश्रुवारिभिराकर्णमायते नयनपात्रे
पूरयन्तमविरलकराङ्गुलीगलत्तनमयूखजालजलधारेण रोमाञ्चजालकमुचा
मन्दं मन्दं दोलायमानेन प्रांशुना भुजादण्डद्वयेन सद्य एव मद्दीर्णोदर
सुदर्शनप्रतिज्ञापगाया पारमाश्रयन्तमिव रूपमाद्यमतिशयकर्षेण
तानातपस्पर्शेनातिमात्रकर्शितमपि अलनिर्भिन्नपरित्यक्तमहलावण्यदर्भ-
नवस्त्रापनाननद्धविकटोर्ध्वजूटमर्धमग्नमामत्सूत्रमबलकलमनिर्वलितुर्कि-
तेन नवतरुपुष्परेणुना धूसरितमकलावबद्धनेकदुर्लभानमानुष्यकर्षेण

धृष्टतामिव लब्धुमारब्धोद्यममाधारमिव धैर्यस्य, हृदयमिव स्वतत्त्वमिव सत्त्वस्य, परिपाकमिव पौरुषस्य, ... दृष्टान्तमिव कष्टसहानाम्, सुदुस्तरव्यसनसागरविलङ्घनैकसेतुं ... मालोकितमात्र एव तत्र गलितनिःशेषहृदयातङ्कभारः सहसैवाभ्यधिक देशमिव दृष्टसकलज्ञातिलोकमिवानेकसहायशतपरिवृतमिव ... [illegible] हलेश्वरसूनुमभिसरभसमधावितस्य चक्षुषः ... जलपटलमिव परिमार्ष्टुमनवरतमुत्थिता पुलकजालकेन ... महर्षोदयः किसलयाग्रहस्तपर्यस्तदशमुद्रिकाशकुसुमप्रकटितसिताभिः पात्रसंभावनयेव ... रागेण सत्वरमुत्तरीयसि चलाञ्चलं कदलीगृहाभ्यन्तर एव द्वित्राणि भिमुखमगच्छत्। उपसृतं च तं क्षितिचुम्बिना शिरसा ... सरभसमप्रसारितबाहुयुगलः प्रवेशयन्निव हृदयमेकतां नयन्निव शरीरेण निर्दयाश्लेषनिःपिष्टवक्षस्स्थलपुलकजालमालिलिङ्ग। शिथिलितपरिष्वङ्गं च भूयः प्रणम्य भूमावुपविशन्तमाकृष्य निजविष्टरैकदेशे न्यवेशयत्। परिष्वज्य च पुनः पुनः प्रीतचेताः पप्रच्छ कुशलम्। स्थित्वा च तन्मुखासक्तदृष्टिरनतिदीर्घकालमीषद्वलितवदनः सितोद्भेदविशदमक्षिपत्तस्यां क्षितिपदुहितरि चक्षुः। अवदच्च—'देवि, सोऽयमखिलसिंहलद्वीपमर्तुर्महाराजचन्द्रकेतोरात्मजन्मा स्वयंवृतो वरस्त्वदीयायाः स्वसु(सु)र्मलयसुन्दर्याः सकलवीरवर्गाग्रेसरो युवराजसमरकेतुर्यत्स्नेहमोहितेन मया मनोरथानामप्यपथभूतमप्रार्थिताभिमुखेन भगवता दैवेन कथमपि करुणया संपादितमेकपद एव परिहृतं त्वदीयमुखपङ्कजावलोकनसुखमङ्गीकृतः कालमियन्तमेतावानयं क्लेशः' इत्युक्तवति हरिवाहने तां कृतस्मितामुपाय समरकेतुः सादरं प्रणनाम। प्रणतोपविष्टं च तमसौ प्रकटितसंभ्रमारम्भविकसितपुटेन निश्चलपक्ष्मणा निस्तरङ्गतारकेण चक्षुषा पिबन्तीवालपन्तीवाह्वयन्तीव सविधि समुपवेशयन्तीव सप्रेमबहुमानमपश्यत्। अत्रान्तरे कनकवेत्रहस्ता प्रविश्य प्रतीहारी ससंभ्रममवनिपतितजान्वका तां व्यजिज्ञपत्—'भर्तृदारिके,

ज्यां पत्रलेखया त्वज्जीवितपरित्यागव्यवसायवार्तामाकर्ण्य लोकादधि-
मुत्पन्नहृदयोत्कम्पया विसृष्टः कञ्चुकी द्वारि तिष्ठति' इति मुखनिहितनि-
ल्लोचना च विलम्ब्य क्षणमलब्धोत्तरा सत्वरमेव निश्चक्राम।
निर्गतायां च तस्यामतिक्रान्ते कियत्यपि कालक्षणे गीतविधिविचक्षणः
ऽपि मध्यंदिनावसरया पाटावसाने समासन्नदीर्घिकातीरवर्ती वारंवार-
र्वर्तितपदामार्यामिमामुच्चैरगायत्—

'तव राजहंस हंसीदर्शनमुदितस्य विस्मृतो नूनम्।
सरसिजवनप्रवेशः समयेऽपि विलम्बसे तेन॥'

श्रुत्वा च सुचिरमेतामवगतार्थो विहस्य हरिवाहनस्तां महाराजकन्या-
वादीत्—'देवि, दैवज्ञवेदितस्य विद्याधरराजराजधानीपुरमवेशलग्नस
यामिल्लनशङ्किभिः शाक्यबुद्धिपुरःसरैः प्रवर्तितो बुद्धिसचिवैः विराध-
मा नरेन्द्रनर्मसचिव एष हंसमिषेण मामितो गमनाय त्वरयति। तदादि-
। गच्छाम्यहम्। त्वमपि गत्वा देवीमवलोकय' इत्यभिदधानः सहसैव माग-
यध्वनिकलकलेनोदतिष्ठत्। द्वारसंगलितसत्वराङ्गरक्षकरतलमचलदुत्सा-
ङ्गमण्डलीपरिगतश्च विकचनीलोत्पलवनमध्यचारी राजहंस इव गत्वा
वेभमं ससंभ्रमाधोरणढौकितां कुम्भपीठपातिताङ्कुशकोटिपदनोपविष्टाम-
रतनिपुराकोशकर्शितोत्थानयत्नां यामगजवशामपतोऽधिरूढेन समरके-
ना समर्पितपाणिरध्यरोहत्। अथोष्णीषपट्टकृतशिरोवेष्टना दृढाकृष्टकञ्चुक-
ाधिकक्रशोदरश्रियः स्कन्धविन्यस्तवल्गाविद्धसाग्रबाममहस्तास्तदितरकरा-
म्बमानलम्बाजिनयष्टयः पादकटकप्रविष्टकाङ्घिपल्लवावष्टम्भेन परिवर्धितै-
फटकाकान्तिनिश्चलीकृतपर्याणैरुपस्थापितान्पुरः पार्थिवा यथाध-
ानारुरुहुः।
तैश्च तरलायमानतारहारच्छटाछोटितवक्षस्थलैरान्दोलितश्रवणोत्पलगल-
ागपांशुलकपोलपालिभिरालोलमौलिशेखरस्खलनखटीकृतालिजालैः सदे-
ज्झामिभिः सह विघटमानसंघट्टमानच्छत्रघोरागत्यागत्य परिचार्य-
ः पर्याणपृष्ठाधिरूढप्रौढपुरुषोत्तम्भितया जृम्भोत्तानकुम्भिकाकुसुमसम-
ा श्वेतातपत्रिकया निवार्यमाणातपत्लापनिर्वापणमह्यीर्णदीकरनिकरको-

क्रवर्तिसैन्यसंनिवेशैः प्रदेशैरुपशोभितां सर्वतश्च [illegible]
सर्ववर्णान्तःपातिभिः सर्वारम्भविरतैः [illegible]
सिद्धिनिमित्तमङ्गीकृतारण्यवासैश्चिरागतैश्चाभिरप्रविष्टैश्च [illegible]
भिश्च गिरिगुहाध्यासिभिश्च गह्वरोपगह्वरविहारिभिश्च [illegible]
सदनीकृतलताजालैश्च परित्यक्ताभ्यवहारैश्च फलमूलप्रायाहारैश्च
साधनविधानसंलग्नैश्चाकण्ठमुदकमग्नैश्च प्रारब्धधूमपानाधोमुखैश्च [illegible]
र्यनिरीक्षणोर्ध्वीक्षणैश्च जंजपूकैश्च वाचंयमैश्च [illegible]
दवातातपोपहतवारिभिर्विधृताजिनजटाकलापैस्तापसाकल्पं कलयद्भिः
श्चिदुद्दण्डकोदण्डपाणिभिः प्राणिविशसनोपरतैरन्तिकस्थप्रेयसीभिः
ग्रसुखपराङ्मुखैः पत्रशयरपरिवर्हं [illegible]
धयद्भिश्च नानाविधाविद्याधरैरध्यासितां स्फटिकराजपट्टप्रायोपल
यभूतलां नीवारप्रायतृणोलुपां कस्तूरिकामृगप्रायश्वापदां [illegible]
याण्डजां किंपुरुषप्रायवनचरां चन्द्रकान्तनिष्यन्दप्रायनिर्झरां गल्वर्क[illegible]
पावकप्रायदावानलां वनदेवतानिःश्वसितपवनप्रायमारुतामेकशृङ्गवेताल[illegible]
तान्तरालाटवीं वीक्षमाणः क्षणेनैव दक्षिणोत्तरश्रेणितिलकभूतं पुरुहूतनग
रीरूपविभ्रममुद्भ्रमणिशिलाशालशिखरोल्लिखितगगनोदरं गगनवल्लभनग
राममसाद।

प्रतिमदनमुत्तम्भितविविधवसनध्वजेन गन्धजलसिक्तनिजनिजप्रतोलि
सर्वतो विप्रकीर्णपुष्पप्रकरेण निर्यत्नमाधिताखिलप्रधानविधः परिगतः सद
गनमध्यवर्तैः खेचराधिपतिभिरधैर्योपगतसमागमेन प्रेमसा सहजरू
यौवनेन सुहृदा स्वदेशागतेन सार्धमचिरानुभूतराज्याभिषेकोत्सवनिर्भर
प्रभुरस्मत्समागच्छतीत्याकर्ण्याकर्ण्य समुपजातकुतूहलेन सहेलमारब्ध हर्म्य
शिखरगतेन नगरजनेन प्राथमिकोपमर्दितवरसपरेण दृश्यमानः पौरनरनारी
जनेन यत्रास्य राजमन्दिरम्।

तत्र च [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]

ङ्गविलेपनालंकारं विविधमुपदर्शितादरः प्रस्थाप्य दर्शनागतं प्रधाननगरलोकमनुगम्यमानः परिजनेन भोजनभवनमगच्छत् ।

गत्वा च खेचरीवृन्दसंपादितमज्जनेन नियमिनानर्घ्यवाससा प्रतिपन्नपौण्ड्रीन(ण)दिव्याङ्गरागेण महार्हरत्नालंकारधारिणा विधूतमल्लिकमाल्यशेखरेण निजासनान्तिकोपविष्टेन समरकेतुनान्यैश्च यथानिबद्धस्थानविनिविष्टैर्विद्याधरकुमारैः परिवृतो निर्वर्तयांचकाराहारकर्म ।

क्रमातिवाहितदिनश्चोत्थाय भुक्त्यास्थानमण्डपाङ्के यथाक्रियमाणमावश्यकविधिं सांध्यम् । अध्यासितमासादशिखरश्च मुख्यैः खेचराधिपतिभिः सह स्थित्वा विचित्रकथाविनोदेन सुचिरमुचिते शयनसमये समीपस्थपरिजनोपदिष्टमार्गः शयनशिखरशालामगच्छत् । अधिशयितपर्यङ्कश्च पार्श्वमवलोक्य निकटनिहितापररत्नपर्यङ्कविनिविष्टमनेकदुर्गदेशान्तरागमनखेदं म्लानवपुषं समरकेतुरधिकमन्तःसंतापमवहत् । अपृच्छच्च स्निग्धवर्णोदारया वाचा यथावृत्तमादितः प्रभृति मार्गागमनवृत्तान्तम् । अयमसौ सर्वमावृत्तान्तं न्यवेदयत् । अनन्तरमीषदुपजातनिद्रश्च नीत्वा रजनीशेषमारोहति दूरकृतान्धकारगर्वे पूर्वशिखरिणमरुणसारथौ सौधवातायनसविधचारिणा वारणेन बहिरुद्घार्यमाणं वृत्तकुलकमेतदश्रौषीत्—

'निर्दोषदूहपतद्विरी रतिगृहाः सानन्दचक्रा नदा
विद्राति द्युतिरौढवी निविडिता परे प्रदीपप्रभा [illegible] ।
सौमेन्द्रस्फुरितारुणा तिमिरिणी सर्वमदा सर्वथा
सीमा चित्रगुणागुण क्षणदयो रधिक्षणो [illegible] ॥
आशा दाडिमबीजपाकमुदर मध्योदयं [illegible]
यान्ति स्फुटजरठपल्लवतुलना [illegible]
ज्योत्स्नापायविपाण्डुमण्डलमपि प्रत्यक्[illegible]
कर्पूरेन्दोर्जरद्‍दूर्णना[illegible]
उपवास्य इव प्रगे[illegible]
पादानेव दिगन्ततल्पतल[illegible] ।

मेरुकल्पादपाचीनशिखरात्, घनगजार्जितं कुञ्जरानपि नयनगजानीमंकुर्वं बलोकितवान् । उपगमनविमार्गं च तस्य शिखरिणः [illegible] शिखरश्रेणिषु पुनः पुनः प्रहितदृष्टिमुद्दिश्य नभोमार्गे एकः [illegible] जयनन्दमन्दपवनजविना मार्गेण प्रक्रमागतमिमं श्लोकमपठत्—

इदयं भूमिभृतोऽस्य देव किमिह स्कन्धस्थविद्याधर-
श्रेणीक्रम्य वहन्ति यस्य ममनामन्येऽपि गोत्राचलाः ।
दृष्टव्यस्त्वमनन्यतुल्यमहिमा मध्ये धरित्रीभृतां
येनाधःकृतखेचरेन्द्रतपसा यद्वास्य मूर्ध्नि स्थितिः ॥

आकर्ण्य चैनमुद्भिन्नपुलकः सहर्षमब्रवीत्समरकेतुः—'कुमार, नेन मङ्गलपाठकेन पठता । किं दृश्यते किं च वर्ण्यते । [illegible] धारणगुणग्रामगरिमा गिरिरेष दर्शनीयो वर्णनीयश्च । त्वमेको जगति [illegible] गत्य शिबिरात्परिमितैरहोभिरावर्जितं विद्याधरचक्रवर्तित्वम्, [illegible] खेचराधिपतयः, विधेयीकृत विद्यादेवताचक्रम् । तदास्तां तावदस्य शिखरि दर्शनव्यावर्णनानि । तमेवावेदय यथावृत्तमादितः प्रभृति सर्वमात्मीयवृत्तान्तम् । दुष्टकरटी लौहित्यतटपर्वताटव्या भवन्तमपहृत्य क गतः, स्थितः । त्वयापि ततोऽवतीर्य किं कृतम्, किं दृष्टम्, किमनुभूतम् । क प्रदेशे कृतस्थितिना प्रेषितः स लेखः, केन वा स शीघ्रमेव प्रापितः शिबिरम् । कु ईदृशीनामाकाशगमनादिकार्यजनितजगद्विस्मयानामखिलानामपि महाप्रभावाणां विद्यानामधिगति । कथमियमतर्कितैव विद्याधरचक्रवर्तिपदप्राप्तिः । केन वा प्रसङ्गेन तत्र चैत्ररथवनविडम्बिनि जिनायतनकानने कृतमागमनम् । का च सा त्रिलोकीतिलकभूता रूपगर्वमपहर्तुमिव पार्वती कमलयोरुत्पादिता कमलयोनिना देवेन लावण्यैकवसतिः सकलस्यापि भवच्चरणकमलानुवर्तिनो राजलोकस्य मान्या महाराजकन्या यात्र कदलीगृहे गृहीतविरहिणीजनाकल्पा ज्ञापिता कुमारेण प्रश्नरूपम् ।' इति

पृष्टः समरकेतुना विहस्य हरिवाहनः सहर्षमुवाच—'कुमार, कथयामि यदि ते कौतुकम् । अवहितो भव । प्रभूतमिदमाख्येयम् । अ

स्कन्धावारः, न ते छत्रचामरादयो नरेन्द्रालंकाराः, न तानि श्रवणहारीणि रणस्तुतिवचनानि । सर्वमेव स्वप्नविज्ञानोपमं संपन्नम् । आस्तां च तावदन्य-दसावसमारोप्य येन स्कन्धमात्मीयमहमेतां भूमिमानीतः । यस्य मार्ग-खेदालसितगात्रस्य सलिले सरसि मग्नः, सोऽपि नास्ति प्राणभूतो मे पट्टवारणः । श्रूयते वराकस्य किं तस्य वृत्तम् । किमतिवेगपतनाद्भुग्नस्कन्धाय कायस्य गम्भी-रमस्य सरसो मूलपङ्के विलीनो गात्रम्, उतान्तराल एव ग्राहनक्रेभ्यो मत्स्यैरेव प्रधावितैः शकलीकृत्य कवलितो महाकायैर्जलचरैः, उतान्यामव-स्थान्तरं किमपि संप्राप्तः । किं चैकमिदं शोच्यते । सर्व एवायमेवंप्रकारः संसारः । इदं तु चित्रं यदीदृशमप्येनमवगच्छतामीदृशीमपि भावनामनि-त्यतां विभावयतामीदृशानामपि दशाविशेषाणामनुभवितॄणां न जातु विरज्यन्मूढा-त्मनां चित्तम्, न विशीर्यते विषयाभिलाषः, न भङ्गुरी भवति भोगवाञ्छा, न शिथिलयति निःसारतां बुद्धिः, नाङ्गीकरोति निर्व्याबाधनिस्तुलमपवर्ग-मार्गमात्मा । सर्वथातिगहनो बलीयानेव संसारमोह इति परिभाव्य सकल-दुःखमुत्पाद्य तस्मात्प्रदेशात्स्वदेशदर्शनं प्रति निराशो निवर्तयितुं [illegible]-नाश्रमं बान्धवयितुमनाको निमिषीकृत्य दिशमेकां शनैः शनैरचलम् ।

प्रचलितश्च सोत्कण्ठमन्तरान्तरैकजातिमूढमधुपमारसिवने निरन्तरोदञ्चद्बहु-मधुपान्तामुक्ताफलपरम्परार्धते गलितदन्तकालोमशोभापरम्परामालके द्रुम-पुष्पगर्भेजितासितोदरे विरलतरंगीविहरल्लोलकल्लोलविपुलपुलकपुलक्ष-दम्भिद्ये प्रापीदपि सालीरवैके विभाव्यमानवनसारविस्तारा द्रुति-द्रुमलान्तदा क्षितितलाधिकनिबद्धचारुलताकदम्ब च पर्यन्तपर्णिकाधारा-रैवाः सर्वेद्रियुभ्रतीमधुलीनवै [illegible]

दृष्ट्वा च विचित्रपुष्पसमृद्धयौ [illegible]
[illegible]

[illegible] मिरविरले [illegible]
बलनीलच्छदकलापाच्छादिताभिर्दिवापि संबद्धसान्द्रसंध्यारागशेषं [illegible]
पध्वान्तमिव [illegible]
निरन्तरानन्दनिविडनिःशेषभित्तिभागं [illegible]
पानगोष्ठीगृहमिवाखिलमधुव्रतव्रातानामाकरमिव [illegible]
स्वेच्छाविहारमन्दिरमिव मकरकेतोरेकमेलालतागृहमद्राक्षम् ।

आगत्य चास्य द्वारदेशे कृतावस्थितिरूर्ध्वस्थित एवाभ्यन्तरे [illegible] पुञ्जीभूतमुद्योतमिव दावहुतभुजो जातदाहकशक्तिभङ्गं पिशङ्गीभूत[illegible] स्फुरद्भिरन्तःस्फुलिङ्गैरिव लताभृङ्गनिकुरम्बैः करम्बिताभोगमशनिपाता[illegible] विलीनसुरशैलशिखरप्रवृत्तकाञ्चनरसप्रवाहबहलमालोकमीक्षितवान् । उत[illegible] वन्यौषधिप्रकाशाशङ्कश्च क्षणमिव ध्यात्वा दिक्षु निक्षिप्तदृष्टिर्वारंवारं रक्तार[illegible] कमूले कृतोर्ध्वावस्थानाममलकान्तिजलतरङ्गिषु सर्वाङ्गभागेषु समा[illegible] कान्तेराम्रवल्लीपुष्पफलपल्लवैर्लतेति संलक्ष्यमाणामल्पदिवसाधिरूढना[illegible] वनामतिनिगूढहृदयवर्त्माभिरधिकतनुतारतान्नखपरम्परापरिगताभिः [illegible] समायकशरशल्याकाभिरिव विरहिजनहृदयशोणिताद्रशल्याभिरिव विर[illegible] नमरन्दमुकुमाराभिरङ्गुलीभिरुपेतेन साधुलोकेनेव स्निग्धत्वचारुणा लोकर[illegible] [illegible] चरणाब्जयुगेनाचिरकालपीतं लाक्षारागरसमिव सफेनोद्गमं धारा[illegible] द्भिरन्तीमुद्भिन्नसुन्दरशोणचिन्दीवरकरिकलभशुण्डादण्डस्य स्वप्रकि[illegible] गुणाधिक्यदर्पमुत्सर्पिणा नूपुरपद्मरागकरकलापेन स्पृश्यमानपीनपरिण[illegible] [illegible] कान्तिजलभृता नाभिमण्डलीकनकभाण्डेनान्वितोऽसि [illegible] [illegible] नितम्बतूणीरद्वयेनाशून्यपार्श्वं निदानमणिशिलाफल[illegible] [illegible] जघनभागमुद्वहन्तीमविरह[illegible] [illegible] शकल्या [illegible] मन्तमिव समन्ततः पर्व[illegible] [illegible] शृङ्गारजलधि, समदनारसमीपकल[illegible] [illegible] श्रोणिपुलिनामगाधनाभिविवरवारि[illegible] [illegible] कामन्धेन [illegible] लक्षणाभिगतराम[illegible] [illegible] दर्शितामतिनयसुकुमाररेखारोमराजि[illegible]

तीम्, ऊर्ध्वरेखाकाररोमावलीममविभक्तोभयविभागस्य मध्येऽधिक-
विशालसारफलकस्योदरोद्देशस्य शिरसि जातान्योन्यघटनेन स्वर्ण-
नेव सुवृत्तकठिनपीनपृष्ठेन स्तनपीठोमयेन स्फुटावेदितमनोभववि-
, उपरिपर्यस्तकर्णाभरणकिरणप्रभासंभारेण तद्धरादिवाभितः सस्तांश-
न भिन्नहरितालरोचिषा भुजलताद्वयेन द्विगुणितप्रलम्बत्रैकक्ष्यकाम्,
वद्दलेन विस्तारिणा मरकतोर्मिकारागपटलेन घटितविनीलवाघपत्रप-
पाटिना द्विधा विपाद्य लक्ष्मीनिवासम्, अरसमिव निर्मितेन सरलको-
लारुणाङ्गुलीदलभृता पाणियुगलेन भ्राजमानाम्, तत्कालमूर्जितबलेन
र्जितार्पितं कन्दर्पेण हासमिव हारं हारमुरसा सधामधवलितस्तनकलश-
कैलाशभूधरं धारयन्तीम्, अदृष्टपूर्वपार्वणचन्द्रदर्शनकौतुकेन युगपदुपा-
गताभ्यामुदयास्तसंध्यातपस्तबकाभ्यामिव विबद्धबन्धूकपुष्पपुटपाटलाभ्या-
धरोष्ठबिम्बाभ्यामधिष्ठितमुखीम्, उद्भावितरतिप्रीतिदर्पणभ्रमेण स्वच्छ-
कान्तिना कपोलयुगलेन स्निग्धनीलालकलता इव छायागताः कुरङ्गमदपत्रा-
ङ्गुलीरुद्वहन्तीम्, अतिरेकतरलतारमायतस्फारधवलोदरशोभिशफरदामिव
भुवनत्रयजयाय विहितयात्रस्य मकरकेतोः शकुनसंपादनार्थमुत्पादितं दैवेन
नयनोत्पलद्वन्द्वमभिमुखं दर्शयन्तीम्, अच्छमणिवालुकापुलिनशङ्कया निशि
ललाटमध्यमधिशयितस्य हिमकरकुरङ्गस्य शृङ्गकोटिभ्यामिव तिर्यगुभयतः
र्यस्ताभ्यामसितकुटिलायताभ्यां भ्रूवल्लरीभ्यामुद्भासिताम्, अधिकतरचारु
तारोपणाय संचारयितुमतनिष्ठमोष्ठहचककागमिव लोचनान्तयोरनवरतकर्
गतागतेनात्यन्तसुरभिणा श्वासपवनेन निविष्टपुष्पापीडपरिमलहृतानि द
देव मधुकरकुलानि भ्रमयन्तीम्, अधिगतमममस्ताम्भोजगुणसंपदापि न
मणिमयूखोद्भासितेन दक्षिणकरपाणिना गृहीतचारुपुटकिनीपत्रपुटामाम
लविटपेषु पुष्पावचयमाचरन्तीम्, एकाकिनीमेकां बालिकामपश्यम् ।
तस्या दिव्याकृतिना तेन दीप्तिपटलेन रूपलावण्ययौवनपुंगवैश्च
भावमेकयार्गतरङ्गलतागुणनितान्तमानीतविस्मयो मनस्यकरवम्—

गृहकवलनारूढा लक्ष्मी किमृक्षपतेरियं
मणचकिताप्रकान्तावे(?)कलागृनदेवता ।

दगम्भीरोदरे सरसि निक्षिप्तः । समुत्तीर्य च ततो यथाकथंचिदप्रशितेन
ा मया दृष्टिहारिणी हरिणाक्षी रमणीयगुल्मगुल्मेऽस्मिन्प्रदेशे सूक्ष्मसिक-
स्यां पुलिनभूमावभिव्यक्तशुभलक्षणा चरणपदपङ्क्तिः । तां च कौतुकादनु-
सन्सारसीरमण्डनमिमं लतामण्डपमनुप्राप्तः । इदं च भवत्यनुभूतं निराद-
नेकजन्मान्तरसहस्रसंचितस्य सुकृतराशेरेककालमवाप्तपरमपरिपाकं फलम् ।
अवधारितमवधिभावेनाङ्गनारूपनिर्माणकौशलं विधातुः । कवलितोऽगस्त्यचु-
द्भुतपर्यायैकहेलया दूरकृतविस्तारेण चक्षुषा समस्तदिङ्मुखोल्लङ्घ(!)ला-
ल्पेः । निष्फलापि सफलीभूतेयं विदेशयात्रा । सांप्रतं यातुमिच्छामि ।
ामि स्वाम् । कथय । कोऽयं जनपदः, किमाख्योऽयमचलः, केन पुण्या-
ा खानितमिदं सरः, कः प्रशास्ति भुवमेतां भूमिपतिः' इत्यादि पृष्टा
या सा कन्यका प्रत्यभिगमत् ।

अवनतमुखी च स्थित्वा मुहूर्तमदत्तोत्तरैव तस्मादशोकनन्दनलादचलत्
आभरणमणिरणितयाचालितलतामण्डपोदरा च किंचिद्गामतः कुर्वती मा
भिमुखमगमत् । स्थित्वा च स्थिरद्वारनिकटे मुहूर्तमीषद्वलितकंधरा प्रथ
ञ्जितमितरेतरतारकाभ्रमरनिःसरणगतरङ्गतरलायितायामनिर्गच्छदप्रभावप्र
ततदिगन्तरां सुधारसच्छटामिव सकालकूटामक्षिपन्मे चक्षुषि मुहुर्मु
ाहारकारिणी कटाक्षवृष्टिम् । ततो लक्षिताभिप्रायेण निर्गन्तुमाकाङ्
मिति विचिन्त्य स्तोकमपसृतेन मया द्वारि दत्तावकाशा प्रयत्नकृत
नापि किंचिन्निजैरवयवैः स्पृशन्ती स्पर्शलोभेनेव समकालोल्लसि
पुलकजालकं मदीयाङ्गवामनामममन्दमुत्ववासामोद च दलितेन स्व
भिन्नोच्छ्वासपरिमलेन पवनलुलितेन च दिव्याङ्गरागसौरभेण समन्त
यन्ती तं मनोद्देशं निर्गता तस्माल्लतामण्डपादद्रुता च स्खलितप
गत्या प्रावृण्वन्ती वारंवारमुत्तरीयाञ्चलेन स्वेदनिबिडाशक्ग
ाम्बरं नितम्बम् । अहमपि तरुस्तम्भान्तरेण तां व्रजन्तीं विरत
चक्षुषा सरागमीक्षमाणस्तत्रैव देशे क्षणमतिष्ठं दासदुहितृभ्यो
अहो लोकव्यवहारानभिज्ञत्वमस्या कन्यकाया, येन

पसर्पणस्य पुनः पुनः [illegible]
तनिजवृत्तान्तस्य द्रव्यादावदर्शितार्थिभावस्य वचनमात्रेणापि मे
प्रतिपत्तिः। तत्किमनया। अन्यतो गच्छामि' इति चिन्तयित्वा त
नात्तद्देशादिङ्मुखाभिमुखस्तस्यैव सरसः सरसशिशिरच्छायतरुणा
शनैः शनैरचलम्।

प्रस्थितस्य च मे चेतस्यभवत्—'अहो, यत्तत्तदानीमुपवनस्थेन म
वेत्रधारिनिवेदिते दिव्यचित्रपटे प्रकाशितमदृष्टपाराख्यं सरो दृष्ट
तदेवैतत्तर्कयामि। यतस्तत्र ये यथादर्शितास्ते तथैवात्र तिलकतालीत
बकुलाशोककुरुबकचन्दनादयः पादपा दृश्यन्ते। यानि च यत्र
यद्वर्णानि यत्क्रमाणि तस्य पर्यन्तेषु विनिवेशितानि लतासदनानि दे
देवतार्चनवेदिकावलयानि तान्यपि तथैवात्र परिस्फुटानि प्रतिभान्ति।
पुनः क्रीडानिमित्तमिह समायाता सापि कन्या। न सा मद्धृदयकुमु
शशाङ्कलेखा तिलकमञ्जरी। दृश्यते हि तेन चित्रपुटपुत्रिकारूपेण
मिलन्याप्येतदीयाकारस्य संवादः। तथाहि—तादृशी विकचराजचम्प
दावदाता देहच्छविः, तादृगुन्निद्रकनकारविन्दसुन्दरं वदनशतपत्रम्,
शम्पुलितकनकोदरदलद्राघिमा नयनयोरायामः, तादृशां च सकला
नितम्बनाभिमण्डलोदरस्तनाधरप्रभृतीनामवयवानामभिरामता, सर्वतः
दनधरत्नाभरणरमणीयाया वेषलक्ष्म्या अपि तथाभूतमेवौदार्यम्। किं
विहाय चन्दनस्पन्दनाख्यमायमाह्निकं प्रमाणमङ्गनापरिवारसंपदं च
[illegible] । कथं पुनरनेकविद्याधरीवृन्दमहत्परिगतायास्तया
[illegible] च तस्याः संवृत्तम्। अथवा नैतदालोचनीयम्। [illegible]
[illegible] विभवादिषु सर्वभावेषु कर्मपरतन्त्राणां प्राणिनां
[illegible] यथा मम [illegible]विदितावस्थितेरकस्मादुत्तुङ्ग
[illegible] संवृत्तम्। एवं तस्या अपि कथंचिद्वि
[illegible] तस्याः प्रकटितोऽनुमानेन यमाश्रमाद्गी
[illegible] 'एवमवलोकितनाम्नीयपर्णशालाङ्गणसंलग्ने
[illegible] इति विचिन्त्य तन्निश्चयपरीक्षार्थमात्मनः पु

ामम्। अनिरूपितविषमसमभूमिभागश्च गत्वा सत्वरस्तं प्रदेशं सर्वतो
ालिप्ततरलवसुन्धरस्य सरसः समासन्नवर्तिषु लतामण्डपेषु तरुखण्डेषु
ेषु वालुकापुलिनेषु जलजम्बूनिकुञ्जेषु शिलालयनेषु शैलकन्दरेषु
रीनिर्झरणेष्वन्येषु च मनोरमेषु स्थानेषु तामन्वेषितवान् । अनुपलब्ध-
न्त्वश्च किंचित्तावच्छेषेऽहनि हृतस्तदनुरागेण पुनरपि तमेव पूर्वदृष्ट-
ज्ञातिगृहमिव निवासहेतोरेलालतामण्डपमुपागमम् ।
दृष्ट्वा च तं नष्टसकलपूर्वशोभं निशामुखमिवास्तमितशशिलेखम्, उदधि-
लमिवोद्धृतसुधम्, सौधशिखरमिवापनीतपताकम्, कमलखण्डमिवोड्डीन-
हंसमालम्, इन्दुवदनया तया विरहितमुपारूढगुरुविषादः स्थितो द्वारदेशे
त्रैव तां पुरोऽवस्थितां प्रत्यक्षमिवेक्ष्यमाणश्चेतसा सुचिरम् । उत्थाय गत्वा
सरसि चिरपरिभ्रमणखेदायासिततलं प्रक्षाल्य चरणयुगलं कृत्वा च किंचि-
वतासरणमभिनवोद्धृतानास्वाद्य कतिचिदपनीतपङ्कोपलेपनिर्मलान्मृणालि-
नीकन्दानापीय च कराङ्गुलीविवरविगलदिन्दुदीधितिधवलधारं सुधारसस्वादु
स्वेच्छया सलिलमाचकोमलतमालकिसलयस्तस्य प्रियाङ्कलतापरिष्वक्तमुप-
गस्य दिव्याङ्गरागपरिमलश्लोकवादिनो रक्ताशोकविटपकस्य निकटे शयन-
मरचयम् ।
तत्र च प्रथमदर्शनेऽपि सेयं चक्रसेनतनयेति यत्र निर्णीता, व्रीडय
साध्वसेन वा नेयमुत्तरं प्रयच्छतीति मन्यमानेन यत्र वारवारमाभाषित
विहाय रक्ताशोकविटपकं निकटदेशे कृतस्थिरावस्थाना यत्र करतलेन
लम्बिता, मुहुर्मुहुर्मुखावलोकनेन याचमाना निर्गमनवर्त्म यद्द्वारदेशादी
पसृते नानुवर्तिना, स्पर्शशङ्काविवर्तिताङ्गलता विनिर्यन्ती वर्हिर्यत्रमारित
भुजेन गाढं न परिरब्धा, लब्धसुरभिश्वासपरिमलेन मयि यत्र भागेनेऽपि
नस्य परिणतबिम्बपाटलं च रमणी यत्र परिचुम्बिता, गत्वा किंचि
विवर्तितमुखी मुहुर्मुहुर्लताजालकान्तरेण स्थित्वा स्थित्वा निर्यन्ती
न्ती निर्भरानुरागापि भीतेति यत्सम्भाविता मुग्धता, निराकृतोचिता
चिश्च निरनुरोधेति जातावज्ञेन यद्व्रजन्ती पृष्ठतो नानुसृता,
ाशासहस्रनिर्वर्तितेन महापातकमभूदनेनात्यन्तमन्तरानुतप्यम

पल्लवपर्यन्तश्च पर्यायेण तस्याः क्षणेनैव शिथिलीभूतसर्वाङ्ग-
पवर्तिनस्तरोरेकस्य मूले निरवलम्बमात्मानममुञ्चम् । क्रमातिवा-
मूर्छान्धकारश्च 'किं करोमि, कां दिशमनुसरामि, केनोपायेन तां
द्रक्ष्यामि शून्येऽस्मिन्नरण्ये' इति विचिन्त्य वारंवारमुत्थाय च ततो
ा तरलितापायमनुक्रममारुह्य तटमेकमुन्मुखः सकलान्यपि समन्ततो
ान्यवलोकयम् । अपश्यं च तस्य सरस उत्तरे तीरे दूरतः धूपमा-
रप्रसारमेकदेश्योत्पतितमन्तरिक्षे दिङ्मुखान्याश्रयन्तं जलपतत्त्रिणां
म् । उपजातकुतूहलश्च तेन तस्याकस्मिकक्षोभेन गत्वा दृष्ट्वा च सर्वतो
निपुणदृष्टिस्तं प्रदेशमकरवं मनसि—'हन्त, यथेदमतिदूरसीमन्तितसा-
दीवल्लतानमभिनवोपलक्ष्यमाणकोमलमृणालिकाभङ्गमसकलप्रशान्तपङ्क-
लङ्कधूसरसरसीरसलिलम्, यथा सरसकर्णिकावलयैरविवर्णकेसरकलापैर्वि-
नसहृदोत्तानपत्रपङ्क्तिभिस्त्रुटितनालैरपि सरोरुहैरलंकृतेयं पुलिनभूमिः, यथा
तोयार्द्रपदपङ्क्तिमुद्रितरेणुषु मार्गो दृश्यते तथा तर्कयामि सांप्रतमेव कृतमातः-
ध्यानो दत्तदिनकरार्घाञ्जलिः पुरुषेषु नारीषु वा गतः स्थानादितः कोऽपि
निजमावास इति संप्रधार्योदङ्मुखस्तेनैव दृष्टेनाध्वना स्तोकमव्रजम् । अपश्यं
च तं दिगन्तरव्यापिना दीप्तिनिवहेन दूरत एव सिन्दूरितनभोभागं पद्मरा-
गशिलामयं प्रासादम्, यदीयपर्यन्तोपवनमध्यवर्ती गन्धर्वकोपदिष्टवर्त्मना
मम······दृष्टस्त्वयाहम् । प्रविश्य च तत्र कृतदेवतानमस्कारो नातिनेदीयसि
शिलामण्डपद्वारस्य मणिशिलादाममत्तवारणे समुपाविशम । अपश्यं च
तत्राष्टादशवर्षदेशीयामचिरस्थापितस्य विकसितोत्तानपत्रप्रान्तविगलद-
मन्दोदबिन्दुभिस्तत्क्षणप्रतिबुद्धानामुद्यानदीर्घिकाजलदेवतानामीक्षणप्रवृत्तज
म्भिकाश्रुकणिकैर्मुग्धपद्मनिवहैरिव मधो जलादुद्धृतैः कनककारविन्दरूपम
चितपूजस्य तत्क्षणोत्क्षिप्तमनूपवनगुणादिजिनबिम्बस्य पुरतो नातिनिक
समुपविष्टामभिमुखीमबद्धपद्मासनामतिनिश्चलतया कायस्य लिखितामिव
स्कीर्णामिव निखातामिव स्तम्भितामिव विभाव्यमानामायतनाभिसम
धसभूतस्य निजदेहप्रभाप्रवाहस्य मध्ये मुग्धशशिकलामिव दुग्धाब्धिप
कृच्छ्रेणोपलभ्यमानावयवामच्छललाटलावण्यलीनमतिमहाभोगमपि

त्वरितं मत्सकाशमागम्य बद्धाञ्जलिः 'यथादिशसि' इत्युदीर्य सन्मार्गमनुसन्दधानेन त्वया गन्धर्वको दृष्टस्तमेव त्रिपुरिकं मठमागच्छम्। प्रथममरुद्धे च मयि सा तापसकन्यका समारुह्य नागदन्तावलम्बितनिबिडवल्कलास्तरणायां भित्तिमूलघटितोन्नतगण्डोपधानपट्टायामचिरमृष्टकुट्टिमशुचौ शयनतामन्यानवस्थापितासमाना निर्गत्य धौतकरचरणयुगला कमण्डलुजलेन लग्नमपि यथार्थोदिकायतिथिपूजामकरोत्। स्वहस्तोपनीतरुचिरपट्टासनया च तया पुरः सविनयमुपविश्य विलम्ब्य क्षणं पृष्टः सकलमपि संक्षिप्य निजवृत्तान्तमावेदयम्। द्विगुणमुपजातपक्षपाता च सा तदाकर्णनेन तत्कालमायत्य द्वारदेशे दत्तदर्शनाम्भःरेणुधूसरचरणयुगलं कन्दफलमूलपूर्णमभिनवं पलाशपत्रपुटकमुद्वहन्ती वनान्तरादागतां परिचारिकामवलोक्य मामवोचत्—'राजपुत्र, निरन्तरलतागुल्मगहनान्तरितदर्शनस्य वननिवासिनस्तपस्विलोकस्य कृताकृतमिव ज्ञातुमम्बरशिखरमारूढोऽयमखिलजगतः कर्मसाक्षी भगवानुष्णरश्मिः। गन्तव्यमधुना मया मध्याह्नकालक्रियाकरणाय वनमध्यम्। त्वमप्युत्तिष्ठ सहितो मयैव। अनुतिष्ठ मध्यंदिनकृत्यम्। आसन्नवर्ती भोजनसमयः' इत्यभिधाय चलिता। आगता च क्रमेण रमणीयपरिसरामेकामरण्यसरसीम्। तस्याश्च पृथुलमणिशिलासोपाननद्धे तीर्थरोधसि कृतावस्थानो स्थापयित्वा कमण्डलुमादाय कुसुमान्यासन्नजाताभ्यो वनलताभ्यो निक्षिप्य सलिलक्षालितेऽन्यतमसोपाने कृतस्नाना दत्तदिनकरार्घाञ्जलिर्जपन्ती पवित्राणि गायत्रीपदानि तावदास्त, यावन्मे देवतार्चनकर्मनिर्माणमगमत्। अवसिते च तस्मिन्नुत्थाय सा प्रथममेव प्रक्षाल्य पुलिनभूमावुज्झितं परिधाय हंसधवलं दिव्यतरुवल्कलांशुकमन्तिकं मे समागच्छत्। उपनीतपत्रपात्रा च पुरतो निविश्य सादरं स्वहस्तेनापवर्जितैः सुधारससारैः सुरलोकपादपफलैर्विधाय मामशनता हारयान्महमत्युदाशिशिरेण सरस्यसा कारितोपस्पर्शना मदुपनीतशेषं कन्दमूलफलमास्वादितवती भुक्त्यवसाने च विहितेति कर्तव्या समागत्य नातिनिकटे ममोपाविशत्।

स्थित्वा च कंचित्कालमवनता पूर्वदृष्टमिव सहसंवृद्धमिव हृदयमारूढ-

...जनतात्पर्यघटितमेकदेशेनैव संयोगमासीदस्य मानसदुःखभारस्य वं हृता महानुभावा दैवेन' इति सोद्वेगविलापः समाधास्य तां सुचिर-स्य च वराञ्जलिपुटावर्जितं दीर्घिकाजलमुपानयम्। सापि किंचिद्विरल-शा बाष्पजलपरिप्लुतारालपक्ष्मा मालं प्रक्षाल्य तेन प्रवृद्ध चोत्तरीयप-वनान्तेन वदनमुत्सृष्टदीर्घनिश्वासा विलम्ब्य कंचित्कालमुपचक्रमे वक्तु-म्—'कुमार, निर्जनारण्यवासिनो जीर्णवल्कलनिवसनस्य वन्यफलभुजः स्व-ल्लानिवाहितनिशासमयनिद्रस्य दुष्कृतकारिणो मद्विधजनस्य प्रागवस्थो-वर्णनमनेनेश्येन पीडाकरं। पृष्टा च त्वयाहम्। अतो न तूष्णीमासितव्यम्। किं नु सर्वदा सुखोचितस्य तेन किंचिदनेकदुःखपरम्पराविरसेन श्रुतेनानेन लम्। अथ कुतूहलं ततः शृणु। निवेदयामि। बाल्येनैव तावद्विनोदेन सर्वे-व दुःखोपहताया दिनमिदं मे। त्वमपि भुवनत्रयप्रथितमहिमा महामे-दिनीपालसूनुः समानदेशावाप्तजन्मा कथंचिद्गृहमुपागतः मासुहि जनातिः-वचनादपूर्वं तावदिदमेवाभिधेयम्' इत्यभिधाय भूयः कृताश्रुपाता शनैः निरारमत कथयितुम्—

अस्ति निजशोभाजितसमस्तभुवनान्तःपुरा महादेवीव सकल-चक्रवर्तिनो मर्त्यलोकस्य लङ्केव लवणसागरेण त्रिदशनग-विनान्तरिक्षेण कृतपरिकरा, मकरकुलीरमीनराशिसंकुलेन परिखामण्डलेन मण्डलितसागरभ्रमस्य सर्वतः प्रेङ्खत. परिखाजलप्राग्भारस्य तरङ्गविक्षि-न फेनविसरेणेव दिवसे. स्फातिमुपगतेन स्फाटिकधवलभित्तिना प्राका-ण परिवृता, विधृतनटसाधर्म्यहर्म्यावली धृतोभयविभागैरजिरपुञ्जितप्रा-मरतमभाजालजलनिर्भरैरनवरतवहत्समुद्रपर्यायजननिवहकलकलाक्रान्तदि-चक्रैः क्षितिरिव प्रलयमहापगास्रोतोभिः समन्ततः सीमन्तिता, विशाला-वीथिविपणिपथैरावासितनरास्त्रलक्ष्मीरिव सुरमन्दिरैरैन्द्रीकृतसमस्तभोगभू-रिव परिसरारामैरेकीकृताशेषविषयान्तरेव सर्वदेशभाषाश्रुतिभिरुद्घाटि-समममासुरविवरेव विलासिनीवासभवनैरनतिदूरवर्तिनी दक्षिणोदधेरपार-नकनकसंचया नाम नगरी। यत्र नागवल्लीलालसा धनिन उद्यानपा-श्च, परमतज्ञाः पौराः प्रामाणिकाश्च, सफलजातय श्रोत्रिया गृहारा-

यत्रैलालतासदनान्मुषितविनिद्रमोदनाभिर्द्रविडयुवतिभिः मृगयमाणं बहुप्रकारमुपगूहनोपचारमुपशिक्षितुमिव क्रमुकवृक्षकाण्डेष्वपि कृतविचित्रवलना नागरखण्डपत्रवल्लयः । यत्र च युवजनेन शिक्षितोलदन्तनप्तेयविधागम्यसितुमनुदिवसमाप्यिच्छमानानि परिकरतान्यपि न यान्ति परमपरिपाकमजिरसहकारशालिनां फलानि ।

तस्यां च निजविभूतिविजितसुरेन्द्रसदनसौन्दर्यायां नगर्यामपवार्यविग्रहपुरुषप्रतापवर्माजिजनितसकलारातिकुलपर्वतप्रमाथः स्वर्णाय इव पार्थिवश्रीपरिभोगलाम्पट्यया प्रच्छादितसहजरूपो रूपलावण्यलपूरितनगरयुवमायुधो भृगुपुर्वदक्षिणबाहुसाहायकप्रसाधितानन्तप्रान्तदेशो देशोत्तरप्रान्तशासकशरदानवकीर्तिर्नीतिशास्त्रशाणानिशितनिर्मलप्रज्ञा परामर्षपरशुनाशितशातोपविजिगीषुविप्रयोधमद्गमः कल्पद्रुमः क्रमागतलोकानां वज्रपञ्जरो भीतानामुदयमनस्तम्भो निजवंशचेन्दनः गम्भीरो वैरिसुन्दरीसीमन्तसिन्दूरस्य भूरमहदाहिपानो दुष्टनिमहक्रियायाशुदात्तनिजचरितचारणीकृतनेकरगणो गुणपरिमाणातिरेकतृणीकृतभरतसगरादिराजो राजा कुसुमशेखरो नाम । यस्य मलयाचलस्येव पूर्वापरदिगन्तलम्बायतेर्दक्षिणोदधिवेलावनं व्यापर्दामन्त्यपि कटकविलासः । येन चाप्यमप्रभाससंततवर्षिषु भूभृत्सदुन्नतिना भुवनत्रयाभिनन्दितोदयेन कुम्भयोनिनेव स्वसाधिता यधिनिना च दक्षिणा दिक् ।

तस्य तेजस्विवर्णाभिधानस्य सकलगुणनिधिरीदृशी विगतकलङ्कारम्यप्रापुणशेरिव भूपवतिराससम्बनिता जनानामप्रपानबाहरणमैवेतामश्रजाता माना सु मे मर्वान्तःपुरपुरंध्रिमुख्या महादेवी महिषा पाम गन्धवंदत्ता नाम । किं च ।

पिरहा संपुटमोत्पयोने हमिन नि [illegible]
भाने ग [illegible]
नाचे पञ्जरशारिका [illegible]
न [illegible]
पर्वंड [illegible]
[illegible]

वामो यस्याः प्रणतिचटुलैः क्षोणिपालाङ्गनानां
कर्णोत्तंसद्रुमकिसलयैस्ताडितः पादपद्मः ॥
यस्या ललाटे सदृशद्युतित्वादस्पष्टचामीकरपट्टबन्धे ।
अनर्ति सूक्ष्मालकवल्लरीणां मालारविन्दी व्यजनानिलेन ॥

या च त्रिभुवनख्यातविद्याधरवंशसंभवा भवानीव ... भर्तुरेकं शरीरमभवत् । जातमात्रायामेव मयि समस्तदैवज्ञमव... लनिमित्तशास्त्रतत्त्ववेदिना सहस्रशःसंवादितादेशतया परं संमतेन ... तनाम्ना सांवत्सरेण स्फुटीकृत्य तात्कालिकग्रहाणां ... रिप्लुतेक्षणेन क्षोणीपतेः पुरः सष्टाक्षरमिदमादिष्टम्—'एषा पुण्यभागिनी भाजनं भविष्यति । भूयसामुपभोगसौख्यानाम् । ईदृशे ... लब्धमनया जन्म । योऽस्याः करं ग्रहीष्यति स ... निविष्टविद्याधराङ्गनोपवर्णितपुण्यचरितप्रशस्तिना ... चक्रेण महानरेन्द्रचक्रवर्तिना ... ...सिकानिजरा... रसनागुणायाः क्षितेराधिपत्यं करिष्यति' ... नगरीनिवासिनः प्रधानपौराः परां मुदमवापुः । ... ... लमेव प्रत्यापणं प्रतिगृहं प्रतिचत्वरं प्रत्यायतनमनिलनर्तितविचित्र... शुकध्वजान्ध्वजानाबबन्धुः । बन्धुतेव प्रतिगृहं गृहीतविकटप्रसाधना... न्ती मङ्गलगीतिभिर्जगज्जगौ जनता । निष्पर्यायमाहताभिरानन्दतूर्यसंहति... भिरुच्चैस्तरोऽपि चारणानामारवः श्रवसि निविशमानश्चिरात्... मरविश्वा... स्पदक्षेपशोभितकाच्यपथं सह भुजङ्गजनेन ननृतुर्नृपाङ्गणेषु गणिकाः । ... तातोऽपि तोरणबद्धहरितचन्दनमालमुद्दामगन्धोदकच्छटाविच्छुरितवी... नाजिरमुपरचितमौक्तिकचतुष्कं पातितविचित्रपुष्पप्रकरमागत्य सार्धं ... बलमनेकराजलोकपरिवृतः पुत्रजन्ममहोत्सवानिमहान्तमुत्सवमकारयत् । ... निक्रान्ते च दशमेऽहनि समागतसमस्तज्ञातिलोकः प्रवर्तितमङ्गलोपचार... भ्यर्गोत्राचारकर्मण्यतिमादरो मलयसुन्दरीति मे नाम कृतवान् ।

अथाहमनुदिनोपचीयमानमृदुकुमारावयवा चन्द्रमूर्तिरिव सुरभिः ... ... नैनाप्यायमन्ती पुत्रेण पदं पदेऽनुगम्यमाना शनकैः हसितं ...

........, रुदिते विनोद्यमाना विचित्रक्रीडनकैः, स्खलितेऽनुभाव्य-
...नावतारणकमङ्गलानि, गदिते सहासमारोप्यमाणा वक्षसि क्षितिपाल-
...केन, रक्ष्यमाणा च राज्यलक्ष्मीरिव सततममत्तैः शस्त्रपाणिभिर्वीरपु-
...षैः, शैशवमतिवाहितवती। उचितसमये च यथादासयाधीतराजकन्यकोचि-
...विद्या सोपनिषदि नाट्यवेदे गीतवाद्यादिषु च कलासु कृतपरिचया विन-
...परतया पितुरेकापत्यया मातुर्वत्सलतया ज्ञातिवर्गस्य दाक्षिण्यनिघ्नतया
...रिजनस्य प्रियंवदतया पौरलोकस्य परां चक्षुःप्रीतिमादधाना क्रमेण
...निर्वासकमविमुक्तरागिमिथुनानां संतापकं दरिद्रकामिहृदयानां प्रसाधकं
...कुसुमचापानामप्यापकमशेषविभ्रमकलानां समुद्धोद्धतपयोधरं वर्षासमयमि-
...न्द्रियस्रोतसां विस्तारितकुमुदविशदस्मितं प्रदोषागमं लावण्यचन्द्रोदयस्य
...प्रलितरङ्गितमध्यसरणिं क्रीडारामं विषमबाणस्य पुलकजालोत्कम्पादिवि-
...कारबहुलं शिशिरावतारं तरुणजनहृदयतामरसानां प्रपञ्चितचतुरोक्तिम-
...मदूतं प्रगल्भतायाः उदीरितोत्कलिकासहस्रं प्रलयकालं रागजलधेरङ्गीकृत-
...ती नवयौवनावतारमङ्गैः। सर्वदा च विस्तारितकलाकाव्यविनोदेन सदृश-
...वयसा सदृशरूपलावण्येन सदृशवस्त्रभूषणादिवेषपरिच्छदेन प्रियवादिना
...विस्रम्भेन स्निग्धेन सखीजनेनानुवर्त्यमाना निभृतविदितप्रणयिसार्थप्रार्थनाभ-
...ङ्गदुःखान्यनुभूतभोगचिन्ताज्वरजागराणि धृतिमयानीव निर्वृतिमयानीव
...दिनचिह्नान्यनैषम्।

एकदा च प्रदोषसमये निजप्रासादस्य शिखरशालायां प्रसुप्ता-
...माहतानेकपटहझल्लरीमृदङ्गझात्कारमुखरेण श्रवणहारिणा दिव्यतूर्य-
...निनादेन निद्रामुज्झम्। उन्मीलितलोचना च सहसैव गुरुविमानसंनिभस्य
...अभ्रमुल्लेखिशिखरोत्तरतितिविपुलावकाशोदरस्य साक्षादिव दिवसकरम-
...ण्डलस्य तत्कालसन्निहितपन्नगेश्वरधामपवने रसातलान्मर्त्यलोकमानीतस्य
...कमपि विस्मयनीयाकृतेर्मणिशिलामयस्य जिनवेश्मनः कोपेकदेशे निष-
...ण्णमासन्नवर्तिनीभिरूर्ध्वस्थिताभिश्च वातायनविनिविष्टाभिश्च गृहीतचिन्ता-
...लीनाभिश्च शनैः कृतमिथःसंलापाभिश्च गात्रसन्निरुद्धशरीरचेष्टाभिश्च
...वनशब्दश्रवणसावधानाभिश्च वामहस्तपर्यस्तवदनन्यस्तनयनपुलकितविस्तर

अपि कलिङ्ग-वङ्ग-अङ्ग-कोशल [illegible]
मिन्दुलेखा-लीलावती- [illegible]
प्रख्यातयो देशान्तरेषु दुहितरः' । इत्यभिधाय तूष्णीमासिते
राजा सेरतारकः सविस्मयमालोक्य ताः समस्ता अपि प्रत्येकं
मां च किंचिद्वलितकन्धरो नातिनिकटे [illegible]
पितविग्रहाममाम्येण मण्डनप्रकारेणाकारेण च परं [illegible]
ऽभिव्यज्यमानजरसि प्रौढे वयसि वर्तमानामेका विलासिनी [illegible]
वोचत्—'चित्रलेखे, त्वं हि वत्सायाः पत्रलेखायाः परं [illegible]
प्रधानसैरन्ध्री स्वकर्मकौशलेन कृत्स्नेऽपि जयगतिलब्धजयपताका
विविधाभिर्भङ्गिभिरलंकर्तुमित्यनेकशः श्रुतमस्माभिः । अमूल्यमपि [illegible]
प्रतिकर्म किमपि सुभगंकरणमङ्गनानाम् । तथाहि—प्रसादरचना [illegible]
रचितचतुरप्रसाधनाः परिणतवयसोऽपि सचलहृणना प्रतिपद्यन्ते । [illegible]
पत्या अपि पराजयन्तेऽन्तःपुरिकाजनस्य रूपम् । कुरूपा अप्यप्स [illegible]
स्त्रियः । वचनचातुर्यं तु ते जन्मान्तराभ्यस्तमिव शरीरेणैव सार्धमागतं [illegible]
अर्भकत्वेऽपि भुजङ्गजनगोष्ठीषु परा प्रतिष्ठामागतासि । प्रागल्भ्येन [illegible]
मधुराः सर्वजनहृदयहारिणः क्षणमात्रपरिचितेऽपि जने अनिवारित [illegible]
कस्य नाम न विस्मयमावहन्ति, क वा विधेय न कुर्वन्त्यपूर्वाभिभूति [illegible]
सिताः पदे पदे तव विनोदकथालापाः । कथयामि [illegible] ।
या इमाः पवनगतिना मप्रत्युपदर्शिता । का इमा कन्यका । [illegible]
सिला अपि भारतक्षेत्रदक्षिणार्धमध्यमखण्डवासिना [illegible]
कथंचिदवगतस्वरूपेरेव रूपवत्य एव कन्याकुमार्यो [illegible]
विद्याधरैरानीताश्च सर्वाः कुतूहलतरलितेन [illegible]
चास्य भगवतश्चराचरगुरोर्गर्भगृहमण्डपमङ्गलानन्तरमेव प्रवर्तितप्रथमालय [illegible]
अतस्तथा प्रसाधय, यथैता [illegible]
[illegible] जनितमुद्वेगम् । [illegible]
[illegible] प्रमोदम् । [illegible]
[illegible]

अपि कलिङ्ग-वङ्ग-अङ्ग-कोशल-कुन्तलादिदेशस्वामिनामवनिपालाना मिन्दुलेखा-लीलावती-मालतिका-मदनलेखाप्रायाभिराख्याभिरधिगत प्रख्यातयो देशान्तरेपु दुहितरः' । इत्यभिधाय तूष्णीमास्थिते तस्मिन् राजा खेरतारकः सविस्मयमालोक्य ता समस्ता अपि प्रत्येकं कन्यक मां च किंचिद्वलितकन्धरो नातिनिकटे समुपविष्टामुत्कृष्टवमनालंकारभू पितविग्रहामग्राम्येण मण्डनप्रकारेणाकारेण च परं प्रमाधितामितस्ततो ऽभिव्यज्यमानजरसि प्रौढे वयसि वर्तमानामेका विलासिनी सपरिहासम वोचत्—'चित्रलेखे, त्वं हि वत्सायाः पत्रलेखायाः परं प्रसादभूमिः प्रधानसैरन्ध्री सकर्मकौशलेन कृत्स्नेऽपि जयगतिलब्धजयपताका जानासि विविधाभिर्भङ्गिभिरलंकर्तुमित्यनेकशः श्रुतमस्माभिः। अमूलमग्रं कार्मणं तव प्रतिकर्म किमपि सुभगंकरणमङ्गनानाम् । तथाहि—प्रसादपरया त्वया रचितचतुरप्रसाधनाः परिणतवयसोऽपि सद्यस्तरुणता प्रतिपद्यन्ते । प्राजापत्या अपि पराजयन्तेऽन्तःपुरिकाजनस्य रूपम् । कुरूपा अप्यप्सरायन्ते स्त्रियः । वचनचातुर्यं तु ते जन्मान्तराभ्यस्तमिव शरीरेणैव सार्धमाविर्भूतम्। अर्भकत्वेऽपि भुजङ्गजनगोष्ठीषु परां प्रतिष्ठामागतासि । प्रागल्भ्येन स्वभाव मधुराः सर्वजनहृदयहारिणः क्षणमात्रपरिचितेऽपि जने जनितविश्रम्भाः कस्य नाम न विस्मयमावहन्ति, कं वा विधेयं न कुर्वन्त्यपूर्वाभिर्भङ्गिभिरुल्ला सिताः पदे पदे तव विनोदकथालापाः । कथयामि वाग्मिनि, विवक्षितम्। या इमाः पवनगतिना संप्रत्युपदर्शिताः, का इमाः कन्यकाः खलु निखिला अपि भारतक्षेत्रदक्षिणार्धमध्यमखण्डवासिना मण्डलपतीनामात्मजाः कथंचिदवगतस्वरूपैरेवं रूपवत्य एवं कलाकुशला इति पूर्वमेव निवेदिता विद्याधरैरानीताश्च संप्रति कुतूहलतरलितैरलंकर्तुमियं यात्रोत्सवम् । अत्र चास्य भगवतश्चराचरगुरोरभिषेकमङ्गलानन्तरमेव प्रवर्तयिष्यन्ति संगीतकम्।-

...। प्रसाधय, यथैताः शिथिलयन्ति स्त्रीस्वभावसुलभं साध्व-
... क... [illegible] ..., आसादयन्ति परत-
... दूरीकृतं प्रमोदम्, गृह्णन्ति महाजनसमा जलजा स्तम्भित लास-
... अवतरन्त्यनाकुलाभिरङ्गयष्टिभिरङ्गीकृतशृङ्गारवेष्टारम्भ-

सोपानपथलङ्घनेन' इत्यङ्गभङ्गं बालभृङ्गोत्सङ्गसङ्गिनं कृत्वा, कृतोत्सङ्गं कृतसंलापं कृताकारनिरीक्षणं कृतपरिहासं न केवलमात्मनस्तस्यापि तं निजवसीजनं प्रियमपि सरोषमीक्षमाणा 'काहम्, कागता, क स्थिता, को मे देशः, के ज्ञातयः, किं मया प्रस्तुतम्, किमारब्धम्' इत्यजातस्मृतिरशृण्वती शब्दमचेतयन्ती स्पर्शमनुपजिघ्रन्ती गन्धम्, केवलं तस्यैव रूपलेशालोकेऽस्यैवावयवपूर्णतानिर्वर्णने तस्यैव यौवनोद्भेदमनन्यताभावने तस्यैव विभ्रमकथनिभालने निलीनशिखा, दूरस्थितास्यसाधारणप्रेमदर्शनोत्सवकालेनेव केनाप्युद्दिश्यमानःसमीपं गमितेव तद्भुजाश्लेषस्य भाजनीकृतेव तत्संयोगसौख्यमनुभावितेव निष्पन्दसकलावयवा स्पन्दमानानन्दजलबिन्दुना किमारब्धमकुर्वाया किं विकाशोत्तानया किं स्तिमितया किं तरलतारकया किं मुग्धया किमङ्गीकृतप्रागल्भ्यया किमालम्बितकुटिलभावया किं प्राञ्जलया तत्कालमहमपि न जानामि कीदृश्या दृशा तमद्राक्षम् ।

सोऽपि नृपकुमारः सविभ्रमं परिभ्रमन्तीनामाकर्ण्य नाना [illegible] नामाभरणमणिरणितमनुनरणुपरि तस्य प्रासादस्य [illegible] तनयाविधानैकविभ्रमो मामपश्यत् । दर्शनादेव [illegible] पुनःनिव [illegible] [illegible]

[illegible]

पस्य राज्ञः परमसंमतामविप्रगल्भवचसं वसन्तसेनाभिधानां विलासिनीमवदम्—'सखि, निवेदय यथावृत्तमद्यतनमलङ्घ्यवृत्तान्तमस्य महाभागस्य' इति।

अभाषत च सा—'भद्र, किं कथयामि। भाजनमयं जनो भवत्समीहितावेदनसुखस्य। न हि सा भाग्यसंपन्मम, ययास्य भवत्स्वामिनो मनोभिमतमर्थं साधयामि। अद्यैव रात्रावियमिहानीता नायिका नः केनापि। असावपि दिगन्तविख्यातयशसां महामण्डलपतीनामात्मजः। सर्वोऽपि वैदेशिकः कन्याजनस्त्रिभुवनातिशायिसौन्दर्यसंपदे। तदप्यदृष्टपूर्वं रूपमिव नृपकुमारस्यास्य दिव्यं देवतायतनमस्याः। कथमेतदीयान्विशेषानवगच्छति। कथं चास्य तत्र नायकस्य प्रवेशो नितान्तमपि सस्पृहामार्गमुपदिशति। किं च संप्रति गता तावदन्यचिन्ता। आत्मापि चिन्त्यो वर्ततेऽस्याः। किमत्रैव जलधौ कालमतिवाहयिष्यामि। किमतोऽपि दूरं यास्यामि। किमन्यदीयावासविहितस्थितिरनभिप्रेतमात्मनो दशान्तरमनुभविष्यामि। किं वा भूय एव समावनं नेतव्या। को हि जानाति सम्पदे- वगतिम्' इत्युदीर्य तूष्णीमास्थितायां तत्र कृतविलक्षस्मितो नाविकः स तमवादीत्—'कुमार, स्थितं तावद्देवतादर्शनम्। असौ तु दूराकृष्टधन्वना कुसुमकार्मुकेण मद्दर्शनैकशरणः कृतः। तेन विच्छिन्नवाञ्छितार्थविरसेनापि वचसा श्रुतेन मनागपि न खेदमवहत्, प्रत्युत तदेव बह्वमन्यत'। स्थित्वा च क्षणं स नाविकः पुनरवोचत्—'युवराज, दृष्टेयमदृष्टपूर्वा मानुषैरमरसद्मनिवासिनामपि विस्मयकारिणी भूमिः, अवलोकितानि कल्पलतावनद्धविद्रुमपादपानि वनानि, वीक्षिता दर्शनेनैव सर्वहृदयं संज्वरहृदश्चन्द्रोदयक्षरितचन्द्रकान्तकन्दरानिर्झरसहस्रकलितानाकालदुर्दिना महागिरेरस्य मानवो निवृत्तकौतुकैरपि। किमद्यापि विलम्ब्यते। प्रसादयानप्रर्नोरम्। दृष्टस्त्वामनवलोकयन्नाकुलो भविष्यत्यशेषः परिजनः। विक्रवन्तमुपयास्यन्ति सेवकाः। तदद्यापि यावत्प्रयाणवेलानिःसहो राजकुलममात्य-

१. 'सर्वहृदयसंज्वरहृदः' इति पाठे 'सर्वेषां हृदये यो ज्वरस्तं हरन्ति निवर्तयन्ति' इत्यर्थो भवेत्.

कोष्ठो न याति, यावच्च वृत्तान्तमुपलभ्य भवतः सर्वतो जा
प्रधावन्ति भूमिपतयः, तावदतर्कितां एव गत्वा समाश्रयाम
इत्यभिहितः स तेन मत्संनिधिपरित्यागकातरो न किंचिदस्
दात्। पुनः पुनरनुबध्यमानश्च मधुरमधुरे भ्रुवोः कपोलयो
कृतासङ्गमाकृष्य कृच्छ्रादिव मुखाद्यमुखदभिमुखोऽभवत् ।

अभाषत च मन्दम्—'सखे तारक, प्रतीक्षस्व तावत्क्षणमेकम्
यल्वदस्वस्थं मे शरीरम्, प्रवृत्ता शिरसि वेदना, हृदारम्भा
जृम्भते निकामं रणरणकदायी केनापि कारणेन दारुणावेगो
यतोऽस्य विनोदनायामिलेव प्रचुरकर्पूरचन्दनप्रायपादपच्छाय
देशे मुहूर्तमेकमवस्थातुमभिलषति मे हृदयम्, तथापि त्वं प्रम
भिद्धाने तस्मिन्महाभागे स भूयोऽप्यभाषत—'कुमार, यद्यहं
युज्यते निमेषमात्रमपीह स्थातुम् । अतिबहुदोषमत्र प्रदेशे
नम् । एष च व्याधिरनावेदितोऽपि विदितो मया । निदानं चा
तम्। अत एव प्रतीकारहेतोः स्थानान्तरमितस्त्वां नेतुमिच्छा
कर्पूरचन्दनच्छायाशिशिरः प्रशमहेतुस्त्वया परिकल्पितः प्रदेशः,
तव शरीरसंतापस्य सन्निपातज्वरस्येव सुतरां संतर्पकः प्रकारान्त
यितव्यः । तदलमावेगेन । यथा सामर्थ्यमवसरेऽस्य यत्नसहमेव
ष्यामि' इत्यभिधाय तत्प्रपानलवदनमभ्यदितस्मितः स्थानादचार

प्रस्थिते च तस्मिन्नरानिपरिगृहीताहमनवग्नपरिवर्तितकन्धरस्
सदैन्यमिव मदु स्वमिव सप्रार्थनमिव सात्मसमर्पणमिव मदीश्च
वारमनिमेषतारक चक्षुरवनिभृत्कुमारस्य तस्य त्वरावता चित्ते
यन्ती स्थित्युपायान्बलवदनुरागप्रेरिताप्युदासीनेव ता वन्सतरं
वोचम्—'सखि निषिद्धोऽपि जाल्म प्रस्थितोऽय जालिक ।
पुरतः प्रार्थनामकृतार्थ एव मजनि राजपुत्र । तन्निवर्तयाभिधा
चिंदतौ(!) स्थिरीकुरु तावद्यावदेति प्रवेशमार्गोपदेश कोऽ

१. 'हर्ता' पाठ

तायसनात्। अन्यथा महन्मालिन्यमायातमस्माकम्' इत्युक्ता च स पुनस्तमारभत वक्तुम्—'अहो कर्णधार, विगतकर्ण इव गाढमस्तस्थमनम कथयतोऽपि स व्यथां निजावस्थामस्य पृथ्वीपालसूनोरनाकर्ण्य वाचं प्रचलितस्तूर्णमेव केनापि हेतुना त्वम्। एष च पयोराशिरत्र क्षणे विजृम्भमाणसमधिकाम्भःक्षोभ इव दृश्यते। यतो विततदुर्वाततांडिताभिस्तरङ्गततिभिरुत्सङ्गिता गन्तुमनिच्छतीव दोलायते तवेयं यानपात्री। तद्यदि करोषि मे वचनम्, आलोचयसि नीतिमार्गम्, इच्छसि कुशलमस्यात्मनायकस्य, तन्निवर्तय तावदेनम्। प्रसादय च विस्तरेण स्तावकैर्वचोभिः। आनय च समस्तमास्ते मनसि यद्विवक्षितम्। इयं हि तव गोत्रदेवता सर्वकालमेवोपासनीया, विशेषेणाद्य विषमजलदुर्गपतितस्य। किं च प्रतीक्षस्व तावत्प्रसीदन्तमुदधिम्। अतिवाहय वहन्तमेतमशुभं मुहूर्तम्। आसादयोपजायमानं मनोज्ञं शकुनम्'। अथ निशमिताखिलत्वन्मनोदुःखसंजातकरुणया कृतानुग्रहोऽनया 'गच्छ निर्विघ्नम्' इत्यभिहितस्तया शीघ्रमेव तां नावं न्यवर्तयत्।

अभाषत च सप्रश्रयो वचनम्—'आर्ये, कालोचितं कृत्यमुपादिशन्त्या त्वया किमप्यनुगृहीतोऽहम्। को हि भवन्तीं विहायेदृशं वक्ति। करोमि सर्वं यत्त्वयादिष्टम्' इत्युदीर्य घटितकरसंपुटः परस्परमुखप्रहितकौतुकस्मेरतारकाभिर्मुग्धो वराक इति शनैर्ब्रुवाणाभिर्दृश्यमानस्ताभिरसत्सहचरीभिरुच्चोचारिताक्षरेण वचसा वक्तुमारभत—'तामात्मना वन्दे विदुष्टदुन्नरामध्यमनविषण्णमनसा निसर्गकरुणार्द्रमन्तःसौहार्दमनुरुध्यमानया परोपकारविनिर्निविष्टावधानया निवर्तितो गमनादेतया मान्य यानवर्तिनश्च नि सामान्यया स्वामिभक्त्या वक्तुमिच्छति किमप्ययं भृत्यपरमाणु 'मा कृथाः पृथुश्रोणि नाव्य' इति आक्ष्योपहत इति जाल्मिक इति माम्य इत्यवजानाम। नाहमीदृशः प्रियदर्शने यादृशं पश्यसि माम्। अभ्येनरोऽहं गन्धर्वाङ्गनानाम्, धीमदग्रो दूरदर्शिनाम्। जानाम्यहमनेकप्रकारा

१ 'नावका' क्व. २ प्रज्ञावता नाविकाना ख. ३ प्रधान. ४. दीर्घदर्शिनाम्.

साधयिष्यसि स्वार्थम् । केवलं महाप्रमाणमेनमुद्वेगावर्ते मज्जनि पातयिष्यसि । तापं च कन्दर्पशिखिना वर्धयिष्यसि । परित्यजन्ती च सुगन्धं मध्यस्थ-स्थितानां पादपानामीदृशं पुरुषमाश्रयसि जनस्यापि दौर्जन्यापवादमपि । किं च लघुतां यास्यसि कठोरतामुपगतेन भुजगानामकुलीनताममनेन जनतां प्रकाशयिष्यसि । मर्यादिना च गुरुभिर्द्वीपान्तरनिष्कन्दनानि पतिष्यसि जगज्जनैर्दैन्यादिः कर्माणि प्रान्तभूमिनः निर्गमि । करिष्यसि विफलकष्टेनापि निपुणेन विधिना विनिर्मितं महागुणरत्नानां पात्रमुदधिप्रायेषु विदि(हि)तविलास-मतिचापलतया सम्पर्काक्रमात्मनः शरीरस्थामम् । आसादयिष्यसि च मनु-शया मदनायत्तदोषेण सागरमेनिर्मथननाम्ना पच्यमाना मन्दाग्नि-करोपद्रवपीडितास्पदिवसैरेवोपजातजराविनाशम् । तदेवं स्थिते यदभि-मतमैनेपथ्यमनुरुध्यसे, मम प्रार्थनामनुकम्पसे, महाभागमेनं सोपयोग-त्करोषि निजगुणान्, आलोचयस्यात्मनो निर्वाहम्, बिभेषि भाविनो व्यसनात्, अपेक्षसे जनतः साधुवादम्, इच्छसि कनकपट्टबन्धम्, तद्विलासिनि, मा विधेहि द्विधा स्व(?)म्, आश्रय स्वयंवरपथम्, मानवैनमक्षुण्णमा-र्गेण, भव यात्रोन्मुखी, प्रवर्तस्व सहिता समस्तेनात्मपरिच्छदेन, गच्छ निर्विघ्नमस्यैव रक्षिता महीक्षितः प्रभावेन, लङ्घय निराकुला देशकाल-ज्ञेन सूक्ष्मदर्शिना छिद्रावरणचतुरेण चारित्रवता प्रतिक्षणं विनोद्यमाना मया नदीनामीशम्, प्रविश निरन्तरच्छत्रखण्डच्छादिताम्बरैर्नृपतिभिः परिवृता सर्वतो दर्शितपताकाडम्बरं शिबिरम्, कुरु करग्रहणोत्सवान-न्दिताभिः प्रधानदासीभिः पर्यन्तेषु सञ्चारितचामरा चन्द्रलेखालङ्कृतेन मुखेन सकङ्कणा कौतुकानि, भव महानरेन्द्रपोतेभ्रणयिनी, प्रतीच्छ पूर्णो-

१ उद्वेग एवावर्तं प्रबलावर्तश्च २ ह जल नम्य दृप, कामश्च. ३. दशानाः पर्वताद्बहिर्निर्गमनप्रदेशाश्च ४ ज्ञान पर्वतस्य वा. ५ निष्फल विफलफलक वा. ६ विविध लसन विभ्रमश्च ७ केतु सौभाग्य च ८ समानयानता कालवशता च. ९ वडवानलेन विरहेण च १० महतामहानां मकराणां चोपद्रवेण महता चन्द्रसो-पद्रवेण च. ११. कल्याणाङ्ग शरीरनेपथ्य च १२ राज्ञः १३. राजमार्गमाग-पाणिश्च १४ मालोपभागमण्डनार्थं चन्द्राकारा लेखा क्रियते १५. 'कङ्कण करभूषणे मण्डने हस्तसूत्रे च' पानीयकणसहिता च १६ प्रवहण कुमारश्च

पर्यन्तवर्तिभिः मम सिभिः सादरमुपनीताः पदे पदे समधुकरकाः कुसुमस्तबकाः, यत्र निरन्तरमन्दाकिनीसमोऽस्मदान्, मयैव सत्कृतानन्दमानप्रमुदितमत्स्यकलशी क्षीरसमुद्रमुसांवलितमणो(गो)गोजलान्तु वेलानदीषु जलक्रीडाम्, उपरि विमर्शविस्तारितोत्सवा च सदा स्वयमनेनोपदिश्यमानमार्गो निसर्ग-निर्मितेषु कालिन्दीतटस्य सुवेलमण्डपोपान्तवर्तिषु लेखापनेषु । किं वानेन बहुना। प्रभुरप्येष मुग्धतामुपनीय सहितः समस्तेनात्मविभवेन तव समर्पितो मया। कुरु स्वमर्दितमोर्चितम्' इत्युदीर्य कृपणनिर्दिष्टपाणिस्ते मे नृपकुमारं चरणयोरपातयत् ।

असौ तु कृत्वा मन्दस्मितमुकुलितवदनो विलक्षया दृशा विलोक्य मे मुखमुद्भिन्नदशनः सविलासमुल्लासितेन लीलारविन्देन ताडयित्वा शिरसि समवोचत्—'मूर्ख, कस्मात्त्वया कारितः प्रणाममेवमत्यादरेण । का चेयमन्यतो मुकुलितकरसंपुटेन प्रसादिता भवता, मां प्रसादयितुमिद-मेतावदभिनिवद्धमभिहितं त्वया । जानामि सा क्व सा तिष्ठति' इति ब्रुवाणं समस्तर्मुखनिरुद्धहासोद्गमः स नाविकयुवा पुनरवादीत्—'कुमार, दोष-ग्राही शून्यहृदयश्च त्वमिति निश्चितं मयाद्य, येन सर्वदा प्राकृतलोकस-दृशानिनः प्रकृतिमुग्धस्य ममाप्युचितकारितां विचारयसि । एतामपि पुरःस्थितां मलयसुन्दरी प्रसादिता का त्वयेयमिति पृच्छसि । अहो, साल-स्यामतो देहि दर्शनम् । प्रकटमेवावेदयामि । येयमभ्यर्णे आस्ते नौरतिरूप-धारिण्यर्णवपालनन्दनी, सा त्वदर्थं मयेत्थमभ्यर्थिता । त्वमप्यस्या एव पातयित्वा चरणयोः सह समस्तेनात्म(त्म)विभवेन भृत्यतां नीतः, न कस्याश्चिदन्यस्याः' इति वदन्न च न सहासमाकृष्य भावितत्तदीय-प्रलापमभ्यातर्पः सलज्ज पुन पुनरालिलिङ्ग । अहं तु प्रकृतिमुग्धापि ते(नै)नातिमितदर्शितादरेण तस्य क्षितिपसूनोर्मर्यादावेधेन सहसालिङ्गनेन भिन्नहृदया विहस्य चिन्तितवती—'अहो समस्तोऽपि कर्णधारस्यास्य मत्प्रयोजनोऽयमारम्भः । तथा हि—पूर्वमेवास्य मेदिनीपालसूनोः प्रकृ-

१. मधुकरा भ्रमरा, अथवा वर्णपिताः २ भिन्नः पटो यस्याः, विद्ध.
३ अतिरूपधारिणी नौः, नौः आत्मयोः रतिरूपधारिणी वा

र्ममागतमुपलभ्यानुरागमप्रयुक्तेनाप्यनेन प्रकृतिदुःप्रवेशे त्वदीयमनमीव देवतागृहेऽत्र प्रवेष्टुमयमिच्छतीति मे कृतं दौत्यम्। ततः 'प्रतिपालय क्षणमात्रम्, अत्र क्षणे बलवदस्वस्थं मे शरीरम्' इति निषिद्धगमनेनापि विदितो मयायं तव व्याधिः। अहमेवैनमपनेष्यामीत्यभिधाय मर्तुर्वलात्प्रचलितेन कृतनिवारणाहमेतदर्थनीयमिति निश्चिता पश्चाद्वसन्तसेनानामनवलम्ब्य तूर्णमेव विनिवृत्तेन प्रस्तावमुपलभ्य गौप्रसादननिभेन प्रवर्तिता बहुलप्रकारम्। तथा हि—नानीतमात्मनः प्रार्थनालाघवम्, प्रकाशिता निजनायकस्य गुणाः, दूषितमन्यपक्षाश्रयणम्, कृतं ममोपलोभनम्, व्यामोहितः पार्श्ववर्ती जनः, न जनितं कस्यापि वैलक्ष्यम्, अभिहितमनाकुलेन सर्वं सविस्तरमात्मप्रयोजनम्, समर्पितो निरपवादः स्वामी। सर्वथा कृतार्थ एव पार्थिवसुतः, यस्यात्यन्तदूरवर्ती प्राकृतजनोऽप्येवंभूतः' इति विचिन्त्य भूयश्चिन्तितवती—'अनेन तावन्महात्मना कृतं स्वामिभक्तेरात्मबुद्धेश्च समुचितम्। मया तु किमिदानीं कर्तव्यम्। यदि तावदस्य वचनमनुवर्तमाना नरपतिकुमारमेनं समाश्रयामि, ततः स्वापत्यदुर्विनयजनितोद्वेगस्य गुरुजनस्य कोपोत्पादनादधर्मः। अथ विभ्यती तस्मादवधीरयामि, ततोऽस्य जातिमात्रव्यवहितस्य प्रज्ञानिधि(धे)र्महापुरुषस्य प्रथमप्रणयभङ्गोऽस्य चात्यन्तमनुरक्तस्य राजसूनोर्विमानना। यदि पुनरयं मत्प्रणामविफलताजनितवैलक्ष्यः सविधवर्तिनोऽस्यापि नाविकजनस्य लज्जया जलनिधौ पतति, तत्र पातकमनेकेष्वपि जन्मान्तरेषु याति प्रशमम्। तदलमतिभूयसा विचारेण। स्वीकरोम्येनम्। अविरुद्धो हि राजकन्याजनस्य स्वयंवरविधिः। कथं पुनरेतावतो जनस्य मध्ये वर्तमानया हासकरमेतत्साहसं कर्तव्यम्। कथं च दुर्गस्थयायमनुगन्तव्यः। किं वानुगमनेन। दूरस्थिताप्यनुपलक्षितानेन सहचरीलोकेन। केनापि विधिना नयाम्यात्मानमस्य कलत्रभावम्। अप्राप्तसंगमयापि वरमस्य भुवनश्लाघ्यसंबन्धस्य सर्वगुणनिर्वर्गहिर्नीशब्द ऽद। न मूढमनसान्येन सहितयोपभुक्तमात्मन्म [illegible] इति चिन्तयन्त्यामेव मयि तस्माज्जिनालयादनुल्बणोदारवेष[illegible]ी दर्शनीयाकारेण रुचिरवासमा वामभुजनिवेशनिश्चलमनुलेपनपूर्णपर्ण-

पुटसनाथमभिनवं पुष्पपटलकं दधानेन देवलकदारकेणानुगम्यमानः तपनवेगनामा राजपुरुषः समेत्य सादरमवादीत्—'मलयसुन्दरि, गृहाणेदमानीतं मया जिनप्रतिमासमालम्भनावशिष्टमुत्कृष्टपरिमलमखिलजनदृष्टिहारि हरिचन्दनम्। वन्दस्व तिलकविधिना। बधान चैतानि भगवतः पूजार्थमाहृतानि दिव्यतरुकुसुमदामानि शिरसि' इति गदिते तेन सत्वरः स देवलकदारकः समुत्सारितार्द्रकर्पटाच्छादनं पुरो मे पुष्पपटलकमकार्षीत्। अभाषत च हर्षोत्सेकैर्वचोभिः—'आर्ये, संप्रत्येव नृत्यन्त्यास्तवातिरभसेन सारसनमध्यसद्मा समुच्छलित एष पद्मरागः। तद्गृहाणैनम्' इति पुनः पुनर्भाषमाणं तथैवाभिमुखमर्पितेक्षणा तस्य नाविकपतेर्विहस्य सावज्ञेव तमवादिषम्—'भद्र, किमहं न शृणोमि, येन भूयो भूयस्त्वमेवार्थमावर्तयसि। सर्वमवधारितं ते वचनम्। अङ्गीकृतश्चायं नायकः। किंतु तिष्ठतु तावद्यावदहमिहस्था। स्वस्थानमुपगता तु काञ्चीमध्यमागतं ग्रहीष्याम्येनम्' इत्यभिहितो मया स तूष्णीमभवत्।

ततोऽहमादाय तस्मात्पुष्पपटलकादेकमतिमनोहरं कराभ्यां कुसुमदाम किंचिदवनमितपूर्वकाया समुद्रपूजाव्यपदेशेन तस्य प्राकारतलवर्तिनो नृपकुमारस्य कण्ठदेशे न्यवेशयम्। उपरि कीर्णहरिचन्दनद्रवायां च मयि स राजपुरुषस्तेनानुलेपनेन तासामसदामलवर्तिनीनां राजकन्यानामलिकलेखासु तिलकानकार्षीत्। अहमपि स्वहस्तविरचितविशेषकैकस्याः सविधवर्तिन्याः कन्यकायाः करतलादादाय वदनावलोकनव्याजेन मणिदर्पणमन्तरितपार्श्वपरिजनदृष्टिपाता तिर्यक्प्रवर्तितेन चक्षुषा तस्य तत्क्षणोपजातद्विगुणसौभाग्यमङ्गलेखालावण्यमखिलमप्यपास्तशङ्का पुनः पुनरापिबम्।

अथ प्रीतिपुलकिततनुः स पृथ्वीपालतनयः स्तनकण्ठावलम्बनलब्धार्पितेन पुष्पदाम्ना तत्र क्षणे साक्षाद्वामपाणिग्रहणमात्मानं मन्यमानो विहस्य किंचिद्विहितनतिमात्मनः प्रणयिनं कर्णधारमब्रवीत्—'तारक, किमिदास्यमेवारंवारम्। अस्याः स्रजः खण्डमपि मया न विभजनीयम्। यदि पुनस्तवाभिलाषोऽत्र, तदिमामेव मह्यं कयापि भूयः प्रार्थयस्वेदृशीमस्याः

पुष्पमालाम्' इत्यभिहितोऽसौ सदुःखमवदत्—'कुमार, कमहमिह वारे विफलतां गतः स तावन्मम प्रयासः । सहैव परिजनेन सा तव दयिते शयाशय्या तिरोधाय पश्यत एव मे नीता कैश्चिदपि मायाविभिः । [illegible] क्षितस्य से हस्तगोचरगतां करिष्यामि तामिति न पूर्णो मे मनोरथः क्षीणपुण्यस्य' इति । अहं तु तच्छ्रुत्वा 'हन्त, किमनेन नर्मणा भाषितमिद उत कथंचिदुत्पन्नविभ्रमः । सत्यमेवैष मां न विभावयति, तेनैतदभिदधे' इति चिन्तयन्ती हस्तानुरागनिश्चलमाकृष्य तस्य क्षितिपसूनोराननचक्षु समन्तादवेक्षितवती ।

दृष्ट्वा च तत्क्षणमेव तत्प्राकारशृङ्गमुत्सन्नमिव हिमगिरेरकस्मादुच्छ्रिता स्वच्छन्दविहारं तामिरयनीयाः कन्याभिः शून्यमुद्यानमालोक्य भूमि मोहमगमम् । उपलब्धचेतना च चिन्तयन्त्यनन्तरमेवोपजायमानमहावे पक्षपातवशं नरेन्द्रसूनुना सह वियोगमुद्वेगाग्निनिमग्ना [illegible] शरणमायम्, तावन्मोऽपि नृपकुमारः प्राकारशिखरमवरोप्य निर्गमनाय वोदीर्णशोकः शीर्णनरविवानिमूर्णवानालम्नीमजीर्णपर्णनिवहः तद्वीर [illegible] ध्यायनामगच्छत् ।

दृष्ट्वा च तत्कथा [illegible] स्वयंवराय पुण [illegible] [illegible] द्वि [illegible] मिर्मौ [illegible] [illegible] नानिवरे [illegible] [illegible] प्रणयिनं [illegible] मवदत्—'आर्य, किमर्थं [illegible] वृथा । [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] मामिकाम् । [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

मान्तनिवेशितं नावादिदूदं हृदयपोतम् । कुरु यथापुरःसरानमात्यानामन्त्र-
णमग्रतः प्रयातान् । उपानय महाप्रतिष्ठानं कुलीनेभ्यः कन्यकागृहम् । संवाहय
हस्तमरूदानेनाम्बरदर्पणदयायात्राकार्जितजन्मबलमनीकदुर्बललोकम् । आलोकय
परिवृत्तेव गत्वा तातम् । अर्पय द्वीपान्तराण्युपार्जितं तदधिकारिभ्यः कृ-
पणमप्यनर्घं कृत्वा वचनं प्रायम् । उपनयाविकम्पमम्भाजनस्य यथासम-
हितं मार्गभिरिदस्तमरकतपद्मरागजिह्वमुक्ताफलविभूषणं भूषणकलापम् । म-
विहर ममायोग्यपुष्पतारावतिनवगल्लुम्पाग्रगुल्लुम्पायपैराद्वत्तानि महासत्त्वा-
र्थीपत्रविस्तयमालोचमहेश्वरविपर्विशेषाणि पिण्डीकृत्य पण्डितेभ्यः समस्तानि
पुस्तकजातानि । अपरमपि मत्कृत्यमवधार्य निजयैव प्रज्ञया कुरुष्व निःशे-
षम् । मया तु न प्रदेशादितः पदमपि प्रतीपं गन्तव्यम् । यतितोऽहमत्रै-
वानया । तत्कण्ठपीठनिविडसंघानितया करेणुरिव कण्ठरज्ज्वा स्वयंवरण-
मालया न शक्तोऽपि स्वप्नधर्ममिवोद्धर्तुमिमां कन्यकाबद्धां पत्नुलोकं तं
द्रष्टुम् । एतदेव बद्धो मया ते पश्चिमः प्रार्थनाञ्जलिः । न कार्यः कार्यवेदिना
मम स्कन्धावारगमनायानुबन्धः । किं चोद्देशापहृतकल्पेन निष्फलश-
स्त्रधारिणा विपक्षपक्षप्रतीकारासमेन नीतिः मापि साध्यं मया, यस्माद्गते-
नापि तथाकृत्रिमस्नियतमानुरागरूढरणदारुणककचदारितहृदयमर्मणा द्वि-
त्रैरेव दिवसैः प्रवासनीयाः प्राणाः । तद्वरमिहैव दिव्यदेवतायतनसंपर्कपूते
निरुपहतपयसि गमनमपर्यादमवलोकयन्त्यास्तानि तानि मदनुरागललि-
तानि मुहुर्मुहुः प्रतिफलितया मित्रपर्फोलिन्याम्या(दया)मावदातया तस्याः
शरीरलतया कृतावगाढे वारिदनीर्पतिश्रो(स्रो)तसि प्रियाबाहुपाशमिव स-
मितवेदनं दधानेन वक्षसा कुसुमदाम वकुलकमनेककल्मष एव मयीम-
हीमस्मानामर्मीषा कृतो मोक्ष' इत्युदीर्य विहितार्णवप्रणामः 'हा हा कुमार,
किमिदं त्वयारब्धम् । अलमलं साहसेन । विरम मुहूर्तम् । आकर्णय वचन-
मस्माकम्' इति निवार्यमाणोऽपि तेन प्रणयिना कर्णधारेण जलनिधा-
वात्मानमक्षिपत् ।

---

१ पश्चात्. २ 'कण्ठपाश' इति स्यात्. ३ कण्ठे अन्तिके च. ४ भार्या दुर्गत्याज न. ५ स्वयं पत्नवगहित च. ६ 'नीतिवनापि किं साध्यम्' इति स्यात्. ७ प्रियङ्गुः

पुष्पमालाम्' इत्यभिहितोऽसौ सदुःखमवदत्—'कुमार, कमहमिह मार्गे विफलतां गतः स तावन्मम प्रयासः। सहैव परिजनेन सा तव प्रणयिनी स्वशक्त्या तिरोधाय पश्यत एव मे नीता कैश्चिदपि मायाविभिः। इ स्थितस्य ते हस्तगोचरगतां करिष्यामि तामिति न पूर्णो मे मनोरथः क्षीणपुण्यस्य' इति। अहं तु तच्छ्रुत्वा 'हन्त, किमनेन नर्मणा भाषितमिदम् उत कथंचिदुत्पन्नविभ्रमः। सत्यमेवैष मां न विभावयति, तेनैतदभिधत्ते' इति चिन्तयन्ती दृढानुरागनिश्चलमाकृष्य तस्य क्षितिपसूनोराननाच्चक्षुः समन्तादवेक्षितवती।

दृष्ट्वा च तत्क्षणमेव तत्प्राकारशृङ्गमुत्सन्नमिव हिमगिरेरक्रमोच्छिन्नक ल्पलतावितानं ताभिरवनीपालकन्याभिः शून्यमुत्पन्नसाध्वसा झगिति मोहमगमम्। उपलब्धचेतना च चिन्तयन्त्यनन्तरमेवोपजायमानमात्मनो पहरणसदृशं नरेन्द्रसूनुना सह वियोगमुद्वेगाभिनिमग्नदेहा यावदतिवाहयामि क्षणमात्रम्, तावत्सोऽपि नृपकुमारः प्राकारशिखरमवलोक्य निर्जनमवाप्ति चोदीर्णशोकः शीर्णतरुरिवातितूर्णवातापनीतजीर्णपर्णनिवहः सहसैव वि च्छायतामगच्छत्।

दृष्ट्वा च तन्मया सहसारोपितमुरस्थलावलम्बि स्वयंवरदाम पुन दास्कन्दितो हर्षविषादलज्जादिभिर्भावैः कृताकारसंवृतिः स्थित्वा क्षणम काण्डविफलीभूतनिजसमीहितविषण्णं तमात्मनः प्रणयिनं नाविकसुतम मवदत्—'तारक, किमर्थं विषीदसि वृथा। कस्तवात्र दोषः। किं करोति मनवरतमर्हितोऽपि पुरतश्छन्नवपुषा प्रकृत्यैव मायिनाम्। कृतं त्वया यत्कर्तव्यम्। आविष्कृत स्नेहस्य भक्तिरभियुक्ततापाथेयः क्रमः। मा मिनो भानोर्विनाशप्रकर्षम्। आनानमवधिमप्रयत्नेन कार्यमारब्धम्। आ दितो हस्त्यैवानुग्रहसा मे कन्यारत्नलाभ। यत्तु पतितोऽस्थाने शरीरे विपर्यासनमाद्भवानुग्रहाद्भाग्यदोषसाधनपुण्यहारस्य दौरात्म्य न ते बुद्धिगुणस्य। तदलमनुतापेन। गच्छ त्वमेभिर्निजसहायैः सह स्वावासम्। अहं किमनयाधुनापि दर्शनिकांक्षया पराक्रमा तिना ... । ... निर्वेदेन मे ... प्रणयैव प्र-

स्मर्यमाणमिलितमिदं हृदयमोपाद् । तत्र पद्मपुरःसरासनदानपानमन्त्र-
णमाचरन् । तस्मात् सदापिहितं पुलीमनोवहन्तुल्यम् । संवादय
स्मरतामेकान्तदम्पत्यावासविनिता नर्मावन्तुर्णनोदम् । आलोक्य
तथैव मया त्वया । अयं द्वीपान्तरमपाविन तदधिकाधिपः कृ-
भ्रमणमानां कृतदा वचनं मम । तदनन्तरमेकस्यकन्यानामय यथाक्रम-
सितं समर्पितेऽस्मदङ्गदानिवहमुक्तावलिभूषण भूषणकलापम् । म-
णिता कदाचिन्मदुत्तमानामतिकमनीयरागपुण्यापदैरास्तानि महाकाला-
दिपवित्रपत्रैकपदैर्दारितविशेषाणि विनोदाय पण्डितेभ्यः समस्तानि
पुस्तकानि । अपरमपि सम्भृतमपायं निजदेव मया पुरुष निःशे-
षम् । मया तु न प्रदेशान्तरे यदपि प्रतीर्थं गन्तव्यम् । यथितोऽहमने-
नापि । तत्कृतशरीरनिविडसंदानितया करेणुरिव कण्टकरज्ज्वा स्वयंवरण-
शालया न शक्नोमि धैर्यधनमपि मोह्यदविमां कन्यकां बन्धुलोकं सं
स्मृत्य । तदेव चरमो मया ते पश्चिमः प्रार्थनाञ्जलिः । न कार्यः कार्यवेदिना
मम स्वच्छाचारगमनायासानुबन्धः । किं बहिर्देशापदर्शनेन निष्फलश्र-
मपाणिना विवक्षप्रस्थलेनाशङ्कमेन नीते मापि साध्ये मया, यस्माद्भूते-
ऽपि तत्प्रवृत्तिर्मयि सम्प्रयुक्तानुरागसारणधारणवन्दनादाश्रितहृदयमर्मणा द्वि-
तीयेव दिवसे प्रवासनीयाः प्राणाः । तदुपमिदं दिव्यदेवतायतनसंपर्कपूते
निरपत्यपार्श्वमागमनपथोत्सवलोकपदन्यासान्तानि तानि मदनुरागलक्षि-
तानि मुहुर्मुहुः प्रतिफलितया भित्तिपर्यालिनीत्या(त्या)मावदातया तस्याः
शरीरच्छटया कृतावगाहं शरीरोपहितयो(सो)नासि प्रियावाहुपाशमिव दा-
मितवदन दधानेन वक्षसा कुसुमदाम वैवक्षणमनेन कल्पयेव मर्षीम-
शनामालग्नीभा कृतां मोक्ष' इत्युदीर्य विदितार्णवप्रणाम 'हा हा कुमार,
किमिदं त्वयारब्धम् । अलमलं साहसेन । विरम मुहूर्तम् । आकर्णय वचन-
मस्माकम्' इति निवार्यमाणोऽपि तेन प्रणयिना कर्णधारेण जलनिधा-
वात्मानमक्षिपत् ।

१ यथाम् २ 'बध्यधन' इति स्यात् ३ कादं अनिक च ४ भार्या पुर्नरपान
च. ५ अयं कथकारहित च ६ 'नीतनापि कि साध्यम्' इति स्यात्. ७ त्रियह:

पुण्यमालाम्' इत्यभिहितोऽसौ सदुःखमवदत्—'कुमार, कमहमि न विफलतां गतः स तावन्मम प्रयासः । सहैव परिजनेन सा तत्र [illegible] शापतया तिरोधाय पश्यत एव मे नीता केनचिदपि मायाविभि- [illegible] लिनस्य मे हस्तगोचरगतां करिष्यामि तामिति न पूर्णो मे मनो- [illegible] क्षीणपुण्यस्य' इति । अहं तु तच्छ्रुत्वा 'हन्त, किमनेन नर्मणा मामि- [illegible] उत कोऽपि दुरन्तविभ्रमः । सत्यमेवैष मां न विभावयति, [illegible] इति चिन्तयन्ती हृदयानुरागनिश्चलमाकृष्य तस्य क्षिति [illegible] समन्तादेवेक्षितवती ।

दृष्ट्वा च तत्क्षणमेव तत्प्राकारशृङ्गमुत्तुङ्गमिव हिमगिरेरकमोदि [illegible] स्पन्दनादिनादं तामिरवनीपालकन्याभिः शून्यपुरमासाद्य [illegible] मोहमगमम् । उपलब्धचेतना च चिन्तयन्त्यनन्तरमेवोपगाधमानमना [illegible] पद्मनाभकृतं नरेन्द्रसूनुना गाढवियोगदुःखेनाभिनिपातदेहा यावदिति [illegible] शमगमाम्, तावत्सोऽपि नृपकुमारः प्राकारशिखरमवरुह्य निर्जनमपि [illegible] सौवीथीजनोऽतः शीर्णनगरीवाचिनिपूर्णवातायनीनमौर्णपर्णनिचयः [illegible] स्थापयन्नागच्छत् ।

दृष्ट्वा च तन्मया [illegible] [illegible]

दर्पणनिभेनातिविशदं दर्शयमानम् । पुरः प्रदूरात्समागममात्मनामन्त- र्दर्शयन्तम् । उन्मादयन् मदनविकारं कुलीनशेषबन्धुरम् । संवादय न्तमन्दिरेनाभ्यन्तरणन्यामाकारदीक्षितमागमनमनीकं दुर्वारं लोकम् । आलोकय न्निवमेव मया तावत् । अपि च द्वीपान्तरसमार्जितं तदधिकारिभ्यः कृ- त्स्नमप्यवमत्य कृत्वा कथनं मया । उपनयाविशेषमरमाजनस्य यथाक्रम- र्जितं नानाविधरत्नखचितस्फाटिकयमुक्ताफलविभूषणं भूषणकलापम् । म- न्दिरं यथायोग्यमुपहारीकृतगरलुण्टाकलुण्टाकपरिहृतानि प्रवालवा- टीयवहितनयनशोभनमेकैकशः परिविशेषाणि पिण्डीकृत्य वणिग्भ्यः समस्तानि पुस्तकजातानि । अपरमपि यत्कृत्यमवधार्य निश्चयेव मत्कथया कुरुध्वं निःशे- षम् । मया तु न प्रदेशादितः पदमपि प्रतीपं गन्तव्यम् । यदितोऽहमत्रै- वानया । तावद्राज्यमीनिविडसंदानितया करेणुरिव कण्ठरज्जवा स्वयंवरण- लाक्षया न शक्नोमि श्रेयोधर्ममिवोद्धर्तुम् । कन्यरसहा बन्धुलोकं तं द्रष्टुम् । तदेष बद्धो मया ते पश्चिमः प्रार्थनाञ्जलिः । न कार्यः कार्यवेदिना मम स्कन्धावारगमनायानुबन्धः । किं चाद्य देशापहृतवेदनेन निष्फलश- स्त्रधारिणा विपक्षपक्षप्रतीकाराक्षमेण जीवितेनापि नार्थ्यं मया, यस्माद्गते- नापि तयाकृत्रिमप्रियतमानुरागसारणदारणकरुणदारितहृदयमर्मणा द्वि- त्रैरेव दिवसैः प्रवासनीयाः प्राणाः । तद्वरमिहैव दिव्यदेवतायतनसंपर्कपूते निरुपद्रवपायसि मन्मथमयीहमवलोकयन्त्या यानि तानि मदनुरागलाञ्छि- तानि मुहुर्मुहुः प्रतिफलितया भित्तिफलकिनीस्था(दया)गावदातया तस्याः शरीरलतया कृतावष्टम्भे वाहिनीपतिश्रो(स्रो)तसि भियाबाहुपाशमिव प- मिलवेदनं दधानेन वक्षसा कुसुमदाम वक्षस्थलमनेककल्मष एष मयीम- ज्जीमज्जनाममीषां कृतो मोक्षः' इत्युदीर्य विहितार्णवप्रणामः 'हा हा कुमार, किमिदं त्वयारब्धम् । अलमलं साहसेन । विरम मुहूर्तम् । आकर्णय वचन- मस्माकम्' इति निवार्यमाणोऽपि तेन प्रणयिना कर्णधारेण जलनिधा- वात्मानमक्षिपत् ।

---

१ पश्चात्. २ 'कण्ठगत' इति स्यात्. ३. क्रोडे अन्तिके च ४. भार्या दुर्गस्थान च. ५. अर्थं फलकाद्दितं च. ६. 'नीतेनापि किं साध्यम्' इति स्यात्. ७. प्रियङ्गुः.

निपतिते च तत्राहमप्यावद्धमरणाध्यवसाया 'समुद्रजलनिमग्नमनेन मालिङ्ग्य सफलीभूतजीविता निखिलदुःखायासगेहं देहमिह उत्सृजामि' इति स्वभावकातरतया स्त्रीहृदयस्य दृढनिमीलिताक्षियुगला ततः शैल-शिखरादुत्प्लुत्य जलनिधावात्मानममुञ्चम्।

उन्मीलितेक्षणा च क्षणान्तरे न तमुदग्रमणिसानुदीधितिम्बमगगनान्तरालतिमिरजालं रत्नकूटशैलम्, न तन्मूलभागसंनिविष्टमखिलविष्णुदैकसदनं तदायतनम्, न तत्प्राकारपर्यन्तेषु सर्वतः प्रेङ्खदुच्छृङ्खलवीचिमालं तमर्णवम्, न तमभ्यर्णभाजमात्मनो गृहीतछत्रचामरमाचदर्शनेर्ष्याप्ररूढगाढसख्यमनवगीतनाट्यगीतादिकलाकौशलमवनिपालबालिकाजनम्, न तमब्धिपतितस्य क्षितिपसूनोः समुत्तारणाय समकालकृतजलनिधिनिपातं नाविकव्रातम्, केवलं तस्यामेव प्रदोषसमयाध्यासितायां निजकन्यान्तःपुरप्रासादस्य शिखरशालायां शयनतलमधिशयानमात्मानमद्राक्षम्। उत्पन्नसाध्वसा चकितमेतदिति[1] चिन्तयन्ती स्थित्वा मुहूर्तमनेकसंकल्पपर्याकुलमानसा 'तत्कालमुपकल्पितो मया यस्तिलकः, स किं तथ्य उत मिथ्या' इति विज्ञातुमग्रपाणिना ललाटदेशमस्पृशम्। अपरयं च मांसलामोदतर्पितघ्राणमङ्गुलीलग्नमार्द्रमेव चन्दनपङ्कम्। अपगतस्वप्नदर्शनशङ्का च तदवलोकनेन सकलमपि रात्रिवृत्तान्तमवितथं मन्यमाना तमपनीतसर्वाङ्गीणपट्टांशुकप्रावरणा रणितमणिना भूषणचक्रवालेन वाचालयन्ती चित्रशालिकां शय्यामगुचम्। समासीना च शयनासन्नवर्तिनि हेमपीठे सोत्कण्ठेन मनसा तस्य जलनिधिमध्यदृष्टस्य नरपतिकुमारस्य चिन्तयन्ती तुलितकुसुमायुधां रूपसंपदमनुरागचेष्टितानि च निरुद्धसकलचेष्टा स्तम्भितेव लिखितेव वामहस्तविन्यस्तवदना यावत्तिष्ठामि, तावदागता तत्र शैशवात्प्रभृति रूढगाढप्रणया द्वितीयमिव हृदयमेकभूमिर्विश्रम्भपरेङ्गितावबोधे, बन्धुसुन्दरी नाम समवया सखी मे। प्रविश्य .. मत्पार्श्वभूमौ संभ्रान्तपरिचारिकानिहितमनतिसंनिहितमास-

१।

1. 'च किमेतदिति' इति स्यात्.

आसीना च तूष्णीमेव क्षणं निरीक्ष्य मन्मथमाहितेन निश्चलपक्ष्मणा विलसद्विस्मितारकेण चक्षुषा चिरं मामुत्सारितसमीपचारिपरिचारिकाजना शनैरवोचत्—'भर्तृदारिके, महदाश्चर्यम् । अन्यः कोऽपि दृश्यत एव ते वेषपरिग्रहः । कानिचिदपूर्वाणि दिव्यलोकसंभवानीवामूनि सुमनोदामानि । न ताः सन्ति सायंतन्यो मालतीस्रजस्तमिश्र(स)नीकाशे केशपाशे मीनालानुनालश्लथो(श्लो)तसीव त्रिश्रो(स्रो)तोवीचयः, याश्चिरया विन्यासगत्या विरचिताः स्वयं मया । कथय केन परिवर्तिते शारत्कालबालातपशुचिभ्यामभिरोचसिचयाभ्यां दिनावसाननिवसिते शुक्लाङ्गरुचिनीते चीनवाससी । कुतश्चायममन्दिलः सार्द्रमृगनाभिकर्पूरसानुविद्धः सर्वतः मधाविदैराकुलाकुलैरलिकदम्बकैर्विलुप्यमाना विरलपरिमलो विलेपनविशेषः । मशेषनिद्रामन्थरोन्मेषेणालोहितापाङ्गवीचिना लोचनयुगेन सूचितं किं निदानमिदमविज्ञयेनायामिनीजागरणम् । उच्छ्वासितश्वासा विजृम्भिका प्रकाशितस्वेदकणिकोद्गमा च पाण्डुक्षामयोर्गण्डतलयोरकाण्ड एवैयमङ्गैः किमङ्गीकृता ग्लानि(!): । अन्यच शयनीयमिदमधिशयाना प्रविश्य प्रथममवलोकितापि निपुणं मया त्वं न दृष्टा । ईदृग्चा च सांप्रतम् । सत्किमेतत् । कथय तथ्यम् । अत्यर्थमाकुलं मे हृदयम् । अन्यदेवोत्प्रेक्षते किंचित्' इत्युत्पन्नशङ्कितवृत्तदिव्यसुरतसंभोगविभ्रमभ्रमया ससंभ्रममनुयुज्यमाना तया वारंवारमीषदुपजातहासा सधीरमवदम्—'सखि, किमेवं सखेदासि । कृतमनिष्टशङ्कया । निराशङ्कास्स्व । मा स्वप्नेऽपि मां प्रतिकृपाः संकल्पमस्यसत्त्वसदृशामीदृशम्' इत्युदीर्य तस्याः सर्वमेव स(रा)त्रीवृत्तमात्मवृत्तान्तमादित प्रभृत्यकथयम् ।

अथ सा तदाकर्णनेन परमोपजातनिर्वृतिरमृतेवामृतेन कृतकृत्यमात्मान मन्यमाना पुनः पुनरावर्त्यावर्त्य पृच्छती तमेव मद्वृत्तान्तमतिचिरं स्थित्वा स्वभवनमगच्छत् ।

अहं तु सभ्रान्तविलया मुहुर्मुहुर्विमृशती 'यदय पर्यङ्कमधिशयाना कृतानुबन्धयाप्यनया बन्धुसुन्दर्या न पूर्वमवलोकिता, तदा च कैवर्तेय-

१. चक्षुषा २. मया ३. 'दृष्टा' इति स्यात् ४. 'उन्मेषयते' इति स्यात्

तिना क्षितिपतिकुमारेण च तेन पुरतोऽपि स्थिता परिवारमहितैव सा कैश्चिदपहृत्य नीतेति यत्संभाविता, स तस्य हरिचन्दनतिलकबिन्दोर्ललाटलब्धास्पदस्य स्पष्टमनुभावः । यतः प्रमृष्टे तत्र पुनरागतायाः प्रनष्टा गता दृष्टिगोचरमद्यममुष्याः' इति विचार्य भूयोऽप्यचिन्तयम्—'यद्वा किमेतेन । मलयसुन्दरि, यन्दस्य सकलजनदृष्टिहारि हरिचन्दनमेतत्' इति वादिना तेन विद्याधरेण व्यक्तमेवोदिता तस्य शक्तिः' इत्यादि तत्तद्बहुविकल्पयन्त्यनल्पेनास्पदीकृता विषादेन परिहृताभरणमण्डनाभ्यवहारा तद्दिनमनैषम् ।

अन्येद्युश्च समुपागता बन्धुसुन्दरी सुदूरमारूढशोकामायतोष्णनिश्वासविधुरीकृताधरामनारताश्रुधाराधौतगण्डस्थलस्थापितोभयाग्रकरतलामखिलयामिनीजागरणविद्राणवदनश्रियमाहारपरित्यागादधिकतरतनूदरीमवलोक्य मामेकाकिनीमनुस्मृतपूर्वदिननिवेदिताशेषमद्वृत्तान्ता 'हन्त यः स कोऽपि कण्ठे कुसुममालामारोप्य कल्पितो वरत्वेनानया नृपकुमारः, तस्मान्न शक्यते वाक्यशतैरपि निवर्तयितुमतिनिश्चलनिश्चयैषा । विषादोऽप्येष तत्सागरपतनजनितो नियतमस्याः' इति चिन्तयित्वा मुहूर्तमार्तहृदया मामवादीत्—'भर्तृदारिके, विदितं मया ते शोककारणम् । अनाकुलास्व । भविष्यत्यवश्यं तव तेन नरपतिसूनुना सह समागमप्राप्तिः । अवितथादेशो हि तत्रभवानार्यवसुरातः । न तद्वापितोऽर्थः कदाचिद्विसंवदति । निगदितं चानेन तव जन्मनि—'योऽस्याः कन्यकायाः पाणिं ग्रहीष्यति स निःशेषभुवनेश्वरस्य भूभुजो राज्यभारमखिलमपि चिन्तयिष्यति' । चिन्तितश्च स त्वयात्मनः पाणिग्राहः । तस्मादल्पमपि कार्यो न निर्वेदः । न च सुकृतकर्मणा केवलेनैव संजातसंभवाना भवादृशीनामनुबन्धमप्राप्येषु वस्तुषु विधत्ते बुद्धिः । अचिरेणैव भोग्यं त्वया सकलभुवनैश्वर्यम्' इत्यादिदर्शितबहुविकल्पैरुपपत्तिमद्भिस्तदीयजल्पैः किंचिदल्पीभूतशोका तत्कालमासन्नवर्तितया तस्योत्तारणसमर्थस्य कर्णधारसार्थस्य स-

१ 'परित्यागा' स्यात्. २. 'यत्' स्यात्. ३. 'ष्यति इति' इति स्यात्. ४. आदरम्, अभिलाष च.

इयत्तेनाप्यनासादितविपत्तेः पुनः स्वस्थानमुपगतस्य दृश्यमानतयास्मदेश्य दुर्लभतया जीवितस्य दुर्निषेधतया प्रियजनसमागमाशाबन्धस्यावश्यमनुभाव्यतया च दुःखानामीदृशानां प्रत्यक्षवीक्षितमरणमपि तं जनं जीवन्तमुत्प्रेक्षमाणा तत्र क्षणे सौकुमार्योचितं शरीरमाहारं च न परित्यक्तवती ।

एकदा च विविक्तदेशस्थितां मन्मथसुन्दरी मामपृच्छत्—'भर्तृदारिके, यदा समुद्रोदरे तस्य कर्णधारधौरेयस्य नौरिव च्छायना विधाय तां तथाविधप्रार्थनामुपनीतनिजपत्रेऽपि दत्तं त्वया प्रतिवचनम्' इति पृच्छन्तीमिदम्य तामहं प्रत्यवोचम्—'सखि, किमनेन तव चिन्तितेन । अद्यापि खलु चिन्तनीयमास्ते । यदि तावदवधिदिवसस्य मद्वचनस्यार्थमवधारयिष्यति । निर्बाधं सागरादुत्तरिष्यति । नितान्तमनुरक्तो वा मयि भविष्यति । स्थानं चैतदागमिष्यति । ततः स एव तदायकलत्रावेदयिष्यति । न चेत्किं मिथ्याप्रलापेन' इत्युक्त्वा मयैषा मौनमभजत् ।

अहमपि ततः प्रभृति निभृतेन्द्रियवर्गा शुचिगुरुजनानुवृत्त्या कृतप्रणयापि कुसुमताम्बूलभूषणाङ्गरागेषु वैराग्यमन्तः परमुद्वहन्ती, मुहुर्मुहुः स्मृतिपर्यश्रुनयना यथादृष्टमाकारं तस्य नृपकुमारस्य संचार्य चित्रफलके सततमवलोकयन्ती, प्रयत्नपरिपालितानामि स्वमप्रार्थितानां प्रधानवीरुधां सुतनोर्मिमनसिज विवाहमर्चयन्ती, प्रोषितभर्तृकोपदिष्टनीत्या कष्टरूपाणि प्रियसमागमजननानि [illegible] चरन्ती, प्रियदर्शन पुष्पवर्गममर [illegible] प्रकटितो- [illegible] विशेषमनवरतमर्चयन्ती, [illegible] भावानुरागमदर्श- नाय [illegible] पुष्पाणि [illegible] चिन्तापरवशतामो- [illegible] 'न दानव [illegible]' इति [illegible] निवारयन्ती, [illegible] प्रियवियोग [illegible] विक- [illegible] विनोदयन्ती [illegible] रजनीशङ्कया [illegible] सुख [illegible] पति-

१ [illegible]

जनेन भिन्नभिन्नाश्रयावस्थापितानि शुकचकोरकोकिलप्रभृतिपक्षिमिथुना-न्येकत्र पञ्जरे निक्षिपन्ती, स्वनिर्वर्तितोद्वाहमङ्गलयोर्बालवृक्षलतयोराङ्कुरपल्लवौ परस्परेण संश्लेषयन्ती, देवनाद्द्वन्द्वानि च पृथग्भिद्यमानानि ध्रुवीरेरेफप्रतिमागतानि कारयन्ती, शोकविकला कंचित्कालमनयम् ।

एकदा च मुकुलभरनम्रनूतनाम्रस्तम्बे स्तबकनि[1]कुरम्बसंबाधमाधवीवीरुधि मधुसन्दिसिन्दुवारे मन्दाराभोदिनि मदकलितकामिनीकटाक्षच्छटाच्छोटनकुम्बलिततिलकितहरिति हरितालवर्णकुसुमाकीर्णकिंकिराते किरातकामिनीकर्णपूरोपयुक्तकर्णिकारे कोरकितकुरबके विकचविचकिले कलिकाचितकाञ्चनारावनीरुहि नीहारधवलाङ्कोठधूलिपटलसंपादितदिगङ्गनांशुके शुकचञ्चुकुटिलकुड्मलाकुलितकिंशुकपलाशिनि विलासिनीवदनसरकसेकविकासितबकुले मुकुलकलापकपिलितबालचम्पके पिककुलकलकोलाहलाकुलितसहकारकानने कोरकाननचुम्बिचञ्चरीकचक्रमेचकितमुचुकुन्दे मन्दारूढरविकरप्रौढिमनि हीयमानयामिनीमहिमनि हिमानीविरहमनोहरनीहारचन्द्रकिरणे निष्करुणमकरध्वजे [2]अध्वजातलताकुसुमरजःपरिमलप्रथितपान्थमनोरुजि राजीविनीवनविराजितपल्वले पल्लविताशोकविटपिनि विपिनपाटलापरिमलपानपीनालिमाले मालतीकुसुमसमृद्धिमाथिनि मन्थरितरति[3]प्रथमपुरुषार्थसामर्थ्ये मिथुनमन्मथसुखसख्यदानदक्षे दक्षिणाशासमीरणोत्सारितमनस्विनीमानप[4]रागे रागान्धबन्धकीजनरजनीयमानवासरे विसारि[5]श्रृङ्गारसागरप्लावितजगति जर्जरिताध्वगवधूजनजीविताशे निरङ्कुशीकृताभिनवयौवनविकारे नि[6]ष्कारणोत्कण्ठितकठिनहृदयप्राणिकरणवृत्तावृतुचक्रवर्तिनि प्रवृत्ते सकलत्रैलोक्यरामणीयकैकवसतौ वसन्तसमये समधिकोदीर्णविरहव्यथामुदारसरसाभिराकस्मिकोपजातदुर्घटप्रियसमागमाना मनस्विनीनां चिरतनाभिराश्चर्यकथाभिः शयनपर्यङ्कोपविष्टया बन्धुसुन्दर्या समाश्वास्यमानामुत्सुकोत्सुका समागत्य कात्यायनिका

१ अत्र प्रतिलेख निकुरम्बशब्दे रेफस्याप्युकारविशिष्टस्यैव दर्शनादुकारद्वयवानपि निकुरुम्बशब्दो भवेत्. २ मार्गोत्पन्न ३. धर्म ४ धूली ५ 'श्रृङ्गारो गजमण्डने । सुरते ऽदे च'. ६ निष्कारणोत्कण्ठितानिष्ठुरप्राणिनामिन्द्रियवृत्तिर्यत्र.

अनयत्कन्यकां मरालशावतिवर्गमतम्, तथात्यन्तवत्सलेनापि किं निमित्तमिदम-
नुष्ठितं झटित्येव कार्यं तातेन । यदि वा न कोऽपि परमार्थतः प्रेमानु-
वर्तनीयः पूजनीयो वा प्रजारक्षणमात्रकर्तव्यानां नरपतीनाम् । को वा
मदीयाभिप्रायवेदनेऽवसरस्तातस्य । न हि कोऽपि कन्यकायाः प्रियः, तस्या-
प्रियो वेति प्रदानसमये समाजमित्रबन्धूनामबुधोऽपि पृच्छति । तदक-
रणे ममैव किमिति रोषः । कोऽत्र दोषस्तातस्य । मयि प्रागपि स्वतन्त्रवृत्तिम-
न्मत्स्वन्नोदात्तचरितमनेकराजन्यजन्यविजयोपार्जितख्यातिमध्यासितमहा-
धिकारं क्षत्रियकुमारमुद्दिशतो न लेशोऽप्यस्ति निर्वादस्य । ममैव प्रभूत-
जन्मान्तरोपार्जितपापसंभारायाः सर्वोऽयमपराधः, यया न सम्यगव-
लोकयापि विषमगामिन्याशया भणितं 'जीवलोकसुभगम्' इति चिन्तयन्ती
निश्चितमरणा तां चेटीमवोचत्—'भद्रे, गच्छ । विज्ञापयाम्बाम्—'अस्ति
मे विलम्बः । लोकश्रुतिविद्धेनाथ विद्राणोपमा न यास्यामि कंचित्कालम् ।
विंध्यान्तेऽरण्ये गमिष्याम्युद्यानम्' इत्युदीर्य कात्यायनिकां भगवतीम् ।

गतायां च तस्यां वसन्तसुन्दरी मामवदत्—'मन्दारिके, किं विषण्णा
तिष्ठसि । उत्तिष्ठ । कुरु यथाक्रियमाणमागमजातम् । अपि हि महानुभा-

शोकपुष्पपाटलं परिधाय पट्टवासोयुगलममभागविगलदविरलवारिबिन्दुना दरसंदानितेन बालबकुलीमाल्यविस्तारेण स्तबकितोभयांसपीठोपकण्ठाजरटविद्रुमच्छेदपाटलपताकापटपलवितशिखरस्य स्कन्धशाखानिबद्धविविधवंशाग्रो निरन्तरन्यस्तदीपोद्द्योतदलितनीरन्ध्रविटपसरोधसंभृतान्धकारस्य सरसकुङ्कुमस्थासकाङ्कितस्थूलसुकुमारसरलप्रकाण्डस्य प्रलघुना प्राग्भारमण्डलेन कुण्डलितपर्यन्तभूमेरुधमणिशिलापीठप्रकीर्णनानावर्णपुष्पनिकरस्य साक्षात्सुरभिमासेन मर्त्यलोकमदनोत्सवं दर्शयितुमगरकाननादिवावतारितस्य कल्पवृक्षस्य शुद्धान्तमध्यभूरुहो रक्ताशोकपादपस्य प्रत्यग्रहरिचन्दनोपलेपसुभगे मूलभागे विरचितप्रतिष्ठमचिरनिवर्तितस्नानाभिरखुद्राभरणभूषिताङ्गयष्टिभिरनेकविच्छित्तिविरचितमण्डनाभिः सविभ्रमप्रावृतैरिन्द्रगोपकारुणद्युतिभिरुत्तरीयांशुकैः रागजलराशिमध्यमग्नमिव जीवलोकमुपदर्शयन्तीभिर्गृहीतविविधाङ्गरागभाजनेन सीधुभृङ्गारधारिणा विधृतकुसुमधूपपटवासपलिपटलकेन परिजनेनानुगम्यमानाभिरन्तःपुरिकाभिरागत्यागत्य निवर्त्यमानार्चमभ्यर्च्य परमया भक्त्या भगवन्तं प्रद्युम्नमुपपाद्य च धुम्रमाम्नायागतेभ्यो यथा विद्यमानं विद्वद्द्विजेभ्यो भवनमागत्य मानयित्वा च महार्हनिवसनालंकारकुसुमताम्बूलविलेपनप्रदानेन सर्वमास्यपरिग्रहमनुगम्यमाना ग्राहिलमदशनेपथ्येन प्रेयसीवयस्याजनेन जनकं द्रष्टुमत्रजम्।

स्थित्वा च तत्पादमूले मुहूर्तमुत्थिता पुनरलभ्यदर्शनमस्य वदनं पुनः पुनरवलोकयन्ती प्रयत्ननिर्मिताश्रुरन्ध्राभवनमगमम्।

तत्र चानुभूतनन्तकालमसमुचितमकलमाङ्गलिक्या वारंवारमाकारिता जनन्या भुक्त्वा तया सार्धमेकभाजने आविर्नाहरदु खदयमानमानसा विषयानिव कीर्तिचदलकवलाङ्कितोपस्पर्शना च ससंवर्धितानेकबालवृक्षकाकुलं गृहोद्यानमगच्छम्।

तत्र चासपादितपादप्रहारनिर्दोहदेष्वशोकशाखिषु खेदायत निःश्वसन्ती, अदृष्टकोरकोद्गतिषु सहकारेषु विषादमुद्वहन्ती, अनाहितसरकगण्डूषसेकेषु

शरीरमविरतचारितचरणमणिनूपुरारवाणि निक्षिपन्ती मन्दं मन्दं पदानि, द्वारदेशागमागममवतीर्य च प्रासादशिखरादितस्ततो निहितसंश्राक्षिरलनक्षुरतिक्रम्य कक्ष्यान्तराणि तत्क्षणप्रवृत्तनिर्भरक्रीडारसे कन्यान्तःपुरे नृत्यगीताक्षिप्तमनसा परिजनेन समीपवर्तिनाप्यनुपलक्ष्यमाणा रक्षणपरातिशून्येन निर्गत्य प्रमदवनपक्षद्वारकेणानुलक्ष्यमेव स्वभवनोपवनस्य तं ध्यपास्तनन्दनवनविभूतिमाभरणभूतमखिलाया अपि नगर्याः क्रीडार्थमात्मनः कारितं तातेन लवङ्गपुन्नागचन्दनागुरुप्रायपादपगुपिलमतिविपुलविशदोदारमतिशयाभिरामं कुसुमाकराराममगमम्।

यस्मिंस्त्वया प्रतिष्ठापितस्य भगवतः कुसुमकेतोः पूजाविधानाय कात्यायनिकामुखेन मातरादिष्टास्मि। तत्र च मदनयात्रायातनगरलोकालोकनशङ्कया दूरतः प्रहतमपहाय मार्गमुत्पथेन प्रस्थिता चन्द्रपादप्रकटितेषु प्रदेशेषु सत्वरं भ्रमन्ती, विजृम्भमाणमुखरपक्षारवेषु यदृच्छयाप्युड्डीयमानेषु खगकुलेष्वितस्ततः प्रधावमानं परिजनमुत्प्रेक्षमाणा, समासन्नवल्लरीविटपेषु लग्नासूत्तरीयांशुकदशा(शा)सु पृष्ठतः सहचरीभिर्धृताञ्चलेति सवैलक्ष्यं विवर्तमाना, स्थाणुष्वपि पुरस्ताज्झटिति वीक्षितेषु जातवनपालपुरुषशङ्का लतागुल्मान्तरेषु निलीयमाना, निजमपि पादपातध्वानमन्यदीयमिति साध्वसादवधारयन्ती, अनभ्यस्तचरतया चरणसंसर्पणस्य दृढतरोपजातजङ्घाजाड्याप्यखण्डयन्ती गतित्वरा क्षणेनैवातिदूरमगमम्।

क्रमेण चासाद्य तस्यागमस्य रम्यतरमभ्यन्तरोद्देशमुपगहनत्वरितगमना दूरादेव दृष्टिपथागतेन तत्कालमाक्रान्तभुवनोदरस्य रागजलनिधेर्वीचिभिरिव मणिनिहितमकराभिरालोहितागुरुकपताकाभिः पल्लवितशिखरेण गगनोल्लेखिना वज्रमणि केतुमत्केन प्रकाश्यमानमणिनूपुरशृङ्गोच्छ्रायप्रासादभुनिलाशालपरिगतममन्दकल्पतानकलशाध्यासितमुपाधरणेन दीपकूट केचिदाविष्कृतप्रौढपत्र केचिदुत्थागितानाभिनवतनु उन्नै केचिदाकृष्टशिलामुग्रत-

१ पत्राणि वाहनानि च २ अनुपदा वीरवाणी लघुपणा न च ३ कान्तामुखा वाणा भ्रमराश

कैस्तदा त्रीणि भुवनान्यभिषेणयितुमुद्यतस्य विषमबाणस्य बलदर्शनाय स-
मुना स्वसैन्ययोधैरिवाहूतैस्तिलकचम्पकाशोकपुन्नागनागकेसरप्रभृतिभिः प्र-
धानपादपैः समन्तादुपगूढमतिदृढस्तम्भविततमण्डपाभिरामं कामदेवायत-
नमायातवती प्रक्षालिताश्वरेणुधूसरचरणयुगला च द्वारदीर्घिकायामादाय
तदुपकण्ठजातेभ्यो लताजालकेभ्यः सुरभिपरिमलाः सुमनसः कतिचिदि-
तस्ततः क्षिप्तमचकितदृष्टिपाता निभृतनिभृतैः पदैस्तदभिमुखमचलत्।

गत्वा च स्थित्वा द्वारदेशे विशुद्धहाटकघटितविकटासनपीठस्योप-
रि निवेशितमातपत्रशोभिनानेकस्थूलरत्नानां दिशि दिशि ज्वलन्तीना-
मायतनदीपिकानामुत्तप्तकनकांशुराशिकपिशेन सर्पता सर्वतः प्रकाशेन
प्रकटिताखिलप्रतिमारूपमुभयतो निरूपितनिरुपमानरतिप्रीतिरूपकमणि-
कशिशिरेण स्वच्छसुरभिणा चन्दनरसेन समस्तभुवनविजयोपार्जितेन यश-
सेव संपादितानपदीनचर्चमुच्छलन्निद्राभिराराधयितुमागतानां प्रियविना-
नितप्रमदानामीक्षणावलीभिरिव प्रतिबिम्बसंक्रान्ताभिः सजलकणिकाभि-
रसितोत्पलस्रग्भिराच्छादितसर्वाङ्गं गर्भगृहगर्भविरचितस्य लम्बितमकरपु-
ष्पशालम्बघटितविकटभित्तेस्स्पण्डपुण्ड्रेक्षुकाण्डकल्पितमकरतोरणस्य त-
रलगृहद्विर्णाविशोगविघटिताश्चन्यहृदयैरिवोद्दामगगैरशोकस्तबकैर्ग्रथि-
विरचिताविरलवन्दनमालस्य निबिडकण्टकावितोभयपार्श्वतिकठिनव-
हृदयदारुदारणाय चन्द्रार्धकर्णैरिव ककचाग्रैः [illegible] पटी
पोलकान्तिनि केतकीदलदले कलितावकूलपानस्य मकरन्दपानविध-
[illegible] [illegible] प्रत्यग्रघटितानामभिता [illegible]
[illegible] [illegible] मार्दीकविकाशैः सर्वतः कर्पूरीकृतोपहा-
रपुष्पप्रकरस्य [illegible] निर्गतविनिर्गतमता मानकु-
[illegible] [illegible] धूमोहूमेन कृष्णागुरुधूपधूमेन निर्मित-
[illegible] [illegible] [illegible] अहामदर्पकिरदा-

निमित्तसुवर्णचूर्णपत्रवल्लिना स्थानस्थानविनिहिताखण्डशालितण्डुलस्तूपेन घटितानकमान्तलम्बितोत्तालनालिकेरकदलकलुम्बिना निरन्तरन्यस्तसाक्षेपुरसकुम्भेन शातकुम्भकरकोत्सर्पिसरकगन्धाकृष्टरणदलिपटलवाचालितेन वितनपुटकिनीपत्रपुटकार्पितसकर्पूरताम्बूलवीटकेन प्रकटितानेककूष्माण्डतुण्डीरकत्रपुसवार्ताकुशाकपणेन कचिदनतिकोमलैर्नारङ्गीफलैः, कचिदधिगतस्तोकपाकावस्थैः कपित्थैः, कचित्पीनपरिमण्डलाकैर्मातुलुङ्गैर्यथाकालमात्मना निर्वर्तितानां बाल्ययुवतिप्रौढवनितापयोधराणां प्रतिच्छन्दकैरिव यौवनेनोपदर्शितैरुपेतेन फेनिकाशोकवर्तिखण्डवेष्टमोदकमापपलासबहुलेन बलिकर्मणा कल्पितसमग्रामिमभूमिभागं भगवता समस्तसुरसङ्घवन्दिताज्ञेन मघवताप्यनुल्लङ्घितशासनं कुसुमशरासन देवमद्राक्षम् ।

दृष्ट्वा च किंचिदुपशान्तसंतापा तन्मुखार्पितप्रीतिनिश्चलेक्षणा विलम्ब्य क्षणमात्रमभ्यन्तरप्रविष्टमन्तर्निविष्टः कदाचित्कोऽपि मां पश्येदिति विशङ्कमाना द्वारदेशस्थितैवोत्सृष्टकुसुमाञ्जलिः प्रणाममकरवम् ।

कृतमरणसंकल्पा च निर्गत्य तेनैव मार्गेण गत्वा बहिःप्राकारवलयास्पदानि कतिचित्कमन्दर्दीर्घिकानर्घभूषणस्य पुण्यपरिणाहभाजः कतिपयदिनानीतयौवनप्रौढैर्गोदमसुकुमारच्छदच्छन्ननिखिलशाखासंचयस्य सर्वतः संचरद्भिः कुसुमसौरभाकृष्टैः षट्चरणचक्रैराक्रम्यमाणदक्षिणानिलचलितचारुविटपस्य रक्ताशोकशाखिनः स्कन्धशाखायामायतेन विस्तारिणा स्ववेषाडम्बरावरणपटेन पाशमघटयम् ।

प्रातः प्रमीतामसम्यगावृतवपुषमवलोक्य मा नरलोकस्त्रपामेष्यतीति शङ्कया निबिडनीविबन्धनमपि पुनः पुनर्गाढीकृत्य निबिडितमशिथिलकञ्चुकावृतस्यापि कुचमण्डलस्योपरि विधाय निरुत्तरीयेण बन्धुर माल्लिकाबन्धममन्दसदानितमपि सयत्नमापीड्य पुनः पुनर्दामभिः केशभारमनिभृतेष्टदेवता कृतगुरुजनप्रणतिरभ्यर्थितोऽनिनफले बान्धवेऽपि परिजने जातानुतापा विपक्षवर्गेऽपि नाविनर्षिता प्राङ्मुखीभूय मारमन्तरद्धाञ्जला कृताञ्जलिरवदम्—'भगवन्त सकलजन्तुग्रामकर्मसाक्षिण महत्माक्षपुर-

सरा लोकपालाः, तस्य तत्कालमात्मनो वरत्वेन प्रतिपन्नस्य नृपकुमारस्य दर्शनात्प्रभृति न मया पुमानन्यश्चक्षुषापि साकाङ्क्षमवलोकित इत्यस्य सत्याभिभाषणस्य, अस्य च क्रोधवैलक्ष्यनिर्वेदादिभिर्भावैरदूषितस्य, निरन्त-रित्ररक्षणार्थमेव केवलमध्यवसितस्य जीवितपरित्यागस्य च यद्यस्ति कोऽप्यनुभावः, तदेतेनैव नृपकुमारेण सह जन्मान्तरेऽपि संगमो मे भूयात्' इत्यभिधाय कन्धरानिवेशितपाशवलया दूरमुत्प्लुत्य तस्यैवाशोकतरोर्मूलवेदिकातः क्षितितलाभिमुखमात्मानममुञ्चम् ।

मुक्तदेहायाश्च मे गात्रभारेण दूरमाकृष्टादकस्मादमोलक्षसारपलो सर्वतः समकम्पतासावशोकपादपशाखा । कम्पतरलितकुलायकोटरोड्डीनानि विस्तारिणा पक्षपातविरुतेन हाहारवमिव कुर्वाणानि पर्यन्तेषु बभ्रमुः ससंभ्रमाणि विहंगमकुलानि । तैश्च सर्वतः कृतकरुणकोलाहलैस्तत्प्रमदवम्यादर्शनोद्भूततीव्रशोकैरिव ताडयद्भिरनवरतमुभयतः मेदुना पक्षयुगलेन जठरमुद्वेज्यमाना गात्रपरिमलाघ्राणिनाभिर्विहाय सविधवर्तिनीरुद्यानवीरुधो वेगाद्धाविताभिर्भ्रमरमालाभिर्मञ्जरीव प्रत्यवयवं विलुप्यमाना तत्क्षणमासमर्त्यलोकावतारशापेव त्रिदशललना समासन्नभूतलस्पर्शा वितानम्बरे कृतस्थितिनिर्माणाधिनेन संकुचता प्रतिक्षणं पाशवलयेनाकृष्यन्निर्गं जीवितमिव निरोद्धुमतिनिबिडमापीडितशिरोधरा कण्ठरोधावमनवकाशेन निष्कासनमहान्सहायानिवान्वेष्टुमन्तर्भ्राम्यता श्वासपवनेन निर्भरमापूर्यमाणकुक्षिकोशा प्रियवियोगादपि दुःसहेन [illegible] र्षितजननिराकरणादपि कष्टतरेण विरहशोकगर्भादपि संतापेन [illegible] हनिखिलदारुणादपि दारुणेन महानरकवासदुःखार्णवादिना [illegible] व्याकुलीकृता पूर्वमेव मे समागतानाम्, अनिकृत्यामपि [illegible] गिन्द्रियस्य श्रोत्रमप्यनुपस्थितानाम्, श्रवणमार्गमवमीलित [illegible] टितेव क्वचनापि चिरं प्रत्यभिज्ञातानाम्, 'हा, किमिदमापतितम्, [illegible] [illegible]

गन्तीम्, मुहुर्मूलवेदिकाग्रे निक्षिप्य चरणावाकर्षणाय मे तिर्यग्भुजयुगं प्रसारयन्तीम्, मुहुः कल्पनाय पाशस्य प्रविश्य वने बाल्पर्णशालासु परशुदात्रदात्रिकादीनुपकरणान्यन्वेषयन्तीम्, मुहुः कण्ठपाशप्रतिविधानाय धृत्वा बाहुयोर्मामूर्ध्वमुत्क्षिपन्तीम्, मुहुरवष्टम्भाय मच्चरणयोरधस्तादुपलशकलानुपर्युपरि विरचयन्तीम्, अशोकशाखाधिरोहणाय विटपान्तरालपातिनो रज्ज्वायवानिन्दुकिरणानप्यनवलम्बमानाम्, साहायकाय विगतचेतनेषु पाषाणपुत्रकेष्वपि दृष्टिं पातयन्तीम्, निश्रेणिकानिषण्णध्यानतया दीर्घपृथुलां केलिदीर्घिकातरङ्गश्रेणिमपि साकाङ्क्षमवलोकयन्तीम्, अदृष्टमद्रक्षणोपायतया च मनसि पुञ्जितासह्यदुःखां मुहुर्मुहुर्मूर्छामनुभवन्तीम्, मोहविरतौ च साध्वसादुत्थाय बद्धप्रबलकम्पाम्, 'किं पापकारिणि, कृतः कारणमन्तरेण त्वयास्य सकलविश्वविश्रामवेश्मनो निजस्य विनाशो राजवंशस्य' इति मामेव निरनुक्रोशमाक्रोशन्तीम्, 'अनार्य, किमियं त्वया स्वकार्यसाधनाय निधनमुपनीता' इति तातमपि जीवितनिरपेक्षतया प्रतिक्षिपन्तीम्, 'विगतलक्षणे बन्धुसुन्दरि, जानत्यपि जीवितमुत्स्रष्टुकामा किमियमवधीरिता त्वया, निर्गच्छन्ती धृता च। किं न धावित्वा हठात्पृष्ठतो विमोहितया च संकटप्रासादकुड्यान्तरालपरिसर्पणेन कलास कोलाहलः कृतः' इति सानुतापमात्मानमेव प्रतिपद निन्दन्तीम्, अतिविशदचन्द्रातपापि 'भगवति त्रयोदशीक्षणदे, क्षीणपुण्यायाः मम त्वमपि कालरात्रिः संवृत्ता। मातर्धरित्रि, विधुरेऽस्मिन्निमामपालयन्ती पृथ्वीपालबालिकामलीकं वहसि धात्रीशब्दम्। देवि कात्यायनि, मदीयजीवितेन भर्तृदारिकाया रक्ष जीवितम्। आवयोर्न कश्चिद्भेदः। स्वामिन्यो वनदेवता, निवेदयत पात्रमक्रमेण देव्या गन्धर्वदत्ताया सुतावृत्तान्तम्। अत्यन्ततान्ता न शक्नोम्यहमन्तःपुरं गन्तुम्। तात पितृपते, निर्दयप्रकृतिरपि विधेहि मयि कृपामेकवारं कृपणाया प्रियसखीप्राणदानेन। सलिलमपत्यैव स्वच्छशिशिराशयोऽसि मततम्। अतो वरुणो भूत्वा सकरुण कुरु विपाशामिमाम्। पाशमोक्षणे तवैव वैचक्षण्यम्। भगवन्पवन, स्वद्गलन्प्रवेदनाविस्मायाः भव समाश्वासहेतुरस्याः श्वासप्रसरदानेन। हताश चित्तयोने, चैत्रोत्सवेनैव निधनमी-

भूतो न चिन्तयस्यात्मानम् । अनया विना विधुरेषु कुण्ठिततरास्त्र कस्ते शरणम् । दुरात्मन्, आत्मनैव निष्पादितां विपदमीदृशीमस्याः पश्यतो मनागपि न ते विच्छायता संजाता । अशोक, सत्यमिवाशोकस्त्वम्' इत्यनेकप्रकारं संबद्धमसंबद्धं च विलपन्तीं बलवता शोकवेगेन विधुरीकृतां बन्धुसुन्दरीमपश्यम् ।

दृष्ट्वा च तां तथाविधावस्थामुपस्थिता प्रतिविधेयविपदमेकपद एवात्मसात्कृतामखिलैरपि त्रैलोक्यवर्तिभिरसौख्यैः शतमुखीभूतदुःखवेगां विगलितोष्णबाष्पपटलविप्लावितमुखीं कृतप्रयत्नापि दृढमतिगाढपाशमिव्यपीडितगलत्वादपारयन्ती वक्तुमुत्क्षिप्य किंचित्प्रचलितेन पाणिना दक्षिणेतरेण रुदतीं तां न्यवारयम् ।

सा तु तेन प्रचलता मत्करतलेन तालवृन्तेनेव प्रबलसंदीपितशोकपावका 'भर्तृदारिके, विरम । किं वारयसि दैवेनैव वारिता । विरताहमद्य प्रभृति रोदनात् । अनाकुला प्रसाधय स्वाभिप्रेतमर्थम् । अस्मिन्नेवाद्यपरिजनेऽद्यापि कः प्रतिबन्धः' इति रोषादिवोदीर्य द्विगुणमापूर्यमाणबाष्परुद्धगलनिर्यदागद्गदाक्षरमुन्मुक्तगुरुतराक्रन्दा दूरमुत्क्षिप्योत्क्षिप्य पातितेन निर्दयाघातविघटिताङ्गुलीकिसलयगलद्रुधिरशीकरेण करयुगलेन युगपदुत्तमाङ्गमुरस्तटं च ताडनत्रुटितहारमुक्तमुक्ताफलासारसंवर्धिताश्रुबिन्दुविसरमनवरतमाजघ्ने ।

घननगर्व[illegible]निनदमायामि तथैव मया पुनः कृतनिषेधा निर्याय तस्य दशो[illegible] 'अथवा स्पष्टचेतनामनया जीवितुमसावन्वेषयति कश्चित्' इति विचिन्तयन्ती समन्तात् प्रहितलोचना मन्मथायतनसंमुखी सत्वरमधावत् । [illegible] तदा [illegible] स्वप्नविज्ञानमदृष्टमवगतवती । ततः परम् 'किं तपोवनम्, किमुद्दिश्य, क्व प्रयातासि [illegible], कीदृशश्च भवतो ममावस्थाविशेषः' इति प्रकटवेदनाविगलितेन [illegible] मूर्छागमेन मुकुलितेक्षणा [illegible] । [illegible] दिवसानि वेलया मधुरकपोला [illegible]

तपोगबन्धना निराबाधनिश्वासप्रवृत्तिरमूनपङ्कपर्यङ्कसुप्तमिव विकचपङ्केरुहराशिकृतनिवेशमिव समाश्वासिता पूर्वमृदुतरस्पर्शविशेषनिर्वृतं गात्रमुद्वहन्ती रोदनादुपरतामविरतविगलद्बाष्पदलितगलरन्ध्रजर्जरेण स्वरेण शनैः शनैरादितः प्रभृति 'यो मे वंशः, यथाहमुत्पन्ना, यथा वृद्धिमुपगता, यथा कृतः कलासु परिचयः, यथानुभूता यौवनविलासाः, यथा निशीथसमये सुप्तमात्रैव खेचरैरपहृत्य चित्रशालिकाशयनादेकाकिनी पद्मशैलके रत्नकूटाद्रिकटकमण्डनं जिनायतनमानीता, यथा तत्र चित्रलेखारचितचतुरप्रसाधनया प्रवर्तितो गीतनृत्यादिकः प्रेक्षणकसमुचितो विधिः, यथा मनुजलोकदुर्लभलास्यप्रयोगदर्शनप्रीतेन विद्याधराधिपतिना विचित्रवीर्येण सह सविस्तरं प्रवृत्तः संलापः, यथा तदुपनीतस्वच्छचामरालंकारा सदृशनेपथ्यपार्थिवकुलकुमारिकावृन्दपरिवृता पारावारमवलोकयितुमारूढा स्फाटिकं जिनायतनपर्यन्तवर्तिनं प्राकारम्, यथा च तन्मूलमाश्रित्य विहितस्थितो नात्यवस्थितो वीक्षितः स निजरूपनिर्भर्त्सितमन्मथाकारः पार्थिवकुमारः, यथा च प्रथम एव दूरदर्शितानुरागमुद्रया समुद्रपूजाव्यपदेशेन मुखनिवेशितोन्मुखहृदयस्तस्य कन्धरायामधिरोपिता स्वहस्तेन दिव्या स्वयंवरकुसुममाला, यथा च तिलकक्रियानन्तरमेव केनापि हेतुना समुपजाताचित्तविप्लवादुत्प्लुत्य जलनिधौ कृतप्रपातस्य प्रीतिलङ्घितया तस्य भृष्टतो[1] विहितमनुपतनम्' इत्यादिकमशेषमपि पूर्ववृत्तं मदीयवृत्तान्तमुपवर्णयन्ती तामेव बन्धुसुन्दरीमश्रौषम् ।

'कोऽयमागन्तुः समीपमागतोऽस्या यस्यैनमतिरहस्यमप्यस्मदपहारवृत्तान्तमावेदयति । कस्य चायममृतस्यन्दसुन्दरो देहमस्पृशत्' इति विमृश्य मन्दमन्दोन्मीलितेक्षणा झगिति लोचनमार्गमवतीर्णममृतकरमिव पुरुषरूपमादाय मदनोत्सवदिदृक्षया क्षितावागतमनिगूढमसुकुमारमैक्षे श्रूयमाणशोकातिशोकाकराभिर्नीवारणविकलौ नर्तशिलातलास्फालनचलद्वीचिमाले तत्कालमुदिता कुमुदिनीव दृष्टमाकृष्टनिवेश्यप्रसूनपादपच्छायेन गगनमध्यमध्यासिना शशधरेणावलोकितमुत्तमसौन्दर्यमित्यमारिताशेषप्रदोष-

1. 'पृष्ठतो' स्यात्

तमसि चन्द्रप्रभाप्राचुर्याच्च दूरापसृतसलिलेऽपि स्वच्छजलतिरोहित इवोपलक्ष्यमाणकुमुददीर्घिकातीरदेशे निषण्णमागृहीतमदनज्वरार्तकामिजनोचितचारुशृङ्गारवेषमुन्मिषच्चन्द्रकान्तमुक्ताफलप्रायमणिविशेषैर्यथोचितस्थानविनिवेशितैः कटककेयूरकुण्डलादिभिर्भूषणैरलंकृतवपुषमायामिनीभिरन्तरान्तरा लक्ष्यसरसबिसकन्दलाभिर्बकुलस्रग्भिः सरिद्भिरिव सागरमपातसमये स्पर्शतृष्णया संलग्नाभिः कृतकण्ठग्रहमामोदितदिशा चन्दनविलेपनेन स्वच्छेनाप्यतिघनेनोद्भाव्यमानेन सूचिताङ्गद्विरदवासोदामपाण्डुभावमाशंक्य(?)चक्राकारकर्णाभरणपद्मरागप्रवालाङ्कुरेण शशिहरिणहरितरोचिषा शैवलप्रवालेन कल्पितकर्णावतंसमेकशुकचञ्चुकुन्ताकान्तशिखरमिव बालसहकारविटपमुदधिपूजाव्यतिकरे मत्करप्रकीर्णस्य हरिचन्दनद्रवस्य सुरभिसान्द्रैर्बिन्दुजालकैरलंकृतेन तेनैव चिरंतनेन धौतवाससा प्रत्युरसमजलार्द्रेणापि संपादितजलार्द्रीकृत्यम्, तया च प्रयत्नसंरक्षितया स्फुरदुदारवर्णयापि कस्याप्यसंविभागीकृतया सिद्धमन्त्रविद्ययेव दिव्यकुसुममालया स्वदेहपरिरक्षणाय कृतशिखाबन्धमिन्दुकान्तनिष्पन्दशिशिरे हृदि स्थिताया अपि मम प्रेमदोषादाशङ्कितां पाशबन्धमूर्छामिव छेत्तुमानन्दजलबिन्दुविसरमनवरतमीक्षणाभ्यामधःप्रवर्तयन्तम्, अङ्कदेशोपवेशितायाश्च मे मुहुर्गात्रमभिनवैः कदलीगर्भपत्रैर्वीजयन्तम्, मुहुर्जललवस्यन्दिभिः कमलिनीकन्दैरवयवानाच्छादयन्तम्, मुहुः करमृदितनिष्पीडितेन चन्दनाग्रड्वरसेन स्तनपृष्ठमनुलिम्पन्तम्, मुहुरामलकवल्कलविवराकृष्टेन कर्पूररेणुना कपोलौ छुरयन्तम्, मुहुः स्वेदिना करतलेन पाशपीडितस्कन्धधमनिविधुरां कन्धरां संवाहयन्तम्, मुहुर्दृष्टिरोधिनीमनिष्टविधुनामलकपद्धतिं सलीलमुत्क्षिप्य नखशुक्तिभिः श्रवणशिखरमारोपयन्तम्, मुहुर्निश्चलाक्षिपक्ष्मामसंभथितमवतंसमञ्जरीरजःसरसिजगन्धिना वदनमारुतेन व्यपनयन्तम्, मुहुः श्वासपायिनो मुखवासपरिमलहृतानुधावनमधुकृतो मधुरमुल्लासितेनोत्तरीयपल्लवेन व्यावर्तयन्तम्, आश्वासनाय च वारंवारमव्याहतश्वासदर्शनोपजातपरमाश्वासां बन्धुसुन्दरीं व्यापारयन्तम्, आकृतिविशेषदर्शनोपजातविश्वासया

१. '[illegible]' इति टिप्पणी

च तथा सविस्तरमाख्यायमाने मदीयवृत्तान्ते सादरवितीर्णकर्णा तमव पूर्वदृष्टमुर्वीपतिकुमारमद्राक्षम् ।

दृष्ट्वा च संभ्रान्तहृदया 'किमेष पाशमन्थिपीडया निबिडमाक्रन्दिग्रान्ममैव हृदयाद्विनिःसृतो बहिः, अथ प्रार्थिताभिर्मदनुकम्पया देवताभिर्दिव्यशक्त्या कुतोऽप्यानीतः, उतान्यदेव किंचित्प्रयोजनमालोच्य गुरुजनेन प्रहितः, इह परिभ्रमनकौतुकेन प्राप्त आहोस्वित्तेन चतुरोक्तिनिपुणेन नाविकेनावबोधितं स्वबुद्ध्या चावगतमाधाय मनसि तत्कालमीहितस्य तस्यास्मदालापस्य हृदयार्थमनुरागप्रेरितः परापतितः' इति वितर्कयन्ती किंचिद्वलितलोचना चिरमतिष्ठम् ।

चिन्तयन्ती च तदचिन्तितप्राप्तमनेकजन्मोपार्जितैः सुकृतकर्मभिरपि दुरापमाकल्पानधिकृतैस्तपोभिरपि दुःसाध्यं चतुर्मुखप्रमुखदेवतानिदानैर्वरप्रदानैरप्यलभ्यं लब्धरम्भोर्वशीरूपसौभाग्याभिरप्सरोभिरप्यनभिलष्यन्तं सङ्कराप्यावस्थानमात्मनो दूरारूढगर्वा सर्वमपि सौभाग्येन भुवनत्रयान्तर्वर्ति तृणाय मन्यमाना स्त्रैणमवजितारविन्दगर्भकेसरसौकुमार्येण मज्जगतमपि मुष्णता विरहदाहोष्माणमानयतेव संनिपातनिद्रामिन्द्रियाणां रचयतेव चन्दनद्रवेण चर्चामावरणमन्तःकरणस्य क्षिपतेव क्षीरसागरोदरे निरवशेषानवयवान्परिणमयतेव शारदज्योत्स्नारूपेण शरीरमेकीकुर्वतेव प्रतिमाशिस्थितानि सकलान्यपि त्रैलोक्यसुखान्यसल्पैरपि निदर्शनैरनावेद्यहृद्यतास्वरूपेण सारमिव सुधारसस्य सत्त्वमिव शंकरशिर शशिकलादीत्यस्य सकलमादाय विधिनोत्पादितेन समुद्रपानसमयेऽप्यनागादितपूर्वेण स्वप्नान्तरेष्वपि निद्रालाभविरहादलब्धेन पुनरलब्धोऽयमनयेति जातकरुणेनेव मकरकेतुना परा ग्यादुनामानीतेन भाविना तस्य सकलगात्रस्पर्शेन व्यवधानहेतुरिति पुलकजालकोद्भेदमपि निन्दन्ती कुङ्कुमाङ्गरागमपि विपक्षपक्षे स्थापयन्ती भूषणप्रभाविनानमपि विभ्रमवधारयन्ती घनस्तनसमानजघनस्तनांशुकेन स्वेदसलिलेनापि दूयमाना शरीरार्धेन लब्धप्रियाङ्गसङ्गामचलकन्यामप्युपहसन्ती सहसैव विह्वलतामगच्छम् ।

१. मज्जनि गत विरहदाहोष्माण मुष्णता

दृष्ट्वा च मां तथाविधां क्षणेनैवान्यथाभावमुपगतामुल्लसत्साध्वसा बन्धुसुन्दरी सादरमवादीत्—'भर्तृदारिके, किमेवं पुनरपि स्थिता त्वमन्यथा। कथय किं ते वपुषि बाधाकृत्' इत्यसकृदनुबध्यमाना बद्धोरुमन्युगद्गदाक्षरोद्गारमनया शनैः शनैरुत्थाय कृतशिरोवगुण्ठना तस्य नृपकुमारस्याङ्कपर्यङ्कादेकदेशे कमलिनीपलाशशयनस्योपाविशम्।

अत्रान्तरे सा मुक्ततारकरुणपूत्कारा निधाय मज्जानुनोरुपरि मूर्धानमनवरतनिपतद्बाष्पसंहतिरभिनवानि शुद्धान्तनिर्गमात्प्रभृतिकाननान्तरसंजातान्युदीर्योदीर्य दारुणानि दुःखानि पूर्वकालमनुभूतानि च मया सह विगतयन्त्रणानि शैशवक्रीडितानि परिहासवचनानि विश्रम्भाभिभाषणानि च भावयन्ती भीषणोदीर्णशोका चिरमरोदीत्।

उपनीतवदनक्षालनोदका च तेन प्रक्षाल्य वदनं प्रमृज्य चोत्तरीयाञ्चलप्रान्तेन मत्संनिधौ न्यषीदत्।

उत्सृष्टदीर्घनिश्वासा च स्थित्वा कंचित्कालमवचना मामवोचत्—'भर्तृदारिके, किंचिदितोमुखी भव। पश्य चातिसुन्दरोदारदर्शनमपूर्वतेजोविशेषपिशुनितमहानरेन्द्रवंशोत्पादमादरादमुं महाभागम्। अथ ते दत्तं जीवितमनेन। यद्ययं तदायतनवर्ती न स्यात्, आकर्ण्य वा मदीयमाक्रन्दमतिवेगादगणितनिजश्रमो नागच्छेत्, उत्प्लुत्य च व्योम्नि खड्गधेनुकया पाशं न विनिकृन्तेत्, पतन्तीं च भूतले जातमूर्छां न प्रतीच्छेत्, उत्क्षिप्य च भुजाभ्यामेतदम्भःस्पर्शजन(?)पवनमुपवनदीर्घिकातीरं नावतारयेत्, तदा कथं ते पुनः प्राणलाभः स्यात्। तदेष ते परममुपकारी नृपकुमारः। न च तवैकस्याः, सर्वस्यापि सपरिग्रहस्य त्वदीयगोत्रस्य, त्वया प्रयुज्यमानामर्हति प्रणामादिकां सर्वामपि गृहायातमान्यजनसमुचितामपचितिम्' इत्युदीर्य कन्धरापृष्ठलुठितपाणिः प्रथमदर्शनत्रपाविकुञ्चितसितार्द्रनयनतारकां तस्य मां प्रणाममकारयत्।

सोऽपि किंचित्कृतप्रतिप्रणतिरन्तर्गतप्रेमशंसिना प्रीणयन्नमृतवारिच्छटाच्छेन विकसता दृष्टिविक्षेपेण मच्चित्तमीषद्वलितवदनस्तामवादीत्—

१. सादरं पृच्छ्यमाना २ 'नोदका च' स्यात्.

कथमयं महानर्थहेतुरिति विमृश्य पटुना प्रश्नकाक्वा मन्मुखे चक्षुरक्षिपत्।

ततोऽहमुद्भिन्नहासा निभृतमुपसृत्य तां कर्णे विदितवृत्तान्तमकरवम्। सापि मद्वचःश्रवणविस्तारितेक्षणा प्रत्यङ्गमर्पितस्तिमितनारकेण चक्षुषा निर्निक्ष्य मुकुलितकुसुमायुधं तस्य रूपमन्तः परं परितोषमवहत्। अभाषत च निभृताक्षरम्—'भर्तृदारिके, कृतमतीव दुष्करं त्वया, यदस्य प्रथम एव निर्गे न मुक्ताः प्राणाः, न गृहीत उन्मादः, न प्रतिपन्नं महाव्रतम्, एवं दुःखमनुभवन्त्या दर्शितः स्नेहः' इत्युदीर्य रचितकरसंपुटा प्रणम्य तमवादीत्—'कुमार, कुटिलस्वभावाः स्त्रियः, निसर्गसरलः पुरुषवर्गः, इति जनप्रवादो न निरवद्य इति चिरादद्य मे स्थितं मनसि। यस्मादधृष्टयापि मया दृष्टमात्रस्य ते जन्मनः प्रभृति सर्वमावेदितं निजरहस्यम्। त्वया तु पृष्टेन विदितपूर्वमेतावदपि मे न प्रकाशितम्। अप्रकटिते तु तस्मिन्कथमहं सोऽयमस्याः प्रिय इति त्वां जानामि। तत्क्षमस्व मे, यन्मनोरथशताकाङ्क्षितदर्शनस्य ततः प्रीतेन विधिना कथमपि समीपमानीतस्य भुवनत्रयप्रथितपार्थिवप्रथमसूनोः प्रथमदर्शने न दर्शितः प्रतनुरपि संभ्रमः, न प्रवर्तितो वचनमात्रेणाप्युपचारः, न कृतमर्घपाद्यादिकमीषदपि पूजाविशेषविधानम्' इत्युदीर्य वेगागमनचलात्तुङ्गकुचयुगा भुजयुगं प्रसार्य संजातनिर्भरोत्कण्ठेव कण्ठे तमतिगाढमाश्लिक्षत्। उपनीय विष्टरमादरादर्घमुपपादयितुमुद्यतां 'अतिथिवत्सले, मा कृथाः क्लेशम्। अमुनैव ते सहजसौहार्दशोभिना संभ्रमेण कृतकृत्योऽस्मि। कृतमाडम्बरेण' इति ब्रुवाणः स तां न्यवारयत्।

अथ निविश्य सा विहितकुशलप्रश्ना विलम्ब्य स्तोकमुत्सुका मामवादीत्—'भर्तृदारिके, किमनेनैव शुष्ककण्ठाश्लेषेण दर्शितस्नेहया मया स्थातव्यम्, उतास्य महाराजसूनोस्त्वत्समागमप्रदानपरमोपकारिणः पुण्यैः कथंचिदासादितस्य कर्तव्यः कश्चिदुपचारः' इति। कृतप्रश्नां च तां वारंवारमवनतमुखीम्—'सखि, किमर्थं न करोषि। पूर्वमपि मया शरीरतः प्रभृति यत्किंचिदस्ति तत्समर्पितं समस्तमपि ते। किमन्यदस्मादप्यधिकमिच्छसि' इति साभ्यसूयेव चरणाङ्गुष्ठलतया लिखन्ती क्षोणितलमव्यक्तमवदम्।

चिन्तयता, 'मद्वियोगे प्राणनिरपेक्षया रक्षितं चारित्रमात्मीयमनया' इति मन्यमानेन पुण्यभागिना तथा प्रयतितव्यम्, यथा भूयोऽपि नेयं दुःखभागिनी भवति' इत्यभिधाय विहिताश्रुपाता तस्य पादयोर्न्यपतत्।

सापि तां तथा पादपतितामवलोक्य करुणया शुचा च युगपद्गृहीतचेताः सखेदमवदत्—'बन्धुसुन्दरि, पृथग्जनोऽपि न वृथाभ्यर्थनः कृतो मया, किं पुनः प्राणपरिरक्षणममुष्याः कृतं यया तां सद्य एवाच विहितोपकारां करोमि। भवतीमन्तरेणापि ते वचनमवधृतं मया सर्वम्। अपि चाभ्युपगमः। तथापि विधिरत्र प्रमाणम्' इत्यभिधाय तूष्णीमभूत्।

ततोऽहमुपजातसमधिकधृतिस्तत्रोन्निद्रकाननद्रुमोपगूढे दूरारूढशशधरांशुघोरणिध्वस्ततमसि रसितानुमितसितहंसपतत्रिमिथुने कुमुददीर्घिकातीरसैकते कुसुमशयनीयोपविष्टा समीपविनिविष्टेन मन्मुखासक्तगाढानुरक्तदृष्टिना दयितेन चतुरचटुनिवेशपेशलैः परिहासवचनैर्विनोद्यमाना विनिहिताङ्घ्रियष्टिरुत्सङ्गदेशे बन्धुसुन्दर्याः कदाचिदप्राप्तपूर्वमतिशयितगीर्वाणगमनावासमुदममन्दमानन्दमनुभवन्ती निशीथमनयम्।

क्रमाधिरूढविश्रम्भा च तमहं कृतप्रभाया बन्धुसुन्दर्याः स्वदिग्विजयवृत्तान्तमावेदयन्तमुदधिवार्ताव्यतिकरे लब्धावसरमनुयुक्तवती—'आर्यपुत्र, तत्कालसंभूतमद्यापि नोपारमति मे भयम्। अतः पृच्छामि। हनिमसरे ततः पातालसदृशादम्बुराशेः केन त्वमवतारितस्तीरः' इत्युक्तो मया कृतस्मितः सव्रीडमवदत्—'द्रविडराजतनये, त्वदीयवदनेन्दुदर्शनगृहीतोद्यमेन केनाप्यदृष्टेन' इति। तमहमब्रुवं पुनः 'आर्यपुत्र, सत्यमेवास्मद्विधजनाभ्युदयकाङ्क्षिणा पूर्वजन्मार्जितेन शुभकर्मणादृष्टेनोद्धृतस्त्वम्, तथापि परमार्थेन कथय। विस्मयो मे।' स पुनरवदत्—'चन्द्रमुखि, परमार्थोऽप्ययमेव। शृणु निवेदयामि सागरवेलायामभूतं यन्मे वृत्तम्। तदा चिरोपभूतदर्शनाया त्वयि नाशिराद्दु माममदिग्धमुनया निपतितोऽहमर्णवपयसि नूतनाम्भोधरनिनादधीरम्।' 'अहो नृपकुमार, किमपि कमनीयदर्शनायाः

१ '[illegible]' इति पाठः.

महनैरनिशितदृशोऽयं व्यवहारः । कथय किंनिमित्तमनिमित्त एवागतान-ङ्गज्वरया भविष्यन्ती दैवर्णञ्चलोऽयमपगाहवर्णसकराणाममीषामाभिषवेन यथा सर्वांस्तनो ताप: । इदं चास्मादनुमरणमात्रेणापि प्रशमिताशे-षजन्तुदुरितदर्पस्य विश्वविश्वनयविभुनमहिमा महावीरजिनप्रतिमया मध्या-सितम सिद्धायतन मेरुवा पवित्रितं तीर्थमन्यतीर्थिकपरिगृहीतैरनेक-मलमदमदहेतुभिः प्रयात्रतीर्थैः समीकृतम्' इति वाचमात्मनिष्ठीमशृणवम् । 'क एष मामुपालभते' इति चिन्तयतेवोन्मीलितलोचनो न किंचिदन्तिक-समीक्षितवान् । केवलं तथवात्मना सभाकान्तपूर्वे पर्वतोपकण्ठवासितस्य निजसैन्यस्कन्धावारे महाधिराजोऽपारसीरे सरस्त्यौ तामेव निजनिजसालो-कविस्मयदक्षनिःशेषनारिका नावमद्राक्षम् ।

'केन वयमुदधिमध्यादुद्धृताः, कथं चेयमस्माभिरचिन्तितैव नौरिह प्रा-प्ता' इति सारवेण सह चिन्तयन्नन्तर्विस्मितो यावत्तिष्ठामि, तावदागत्य राजावदर्शनादनुभूतसाध्वसेन परिवृतो राजलोकेन नीतश्च वीतगमना-भिलाषोऽपि प्रीतमनसा निवासम् ।

तत्र चादृष्टदर्शनः प्रधानलोकस्य शिथिलीकृतसकलपृथ्वीव्यापारः सा-र्धकालमेकान्तवर्ती प्रवर्तिताविरतशीतोपचारः परिचारकजनेन 'न जाने सा वराकी गता कामवस्थाम्' इति त्वां चिन्तयन्निमेषमप्यनुपजातनिद्रो निशाः कतिचिदनयम् । एकदा तु प्रातरेव द्रष्टुमुपागतस्तदवस्थमवलोक्य तारकः सखेद मामवादीत्—'कुमार, निष्पल्लवानि चन्दनद्रुमवनानि सं-जातानि । निःशोषितमृणाला नालशेषा सरसीषु नलिनाकरा वर्तन्ते । किय-न्तं कालमिह पर्वते कुर्वद्भिरफल देहदाहप्रतीकारमुत्सृष्टपुरुषकारैरासित-व्यम् । किं न चिन्त्यते कोऽपि तदवाप्त्युपायः । किं च काञ्चीनगरगमनाय गृह्यतेऽद्यापि नोद्यमः । किं विस्मृतं लघुवराजस्य यत्तदा समुद्रोदरे नौ-स्थव छद्मना त्वदर्थे कृतप्रार्थनस्य विज्ञाय मे भावमभिमुखापितस्मेरनयनया 'भद्र, किमहं न शृणोमि, येन भूयो भूयस्तमेवार्थमावर्तयसि । सर्वमवधारितं ते वचनम् । अङ्गीकृतश्चायं नायकः, किं तु तिष्ठतु तावद्यावदहमिहस्था स्वरपानमुपगता काञ्चीमध्यमागतं प्रदीप्याम्येनमिति यदुक्तं तया' इत्यभि-

हिते तेन किंचिदुच्छ्वसितचेताः पुनरवोचम्—'तारक, स्मरामि सर्वम्। किं तु संदिग्धमेतत्। किं तया भवन्तमुद्दिश्य गदितम्, आहोस्वित् आर्ये, संप्रत्येव नृत्यन्त्यास्तवातिरभसेन सारसनमध्यसम्मा ममुच्छलित एष पद्मरागः। तद्ग्रहणेनमिति पुनः पुनर्मार्गमाणं तमेव पुष्पपटलकन्यरं देवलकदारकम्' इति न शक्यते निर्णेतुम्। अथ तद्दर्शनोपायमनार्येष्ठ-मार्गणैरर्थसंशये प्रवृत्तिरमतिपिद्धेति मत्वा गम्यते तत्र, तदपि दुष्करमेकाकिनः। त्वदध्यासितां नावमेकामधिरुह्य प्रस्थितस्य मे सकल एव प्रतिरन्थी परिग्रहजनः। सैन्यसहितस्य च परमण्डले गमनमतिविरुद्धमप्रसाधकं च प्रारब्धे कार्यस्य' इति व्याहरन्तमुपसृत्य वेत्रधारी मामवोचत्—'कुमार, देवस्य चन्द्रकेतोरन्तिकादागतो लेखहारकः प्रतिहारभूमौ तिष्ठति'। 'प्रवेशय' इत्यभिहिता च सा शीघ्रमेव तं प्रावीविशत्।

कृतप्रणामं च सादरस्तमद्राक्षम्। अपृच्छं च—'भद्र, कुशली तातः' इति। अथासौ 'यथाज्ञापयसि' इत्यभिधाय भूयः कृतप्रणामः पुरस्ताल्लेखमक्षिपत्।

तत्र च 'शत्रुबलपीडितेन द्रविडमण्डलाधिपतिना कुसुमशेखरेण दूतमुखेन कृत्वा सख्यमुपयाचिताः स्मः। प्रतिज्ञातं प्रतिश्रुतं च तस्मै तदस्माभिः। प्रेषितश्च तत्सैन्यसाहायकाय कियानपि रथाश्ववारणप्रायो दण्डः। सैन्यं संत्यक्ताशेषकार्येण कल्याणभागिना स्वसैन्यपरिगतेन गत्वा सत्वरमधिष्ठातव्यम्' इत्यतिक्रान्तवार्ताप्रकाशनपुर:सरं पितुरादेशमभिलिखितमीक्षितवान्। उच्छ्वसितहृदयश्च तदवधारणेन सिद्धमेव त्वदीयदर्शनं समर्थयमानः प्रहर्षनिर्भरं स्थित्वा मुहूर्तमाविष्कृतस्मितस्तारकमवोचम्—'सखे, तातलेखार्थेन स्थापितास्तावद्वयं त्वदीयवचसि। उत्तिष्ठ। काञ्चीगमनसज्जो भव' इत्यभिधाय तत्रैव क्षणे प्रयाणघोषणापटहमदापयम्। उच्चलितसकलनौदण्डश्च प्रत्यहमखण्डितैः प्रयाणैर्लङ्घयित्वा लवणजलनिधिं जनपदांश्च कतिचित्क्रमेण काञ्चीमागमम्। आकर्णितमदागमनवार्तोपजातप्रीतिना च स्वपित्रा प्रत्युद्गम्य दूरमुपदर्शितादरेण प्रवेशितः शुचावेकत्र सावकाशे प्रदेशे स्कन्धावारमाम्रुचम्।

तत्र च त्वदुपलम्भाशया दिग्भुवस्त्यानरूपसंपदां राजकन्यानां विद्धरूपाण्यादरमर्पितैश्चित्रकृद्भिरभिलिख्योपनीतान्यजस्रमवलोकयतः कथानिबद्धं यथावृत्तमात्मीयमुदधिवृत्तान्तमखिलसामन्तान्तःपुरेषु चिरतनाख्यानकव्यपदेशेन स्वमयुक्ताभिः कथकपुरंध्रिभिः प्रकाशयतः प्रधानदेवतायतनेषु नरपतिप्रासादशिखरेषु नगरपालोद्यानेषु प्रेक्षाजनसमाजेषु मज्जनापातपौरवनितासमाकुलेषु च स्रवन्तीपुलिनेषु द्विधापि संचारिततारकस्य मे गताः कतिपयेऽपि दिवसाः ।

अथ तु मासान्तरेण प्रासादतलगतोऽहं शिबिरासन्नवर्तिना रथ्यामार्गेण प्रजन्तमुज्ज्वलविचित्रवस्त्रधारिणमनेकविच्छित्तिविरचितप्रसाधनमनर्घरत्नाभरणभूषिताङ्गमनणुमाणिक्यखण्डखचितपर्याणेषु वाजिषु वारणेषु गतिकम्परणितकिंकिणीकलापेषु वाह्यमानेषु चाधिरूढमङ्गनासमूहमवलोक्य जातकुतूहलस्तारकमपृच्छम्—'भद्र, जानासि क्वायं जनसमूहः प्रस्थितः' । स मामवादीत्—'युवराज, ज्ञातमेवैतत् । अस्ति रम्यतानिरस्तनन्दनवनवैभवमितो नातिदूरे नरेन्द्रभवनोपवनसंसक्तमतिशयस्निग्धसुकुमारद्रुमं कुसुमाकराभिधानं काननम् । तत्र निजसौभाग्यगर्वितसमस्तान्तःपुरपुरंध्रिगर्वया गन्धर्वदत्ताख्यया महादेव्या कारिते देवस्य मकरकेतोरायतने प्रवृत्ताद्य चैत्री यात्रा । तां द्रष्टुमुच्चलित एष पौरयोषिज्जनः । न चायमेतावानेव । अन्योऽपि नगरनारीजनो राजलोकश्चानेकसहस्रसंख्यस्तत्र यास्यति । कुमारस्यापि यदि नरेन्द्रानुवृत्त्या भक्त्या यदि लोकमार्गानुसरणेन यद्यन्यदेवयात्रास्थितिविलोकनकुतूहलेन युज्यते गन्तुम्, प्रस्तुतस्यापि प्रयोजनस्य सिद्धावयमेवावसरः । यद्यत्रापि शैथिल्यं तदा कोऽन्यः प्रक्रमो भविष्यति । यत्र तद्दर्शनं भावि ।' अहं तु 'युक्तमयमाह' इति मनसाभिनन्दिततदीयवचनस्तत्क्षणमेवोच्चकृतमज्जनो गृहीतानगनिरवेष समारोपितपर्यंकनकपर्याणां करेणुकामधिरुह्य कृपाणकुन्तपाणिना तरुणषण्ढप्रायेण पदातिलोकेन परिमितेनैवानुगम्यमानो मनोभवायतनमिदमभ्यागमम् । अवतीर्य च कृतप्रवेशः प्रणम्य दूरस्थित एव मन्मथमुन्मथ्यमानहृदयस्तद्दर्शनोत्कण्ठया द्वारदेशाभ्याशगतमन्यतमसुत्तम मत्तवारणकमध्यासितवान् ।

तत्र च समासन्नचारिणा परिचारकेण तूर्णमुपनीतायामलघुतरविस्तारायां नेत्रविस्तारिकायामुपविष्टः प्रत्येकमनुरागशून्येनापि चेतसा निष्क्रान्तमापतन्तं च वनिताजनमनन्यदृष्टिरीक्षमाणो दिवसमनयम् । अवसिते च वासरे विरलीभवत्सु कृत्रिमतुरङ्गवारणक्रीडाप्रधानेषु प्रेक्षणकेषु, विघटितासु विटलोकलोचनसुधासु वेश्यारासमण्डलीषु, कृतपरस्परैककयुद्धेषु प्रस्थितेषु मज्जनवापिकाभ्यः कनकशृङ्गभृङ्गारपाणिषु भुजङ्गपौरेषु, निर्याते यात्रायातनगरनारीगणे, क्षणेन विरते रतिभर्तुरायतनरामणीयके, झटिति नष्टाखिलाशः समं मार्तण्डमण्डलाभोगेन विच्छायतामगच्छम् ।

श्लथीभूतसकलगात्रसंधिश्च कथमप्युत्थाय तस्मा द्वारमत्तवारणकादेकदेलयोज्जिहानस्य कल्पान्तदहनदारुणस्य दाहज्वरव्यथावेगस्य मरणमेव मन्यमानो निराकरणमङ्गणोपविष्टानुपश्रित्य सर्वानप्यात्मसेवकान्प्रत्येकमवदम्—'भद्राः, प्रयात सदनम् । अद्य मया गृहीतनियमेनैकाकिनास्मिन्नेव सारायतनमण्डपे निवस्तव्यम्' । गतेषु च तेषु पुनरपि तदेवायतनमविशम् । तत्र च गृहीतविरहद्विषः प्रेषणानन्तरमेव सत्वरैरुपेत्य परिचारकैरुपरचितमग्रे मकरकेतोः शिरोभागनिहितमृदुमृणालिकां काण्डगण्डोपधानमम्बुकणिकानिकुरम्बकर्बुरमरविन्दिनीपत्रसंस्तरमध्यारोहम् । तेन च प्रचुरदाहवेदनावहेन चिताहुतवहेनेव द्विगुणमुपताप्यमानो जालान्तरनिपातिभिरंशुनिकरैः प्रासविसरैरिव हिमांशुना हन्यमानः कृतविनिद्रोद्यानवकुलकलिकाघातेन विषवातेनेव मलयमरुता विह्वलीकृतः कणद्भिरुपकर्णमिष्टदेवतानामवर्णानिव जपद्भिरुत्तंसभृङ्गैर्मोक्षमाणो मुहुर्मुहुः स्मृतिं येनैव प्रापितो विपदमेनां तस्यैव परमशत्रोर्विषममार्गणस्यागत्य निकटे निषण्णो मूर्धीरितीवाबद्धविकटाट्टहासैरालिङ्गन सर्वाङ्गेषु प्रसारितभुजाकारदीर्घनालैः कुमुदजालैस्त्वदवलोकनसाधकोपायमालोचयन्मरणमतिशयकरुणमङ्गनाया इवाक्रन्दशब्दमशृणवम् ।

श्रुत्वा च वेगान्निर्गतो बहिरुद्धस्तबाहुयुगलामुभयगण्डस्थलप्रसृतबाष्पसलिलस्रोतसमसंवरदिक्प्रहितानि प्रत्याशनयनामायतनमालिन्दशम्नगामश्रिताम्

१ 'कान्यकशनगताद्वासंयस्य'. २ 'आशा मनोरथ' टि° प°. ३ 'अरविन्दिनी' स्यात्.

दुर्निषेधाविरोधहेतुश्च। नीता तु देशान्तरमिदानीमेव शत्रोरपहृता भवति सुखेन चातिवाहयति कालम्। कालान्तरे च सकलवरगुणोपेतेन निर्व्याजसुहृदा महाराजतनयेन गत्वा त्वया गृहीतपाणिः क्रमाधिगतवृत्तान्तस्य पितुरपि परां प्रीतिमावहति। तदेवमत्र क्षणे निर्जनादितो वृक्षगहनादपहरणमस्या गुणवदतिमात्रमाभाति मे। तथापि त्वं प्रमाणम्।'

सोऽपि तच्छ्रुत्वा कृतविमर्शः—'सूक्तवादिनि, मुक्तवादिनि, युक्तमभिहितम्। किं तु दुष्करमिदं मादृशानाम्। अहं हि वारंवारमभ्यर्थितेन प्रतिपद्य मित्रतां शत्रुगृहीतस्य राज्ञश्चावकस्य साहाय्यकाय पित्रा समादिष्टः। तेनास्य सर्वथा सराष्ट्रस्य सपशोः सपुत्रदारस्य रक्षाविधौ मया व्यापृतव्यम्। यदा तु छलेन रात्रावुपेत्य प्राणभूतामस्य दुहितरमपहरामि, तदा तदपकारकृत्येषु नित्यमेव निषण्णबुद्धेर्वज्रायुधस्य मम च न व्यतिरिच्यते किंचित्। किं च हृत्वा गत इमामनवनिर्दोषगीतचरितस्य तस्यापि पितुरस्मदीयस्य दर्शयिष्यामि कथमात्मानम्। आस्तां च तावदस्य मे तातः। इयमप्युचितकारिणी त्वदीया सहचरी विवाहसमये 'पश्य मरुसुतम्' इति व्यापारिता प्रियसखीभिः कथमानन्दनिर्भरा मे मदनमपशोकयिष्यति। तदलमनेन कर्मणा। मा त्वरस्व। स क्रमः कोऽपि चिन्तनीयो येन दातुमेतामुद्यतः कश्चिद्विषयाधिपोऽपि निषिध्यते। विरोधोऽपि सार्वममुना न वर्धते। इयमपि प्रीतिकारिणी पितुर्भवति।' इत्यभिधाय नीत्वा च कन्यान्तःपुरप्रवेशं यावदावामदृष्टमुग्धविकारः प्रकृत्यैव गत्वा स्वशिबिरं प्रति प्रास्थित।

प्रस्थिते च तत्र क्षणमात्रदृष्टान्तरेणोत्पाद्य परमं शैत्यमुपनीततीव्रदाहव्यथेन विषमज्वरेणेव पुनरपि विरहदुःखेनाप्यामितामादाय मां बन्धुसुन्दरी कन्यान्तःपुरमगच्छत्।

आरोप्य च शयनचित्रशालिकायामविलम्बितगतिप्रसरकालमेव गत्वा सर्वमपि विद्याधरापहरणादिचित्रशालिकाधिरोहणपर्यन्तमम्बाया यथावस्थितं मदीयवृत्तान्तमकथयत्।

१ 'युक्त' क्वचित्.

इति प्रकाश्यते। अत्र हि कृते जनापवादः परिरक्षितः, विस्रम्भश्च न विरूक्षितो भवति। अनुपलक्षितावस्थितो नाम्न्यामुत्थिते सर्वत्रैवासत्प्रवादे दीर्घविग्रहजनितनिर्वेदोऽयमपरकन्याप्रदानेन वा देशैकदेशविश्राणनेन वा कतिपयगजाश्वापवर्जनेन वातिनिपुणमुपपादितेन पणबन्धेन संधौ स्थापयिष्यते' इत्युदीर्य कृतपार्श्वावलोकनो नातिदूरे निषण्णमाहूयैकमाप्तानाय मे वर्षधरमादिशत्। आहूतोपढौकिता च तेनास्थानविहितात्मवधसाहसत्रपाविलक्षविक्षिप्तेक्षणाम् 'प्रभाते विपक्षाय दीयमानः कथमात्मा मया रक्षितव्यः' इत्यनेकोपायचिन्ताचान्तमकलावण्यविच्छायमुच्छ्वसच्चैतन्यमिव शरीरमुद्वहन्तीमवलोक्य मामुत्पन्नकरुणस्तातः 'एह्येहि पुत्रि, परिष्वजस्व मां नृशंसम्' इत्यभिदधानो बाष्पायमानदृष्टिर्गृहीत्वा भुजाभ्यामङ्कदेशे मामुपावेशयत्। वारं वारमुत्सृष्टदीर्घनिश्वासमश्च स्मृत्वा स्मृत्वा मदीयमुद्बन्धनदुःखमधिकमात्मनश्चेष्टितेनान्वतप्यत। विसर्गेऽप्यमुष्मत्संनिधेः स्निग्धतां बुद्धिमत्तां च बन्धुसुन्दर्या मुहुर्मुहुः प्राशंसत्। पाशच्छेदविहितास्मत्प्राणरक्षे सिंहलेन्द्रसूनौ परां बन्धुबुद्धिमबध्नात्। तथाविधेऽप्युपद्रवे दैवादजातमरणां पुनर्जातेति माममन्यत। भूयो मरणसंभावनया हृदय इव निक्षेप्तुकाममनल्पकालमधिकमुल्लसितेन बलवतापत्यस्नेहेन मोहितो मुहुर्मुहुर्गाढमस्वजत।

व्यसृजच्च शनैः सान्तरनुतापमालापम्—'वत्से मलयसुन्दरि, क्षमस्व मे स्खलितमेतत्, यदपरिज्ञाय हृदयभावं भवत्याः सहसैव स्वमस्माभिरसौ शत्रुमामन्त्र्य दातुमध्यवसितासि। किं करोमि। न केनापि पूर्वमावेदितो ममैष त्वदपहारवृत्तान्तः। जाने जनन्यापि ते संप्रत्ययमवगतः। अन्यथा तत्प्रदानसमये पृष्टयास्माभिः किमिति यथावस्थितमेव स्वरूपं नावेदितं मे। तदलमुद्वेगेन। स्वस्थचित्तास्स्व। न त्वामिदानीं प्राणविच्छेदेऽप्यमुष्मै संप्रयच्छामि। केवलं कंचित्कालमनुभवितव्यो भवत्या प्रवासजनितः क्लेशायासः। सोढव्यमधिकमूढचित्तया सुहृद्बन्धुजनविप्रयोगदुःखम्। एष वज्रायुधः सिद्धादेशदैवज्ञवचनप्रत्य-
...कल्पेश्वरचक्रवर्त्यमात्यपदप्रार्थिकाम किमपि बद्धाग्रहः कारग्रह-

विधौ वरणाय ते मातरेष प्रहेष्यति प्रधानपुरुषान्। प्रतिपन्ना च भवती मत्पक्षदर्शनासिदुष्करा निषेद्धुमेषाम्। आसन्नवर्तिनि च यत्र क्वापि नगरे वा जनपदे वा तवावस्थानमहितस्य सर्वतो विहितचारसंचारस्याध्यक्षमेव। तदुत्तिष्ठ वत्से, विधेहि प्रस्थानमधुनैव दूरदेशान्तरगमनाय' इत्युक्तवन्तं च तातं माता मे पुनरवोचत्—'देव, यद्यसौ दूरे गमयितव्या तद्दूरं तत्रैव पञ्चचिरगपादपे दक्षिणाम्बुधिजलतरङ्गास्फालवाचालदेवार्चनशिलावेदिके मलयमेखलामूलवासिनि प्रशान्तवैराख्ये वैखानसाश्रमपदे गच्छतु यत्रार्यपुत्रेण सह मे प्रथमदर्शनं संवृत्तम्। तत्र हि।

प्रातः प्रातरवेक्ष्य होमहुतभुग्धूम्यामहादुर्दिनं
हृष्टस्याश्रमबर्हिणस्य रसितैरायामिभिर्भासिताः।
नीचैरेत्य समाधिनिश्चलतनोर्मध्ये जटामण्डलं
यस्याबाधितबद्धनीडपटकाश्चक्रुः स्थितिं भोगिनः॥

तस्य भगवतो अगस्त्यस्याननपसः त्रिकालगोचरज्ञानवसतेः सकलदुःखितप्राणिवत्सलस्य कुलपतेः खात(!)शान्तातपस्य[1] पादमूले स्थिता न मे दुःखमुत्पादयति। सुखेन च दिनानि मत्प्रणयवृद्धतापसीवृन्दपरिपालिता प्रेरयति[2]।' 'तथा' इत्यभिनन्दितालापया चोत्थाय तत्कालमेवाम्बया कृतासिलगमनमङ्गल्या 'कष्टमाभाषितो नाभीष्टजनः' इति मनः सशल्यमुद्वहन्ती बाष्पसलिलप्लुतेक्षणा प्रणम्य पितरमन्तःपुराभिरगच्छम्।

अपसारितच्छत्रचामराडम्बरा च निभृतपदमपक्रम्य पक्षद्वारेणाग्रतो नातिदूरे सिन्दूरितकुम्भभागायुत्तमाङ्गनिहितसितकुसुमदामदूर्वाक्षतामभीक्ष्णचलिततीक्ष्णाङ्कुशमुखेन प्राञ्जलीकृत्य धारितामाधोरणेन दृष्टसकलशिष्टलोकाचारया मम शरीरपरिचरणाय चापलनिवारणाय च प्रतिशिष्टया तालेन बलवदभीष्टया तरङ्गलेखाख्यया‌म्बाया बालसख्या समागत्य प्रथममेवाध्यासितशारिकोटरैककोणा करेणुकामध्यरोहम्।

आप्तमातककतिपयान्तर्वंशिकपदातिपरिवृता च तत्कालविनिवृत्तपौरसंचारसुखसंचारनरपतिपथां क्रमेण नगरीं निशीथिनीं चालङ्घयम्।

१. 'प्रशान्तातपस्य' इति स्यात्. २. अत्र लिपिचुटित भवेत्. ३. 'प्रेषितया' स्यात्.

व्रजन्ती च वर्त्मनि प्रतिदिवसमविलम्बितैः प्रयाणकैरल्पेनैव कालेन तत्तपोवनमासादितवती । तत्र चाद्यदिवस एव विसर्जितसहायभृत्यलोका विमुक्तहारनूपुरादिनिःशेषभूषणकलापा मङ्गलमात्रमेकैकमणिवलयशेषं वेषमुद्वहन्ती प्रतिदिवसमाविष्कृताधिकाधिकवात्सल्येन बहुमानात्तापसजनेन सादरं दृश्यमाना मुनिकुमारिकावृन्दपरिवृता, कदाचित्कुलपतिसमादेशादतिथिवर्गमुपचरन्ती, कदाचिद्देवतार्चनकुसुमान्याहरन्ती, कदाचित्पत्रपुटकाहृतैः प्रस्रवणवारिभिर्बालवृक्षकानुक्षन्ती, कदाचिदुटजाजिरोपान्तजातानां वनलतानामालवालानि विरचयन्ती, कदाचिदचिरोपलिप्तासु पर्णशालाङ्गणवितर्दिकासु दर्शितानेकवल्लिपत्रलेखान्स्वस्तिकानभिलिखन्ती, कदाचित्प्रनष्टजननीदुग्धदुर्बलान्बालहरिणकान्नीवारपल्लवैः शष्पकवलैः संवर्धयन्ती निषिद्धचापलेन प्रियालापिना मत्कृते प्रकृतिसरसस्वादुपाकाः शाककन्दलीः सप्रपञ्चं पचता प्रत्यहमपरापराणि परिणतिसुखानि शाखिनां फलानि प्रयच्छता स्वशयनीयसंनिधावतिस्पर्शवद्भिर्वल्कलांशुकैस्तल्पमुपकल्पयता यथावसरमभिनवाभिनवानि पौराणिकाख्यानकानि कथयता स्थविरतापसीसमूहेन विस्मारितसकलबन्धुविरहदुःखा केवलेनैव तस्य क्षणमात्रोपलब्धसंगमस्य प्रेयसो जनस्य पुनरदर्शनेन दुःखिता कंचित्कालमनयम् ।

एकदा तु याममात्रे वासरे समासन्नपर्णशालावस्थिताहमेकाकिनी केनचित्काञ्चीविषयादागतेन द्विजातिना कुलपतेरावेद्यमानं तदीयवृत्तान्तमशृणवम्—यथा किल संमदनत्रयोदशीप्रदोषे प्रगुणितात्मप्रबलवीरवर्गो विनिर्गत्य काञ्च्याः कृतमहासंगरः पराङ्मुखीभूतसकलसैन्यनायकेन सायकोन्मथितसारथिच्छत्रकेतुना निरस्त्रीकृतेन शत्रुणा न ज्ञायते कथंचित्समस्तैरेव सहचारिभिः सह नरेन्द्रैर्द्रागेव दीर्घनिद्रायां शायितः । श्रुतिविवरमवतीर्णमात्रेणैव चानेन तस्य पापात्मनो वचनालापेन कालकूटविषकणिकलापेनेव विह्वलीकृतशरीरा दुःखभरनिरुद्धमन्तःकरण-

१. मुखवातन्टैं

मात्मनो नियन्तुमपारयन्ती नष्टचेतना प्रेमोपदिष्टां तदीयचेष्टामिव यथाश्रुतामनुचिकीर्षुरहमपि दीर्घकालं मूर्छामयीं निद्रामगच्छम् ।

कथंचिदुपलब्धसंज्ञा च सत्वरमुत्थाय 'किमतः परं श्रोतव्यम्' इति चिन्तयित्वावधीरिततदारब्धवार्तापरिसमाप्तिर्निर्गता तपोवनात् ।

गता चातिमात्रविरलतापसप्रचारवेलातटमवलोक्य च पुरस्तादतिचिरादृष्टमिष्टमिव बान्धवमम्बुराशिं शतमुखीभूतदुःखदाहा निदाघसरिदिव प्रथमजलधरासारवारिविरणबन्धेन महतापि प्रयत्नेन हेलागतं बाष्पवेगमपारयन्ती धारयितुमुन्मुक्तातितारकरुणपूत्कारा 'हा मसन्नमुख, हा सुरेखसर्वोत्कार, हा रूपकन्दर्प, हा लावण्यलवणार्णव, हा लोकलोचनसुधामर्ष, हा महाहवप्रासपौरुषप्रकर्ष, हा कीर्तिकुलनिकेतन, किमेकपद एव निःस्नेहतां गतः । किं न पश्यसि मामस्थान एव निर्वासितां पित्रा विसर्जितां मात्रा परिहृतां परिजनेनावधीरितां बन्धुभिरेकाकिनीमदृष्टमवासां वनवासदुःखमनुभवन्तीं किमागत्य नाथ, नाश्वासयसि । कदा त्वमीदृशो जातः । कथं संप्रत्यवेक्षितो मत्पक्षपाती, यदाशया माध्यस्थमवलम्ब्य स्थितम् । किमत्र मद्दुःखदुःखितास्ते बन्धुसुन्दरी, या समागत्य मत्कृते पुनरपि करिष्यति तव प्रार्थनाम् । कथय किमर्थमेकपद एवाहमप्रिया जाता । किं कृतं मया ते विप्रियम्, येन सकृदपि नालपसि । यदि च निसर्गनिष्ठुरस्तत्किमागत्य पाशोपद्रवाद्रक्षिताहम् । किं तदैव नोपेक्षिता जीवितमुत्सृजन्ती । सांप्रतं दर्शयित्वा ममात्मानमावेद्य निःसामान्यमनुरागमपसृतो दर्शनपथात् । आकर्ण्याप्यकल्याणभागिनी तथापि न प्रत्येमि शत्रुसंपादितां विपदम् । अल्पापलविग्रहं जीवन्तमिव केनापि हेतुना भवन्तमुत्प्रेक्ष्यामि । यद्यपि सुराङ्गनासङ्गमस्पृहः पापकारिणीमपहाय मां दिव्यलोकमुपगतः, तथाप्येकवारमागत्य तेनैव प्राक्तनेन रूपेण दर्शयात्मानम् । अनवलोकितत्वदाननां मर्तुमपि हताशा न शक्नोमि । निष्करुणकीर्तिः प्रिया ते नाहं न चान्य कश्चिदिति किं न जानामि । कुलवारी महा-

सत्त्वः स्वार्थनिमुखश्च भवानिति न किं न वेद्मि । तथाप्यनेककालात्मक तमोरूपेण मेघनाम्ना महाग्रहेण गृहीता । दृग्गोचरगतोऽपि दैवहतया न प्राप्तः पतिस्त्वमिति चिन्तयन्ती शोकपरवशा नितरां बिभेमि । सर्वथा कृतार्थस्त्वमुक्तामितः । त्वयैकेन सूनुना सिंहलेन्द्रवंशः । तवैव जगति निःकलङ्कं यशः । त्वमेकः सकलभूपालराजपुत्रेषु भाग्यवान् । मरणमपि तवैव श्लाघ्यमेकस्य । येनैकाकिना तत्कालमेव निर्गत्य शिबिरादसोढपरिभवेनासंख्यसेनापरिवृढपरीतः मापितः परामवलनिमरातिः । अनेन पुनरुचितकारित्वेन कृतविप्रियोऽपि नितरां प्रियोऽसि मे । यस्य बन्धुसुन्दरीवचनेन मुक्तोऽपि न प्रयुक्तस्त्वयास्मदप्रहारः । केवलमिदं बाधते यदुपवर्णितं तथा मत्प्रदानोदन्तमाकर्ण्य तूष्णीमेव निर्गच्छता नृपेणानादीषदपि नाभाषिताहम्' इत्यादि विविधं व्यलपम् ।

अल्पीभूताशोकोद्रेका च[1] 'सुचिराक्रन्दितेनात्र दयितयानपात्रिकासंपर्कसुभगे सागराम्भसि विसृज्य निर्वापयामि तीव्रदुःखानलशिखाजालकवलितानिमान्प्राणान्' इति विचिन्त्य चेलाञ्चलप्रमृष्टप्रवलरोदनोच्छूननयना स्नेहनिर्गताश्रुसलिलक्लिन्नदृष्टिभिरागत्यागत्य परिचयात्पुरोऽवर्तीभिरवगताभिप्रायाभिरिव निरुद्ध्यमाण(न)मार्गा वनमृगीभिः प्रस्थिता पदानि कतिचित् ।

पृष्ठतः पारावारपुलिने यथोत्तरं विस्तरन्तमपरस्परानुलग्नमच्छिन्नसंतानमञ्चितलताडितानामन्तरान्तरादलन्तीनां शुक्तिकानामारवेणानुस्यूतमनतिमसृणं वालुकारणितमशृणवम् ।

श्रुत्वा चोपजातकम्पा 'कष्टमागतः कोऽप्यनुपदी' इति चिन्तयन्ती वेगवलितकण्ठनाला पृष्ठतो व्यलोकयम् । अपश्यं च नातिदूरे दूरदोलायमानबाहुयुगलं क्रमविशृङ्खलपदक्षेपचटुलेन गतिमिव, त्वरयितुमजस्रमायतिमता केशपाशेन पृष्ठे ताड्यमानामवस्रस्तनिवसनग्रन्थिसंवरणविह्वलवामहस्तामंशुकमुत्सर्पता दक्षिणकरेण श्रमश्वासवल्गत्कुचयुगास्फालितं

1. 'भूतशोको' इति स्यात् २ 'च किं मुषिता' इति स्यात्, ३ अन्वेष्य.
४. 'मामयम्' इति स्यात्.

गलितमुत्तरीयवल्कलमान्तमंसदेशे निवेशयन्तीम्, आसन्नमणिशिलानिपतितप्रतिच्छायाछलेनात्मदेहमपि गतिविलम्बविद्वेषेण स्थाने स्थान इव निक्षिपन्तीम्, यथादर्शनमनुसरियतेन संभ्रमस्खलितगतिना तापसीजनेन दूरविच्छिन्नेनानुगम्यमानमार्गाम्, प्रेमदोषादुत्प्रेक्षितया मैत्र्या प्रशमनाय गृहीतत्वादुसलिलपूरितकमण्डलुमापतन्तीम्, आकुलाकुलां तरङ्गलेखाम्।

उत्पन्नवैलक्ष्या च तदवेक्षणेन 'कष्टम्, न संपन्नमिष्टम्। अविनीततयाश्च नीतः पात्रतामात्मा। किं करोमि। आगतेयमन्तिके। न शक्यत इदानीमुदन्वत्पयसि पुण्येऽस्मिन्नपुण्योपहतमुज्झितुं हतशरीरकमेतत्' इति चिन्तयित्वा क्षणं दिक्षु निहितोद्विग्नदृष्टिर्झटिति संनिधावेव दृष्टस्य स्वभावाकृष्टकज्जलकूटकालिम्नः कालकूटविषराशेरिव मथनसंनिहितशिपिविष्टकवलितावशिष्टस्य विटपप्रहारदूरावर्जितप्रान्तस्य निरन्तरतया पर्णसंहतीनामर्ककिरणैरपि मरणभीतैरिव परिहृताभ्यन्तरप्रवेशस्य मारुताघूर्णितनिखिलशाखानिवहमात्मानमपि सर्वाङ्गव्यापिना निजवेपेन विह्वलीकृतमिव प्रकाशयतश्चञ्चुपुटनिविष्टचर्वितावशिष्टफलशकलैरितस्ततो मृतैश्च मूर्च्छितैश्च स्पन्दमानैश्च श्वसद्भिश्च निश्चेतनैर्वनशकुन्तैर्निरन्तराक्रान्तमूलदेशावकाशस्य किंपाकनाम्नो विटुमस्य स्पर्शगन्धवर्णमतिशयस्वादुरसपरिपाकं विपाकदारुणतया विषयसौख्यमिव मूर्तिमत्तया परिणतमादाय पाणिना दक्षिणेन क्षीणपुण्या फलमेकमभ्यवहृतवती।

भुक्तमात्र एव च तत्र शिथिलीभूतसकलपूर्वावस्थमस्वस्थतामगान्मे गात्रम्। कीलितेव कालायसकण्टकेन मन्दमपि नास्पन्दत जिह्वा। स्थगितमिव पटलेन लक्ष्यग्रहणदक्षतामगुञ्चच्चक्षुः। पिहितपुटमिव पटाञ्चलेन स्पष्टमाजिघ्रन्न गन्धं घ्राणम्। आध्मातमिव संनिपातेन दीर्घमपि घोषमसकलविशेषं नाविदत श्रोत्रम्। एवं च विकलीभूतसकलेन्द्रिया समुत्थितप्रबलकम्पा सर्वदेहावयवेषु मुषितनयनोन्मेषेण मूर्छता प्रतिक्षणमवच्छाद्यमानविज्ञाना निद्रागमेन क्षणमपि स्थातुमूर्ध्वमपारयन्ती तस्यैव विटपिनस्तले शिलातलमेकमाश्रित्य नि सहविमुक्तदेहा समुपाविशम्।

१ मलिनतमाया २ लीढ

अत्रान्तरे त्वरागमनगाढजाताङ्गग्लानिरन्विष्य तत उतः परागमवता लेखा तमुद्देशम्। आगत्य चात्यन्तमापूरिता कोपेन भूत्वा पुरो निरस्तदाक्षिण्यमितरामिवातिरूक्षैरक्षरैर्मामवादीत्—'दुर्विनीते, कागता त्वमिह। किं तवागमनकार्यमत्रोपजातम्। कस्तवास्मिन्नास्ते। केन ते दुर्मतिरियं दत्ता। हीतापि न तपस्विलोकस्य निर्विवेकवनचरप्रचारदूषिते सागरोपकण्ठकच्छेऽस्मिन्नेकाकिनी यदृच्छया भ्रमन्त्युच्चादिता सगोत्रपुत्रपरिवारा वैरिणि, त्वयाहम्। यदि तवापतन्त्याः पथि कथंचित्क्रूरसत्त्वाद्युपद्रवसमुत्थः कोऽप्यनर्थो महानापतिष्यत्, तदा काहमगमिष्यम्, किमभविष्यम्, केषु तीर्थेषु पापोपलिप्तमात्मानमक्षालयिष्यम्, किमहं पापकारिणी त्वया सहागता, किं करोमि, क गच्छामि, कस्य कथयामि, केनोपायेन चापथमिदं ते निवर्तयामि। दत्तावधानयाप्यधन्यया निष्पतन्ती तपोवनान्नोपलक्षिता। कथमिदानीं प्रमादोपहतमात्मानमृषिजनस्य दर्शयिष्यामि। कथं च कुलपतिकुपितमनुनेष्यामि। किं मुधा निधाय जानुनोरुपरि मूर्धानमवनतमुखी तिष्ठसि। उत्तिष्ठ। गच्छाश्रमम्। दृष्टा शीलवति, ते शालीनता' इति ब्रुवाणा करागेण बाहुमूले मामग्रहीत्। उत्थाप्य च कथंचिदतिमहता प्रयासेन प्रचलिता नीत्वा पदानि त्रिचतुराणि विगतचेतनामिवागमश्रमशिथिलचरणा चिरेण मामुत्पन्ननिर्वेदा पुनरेकत्र वृक्षमूले न्यवेशयत्। अभाषत च विषादवेदनाविषण्णा मुहुर्मुहुरुच्चस्वनेन 'मलयसुन्दरि, मलयसुन्दरि, किमेवमुत्सृष्टमौनव्रता तिष्ठसि। किं च वारंवारमाभाषितापि मे वाचं न प्रयच्छसि। अपि न कुपिता त्वम्। वत्से, परित्यक्तनिजनिवासे [illegible] स्वगुरुजनो[illegible] [illegible]मात्रावलम्बितजीविते दीनदशि परिजने मादृशि कि[illegible] करोषि रोषम्। [illegible] न। किमन्योऽस्मि कश्चित्तव स्थाने। कि[illegible] द्वेषेण निष्ठुरं मां नालपसि। किं [illegible] [illegible]। इत्यादि[illegible] [illegible] वारंवार[illegible]—

---

१. '[illegible]' क्वचित्. २. '[illegible]' क्वचित्.

'एषा मदपत्यसुन्दरी निमेषमपि न त्वयोपेक्षितव्या, रक्षितव्या च सर्वोपद्रवेभ्यः शरीरमिव मदीयमत्यादरेण' । तेनैव मे मयत्नः । अन्यथा किमहमेवं त्वां नियन्त्रयामि । सर्वथा यथासुखमास्व । न त्वामितःप्रभृति दुःखे स्थापयिष्यामि' इति तस्याः श्रवणदुःखदायिनः खेदप्रलापानिच्छतीव श्रावयितुमपजहार चेतनां मे मूर्च्छा ।

ततोऽहं कियत्यापि वेलया नष्टनिःशेषविषवेगनिद्रा मनसि मुक्ता वपुषि कवलितातिविलवता जाड्येन कण्टकितसर्वाङ्गलेखा 'तरङ्गलेखे, किमित्यकाण्डे कमण्डलुजलेन मां सिञ्चसि । स्वस्थास्मि (?) अधुना । दूरमुपगतो मे संतापः' इति गद्गदाक्षरं गदन्ती चक्षुरुदमीलयम् । अपश्यं च दिव्यदारवप्रासादकाभ्यन्तरस्थमार्द्रचन्दनमवालकल्पितोपधाने मृणालकन्दलिनि नलिनीपत्रसंस्तरे निषण्णं यथावस्थितसरलसर्वावयवमुत्तानशयमतिशयमृदुस्पर्शेन पृथुना स्त(श्व)सहार्येण पट्टांशुकमावरणेन चरणावधिमच्छादितमच्छशिशिरेण निपतता समन्ततस्तन्तुजालविवरैर्वारिपूरेणोपरिष्टादवष्टभ्यमानमेकाकिनमात्मानम् । उत्पन्नविस्मया च 'कस्येदं दारुभवनम्, केन चाहमिह निक्षिप्ता' इति चिन्तयन्ती मुहूर्तमतिष्ठम् । अवलोकयितुकामा च तन्निवासिनं जनमुत्थाय शयनादासन्नदृष्टेन सोपानसंक्रमेण चकितचकितोपरितनीं भूमिमध्यरोहम् । तत्राप्यदृष्टमानुषपचारा गवाक्षमधिरुह्यामतो दत्तचक्षुरद्राक्षमम्भेव रसातलगम्भीरवारिरदृष्टपारात्म्यस्य दिव्यमरम क्षीरसागरस्येव मन्दरमुदरभागे मन्दिरम् ।

तदद्भुतमानमवलोक्य चोपजातविस्मया मनस्यकरवम्—'हन्त, कः प्रदेश एष । न तदिह तपोवनम् । न तन्निवासी तापसजनः । न सा गवलशिखिगलश्यामलया मलयगिरिमूलवनमालया समन्ततो मालिता लवणजलराशिवेला । न तत्र स्थिताहम् । न सा मत्पार्श्ववर्तिनी तरङ्गलेखा । सर्वमिदमन्यत्र विज्ञायते किमिति । अथवा ज्ञातमेव । तथा तयोपजनितैः पुरा मे मानसैः शारीरैश्च दुःखनिवहैरजातपरितोषो विधिरेष विविधं विजृम्भते । न जाने किमन्यमद्यापि दुष्कृतस्य फलमुपभोक्तव्यम्, केषु देशान्तरेषु गन्तव्यम्, कान्यवस्थान्तराण्यनुभवितव्यानि, किं कालावधिर्बन्धुजनवियोगो

वियोढव्यः। मरणमपि पापकारिण्या न संपद्यते। तथा हि—पूरितकण्ठतालुमुदधिजलमपि नङ्खलं जातम्। प्राणनाशाय निविडमाहितः कण्ठदेशे पाशोऽपि पुष्पमाला संवृत्ता। नितान्तकटुकिंपाकफलरसोऽपि रसायनत्वेन परिणतः। कृतमतिक्रान्तवस्तुचिन्तया। यावदिह स्थिता दैत्यस्य वा यातुधानस्य वान्यस्य वा कस्यापि दुष्टात्मनो दृष्टिगोचरे न पतामि, तावदिह तीराश्रमनिवासिमुनिपरम्परास्नानपुण्यीकृतपयसि दिव्ये महासरसि शरीरमुत्सृजामि। येन जन्मान्तरेऽपीदृशस्य प्रियवियोगदुःखस्य भाजनं न भवामि' इति कृतमरणनिश्चया नेत्राञ्चलगलज्जलबिन्दुना दिव्यांशुकपटेन स्तनतटावरणाय गात्रिकां बद्धुमारब्धवती।

दृष्टवती च तस्यैकदेशे दृढतरग्रन्थिसंयतमतिपृथुलताडीपत्रसंचारितद्रेखाक्षरं लेखमेकम्। उदकभिन्नं च तं सयत्नमुद्वेष्ट्य कौतुकेन सैरं सैरमवधारितवती—'स्वस्ति। महाराजाधिराजचन्द्रकेतुचरणारविन्दमधुकरो युवराजसमरकेतुः काञ्च्यां सकलदक्षिणक्षोणिपालशिखरमहाराजकुसुमशेखरवंशकुमुदाकरशशिकलां मलयसुन्दरीं सप्रेमबहुमानमारोग्यदेहारोग्यवार्तया सुखयति। स्मरामि तस्यातिचारुचन्द्रोद्गतेरम्बोत्पत्तिदिवसस्येव परमानन्दहेतोरनङ्गोत्सवदिनप्रदोषस्य, यत्र गाढविरहदुःखार्तमानसेन मया जन्मान्तरेऽप्यसंभावितपुनर्दर्शना कृशोदरि, विनैव यत्नमवलोकितासि। कृतार्थं मे करतलद्वन्द्वम्, येन मन्दं मन्दमारब्धसंवाहनेन लब्धः स्वेच्छया तुलितगाथाहृतशिरीषकुसुमशेखरसौकुमार्यो विलासिनि, विनिद्रितायास्तवाङ्गसम्पर्शः। तत्तत्कालनिर्जनं नरेन्द्रभवनोद्यानम्, सा कृत्तकरिदन्तावदाता प्रदोषचन्द्रिका, स सूक्ष्मशिवसुकुमारवालुकः कुमुद्वदीर्घिकातीरभागः, सा त्वदासनपरिमर्दगुरुकूले कमलिनीपल्लवशयनैकदेशे स्थितिः, तानि च ममाम्भोधिनिर्गमावगमाय कथमपि कृतप्रश्नायाः प्रीतिपिशुनितानि ते नितान्तमल्पाक्षराणि लज्जाजल्पितानि मृतस्यापि मे न स्मृतेरपयास्यन्ति। किं करोमि। दूरदेशान्तरस्थितिनिस्त्वन्मुखावलोकनसुखप्रतिबन्धिनी जाता। चेतसा तु सर्वदा समीपेऽहम्। अत्रैव गाढकण्ठग्रहसुखं बन्धुसुन्दरी विज्ञाप्यते।

कुन्दान्दूलनमकरन्दाविलानि वैतालिकेभ्यः सदा
गीतान्यर्पितमन्दाधवानव शब्दी साप्यादरमादिनाम् ।
कोलाहलीनि मनोहरः स्वपदनो याति नदा योऽभव-
न्न्यायन्यस्य किंचिदपि विद्धिवि न मे दैवेन संपादितः ॥

तथापि देव्याः शरीरे दृढमपगततया अविनष्टम्' इति । न च केवलः ल्लवलवमनुगाहारतया स्थानस्थानेषु दुर्विबोधिमायामार्गेऽपि आविलः शरीरेऽपि । तपसिनध्यानं तु सर्वोदरप्रत्यागतश्रमोऽपि न मयाप्युदितं तस्य ।

ततोऽहं दुःखभागिनी तस्य नैमल्य दर्शनेन पुनरन्वजातजीविताभिलाषा 'जीवति प्रियो मम' इति सानन्दा, 'स्मरति पूर्वमनुभूतानां मनोज्ञगुणानाम्' इति साश्रुपाता, 'मनुष्यजीवितानां दुर्घटं पुनः मापणम्' इति निराशा, 'दृष्टान्तविधिन्यासमालादिदता स्नेहोत्पत्तिः' इति सविलापा, 'प्रत्यक्षीकरणाय मायया न कस्यापि केली विश्लेषयम्' इति सवितर्का, 'स्वयमज्ञानानुभवस्य दुरभिलेख्या वचनपद्धतिरसौ' इति सावष्टम्भा, 'दुर्लभः पुनरीदृशे पुण्यसरसि शरीरत्यागः' इति मरणोन्मुखी, 'महती प्रियस्य प्राणपरिरक्षणविधौ वनसुन्दरीं प्रति प्रार्थना' इति सविलम्बा, इत्यनेकविकल्पकवलितमनोवृत्तिरात्मनः कर्तव्यमालोचयन्ती तिष्ठामि यावत्, तावदनिलोल्लासितार्भि कल्लोलनर्तितमिव्याप्यमान क्षीरमयमज्जयेन तदाश्रमवनम् । ततोऽहमवनीय तस्मादग्र दिव्ये सरसि विदितस्नाना कृताभिमतदेवतार्चनक्रिया तटासन्नवाननलताशिरःस्थ मूल्यमाश्रित्य चिन्तानिःसहशरीरा समुपाविशम् ।

अत्रान्तरे चतुर्गवाक्षया यदृच्छया समन्तात्लतामण्डपेषु कुसुमान्यवचिन्वती देवतार्चनार्थमित्तमागता तमुद्देशमेका द्वित्रिपरिचारिकापरिवारा शोकपरिणतप्रौढयौवना योषित् । दूरादेव च सा समुपजातप्रत्यभिज्ञेव निश्चलतारकेण चक्षुषा सुचिरमवलोक्य मामुद्गताश्रुणा ध्वनिना ससंभ्रमा समभाषत—'वत्से मलयसुन्दरि, स्वागतम्' । कथमेकाकिनी पतिता

१ 'ग:

रितनिशितशस्त्रदुर्वारेण सर्वतः प्रसारता विरचितव्यूहवीरपुरुषदुःसप्रवेशेन क्षणादक्रियत कादिशीको नगरलोकः ।

ततः स्तोककालमूर्च्छितायोधनेषु निधनमुपगतेषु प्रधानपुरुषेषु, प्रहारविकलकाययष्टिषु यमातिथिभूतेषु यामिकेषु, अदृष्टरिपुपराजयोपायेष्वपसृतेषु पत्तिषु, गृह्यमाणमन्दुरावाजिनि विदार्यमाणदुर्मदद्विपे त्रिप्यमानकोशकलशे व्याकुलीभूते समन्ताद्राजकुले, समरकेलिनामान्तर्वंसि(शि)कः प्रविश्य कन्यान्तःपुरमुपजातकरुणस्त्रासतरलितनयनतारकाम् 'हा तात, हा तात' इति विक्लवं व्याहरन्तीं गन्धर्वदत्तामुत्क्षिप्य गगनमुदपतत् । प्रस्थितश्च निमिषीकृत्य तत्पितुः पस्त्यमगस्त्यचरितेनाघनाघनायुधप्रहारच्छिन्नकायोऽतिकृच्छ्रेण दक्षिणजलराशिवेलावनाश्रयं प्रशान्तवैरं नाम तापसाश्रमं प्रापत् । अवतीर्णमात्रश्च पत्रलतरुनिकुञ्जे कूजत्समदकलकण्ठे तदुपकण्ठनिमग्नगारोपस्थधिकाध्वसंधुक्षितक्षतव्यथाव्याकुलस्तत्कालसंनिहितस्य कुलपतेः समर्प्य तामल्पीभूतशोकः परलोकमगमत् । आघाते च तस्मिन्दीर्घनिद्रया दुःस्वविद्राणवदनामभृतनिष्यन्दमुन्दरैराश्वासनालापैरपगतविषादां विधाय तां कुलपतिस्तपोवनमनयत् । अवर्धयच्चापत्यबुद्ध्या बद्धपक्षपातः । प्रतिदिवसमासादितोद्दामयौवनां च कदाचिद्दृष्टुमागताय गोष्ठे सकलदक्षिणापथस्य पार्थिवाय ख्यातमहसे कुसुमशेखराभिख्याय प्रायच्छत ।

अथ स राजा समुपजातदर्पसंदोहमादनेन कृतकृत्यमात्मानं मन्यमानस्तत्रैवाश्रमे तामुपयम्य सम्यग्निर्वर्तितेन विवाहविधिना गान्धर्वेण गन्धर्वोदरः स्वनगरीं काञ्चिमागच्छत् । अकरोच्च तस्याः कनकवेत्रदण्डचामरादिराज्यालंकारसूचितमहोदयं महादेवीपट्टबन्धम् । उद्गतानुरागमहानपरस्परवियोगं भोगसुखमनुभुञ्जानयोश्च तयोर्गतेषु कालेषु कियत्सु संवत्सरेषु स्वप्ननिर्भर्त्सितनरातिरेकैवाग्रमजा माता । समयपर्येण प्रामितेषुरस्याः पारगर्वैर्दिनैः पर्यालोच्य पिता तस्यैव सुतरत्नसंनिधानेन सान्त्विना मनसा पुन-

१ [illegible] २ [illegible] इति पाठः.

रीति ललितं कृतं नाम । सेयं क्रमप्राप्तयौवना प्रकर्षमागतेन गीतनृत्यादिकलाकौशलेन देशान्तरेषु लब्धख्यातिरपहृत्य खेचरैः पञ्चशैलकाख्यमन्तरद्वीपमुदधिर्दक्षिणस्य क्षणदामुखे मत्पुरैव नीता ।

तत्र च त्रिदशनिर्मापितस्य मणिशिलाप्रासादस्य पुरतः मत्यमरचिते विचित्रवस्तुविन्यासचारौ महति चामीकरस्तम्भमण्डपे कृतावस्थाना जगत्त्रयैकनाथस्य भगवतो **महावीरजिनवरस्य** (!) निर्वाणदिवसात्प्रभृति विद्याधरैरारब्धमहत्स्नात्रयात्रामवेक्षितुं पक्षावधि यात्रागमायातया कार्तिकमासपौर्णमासीनिशीथे मया दृष्टा । निशम्य चासाविमं चित्रलेखालापमुपजातपूर्ववृत्तान्तस्मृतिरमन्दशोकानन्दमन्थरकरणमुद्वहन्ती सतर्षमाकृष्य मां पुनः पुनर्गाढमाश्लिक्षत् । अवलम्ब्य च करेण प्रचलिता पृच्छती प्रबन्धेन क्षितिवृत्तान्तमभ्यायाः परिवृता नभश्चरनितम्बिनीजनेन जिनायतनमिदमागच्छत् । आरब्धदेवार्चनावस्थित्वा चिरमावासगमनाय मां पुनः पुनरत्वरत् । अहं तु दर्शनेनास्य दिव्यदेवतायतनस्य विरलगमनाभिलाषा तिष्ठासुः 'अम्ब, न युज्यते ममैतदवस्थायाः स्वजनेन सह संवसितुम् । इच्छामि चैतत्कतिपयान्यहानि मुनिकन्यकामतं पालयितुम् । इदमेव मे वनं भवनमस्तु' इत्यवदम् ।

सा तु निर्भरस्नेहमोहिता विहातुमनिच्छती तदैव मां पुनरवोचत् । यदा तु निश्चलनिश्चया 'न शक्यसे नेतुम्' इति मां निरचिनोत्, तदास्य तिसृभिर्भूमिकाभिरुपरचितनिर्माणस्य मणिशिलामठस्य रम्यतरमध्यां मध्यभूमिकामाश्रयाय मे विश्राणितवती । वितीर्य च शरीरपरिचरणाय चतुरिकाभिधानामिमामन्तःपुरविलासिनीमुपनीय च निपुणपुण्यार्जनोपकरणा सामग्रीमहं तदैवारूढा हरिचन्दनविमानमन्तःपुरविहारिणा राजपरिजनेन परिगता गता स्वावासम् ।

अहं तु तेन मत्प्रार्थिना दिव्यपटपल्लवग्रन्थिलग्नेन मदेहितदयितजीविता विमुच्य जीवितपरित्यागबुद्धिमत्रैव निरपत्रपा स्थिता । दर्शनाशया च तस्य गुणनिधिर्द्विगुणीकृततपश्चरणा निश्चलनिरुद्धचेतोवृत्तिरप-

१ 'उदये' इति क्वचित्. २ ... इति क्वचित्. ३ ... इति अर्थः.

याश्च तस्याः सर्वदा दूरीकृतः शनैः शनैरागत्य लब्धावसर इव समीपमुप-
ससर्प कन्दर्पः। समागतानङ्गदर्शनाय गतेन्दुमंकमिव चन्द्रिकेव द्विगुणमु-
ल्लास लावण्यच्छाया। कान्तिचन्द्रिकावतारभीतातपत्राम्रपृष्ठमिव हृष्टलो-
चनपत्त्रमभवद्वदनशतपत्त्रम्। अञ्जनरजोरागमिव निधिरक्षुरक्षालयचरक्षय-
तापाक्रमक्षियुगलम्। आनन्दबाष्पस्तनावरणवल्कलमिव त्याजयितुमुरग-
च्छदच्छिन्नसंततिः समन्ततः प्रकीर्णकनकचूर्णाभिरामो रोमभेदः। प्रथमसं-
गमप्रथितसाध्वसानीव समकम्पन्त संततस्वेदानि सर्वाङ्गानि। प्रस्तुतप्रहर्षसं-
वरणा च सा तत्क्षणान्तःप्रविष्टरतिचरणनूपुररणितसंभिन्नेनेव गद्गदेन स्वरे-
ण स्वैरमगदत्—'कुमार, किं तेन तव समागमप्रकारेण विज्ञातेन। तिष्ठतु
स तावत्। सुचिरमनुभूतानि मया तज्जनितानि फलानि। अनेनैव निखिल-
जनमानसावासदुर्ललितस्य मकरकेतोरिवास्य त्वत्प्रसादादवगतेन पुन-
रुज्जीवनेन रतिरिव कृतार्थाहमुपजाता। समासादितं समस्तमभिमतम्।
आस्तां दूर एवासौ। सुचिरमुपभुक्तामतिप्राज्यानि जीवलोकसुखानि।
अहं पुनरिहैव कथमपि पुण्ययोगादासादिते दिव्यभूभृति कृतव्रतनियमोपवासा
तरुत्वग्वसनधारिणी कन्दफलमूलाशना त्रिकालमर्चयन्ती देवमेवमेवाति-
वाहयिष्यामि जन्म। गता मे स्वविषया सर्वापि चिन्ता। केवलमिदं
क्षिणोति चेतः, स ते निरन्तरप्रसादललितः कदाचिदप्यदृष्टविरह-
शिबिरवर्ती प्रणयिलोकः क्षणमात्रपरिचितस्य वज्रपाषाणपरुषमनसो मादृ-
शस्यापि निसर्गनिःस्नेहस्य वनवासिवर्गस्य परमप्रीतिदायिना त्वदीयदर्श-
नेन सहसैव दूरीकृतः कां दशामनुभविष्यति। कथं च त्वदेकावलम्बनः
स ते गुरुजनः क्रमेणाकर्ण्य कष्टामिमां दुष्टवारणापहारवार्तामार्तहृद-
योऽपि विघटमानं सुकुमारमात्महृदयं धारयिष्यति' इति भाषिणीं स्नि-
ग्धस्य सावज्ञमिव तां प्रत्यवोचम्—'मलयसुन्दरि, सुदूरमपि विषण्णेन
धीमता तदेव चिन्त्यं वस्तु यदुपायसाध्यम्। अनेन तु नितान्तनिष्फला-
रम्भेण चिरमपि ध्यानेन केवलं क्लेश एव हृदयस्य'। साभ्याहरत्—

1. 'सा व्याहरत्' इति स्यात्.

तरुशाखाविटपाभिरुद्धे निपतन्तमातपमिव निरोद्धुमूर्ध्वमतिदूरमारूढाभिरतिमुक्तकलताभिर्लवलीभिस्ताम्बूलवल्लीभिरन्याभिश्च प्रचलवनलताभिर्निरन्तरानद्धनिबिडभित्तिभागमतिघनतया मारुतेनापि दुःखलभ्यप्रवेशमामोदतरलितैस्तरुणतापिच्छपिकपिच्छभासि छदच्छायातमसि कूजितेन व्यञ्जयद्भिर्भृङ्गनिकरैरनाक्रम्यमाणकुसुमस्तबकमेकमेलालतामन्दिरमविशत् ।

प्रविष्टमात्रायामेव तस्यामकस्मादशनिताडनत्रुटितविकटाञ्जनशैलशिखरानुकारी युगान्तघनघटाघोषभीषणेन विसारिणा कण्ठरसितेन रोषपर्षीषदुपजातनिद्रानन्दविच्छेदमद्रिकन्दरामन्दिरमृगेन्द्रवृन्दमचिन्तितावासगृह्णीसयंमदालसविभ्रमैः सदर्पसंक्षोभमीक्षितः क्षितिधरगुहासु शबरसेनाधिपैरलक्षित एवागत्य गगनप्रदेशात्सरस्यपनदवनतमुखो महावारणः । तस्य घोष्ठाञ्छितमञ्जिलच्छदाञ्चितततटविटपिना जनितसकलाटवीसत्त्वसंत्रासेन विगतहेतुना वेगपतनेन तरलितो भयविह्वलः सकलोऽपि भर्तृदारिकापार्श्ववर्ती युवतिलोकः प्रपलाय्य कश्चित्तरुतलेषु कश्चिद्गुल्मविटपेषु कश्चिद्गिरिगुहान्तरालेषु तरसा न्यलीयत ।

क्षणेन क्षीणायां विभीषिकायामकाण्डविद्रोद्धमरितेषु दूरमुड्डीय पुनरपि तानि वृक्षखण्डानि संश्रि(श्रि)तेषु विश्रान्तवासितावेशनिभृतेष्वण्डजेष्वतीतासु कियतीष्वपि कालकलासु तस्मात्तिमिरगवलालिकज्जलकूटकायाद्गुणनादिव जलदवृन्दात्तडिल्लता विनिर्गत्यैलालतामन्दिरादेवी तिलकमञ्जरी तरलतराभरणकिरणप्रभाप्रभूतेन गात्रप्रभासम्भारेण सकलमुद्द्योतयन्ती न वनोद्देशमवनतमुखी सत्त्वरेव नातिनिर्दयसम्भ्रमान्तरगुल्मस्य मूले गतिविलम्बमकृत । किं वा न नभ्यान्तरेषु मुहूर्तमुपशान्तसंततश्वासपवनोद्गमास्वेदसलिलार्द्रजघनमण्डलामन्तरमाद्रेण निबिडीकृत्य वि(स)स्तनीविनिवेशमन नियम्य चापरेण वैकल्पस्पर्शिना [illegible] सविलासमीषद्विवृतदोर्मूलपरिणाहश्या बाहुलतिकयासमन्दकुसुमामोदवासितवनानिलं शिथिलतामायातमलिनिकुरम्बनीलं बालवल्लरीभारमविरलविधूतलोचना लताजालकान्तरेण प्रेरितमवलोकयन्ती । दृष्टा च

१ आपूर- २. पक्षम् ३ पद ४ पथा।

रव्यतां गतेनापि रक्षता प्रयत्नेन धैर्यमतियापितो नितान्तदुर्मर्षणः स वर्षासमयः, यद्दर्शननिराशेन मुक्त्वा गृहनिवासमङ्गीकृतो दूरदेशान्तरप्रवासः, यद्विरहवेदनाविहितसौहित्येन लौहित्यमृगयावने विना मृगग्रहणसंकल्पेन कल्पितः सपरिवादिनीवादनमनुदिनं विनोदः, यदन्तिकं गन्तुमभिलषता व्यावर्तनसहेनापि गच्छन्नुदीचीं दिशमुपेक्षितः स नक्षत्रपथचारी शिबिरवारणः, यदनुरक्तेन दृष्टा सरस्तटलतावेश्मनि सापि भुवनत्रयातिशायिरूपान्या कापि राजकन्येयमिति परिहृता निरीहेण, यां विनिश्चित्यानुमानेन दूरोज्झितापि प्रतिनिवृत्य दिनमखिलमन्विष्टा क्षुत्पिपासायासितेन, या च मौनादिकाचेष्टास्मरणचकितेन दृष्टापि न पराङ्मुखी मयि भविष्यतीति चिन्तिता रजनिमखिलां द्रुमतलास्तीर्णतल्पस्थितेन, सा स्वत एव संप्रति विधेयतां गता जीवितं देवी तिलकमञ्जरी। सर्वथा लब्धं त्वया लब्धव्यम्, अधिगता जन्मवत्ता, निरस्तो दुस्त्यजश्चिन्ताभारः, स्वीकृतं स्वतन्त्रत्वम्, तथाप्येतदभ्यर्थये विमुच्य तरलताम्, तिरस्कृत्येन्द्रियाणि, निवार्य चक्षुषः प्रभुत्वम्, अङ्गीकृत्य नागरकवृत्तम्, निवर्त्य चापं पञ्चबाणस्य, तथा कथंचित्प्रवर्तेथा यथाहमस्याः प्रथमदर्शने श्लथीभूतधैर्यस्थितिरासन्नवर्तिनो विदग्धलोकस्य नोपहास्यतां प्रजामि' इति चिन्तयन्नचिन्तितातीतयामामायामिनीमपि हेमन्तयामिनीं क्षिप्रमक्षपयम्।

अथ मरुत्पथादवतरन्त्या विभावर्या निजप्रभाजालनिह्नुतच्छिद्रमच्छास्फाटिककटकमिवोन्मुक्तकरमिन्दुमण्डलं पपात। आपाण्डुपरिमण्डलेन शशिनासन्नेनेवैकेन किंचित्प्रकाशेन स्तोकविगलितमिश्रोत्तरीया दर्शनीयतामगच्छत्प्रतीची। हरितपाटलं रक्तारविन्दिनीवनमिव द्युमणिमार्गमवलोकयितुमुत्पतितमर(रु)णांशुभिः सूचितमेचकादिन्द्रदिशि तद्विनीभवद्यमिदम्। इतस्ततः कीर्णतनुजलतुषाराः मौर्ढवातिका इव ज्वलितसर्वाश्रम(म)ग्नमान(नं) विषमपद्दर्तुमारभन्त संततोदीरितहंसपक्षशब्दाः सरोमरुतः। समकालमुन्मिषत्पत्रसंहतीनि सदैव कुमुदैररण्यदीर्घिकासु जेपटिरे नष्टनिद्राणि चक्रवाकद्वन्द्वानि। क्षीणनिद्रेण निकटद्रुमकुलायशायिना शुककुलेन वारंवारमा-

१ सार्वदिका २ पक्षा, पतानि च ३ मिलितानि, संपुटितानि च.

वेपमानविस्मृतक्रमाणि माक्रम्यन्त पठितुमाश्रमोटजनिषण्णैर्वृद्धवैखानसैः । प्राभातिकानि गह्वाखोमगीतकानि मदनुरागमगुणितश्चागत्य शयनशाला-भ्यासमविभावितः कोऽपि बन्दीव वैदेशिको दिव्यपुरुषः श्रव्यवर्णोच्चारया वाचा समुच्चार्य तत्कालसमुचितं चतुःश्लोकमुपवर्णितप्रभातारम्भमेतद्वृत्तकु-लकमनाकुलः पपाठ—

गेहे देव्याः सुषिरनिपतन्मारुतोत्तानवेणी
धृत्वा कोणं विरचितलयो वादयन्दन्तवीणाम् ।
रात्रौ द्विप्रैः सह सहचरैः सेवते स्वद्विपक्षः
किं संगीतं नहि नहि महीनाथ हेमन्तशीतम् ॥
इयं व्योमाम्भोधेस्तटमिव जवात्प्राप्य तपनं
निशानैर्विक्षिप्यद्रुतनपटितकाष्ठा विघटते ।
असावप्यामूलत्रुटितकरसंतानतनिकः
प्रयात्यस्तं सद्यः शितपट इव श्वेतकिरणः ॥
भवत्याविर्भावः शिखरपरिपाट्या शिखरिणां
घनानां कृशश्रीरकठिनविवेका विकसति ।
ससीमा सग्रामा सनगरसरिद्वीपवलया
तमिस्रादुन्मज्जत्युदधिसलमध्यादिव मही ॥
यथा स्थूलं मूलेऽवतरति दशामर्पनिकरो
यथा सूक्ष्मं लक्ष्मीं त्यजति विधुरस्तारकगणः ।
यथा वृद्धं बन्धं कमलमुकुलानां विघटने
यथा निद्रां मुद्रां त्यजति परं [illegible]निचयः ॥
अथ वारस्त्रीणां [illegible]
शिरोधर्तं [illegible] कण्ठानक ।
असावप्याघूर्णितमगृ[illegible]
[illegible]निद्रा [illegible] ॥
अवसा(इवा)वरपन्दे [illegible]
विलासिद्वन्द्वानां [illegible] ।

दिशन्तो सौगन्ध्यं भ्रमरवधूभीताङ्कभुवा
  मृणालीदोलानद्रुमनिनयो वान्ति मरुतः ॥
प्रभातप्रायामी रजनिरमणज्योतिररुण
  रुणद्धीद मेदो दिशि दिशि समन्तात्प्रतिनिमाम् ।
प्रभाछिद्रश्चन्द्रो दलति दलशी नलकरा
  रहोऽनुस्माहस्म श्रयय नर निद्रामुस्मरमम् ॥

श्रुत्वा चैनदुपजातविस्मयोऽहमन्यप्रभोऽह सद्योत्थाय शयनात्किंचिदावद्धकमलखण्डोन्मेषसमीपदुपशान्तशोकमचरत्कोकयोपान्विष्यमाणसहचरमनिललोलकल्लोलदोलायमानद्विजकलचरपतत्रिमिथुनमावद्धपिण्डडिण्डीरशबलितशिलासोपानमालामूलमुपशान्तपङ्कलद्रशीतलस्वच्छनीरमदृष्टपारसरस्तीरमगमम् ।

तत्र च कृतावश्यकः स्नात्वा दत्तसंध्यादेवतार्घाञ्जलिरादाय सद्यः प्रबुद्धमधुकरोत्सृष्टविघटमानदलविकटकोशकोटराणि सनालदण्डानि भूयांसि कनकपुण्डरीकाणि नलिनीपलाशपुटसंदानिताश्च मकरन्दिनीरमरतरुसुमनसस्तदेव देवतायतनमागच्छम् ।

इच्छानुरूपरचितपूजश्च प्रणम्य परमया भक्त्या प्रथमजिनबिम्बमविलम्बितगतिः कृतसमस्तप्रातरितिकृत्यायास्तत्क्षणोपलिप्तामिनस्ततो रचितरुचिरस्वस्तिकामविरलन्यस्तपुष्पस्तबकशबलां सचालातपामायतनमण्डपाङ्गणसङ्गिनीमाश्रित्य विपुलामिन्द्रनीलदोलास्तम्भवेदिकामासीनाया नातिसंनिधौ मलयसुन्दर्याः समुपाविशम् ।

निविष्टमात्रस्यैव मे हृष्टहृदया निकटमागत्य चतुरिका नीचैरकथत्—'कुमार, त्वद्गुणश्रवणसंजातपरमप्रेमकौतुका प्रातरेवागमिष्यत्यत्र तिलकमञ्जरी । तदत्रैवोपविष्टेन कल्याणमूर्तिना मुहूर्तमासितव्यम्' इति [illegible] तस्यां समकालचलितसकलसेनापतिपदातिबलकलकलोपबृंहितो [illegible] वर्धितो धावतः पुरस्तादुदस्तकनकयष्टेः प्रतिहारलोकस्यालोकशब्देनोत्सारयन्निवोपहसन्निवा-

(!) मन्यकालजलवृन्दमसंख्यहल्लीसटहसप्तादिवाद्यरवसंभेदपृथुरुदक्षित मरुपानतूर्यघोषः। क्षीरसागरपटलानीव मथनोद्धूनितानि सकलमर्त्यलोकसरः-पुण्डरीकवनानीव नाकमन्दाकिनीदर्शनोत्कण्ठितान्यशेषशरदभ्रमण्डलानीव चण्डानिलप्रहतानि तरुणपिण्डीतगरपाण्डुराण्यदृश्यन्त वेगादापतन्ति श्वेतातपत्राणि। मुखाग्रविस्फुरितफेनस्फारदशनप्रभैस्तारहेषारवमिषेण विपमाश्ववाजिनां जवमिवोपहसद्भिराशामुखान्यरुध्यन्त सर्वतो वियति। वलाद्भिरश्वीयैर्दिवाप्युद्गतमहनक्षत्रतारागणमिव व्योमाङ्गणमलक्ष्यत व्याप्तम्। अनणुभिर्मणिविमानैर्द्विरदमदपङ्कमलिनितेषु मार्गजलदेषु तरलानिलतरङ्गितास्तरन्त्यो विद्युत इवाद्योतन्त चन्द्रिकाकलकवैजयन्त्यः। सान्द्रकर्पूरमृगमदामोदवाही गन्धोदकनदीप्रवाह इव पवनेरितः प्रससार दिव्यकुसुमाङ्गरागपरिमलो वाराङ्गनाजनस्य। क्षणेन च प्रशस्तहतश्रवणामनणुनक्षत्रमालाकलितकुम्भभाजिनीं रजनीमिव निजप्रभान्धकारितभुवनभागां यामगजवसामारूढा प्रभालीढदशदिशारत्नाभरणकिरणौघेन सुरभिवासरारण्यवल्लेखेव नवपल्लवप्रकरेण निरन्तराच्छादिततनुरुत्वाप्रान्तचलितश्वेतचामरकलापा शरत्कालतटिनीव चटुलकलहंसमसेवितोभयतटा समालनीलेन स्वंगतापुरः परस्परसंश्लिष्टा शिखण्डिपत्रातपत्रखण्डेन दूराबद्धमण्डलं शाद्वलमिव व्योम्नि विस्तारयन्ती तारकाराजतनुरिवागत्य नभसः प्रतिमारूपेण सा भूम्यामवातरत्। त्यक्तयाना च देवतागारगोपुरद्वारे वारिताशेषपरिजनप्रवेशा प्रौढविद्याबलविशुद्धधीर्यावलेपाभिरप्रयत्नामुक्तमुक्ताफलप्रचितचामीकरवर्णैभिरनेकरत्नकिर्मीरकार्मरङ्गाभिपट्टप्रणयरमणीयभूषणाभिरधिष्ठिताभिरङ्गरक्षाविधावनेकशतसंख्याभिः सर्वतो नभश्चरभर्तारभिप्रोटनचरिवेषाविशेषचलविशिखेक्षणाभिरप्रमत्तोऽप्रमत प्रस्तुतमनुमारण मूर्त्येव दस्ताग्निरोषपरुषावाभिर्वैवधारीभिर्दूरादेव मामाबद्धलक्षेण चक्षुषा मुहुर्मुहुः सनर्थमीक्षमाणा प्रविश्य सन्निधौ मल्लपर्गुन्दर्याः समुपाविशत्।

निषण्णा च मामासन्नसहचरीवृन्दपरिवृता विशन्तीवोरसङ्कयन्तीव गाढमाश्लिष्यन्तीव स्नेहनिर्भरेण चक्षुषा मुखमुद्वीक्ष्य परिमृज्य च कराग्रेण वारंवारमंसदेशे द्रविडदेशोद्भवमुना स्वेदमपाक्षीत—"प्रिय

परिक्षामपाण्डुरच्छायविग्रहा मृगाङ्कतनुरिव दिनेनैव दुरुपलक्ष्यतां गता। कथय किं ते तादृगस्वास्थ्यमुपजातम्, कथं च निर्निमित्तमेव प्रशान्तिमुपगतम्, किं च त्यक्तसर्वान्यकरणीया प्रातरेवायतनमागता' इत्युदीर्य मयि निक्षिप्तलोचना लज्जावनतवदनामदत्तोत्तरामेव तां पुनरवादीत्—'तिलकमञ्जरि, विशेषदर्शितादरा क्षणमितो देहि दृष्टिम्। स एष सुगृहीतनामा भरतवर्षार्धभूभुजो महाराजमेघवाहनस्य प्रथमसूनुरविकलचतुःषष्टिकलाश्रयतया चतुर्गुणेनाधिकः समासादितसमग्रकलस्य शीतरश्मेरमृतमयस्वभावः कुमारो हरिवाहनः' इति व्याहृते तया सलीलपरिवर्तितमुखी तत्क्षणमेव सा तीक्ष्णतरलायतां बाणावलीमिव कुसुमबाणस्य, विवृत्तबालशफरस्फारसंचारां तरङ्गमालामिव शृङ्गारजलधेः, धवलीकृतदिगन्तां ज्योत्स्नामिव लावण्यचन्द्रोदयस्य, धैर्यध्वंसकारिणीमुल्कामिव रागहुतभुजः, संभ्रमोल्लासितैकभ्रूलतामाज्ञामिव यौवनयुवराजस्य, मुकुलितां मदेन, विस्तारितां विस्मयेन, प्रेरितामभिलाषेण, विषमितां व्रीडया, वृष्टिमिवामृतस्य, सृष्टिमिवासौख्यस्य, प्रकृष्टान्तःप्रीतिशंसिनीं वपुषि मे दृष्टिमसृजत्।

दृष्ट्वा च तां प्रकटिततथाभूतविभ्रमामुपलक्षितानुरागां रूपेण वयसा विभवेन वेषपरिग्रहेण प्रभुतया गृहीतवाक्यत्वेन लावण्यसौभाग्यादिगुणलक्ष्म्या च लब्धसाम्या मृगाङ्कलेखा नाम तिलकमञ्जर्याः प्रियसखी विहस्य मन्दं मलयसुन्दरीमवोचत्—'भर्तृदारिके, यस्त्वया दिष्टमृतात्मकः कुमार इति, न तथ्यमिति निश्चितं मया। श्रुत्वाथ चतुरिकावदननिर्गतेषु क्षरत्सु वचसि मग्नास्वप्येव महाभागस्यास्य नाम वर्णेषु तूर्णोत्तीर्णदारुणज्वरवेदनाया मलयगिरिकन्दरागुरुकन्द कमिमानमायान्तमेकपद एव देव्यास्तमनन्तमनायमाकर्ण्य चेतसीयादृशमितादृशी दशितदशि- ... । मृगाङ्कलेखे, किमत्राश्चर्यमविचार्य महिमा महात्मनामनुभाव्य ... तूष्णीकामभवत्। तिलकमञ्जरी तु किंचिदुपजातवैलक्ष्या क्षणमधो- ... विहिताकारसंवृतिरधःकृत्य साध्वसमवलम्ब्य धैर्यमवाप्य विश्रम्भं निरस्य मनसिजोन्मादमवधार्य दूरारूढमात्मनः प्रभुत्वमालोच्य च

मन्दरविन्दकारिततरिमाणत्वेन तिर्यङ्मनागाशितगुरुकलनालगुरुभारा-
त्फाहुतेनरिगृहीतमुदधिवेलेव विद्रुमकन्दलीवनविनमुद्रमसभिनवं भाहु-
मन्ताय सान्द्रकर्पूरविकासकस्तारत्नस्फुरद्भिः स्फाटिकपत्रैर्नेत्रसमपूरानि-
र्मितैर्वृत्ताग्निनिर्गतमृगमृत्काफूर्पूरशकलं स्वहस्तेन ताम्बूलमदात् ।

दृष्ट्वा च मां कृतमनस्तोचितक्रियामकमीवचीयमानहर्षरोमाञ्चा काञ्चि-
विषयाधिपसुता प्रणयपेशलं मामवोचत्—'कुमार, कलास्वपि विद्याधर-
लोके इह रूपपताका यत्राशु सकलास्वपि कौशलेन परमा तिलकम-
ञ्जरी । यदि च कौतुकं तदभिचित्रकर्मणि वीणादिवाद्ये लास्यताण्डवगतेषु
नाट्यप्रयोगेषु षड्जादिस्वरविभागनिर्णयेषु पुस्तककर्मणि द्रविडादिषु पत्र-
च्छेदभेदेष्वन्येषु च विदग्धजनविनोदयोग्येषु वस्तुविज्ञानेषु पृच्छ्यताम्,
येन युवयोः शृण्वती चतुरं परस्परालापमहमपि मुहूर्तमवगच्छामि निर्वृतेः
स्वरूपम्' इत्यभिहितस्तया निभृतमास्थाय किंचित्स्मितमहमवोचम्—
'काञ्चिराजतनये, अद्यापि गणितवृत्तैरविज्ञाततत्त्वा देवि, करोमि कथमप्र-
स्तुतं वस्तुविचारम् । इतरोऽपि लोकः प्रायेण न भजत्याभिमुख्यम्, न
समीहते सांनिध्यम्, न बहु मन्यते स्थिरावस्थानम्, नाकर्णयति वचनम्,
न प्रयच्छत्युत्तरम् । नितरामपि कृतानुवृत्तेरसंजातपरिचयस्य परस्य किं पुन-
र्निसर्गनिःस्पृह ईश्वरजनः । तद्यदि कदाचिदत्रभवती नभःप्रचारेण प्रस्थिता
दक्षिणाशाविभूषणेषु त्रिकूटमलयादिषु नगेन्द्रनितम्बनिबद्धनीडगरुडपोतो-
द्भासितपर्णिषु लवणाब्धिगोघोषनेषु दृश्यमानदर्पान्धदिग्द्विपद्वन्द्वयुद्धेषु द्वीपा-
न्तरेषु च विहृत्य तेषु तेषु प्रतिनिवृत्ताश्रमेण वा दिव्यनगरीदर्शनकुतूहलेन
वा शक्रावताराद्रितीर्थवन्दनाभिलाषेण वा मनो दृष्टिपथमागतामयोध्यापु-
रीमलंकरिष्यत्यात्मगमनेन, बाह्योद्यानविहिताश्रया च तत्र सेवाशया द्रष्टु-
मागतं पूर्वदृष्ट इति मामार्द्रया दृष्ट्या संभावयिष्यति, कृतोपसर्पणं च स्ने-
हेन विमुखीभूय न विमानयिष्यति, प्रस्तुतालापं च शनकैः प्रतिवचन-
दानेन कृतार्थीकरिष्यति, विहाय प्रस्तुतकथामन्यत्र वा न यास्यति, ततः
क्रमेण लब्धप्रणयोऽहमवसरागतमात्मधिषणानुसारेण सर्वमेतत्प्रक्ष्यामि ।
अधुना तु मे दृष्टमात्रस्य स्वदेशं प्रतिवासं प्रस्थितस्य

पुरा विज्ञापयति—अद्य तावदनु गाढ़ोत्कण्ठितेन मया समागन्तव्यं सदया गृहं तस्या-
मनुरागोत्पत्तिसुखप्रकाशकारणं यो प्रसङ्गो भर्तृप्रासादम्' इति । काञ्चिदनिषुणाय
कर्णोत्पलदलवत्कोमलवचनमनुरूपं लिखितं 'मन्दुरं, कन्दुकमनुमो मदि-
मन्द एतस्मात्कन्दराभिगमनमारुह्य गृहिणीमीषद्गृहं तु गमनम् । कुमारास्तु गच्छन्तु ।
अनुपदं तु गच्छ प्रियमाणमभ्यागमनानिश्चयम्' इत्यभिधाय तां व्यसर्जयत् ।
गतायां च मल्यागतपरिचारिकादर्शितमा गृहीतवेत्रलताप्रचारेण
पदमार्गदर्शिना परिजनेनानुगम्यमाना मृगाङ्कलेखा समागत्य सावरणवाती-
त्—'भर्तृदारिके, निरूप्यैव तावदुचितानुचितयोर्विचारः । उचितं शीघ्रम् ।
एषा द्वारतोरणसमीपगता गुरुविघ्नपूर्णावस्थानशिलाभिर्निर्भयत्योद्गतकुतुहला-
लीभिः परिवृता बहिः प्रतिपालयन्ती त्वदागमनमास्ते देवी । भणति च—
न तावन्मया गन्तव्यं न यावदार्या समागतेति । तच्छ्रुत्वा मलयसुन्दरी
'मृगाङ्कलेखे, न शक्यते किमपि मेऽन्यथा कर्तुम् । अनुवर्तनीया तिलक-
मञ्जरी' इत्युदीर्य चतुरिकासमेता सत्वरमगच्छत् । मृगाङ्कलेखा तु कृत-
गुरुत्वरिता मत्वा हस्ते पाणि पाणिपल्लवाभेण विहरन्तमागमनमकथयत् । अगच्छच
तिलकमञ्जरीसमीपम् । सा तु प्रीतिविकसितेक्षणा निरीक्ष्य तामभ्युत्थ-
हस्तायया मृगाङ्कलेखया वारंवारमाकृष्यमाणमीषत्कृतलिता सत्वरमागत्य
विगलितोत्तरीय पुनः पुनः सिचयमासक्तपरिवारलोकोऽतिसंभ्रमात्तिर्मलयसुन्दरी-
द्वितीया द्विरदवधूमारोहत् ।

निधाय च समागतमानसपरिजन मत्समीपे पुरोभूय प्रचलिता चलित
यानवाहनेन सर्वेन परिवृता मान्यविद्याधरकन्यकाजनेन स्वावासममग
अदृष्टपूर्वमेवमारुह्य विमानमम्मा सिंहासनोपविष्टासन सन्निधानासीन
सहचारूपर्वपाश्वरागामा जनसमेतया मुहुर्मुहुः प्रयुक्ते प्रीतिपेशले, परि
सवने प्रतिपथ विनोदमाना मृगाङ्कलेखया क्षणेनैव विजयार्धदक्षि
श्रेणिभूषणं रथनूपुरचक्रवालनाम विद्याधरराजधानीनगरमासन
प्रविष्टमात्रमेव च तत्र मामिनमलम प्रतिनकानुकौतालोकनमनेनन
एशितस्पर्शमधुतालापमज्जादनप्रतिवचनमालोक्य निर्भरसुस्मितमानम
गाङ्कलेखा कुमारदृष्ट नगरमिति मधुरमप्राक्षीत् । अथ तु सर्वाभिम

ञ्जरीपार्श्वमगमत् । सा तु प्रविष्टमात्रैव सद्मनि प्रतिदिनमेव दर्शनोत्कण्ठितायाः प्रथमागमनलज्जितां मलयसुन्दरीं सहैव गत्वा मातुरन्तःपुरगतायाः सादरमदर्शयत् । स्वयं च मद्दर्शनाशया दीर्घाध्वलङ्घनेन खिन्नामीषल्लघीकृतमेवादिष्टशिशिरोपचारा त्रिचतुराप्तसहचरीसमेता सौधशिखराग्रसङ्गिनीं शयनचित्रशालामगच्छत् ।

तस्यां च तत्क्षणोद्घाटितकपाटप्रकटितोत्तराशे दक्षिणेतरभित्तिभागाश्रयिणि सुश्लिष्टमणिभूमिकान्ते शशिकान्तवातायने चित्तज्ञेन विरचितविचित्रविन्यासैश्चतुरपरिचारिकाजनेन सरोजिनीपत्रशयनीयमधिशयाना पत्राङ्गेषु चन्दनाङ्गरागिणी, निदाघान्तदिवसकरमूर्तिरिव धृतदशाशान्तपरिधवधवलजलार्द्रांशुका, शुकाङ्गनीलमजलशैवलप्रवालकल्पितकर्णपूरा, नूपुरस्थानसंदानितसनिद्रकैरवमुकुलमण्डलीका, जघनमण्डलनद्धनीरन्ध्रकुवलयदामरसनागुणा, श्रवणपाशदोलायमानकुमुदिनीकन्ददन्तपत्रा, कण्ठभुजकरामादिभिः शरीरावयवैरखिलमपि हारकेयूरकटकप्रभृत्याभरणजालं मार्णालमुद्वहन्ती, साक्षादिवामृतजलधिजलदेवतागतेऽप्यतिमायलनिःश्वसन्ती, विनापि वेदनां वदनमाकूणयन्ती, अन्तरेणापि तापमङ्घ्रिपल्लवतले रत्नदर्पणं दापयन्ती, अबहुमन्यमानापि पवनस्पर्शमनुवेलमभिनवानि कदलीपत्रतालवृन्तान्युत्क्षेपयन्ती, उभयतो निविष्टेन वेदितुमिवायाममक्ष्णोरुपरि वारंवारमारोपितजलार्द्रनीरजदलद्वया, मातुमिव विस्तारमुरसिजपीठपृष्ठे प्रतिष्ठितविशालनलिनीपलाशा, शिक्षितुमिव तदीयरेखामभिललाटमालिख्यमानगलयजलतिलका, लङ्घयितुमिव निश्वाससौरभोत्कर्षमुरसि विक्षिप्यमाणप्रचुरकर्पूरचूर्णमुष्टिः, स्प्रष्टुमिव गात्रयष्टिमारब्धमधुरप्रवाहना, स्वयं प्रियसखीगणेन क्षणं संमुखपरावर्तिताङ्गा, क्षणमुत्तरीयेणार्धावगुण्ठनोत्तमाङ्गा, क्षणमुपविश्य मत्तवारणके कृतावष्टम्भा, क्षणमुत्थाय प्रकटिताङ्गभङ्गमारब्धजृम्भाविजृम्भितपृथुश्रमव्यथे वा पृथुमन्मथोपदिष्टमभिनवं रसविशेषमनुभवन्ती सुचिरमस्थात् ।

दृष्ट्वा च मामलक्षितैरशिविशेषैरप्रतः प्रथमकलाधिगमलब्धवैदग्ध्याभि[illegible] ततः प्रासाद

र्पयन्तीभिः सरोभिरिव सारसनादिभिर्भूषणगणैर्मुखरिताशामुखाभि
विलासिनीभिः समाकुलमसुरकन्यापुरप्रवेशविवरमिव सततसं
ररक्षोभयं सुग्रीवबलमिव मल्लीलमारुतिगवाक्षगवयोपनीतकुपित
शरत्नभ इव स्वातिचित्रोदयानन्दितनिशान्तप्रबुद्धलोकं वि
पमिव दृश्यमानाभिनवशालाजिरसंस्कारमपुगणमभ्युपलभ्यमानवि
किरातचरितधुर्दंशुकाञ्चनकलशचक्राकान्तविकटोदग्रकूटैस्तुपारगि
भिरिव लब्धस्फारवज्राग्निविस्फुलिङ्गैरदभ्रसरलार्जुनसालगुप्तिभिः
कुमारीपुरप्रासादलक्षैः समन्ततः परिक्षिप्तपार्श्वमदृश्यमानपुरुषप्र
स्त्रीराज्यमण्डलमिव विजित्यानीतमखिलं निलकमञ्जरीमन्दिरम

प्रविश्य च स्तोकमुपसृतस्तत्कालकर्तव्यसत्वरस्य विसर्जयत इतस्त
गोचरायामन्तःपुरपुरंध्रिलोकमाकुलाकुलस्य 'वरुणिके, वारय निष्क्र
शालाशैलूपकुलसंगीतकलहम् । कोकिले, विधेहि स्वविषयादुपेयुषः
राजकुलचारणकुलस्य स्वरसंदेहविच्छेदम् । विहङ्गिके, प्रहिणु या
रिक्तीभूतचिरसंचितद्रविणविद्राणमदरिद्रीकृत्य वैश्रवणयाचकवृन्
मन्दारिके, कारय गन्धर्वपतिरङ्गनट्याः कामकोटेः पट्टबन्धम् ।
निधेहि गन्धोदकनदीपु दिव्यानि कठिनकर्पूरकाष्ठकृप्तानि यानपात्राणि
लतिके, पुषाण पुरुषरूपवन्ध्येन सविद्धचित्रेण देवीविचित्रवलभिक
सौभाग्यम् । द्रमिडि, दापय क्रीडाद्रिकन्दराशबरमिथुनानागखण्डानि
तरुचीरचण्डातकानि । शिखण्डिके, शेखरीकुरु पण्डकोपवनखण्
पारिजातसुमनसः । सिंहिके, समुपसंहर वेणुवीणादिवाद्यविनोदम् ।
यनि, नायमवसरो नयद्यूतस्य । कलकण्ठि, तिष्ठतु तावदेषा सुभाषि
गोष्ठी । मन्दुरे, द्वारमण्डपादुत्थापय प्रभातसेवायातमखिलमपि
मारीजनम् । रञ्जिके, रञ्जय तलिनध्यान्तशितिम्ना तमालवल्लीपल्ल
श्रीमण्डपादारभ्य सकलाः सौधवलभीः । कुरङ्गिके, विकिर मणिकु
[illegible] । गौरि, द्वारतोरणेषु जाम्बूनदा द्विजम्बू
[illegible] । चन्द्रलेखे, विक्षिप्त मधुसान्द्रखचितानिनस्त्रतः क्षीरोद
[illegible]दैः स्खलितान् । अवन्तिके, शिथ्रीकुरु मलयपाटनेन दिक्

दानदर्पणं गोशीर्षचन्दनाङ्गरागम् । तरङ्गिके, गृहाण विद्याधरेन्द्रगृहिणीभिः प्रेषितानपूर्वपरिमलमुचः फलपुष्पामवान् । वसन्तिके, वासयमाणपुटसार्पिभिः कर्पूरवासैर्नवसजलभृतानम्भःकुम्भान् । पुरंदरिके, पूरय सुखोष्णसुरभिणा गन्धसलिलेन भर्तृदारिकास्नानपुष्करिणीम् । मकरिके, मार्जय सितेन रसवतीचुल्लिचन्दनभस्मना समस्तमादर्शभवनम् । अनङ्गवति, सज्जीकुरु तारायतनबलिकर्म । तूर्णमभ्यर्णीभवति मध्याह्नसमयः । न पश्यसि पुरः मातरेवाद्य गत्वा स्वयमिह नीतस्य कस्याप्यतिमहीयसः क्षत्रियक्षितिपसूनोरागमनमार्गम् । अवलोकय पर्यङ्कादुत्थितामुभयतो विधूयमानधवलचामरकलापां देवीं तिलकमञ्जरीमिमां च शुद्धाचारदारिकाधिष्ठिताभिः शुद्धान्तदासीभिर्महानसादानीयानीय संचार्यमाणाननेकैः सूपकारैः प्रत्येकमारोपितविशिष्टतरसंस्कारान्मण्डपान्तरतिभूयसो भक्ष्यप्रकारान्[1] इत्यादिकानाकर्णयन्नधिकृतान्तर्वंशिकजनस्य नानाविधालापानमतः प्रचलितेन स्खलितगतिना विमलजलकुट्टिमेषु निःशङ्ककृतपदक्रमेण मेहाकृतविलासदीर्घिकागूल्लाटितवितवपरिवस्त्रापटेन पट्टशालासु सत्वरोत्क्षिप्तदीक्षिपटेन वैडूर्यवलभीद्वारविवरेषु स्फोटितोत्तमाङ्गेन स्फटिकस्तम्भोत्कीर्णाङ्केषु ललाटनिहतोत्तानहस्तेन निर्धूताजिरपथेषु तर्जितातपत्रधारेण पद्मरागसप्रभारागपटलातपेषु जातदिग्मोहेन महत्केन्द्रनीलमन्दिरच्छायान्धकारेषु कृतमन्दसंचारणेन स्वच्छमणिकुड्यान्तरितवपुषः प्रेष्यलोकस्य प्रस्तुतप्रणतिना संमुखीनादर्शभित्तिप्रतिबिम्बिततनोः पुरुषवर्गस्य सकलभूविभागविनाप्यपूर्वागतेनेव वेत्रधारीगणेनोपदिश्यमानसरणिरुद्घाटितगवाक्षविवरोल्लक्ष्यमाणरुचिरमणिभित्तिचित्र स्वप्नमिव त्रिदशलोकसदाचारमर्वगीर्वाणपरीयन्तं भोजनभवनमण्डपमगच्छत् ।

तस्मिंश्च तत्कालमन्दारपानहरिचन्दनोपलेपे सरसमन्दारकुसुमोपहारस्मेरमणिभुवि सुषित इवोपरि विबद्धनुचिवितानेन पाताळनगर इव संचन्दनेन्दरश्रीकरपुरप्रावृष्यमाणभीमदुर्दिन इवामलदिनेशिशिरवारिवारकोपहर्ष-

१ प्रान्तेषु २ शीतलजलवलयाभ्यां [illegible] इत्यपि पाठः ३ स्पष्टतया विदुष

मभाशोभे संभ्रान्तपरिजनाहृतमहार्हमणिविष्टरोपविष्टः श्रुतागमनसाध्वसो-त्तालतिलकमञ्जरीविसर्जिताभिः प्रधानसधीचीभिरागत्य निर्वर्तिताङ्घ्रियुगप्रक्षालनादिसकलोचितक्रियः समीपविन्यस्तविकटासनोपविष्टया मुहुर्मुहुः स्वहस्तसंचारितापरापरस्वादुसुन्दरदुरुपलक्ष्यभक्ष्यप्रकारया मृगाङ्कलेखया सकौतुकप्रेमहासमुपनीतसितचारुचामराभिर्मणिचतुष्किकास्तम्भतलवर्तिनीभिश्चतसृभिश्चामीकरशिलायन्त्रपुत्रिकाभिः स्वैरस्वैरमुपवीज्यमानः समासन्नपञ्जरजुषः प्रकृतिकलकण्ठस्य मङ्गलपाठकस्येव पठतः शुकविहङ्गस्य प्रसङ्गागतैर्भोगावलीवृत्तैः पुनः पुनर्जनितविस्मयो विस्मयावहैकैकवस्तुविस्तारिताभ्यवहारतर्षमविषयवर्तिनं वर्णनायाः कदाचिदप्यभुक्तपूर्वमुपहारमुपभुक्तवान् ।

उपविश्य चापरसुखासनस्थः स्थित्वा निरंतराभिस्ताभिरभिमतवस्तुसंकथाभिरावासगमनाय देवीं प्रष्टुमन्तिकनिविष्टां मृगाङ्कलेखां प्राहिणवम् । अथागत्य विस्मयोत्फुल्लनयना महाप्रतीहारी मन्दुरा प्रणम्य सादरमवादीदेवीम्—'अस्त्येव दक्षिणदिङ्मुखादागतो निसर्गरमणीयाकृतिः शुकशकुन्तिरेको द्वारमध्यास्ते । ब्रवीति च कृतप्रणामोऽहं लौहित्यतटवासिनः स्कन्धावारादुपगतः कुमारहरिवाहनं द्रष्टुमिच्छामि' इति । अहं तु तच्छ्रुत्वा 'प्राक्तनेऽहनि वनान्तसरसीतीरवर्तिना वितीर्य लेखं मया स्वस्थविरं प्रति प्रेषितो यः स नूनमयमायात' इति विचिन्त्य विज्ञापयितुमागताम् 'मन्दुरे, गच्छ गच्छ । प्रवेशय' इति ससंभ्रममवोचम् । अथ प्रस्थाय तत्क्षणमेव सा प्रश्रयोपरचिताञ्जलिः 'पश्य गुणवन्, इदानीमेव निवर्तिताहारं कुमारम्' इत्यभिहितवती । स तु तदीयवचनानन्तरमेव मन्दर स्तम्भशिखरादवतीर्य तिर्यक्प्रचलित. सरलितसुरेन्द्रचापरेखाचामरेण व्योमचारेण गीमन्नयक्षन्तरिक्षमीक्ष्यमाण. कुतूहलाकुलतरलितोत्ताननाननाभिः कान्तःपुरकुमारीभिरभ्याकुल प्रविश्य पूर्वदृष्ट इव तस्मादास्थानमण्डप मध्यमाशुण्डसंदेशसमहीनमुत्सृज्य मच्चरणयो पुरस्तादजस्र भूतलनिवावर्जितशिरा किंचिदुच्चोच्चारितनाक्षरेण स्वरेण जयशब्दमकरोत् ।

१ महाप्रदर्शने [illegible] इति [illegible]

दृष्ट्वा च तं तथागत्य कृतदर्शनमकारण एव साधितानन्यसाध्यकरणी-
यमायताध्वश्रमक्षामनिःसहशरीरमङ्घ्रिपीठोपकण्ठभुवि सविनयोपविष्टमुप-
जातपरमोपरोधः स्थित्वा क्षणमवोचम्—'महात्मन्, सर्वदा स्वाधीनवनफ-
लाहारनीरं निरीहमेकान्ततो विशिष्टान्नपानदानेष्वघटमानगाल्यवस्त्रप्रसा-
धनाभरणवेषग्रहणमेवंविधं विधिवशाद्विहङ्गरूपमापन्नस्य करुणानिधेः क-
स्यापि गुह्यकस्य गन्धर्वस्य विद्याधरस्य वा भवतः महीकृतोऽपि बलवता
खेदेन मादृशः किं करोत्वभ्यागतातिथ्यम्। तथाप्युत्तिष्ठ। कुरु कियन्तमपि
मे मनःपरितोषम्' इति निगद्य युगपत्करयुगोत्तम्भितार्घं समुपसृत्य नयम्।
कृतकुशलसंप्रश्ने च स्पृशति मन्दमन्दमामीलिताक्षस्य नवशिरीषपक्ष्मसु-
कुमारतनूरुहाणि तस्याङ्गानि संजातपरमप्रमोदे मयि समागत्य पुन्नागा
नाम तिलकमञ्जर्याः शयनपाली सप्रश्रयमवोचत्—'कुमार, देवी विज्ञाप-
यति—अद्य मे त्वत्सकाशादुपागतया मृगाङ्कलेखया समाख्यातं यथा किल
पीरेलक्षिततनुः कुमारो दिदृक्षते नगरमिति। तद्यदि सत्यमेतत्तदमुना
स्पर्शानुमेयेन निशीथनाम्ना दिव्यपटरत्नेन प्रावृताङ्गः पश्य त्वम्। अयं हि मे
हिमाचलशिखरसदनः सिद्धनिम्नगासिन्धुनिर्गमादुद्धर्वपूर्वापरतटस्य प्रभूत-
सर्वैषधीनपृथुलोर्मिसंघातघट्टिताशाकरिकरटकूटस्य विष्टपत्रितयविख्यातशो-
भागंपदः पद्मनाभो महातपस्वी कदा मम सहृदयसुहृज्जनेन रामणीयकमव-
लोकयन्त्यास्तदङ्कपङ्कजवननिवासिन्या श्रिया समाहृत्य सादरं समुपनीत।
प्रकटिता चास्य परमाश्चर्यकारिणी [illegible] महाप्रभाव-
मामद्व्याप्तनाशोऽपि लोक [illegible]
[illegible] न दर्शनि [illegible]
समपि कुर्वन्ति न कृपाणधाराः [illegible]
विशाप्यजङ्गमानि [illegible]
नि,आता अपि जगामवर्ष [illegible]
पानेन बहुभाषिणेन। [illegible] महानदोषभाव
भिदिव्यपुरषे [illegible] स्पर्शाभोक्ष्यतदर्शिनि
निगद्य मद्वाक्यमुल्लाङ्घ्य [illegible]

प्रभाशोभे संभ्रान्तपरिजनाहृतमहार्हमणिविष्टरोपविष्टः श्रुतागमनसाध्वसो-
चालतिलकमञ्जरीविसर्जिताभिः प्रधानसध्रीचीभिरागत्य निर्वर्तिताङ्घ्रियुगप्र-
क्षालनादिसकलोचितक्रियः समीपविन्यस्तविकटासनोपविष्टया मुहुर्मुहु-
स्वहस्तसंचारितापरापरस्वादुसुन्दरदुरुपलक्ष्यभक्ष्यप्रकारया मृगाङ्कलेखया
सकौतुकप्रेमहासमुपनीतसितचारुचामराभिर्मणिचतुष्किकास्तम्भतलवर्तिनी-
भिश्चतसृभिश्चामीकरशिलायन्त्रपुत्रिकाभिः स्वैरस्वैरमुपवीज्यमानः समास-
न्नपञ्जरजुषः प्रकृतिकलकण्ठस्य मङ्गलपाठकस्येव पठतः शुकविहङ्ग-
प्रसङ्गागतैर्भोगावलीवृत्तैः पुनः पुनर्जनितविस्मयो विस्मयावहैकैकवस्तुविस्ता-
रिताभ्यवहारतर्पमविषयवर्तिनं वर्णनायाः कदाचिदप्यभुक्तपूर्वमुपहारमु-
भुक्तवान् ।

उपविश्य चापरमुखासनस्थः स्थित्वा निरंतनाभिस्ताभिरभिमतवस्तुसं-
कथाभिरावासगमनाय देवी प्रभुमन्तिकनिविष्टां मृगाङ्कलेखां माहिणवम् ।
अथागत्य विस्मयोत्फुल्लनयना महाप्रतीहारी मन्दुरा प्रणम्य सादरमवादि-
वीम्—'अस्त्येव दक्षिणदिङ्मुखादागतो निसर्गरमणीयाकृतिः शुभ्रशङ्ख-
न्निरेको द्वारमध्यास्ते । ब्रवीति च कृतप्रेषणोऽहं लौहित्यतटवासिनः स्क-
न्धावारादुपगतः कुमारहरिवाहनं द्रष्टुमिच्छामि' इति । अहं तु तच्छ्रु-
त्वा 'प्राक्तनेऽहनि वनान्तसरसीतीरवर्तिना वितीर्य लेखं मया सत्वरं
प्रति प्रेषितो यः स नूनमयमायातः' इति विचिन्त्य विज्ञापयितुमागताम्
'मन्दुरे, गच्छ गच्छ । प्रवेशय' इति सोत्सुकमवोचम् । अथ प्रभ्रष्ट-
तत्क्षणमेव सा प्रश्रयोपरचिताञ्जलिः 'पश्य गुणवन्, इदानीमेव निर्वर्तितार्थं
कुमारम्' इत्यभिहितवती । स तु तदीयवचनानन्तरमेव सत्वरः स्वयं
[illegible] निर्यत्प्रभालेन. शरल्लिखितसुरेन्द्रचापरेखाधारिणा स्वर्णपात्रे
[illegible] कुतूहलाकुलतरलितोत्तानतारकाभिरन्तःपुर-
कुमारीभिरभ्यागृह्य प्रविश्य पूर्वदृष्ट इव तत्राहारमण्डपे संभृतानुरूपा-
[illegible] प्रणयोः पुरस्तादसमं भूमौ [illegible]
[illegible] अवनतमकरोत् ।

१ [illegible] इति [illegible]

दृष्ट्वा च तं तथागत्य कृतदर्शनमकारण एव साधितानन्यसाध्यकरणीयमायताध्वश्रमक्षामनिःसहशरीरमङ्घ्रिपीठोपकण्ठभुवि सविनयोपविष्टमुपजातपरमोपरोधः स्थित्वा क्षणमवोचम्—‘महात्मन्, सर्वदा स्वाधीनवनफलाहारनीरं निरीहमेकान्ततो विशिष्टान्नपानदानेष्वघटमानमात्यन्वमसाधनाभरणवेषमहणमेवंविधं विधिवशाद्विहङ्गरूपमापन्नस्य करुणानिधेः कस्यापि गुह्यकस्य गन्धर्वस्य विद्याधरस्य वा भवतः मद्वीकृतोऽपि बलवता दैवेन मादृशः किं करोत्वभ्यागतातिथ्यम्। तथाप्युत्तिष्ठ। कुरु कियन्तमपि मे मनःपरितोषम्’ इति निगद्य युगपत्करयुगोत्तम्भिताङ्गं समुत्सङ्गमनयम्। कृतकुशलसंप्रश्ने च स्पृशति मन्दमन्दगामीलिताक्षस्य नवशिरीषपक्ष्मसुकुमारतनूरुहाणि तस्याङ्गानि संजातपरमप्रमोदे मयि समागत्य कुन्तला नाम तिलकमञ्जर्याः शयनपाली सप्रश्रयमवोचत्—‘कुमार, देवी विज्ञापयति—अद्य मे त्वत्सकाशादुपागतया मृगाङ्कलेखया समाख्यातं यथा किल परिलक्षितनतनुः कुमारो दिदृक्षते नगरमिति। तद्यदि सत्यमेतत्तदमुना स्पर्शानुमेयेन निशीथनाम्ना दिव्यपटलेन प्रावृताङ्गः पश्य त्वम्। अयं हि मे हिमाचलशिखरसद्मनः सिद्धनिम्नगासिन्धुनिर्गमादुद्भवपूर्वापरतटस्य प्रभूतसर्वपथीनपृथुलोर्मिसंपातघट्टिताशाकरिकरटकटस्य विष्टपत्रितयविख्यातशोभासंपदः पद्मनाम्नो महाह्रदस्यैकदा मम सहृदयसुहृद्भावेन रामणीयकमवलोकयन्त्यास्तदङ्कपङ्कजवननिवासिन्या श्रिया समाहूय सादरं समुपनीतः। प्रकटिता चास्य परमाश्चर्यकारिणी किमन्यदप्यनुभावसंपादनेन सर्वानिमदमामदृश्यापृताक्षोऽपि लोकः [illegible] नालोकयति देहिनम्, [illegible] स्तभोगनाशोऽपि न दशन्ति दन्दशूकाः, [illegible] प्रमपि कृन्तन्ति न कृपाणधाराः, [illegible] निपीतान्यपि न बाधन्ते [illegible] विषाण्यङ्गमानि, [illegible] न [illegible] नि, जाना अपि [illegible] बहुभाषितेन। [illegible] दिव्यपुरुषैः [illegible] निगद्य [illegible] सह [illegible]

मिरिवारब्धेन शारदरविन्दकोशमध्यादिव लब्धजन्मना सुधारसकुण्डकुक्षेरि-वाकृष्टेन मलयाद्रिहरिचन्दनच्छाययेव छुरितेन मूर्छामिव जनयता निद्रा-मिवानयता क्षीरसागर इव स्नपयता निर्वाणसौख्यमंस्यामिवावभ्राणेन प्रह्लादिना तदीयसंस्पर्शेन परवशीकृतं बिभ्रतो ममाङ्कमुत्सङ्गदेशादलक्षि-तोद्गमः सहसैव तं समुत्क्षिप्य दिव्यपटमग्रहस्ताभ्यामुदग्रयौवनः पुमान-ग्रतोऽभवत्। अवेक्ष्य च तमादौ मयविहस्तेन ततोऽभिमुखविन्यस्तविस्मयस्ति-मितचक्षुषा पश्चात्प्रहर्षपरवशेन गन्धर्वको गन्धर्वक इति सहासमुद्घोषिनि-कषायस्थितेन तेनान्तःपुरपुरंध्रीजनेन परिवर्तितमुखे च विघटितपटप्रकटि-ताकारमवलोक्य मां झटिति कृतसमश्रयप्रणामे तत्र रभसप्रधावितात्, 'देवि, दिष्ट्या वर्धसे। यः पुरा विनष्ट इति शोचितः सुचिरमासीत्स संप्रति कुमारहरिवाहन उत्सङ्गदेशादनुपहतविग्रहो गृहादिव विनिर्गतो गन्धर्वकः' इत्याकर्ण्य चपलचेटीजनादुत्पन्नसंभ्रमा सविस्मयानन्दमासन्याः समुत्थाय दर्शितपथा पुरस्थितेन तेनैव शुद्धान्तचेटीजनेनान्येन च यथाप्रवृत्ति-श्रवणादुच्चलितेन चटुलगतिना समासन्नपरिजनेनानुगम्यमाना मलयसु-न्दरीद्वितीया देवी तिलकमञ्जरी तत्रैवागच्छत्। अभ्युद्गता च प्रकटितादरेण मया संभ्रान्तपरिचारिकोपनीते सविभ्रमक्रीडमासने न्यविक्षत। अविलोक्य च मां पुनः पुनस्तथादरविशेषसंपादिताहारमामोदिहरिचन्दनद्रवानुलिप्तसर्वाङ्ग-माबद्धमालतीकुसुमशेखरमुपनीतदिव्यदुकूलरत्नालंकारमभ्यर्णोपविष्टप्रेष्ठस-ध्रीचीजनं जातपरितोषा स्तोकमुपसृत्य विहितप्रणाममाह्य गन्धर्वकमन्तिके न्यवेशयत्। परामृश्य च पुनः पुनः प्रणतशिरसमग्रहस्तेन मौलौ मलय-सुन्दर्याश्चरणयोरपातयत्। ततोऽहम् 'देवि, पश्य। त्वत्प्रसादीकृतेन दिव्य-पटरत्नेन पुनरसंभावितदर्शनं कुतोऽप्यानीय दर्शनायता परमबन्धुकल्पमेनं गन्धर्वकमभिप्रेतार्थेनोऽधिकं झटित्येव मे संपादितमभिलषितम्' इत्यवोचम्।

श्रुत्वा च मद्वचनमिदमुपजातविस्मया खेचरेन्द्रतनया विवर्त्य किंचि-द्वदनमव्यक्तया वाचा काश्चिराजपुत्रीमपृच्छत्—'आर्ये, पूर्वमपि किं ...रे. दृष्टो गन्धर्वकः।' सा प्रत्यवादीत्—'सखि, कुमारमेव पृच्छ। ...हमवगच्छामि वृत्तान्तमेतम्।' ततोऽहमवदम्—'देवि, न केवलमयं गन्ध-

र्दन। क यामि। एषः पतितोऽस्म दुर्दैवोघे महोदन्वन्य। हता हतास्मि, मे विद्याधरकृता विद्यायति चिंतनी मा दयास्याभाविता यदि परमिदानीं सर्वविशेषेण देवतायतनानि मन्तुमि। कृपिमानमाधिस्य शरणार्थमालोकयामि। चिरलोकलोकपातालिराशीकृतोऽस्मि। दुष्कृतिदुष्कृतान्तेन न चिरादपि मायकाने प्रकृतिमागादपिष्यसि विनाम्नरस्यागिनीमगादम्' इत्युदीर्य दत्तहुंकारः स्थानकथ एव सद्विमान कथंचिदुत्तिष्ठ्य दूरमदृष्टपारं सरसि न्यपतम् ।

क्षणेन च निमज्जनपतनवेगादुन्मज्जति तस्मिन्कस्मादेव च शुकभावमापन्नमात्मानमद्राक्षम्। उपजातमूर्छश्च तिर्यग्जातिगमनदुःखावेगेन गमयित्वा, मुहूर्तमुड्डीय च द्वारदेशादेकनिर्यूहकनिविष्टः, 'क यामि, क निपतामि, किं करोमि, कमुपैमि शरणम्, को मां व्यसनसंकटादितः कर्तुमलम्' इत्यादि तत्तद्बहु विचिन्त्य, कुतोऽप्यदृष्टप्रतीकारस्तत्रैव देवतायतनमण्डले कृतीकृतस्थानान्तरगतिः स्थितिमकल्पयम्। 'अलीकमेव हितलोकस्य दुःखहेतुना प्रकाशितेनात्मना न किंचित्फलम्। अलब्धविश्रान्तिनायमायुःपरिसमाप्तिकालं यावदनुभाव्यो मया शुकभावः' इति भावयित्वा च मनसि कस्याप्यदर्शिताभ्यर्थनो बन्धुजनमप्यनालपन्, सुहृद्वर्गमपि परिहरन्, गुरूणामपि निगोपयन्नात्मवृत्तम्, अवनीपतिपरिमहलोकदर्शनमात्रसंजातभीतिः प्रभातमायादिषु कृतदेवतागुरुनमस्कृतिरेकतरुशायिभिः कृशात्मभिर्वनविहङ्गैः सार्धमकृतमङ्गः स्वदलिङ्गावधीरणपरोऽपि साधारणजातिजनितप्रीतिभिरनेकैः शुककुलैरागत्यागत्य परिवृतस्तत्रैव देवतायतनकानने परिभ्रमन्, सर्वतस्तरुफलाहारसंपादितशरीरवृत्तिरतावन्ति दिवसान्ययापयम्। पूर्वजातिस्मृतिस्तु तिर्यक्त्वेऽपि मे नापयाता। किं तेनैव पश्चादुत्पन्नकरुणेन रक्षिता यक्षेण, किं वा शुकत्वमपि मायामय मयि निवेशितम्, येन तत्कालमत्युपरितनभूमिकामेत्य भर्तृसुतया मलयसुन्दर्या यथा मत्कण्ठात्कलमन्थिमुन्मोच्य वाचितो वारंवारमस्पष्टान्तर्गतिरेकलेख, यथा गम्भीरतटनिविष्टयमस्वया दृष्टा, यथा समाकृष्यातनिखिलप्राच्यवृत्तान्तजातोत्कण्ठया कठिनमाश्लिष्य देव्या पत्रलेखया दिव्यं देवतायतनमानीता यथानीयमानापि तयात्याद

यानुगतिच्छनी गेनगुरुं सपरिचारिका तत्रैव विभूतिमत्तमध्यमणिबद्ध-कुट्टिमनिः स्थिता, यथोद्यानदीर्घिकातोयमपि कुमारेण मार्गमाणस्वर्णाङ्क-धायाः प्रसादमुपगम्य गान्धिताश्मोऽहमागतः समीपमस्याः, यथा 'मनी-षितेन दूरस्थितेन वा विप्रदृष्टागमनेन वा भवता विस्मर्तव्य एष सहमास्माभिः क्षणमात्रमुपजातो वचनपरिचयः' इति पुरा भाषितमनु-स्मृत्य वचनं कुमारस्य नीतो मया लेखः, यथा च कमलगुप्ते-नार्पितं प्रतिलेखमादाय शिबिरमागतः प्रीतमनसा कुमारेण सादरं समुत्क्षिप्य स्वाङ्कमारोपितोऽहमित्यादि सर्वमद्यापि पूर्ववृत्तं प्रत्यक्षमिव पश्यामि। केवलमियं भर्तृदारिका मलयसुन्दरी पतितमात्रैव तत्रादृष्ट-पारसरसि कथमपेतविषविकारा संजाता, कथं च निर्निमित्तमेवाहं साक्षात् पुरुषरूपमापन्नः, इति न जानामि' इत्यादि यथावृत्तमावेद्य निजवृत्तान्त-मुपशान्तवचसि गन्धर्वके समं मलयसुन्दरी-तिलकमञ्जरीभ्यामन्येन चाभ्यर्णवर्तिना कन्यान्तःपुरजनेन सार्धमाबद्धविस्मयोऽतिचिरमतिष्ठत्।

[illegible] तं तदानीतलेखमुद्दिश्यावधार्य च पुनःपुनरुत्सुकस्तां

नथ निर्झरासन्नतरुतले यावदतिवाहयामि कंचित्कालं तावदेकस्मिन्ननेकतालदघ्ने गिरिनदीमहाह्रदपयसि तत्क्षणकृतावगाहः प्रथमजलधराशारसलिलप्लुत इवाप्रतिमदन्तोऽद्रिरेकः सप्रतिमदन्तो महाकायः करी वपुर्देशमागच्छत् । दृष्ट्वा च तमितस्ततो गमितचक्रवाकमिथुनमुन्मथितकमलाकरच्छायं समयमिव सायंतनं ध्वान्तवलयेन परितः प्रसर्पता परिगतमरण्यगजयूथेन जातप्रत्यभिज्ञश्चित्रमायमवदम्—'सखे, पश्य चित्रम् । येनोत्पत्य पवनवर्त्मनि प्रस्तुतापहरणेन तस्मिन्नदृष्टपारसरसि तावके निपत्य निक्षिप्ता वयम्, यश्च तत्रैव पञ्चत्वमुपगतः शोचितो बहुप्रकारं पुरस्तादि, सोऽयमग्रत एवागतः प्रतिपक्षयमदण्डो वेगदण्डः ।' स एवमुक्तो मया विहस्य किंचित्प्रावोचत्—'कुमार, दुर्घटमिदम् । नहि भूमिगोचरकरेणुरन्तरिक्षेण संचरति । न च पञ्चत्वं गतस्तेनैव वपुषा पुनः स्वस्थानमायाति । तन्न सोऽयम् । अन्यः कोऽपि । एष तु स एव त्वदीयः स्कन्धावारवारणः' इति तदाकर्ण्य पुनरपि तमब्रुवम्—'चित्रमाय, यद्येवं तदानयैनम् । यथैव प्रोषिता तथैवाश्रयामः शिबिरम्' इति भाषमाणस्तेनानीतमधिरुह्य तं द्विरदमीषन्मुकुलिताशामुखेऽहनि सहायापेक्षीव पुराणपुरुषेण सप्तसप्तिना सार्धमस्तक्षितिधरशिखरलौहित्यमगमम् । अवलोकनजातहर्षेण च सतर्पमुपसृत्योपसृत्य राजपथवर्तिना प्रणम्यमानः पौरलोकेन सर्वतश्चलितसंभ्रान्तकिंकरविरच्यमानद्वारचन्दनमाल्यमारब्धमङ्गलोच्चारचारणालापजनितपरिजनोल्लासं स्वावासमव्रजम् ।

तत्र च स्थित्वा द्रष्टुमागतेन प्रणयिना राजलोकेन सहितः प्रवासवार्तया मुहूर्तमपनीतचारुव्यमनोविधाय विविधा चित्रमायस्य सायंतनसपर्यां पर्यङ्कमजुषम् । निषण्णश्च तस्मिन्सविस्मयेन मनसा मुहुर्मुहुरुद्गमतां वैतान्यनगवरस्य, रचनागुणं रथनूपुरचक्रवालनगरस्य, गम्भीरतां विद्याधरराजराजकुलस्य, कमनीयतां कन्यान्तःपुरस्य, वत्सलतां मलयसुन्दर्याः प्रभाविष्णुतां चक्रसेनदुहितुः, विलासक्रमं कुमारीजनस्य, चतुरतां रोचरस्य, ... ध्यायन्निशोऽप्यनिचिरेण निद्रामवापम् । यापयित्वा च किंचिच्छेषामुषामुत्थाय कृत्वा प्रत्युषःकृत्यमनुगतो भृत्यलोकैरागत्य सद्यः

मध्यदन्तिकुट्टिमोल्लुप्तमनीरजोपहारमास्थानमण्डपागारमध्यतिष्ठम् । दृष्ट्वा च मदन्तिकगतः समुपस्थितदर्शनानाप्तमामनन्यधीरागात्मलेनापतितसमाकुलमुपजातशङ्कः सङ्कल्पमकल्पम्—'अहो, किमद्यापि समरकेतुर्नायाति ।' तथाविधं मद्वचनमेवको राजपुत्रः स्मित्वा मुहूर्तमवनताननः सलज्जाविषादमवदत्—'कुमार, यदैव कल्पमण्डपद्विधिकाराधनः कुमारोदन्तोऽत्रैव इषराजसमरकेतुः कस्यचिदप्यनापृच्छ्य निजयात्राप्रावर्तशसमये निर्गतो निजावासात् । अयं च विजयार्धभूधराभिमुखमरण्यमध्यागतेन प्राग्ज्योतिषेश्वरमाता मित्रवरेण दृष्टो निरुद्धश्च । निर्बन्धेन न च कथञ्चिन्निवृत्तः । ततोऽहमाकर्ण्य तद्वचनमिदमाकुलमनास्तन्निवर्तनाय तत्रैव क्षणे प्रगुणीकृततुरङ्गमायसैन्यः सद्य एव ध्वजिन्या ध्वजीकृत्य यथाधिपराजशिर्ता ककुभमुदचलम् । प्रचलितं च मामनुगम्य कतिचिद्दिनानि भोद्वेगचेताश्चित्रमायः शनैरवोचत्—'कुमार, भर्तृदारिकया मलयसुन्दर्या त्वदानयनाय वारंवारमादिष्टोऽहम् । तदादिश किं मया कर्तव्यम् ।' अहं तु गमनोत्सुकोऽपि तत्र बद्धिनस्त्वत्प्रेमनिगडेन । निःश्वस्य दीर्घमनवरतदोलायमानचेताः स्मित्वा मुहूर्तमुत्तरश्रवणोन्मुखं चित्रमायमवदम्—'भद्रमुख, गच्छ त्वम् । आवेदय मलयसुन्दर्यै यथाश्रुतं वृत्तान्तमेतत् । ब्रूहि चैनां मदीयवचनेन—कथमस्वस्थमानसोऽहमागच्छामि । कथं चाहमयुवराजसमरकेतुरागतोऽपि ते मुखं दर्शयिष्यामि । तत्र कार्योऽधुना तावदस्मदागमनानुबन्धः । विधेयमवधीरितान्यकृत्येन नित्यमेव मया तदनुसरणम् । त्वया पुनरिदं मत्समारम्भमात्मीयमेव कार्यमवधारयन्त्या न कार्यो मनसि खेदः । किं च यथा तिलकमञ्जरी मम स्वकार्यपरत्वदोषमारोप्य कुप्यति न मे, यथा च प्रवर्धमानप्रमादा प्रतिदिनं भवति, तथा मानिनी मदभ्यर्थनादिया प्रवर्तेथाः' इत्युदीर्य न व्यसर्जयम् । गते तस्मिन्ननवरतदत्तप्रयाणः प्रतिमार्गमागमनवर्तिषु ग्रामेषु नगरेषु राजधानीष्वरण्येषु चानुमार्गमपानभूमिषु देशेषु प्रतिदिनं भवन्तमन्वेषयन्ननेकमासान्कृतनिवासः सुरभिमासमिव समदकलकण्ठीरवमत्तानुयायाव्यायामनिरतम् । कदाचिदाहूयित्वा दीर्घमध्वानमायामितायाः सर्वाजन्यामपराह्णसमये निवासं मध्याह्नकृत्यं निर्गत्य गेहात्प्रचलित

गता सदाप्रभृति तां कन्यान्तःपुरिकाजनवत्कलाश्रमे परिमलकारणपुण्यां निर्विदानमनयत् । यत्र च पुरःस्थिता तद्दर्शनापदेशेन यत्र स्थितम्, यत्र स्थितम्, यत्र विश्रान्तम्, यत्र प्रवर्तिताः परिहासालापाः, यत्र संचारिता स्निग्धदृष्टयः, येऽभिनन्दिता गन्धिलरोदीरितगुणेन, येष्वदृष्टपूर्वतरुलताणोत्कर्णितपुष्पफलसंपत्तॄपबद्धदोहदविधिः, येषु संस्कृतानि स्वयमालवालानि पुरर्णिना, यत्र कन्यासु सुतालाभिरन्तःपुरविलासिनीभिः सह कृतः क्रीडाविचारः, यत्र निर्वर्तितं मध्याह्नमज्जनकर्म, यत्र निर्मापितोऽभिमतदेवताभ्यर्चनविधिः, यत्र चाभरणमाल्यप्रसाधनानां कृतः सुकृतभागिना परिभोगः, तांस्तानुपवनोद्देशान्दर्शिताशालीजनैः पुनः पुनरत्युत्सुकतया सबहुमानमालोकयन्ती सुचिरमितस्ततो व्यचरत् । गता च गमवरोधनं तदनुरोधवद्धस्थिराशयायाः 'प्रगादिनि, विनाभ्यासेन संप्रत्युपेयुषो निरवशेषविद्यापारदर्शिनः कुमारहरिवाहनस्य कृतदासीयकौशलं प्रकटयिष्यति' इति तर्जिता रहसि काञ्चिराजसुतया । विहस्य मन्दं कदाचित्कृत्रिमाद्रिशिखरवर्तिनि स्मरायतने देवतार्चनव्यपदेशेन द्रुतगृहीतमुकमागररागासनुरागनिगडितमनसि द्राघवन्यगणवितीर्णकर्णा स्वयवीणां वादयन्ती, कदाचिद्दन्तिकन्यस्तविविधवर्तिकासमुद्गा प्रगुणीकृत्य परिचारिकाभिः पुरोऽवस्थापिते पृथुनि चित्रफलके निपुणमालोच्यालोच्य मकरकेतुबाणमात्रविद्धा देवस्येव रूप विद्धमर्माभिरमन्ती, कदाचिदुपरितनमौधशालारचितरङ्गा समप्रभोपाङ्गनाया वेदिनप्रानामु प्रकृष्टनर्तकीषु प्रयत्नरक्षितमदनुगमल्यरचितयाङ्गहारकरणविशेषाविषय प्रयोगजातमारोपयन्ती, कदाचित्सहृदयमानसा द्रष्टुमागत मामेव 'गन्धर्वक, कथय कथमभ्यागमानुशाद्वृत्तेना सुवेलभूधरपर्यन्तस्थायामासितस्त्वया कुमारहरिवाहनः । कथ दर्शितानाम चित्रपटवर्तिनां मत्पालिकृतेन । किमुक्तमवलोक्य नामाननम् । कियन्त कालममुना सह प्रवृत्तोऽस्मत्कथामलाप' इति पुरा कन्यान्तःपुरगतेन देवेनैव सूचित पूर्ववृत्तमस्माद्दत्तानन्तमावर्त्यावर्त्य पृच्छन्ती, कतिपयान्यपि दिनान्यनयत् । किमद्य कथयामि

तापं तन्वति वारिदातप इव त्वद्विप्रयोगे दृढं
दुर्वारोत्कलिकां दलैरभिनवैरम्भोजिनीनामपि ।
पक्षोल्लासितरंहसोऽभिसरसा मार्गी कलध्वानिनः
कादम्बा निपतन्ति मानसभुवो वेगादुपेत्याधुना ॥

तन्वङ्ग्यास्त्वमिति प्रसादविशदं नासीति खेदालसं
चक्षुर्द्वारपथावतारिणि जने व्यापारयन्त्या मुहुः ।
हर्षार्तिप्रभवाः प्रतिक्षणभवत्स्वेदाम्बुदाडम्बरे
बाष्पाम्भःकणिकाः पयोधरतटे पुष्यन्ति शुष्यन्ति च ॥

अथ तु प्रातरेव निजनिवासप्रासादपृष्ठे कृतावस्थाना नगरपरिसरप्रदेशदर्शनव्यपदेशादागमनमार्गमवलोकयन्ती देवस्य दक्षिणदिगन्तादागतमपगतोत्साहं कतिपयसहायं चित्रमायमद्राक्षीत् । दृष्टमात्र एव च तत्र निश्चितत्वदीयावस्थाना विहस्य सविषादमानने **मलयसुन्दर्याः** चक्षुरक्षिपत् । असावपि विलक्षदृष्टिः क्षणेन द्रष्टुमागतं दूरादेव तमपृच्छत्— '**चित्रमाय**, कुमारहरिवाहनः किमिति नायातः ।' स तु लोकमुपसृत्य विहितप्रणामः प्रावोचत्—'देवि, विज्ञापयामि । अस्त्युदग्रसनसराग्रहेतिखण्डितारातिकरिसंहतिः सिंह इव सिंहलेश्वरस्य चन्द्रकेतोरात्मजन्मा जन्मनैव सह समुत्थितेन स्थाम्ना समितिषु भुजस्तम्भसामर्थ्येन **समरकेतु**रित्यधिगतयथार्थनामा द्वितीयमिव हृदयमद्वितीयसौहृदः सुहृत्कुमारस्य । स पुनरधुना मयैव गन्धर्वकप्रार्थितेन भर्तृदुहितुस्तिलकमञ्जर्याः प्राभृतं कर्तुमाचद्विरदरूपेण लौहित्यनटपर्वतनाटव्याः कृतापहारं कुमारहरिवाहनमनुसरन्नर्धरात्रसमये विनिसृत्य शिबिरादसिलतामात्रसहायो भयानकानेकसत्त्वसंचारदुरवतारमुत्तरदिगन्तकान्तारमविशत् । कुमारोऽपि सायमितो गतः स्वावासमासन्नलोकादाकर्ण्य तमरण्यप्रविष्टमपद्धतः स्नेहेन कर्तुमिव कृतप्रतिकृतमाशागृहीतो ग्रहग्राम इव लवमप्यकृतविश्रामः परिभ्रम्य भूयांसि मण्डलानि तदेव शून्यं वनमविक्षत् । न तु क्वापि मित्रमद्राक्षीत्' इति वदत्येव तस्मिन्नतर्कितोदीर्णदुर्वारशोका 'हा समस्तलोकलो[illegible]पु, हा निरन्तरोपभोगलालित, हा विहितपरमोपकार, कुमारहरि-

याहम्, तथाप्ययं सुकृतकर्मा दुरात्मना दैवेन विषमवनवासदुःखप्राप्ति-हेतुर्विहितः' इति वदन्त्येव निश्चलनिमीलितेक्षणा मलयसुन्दरी मोहमगमत्। तां च तदवस्थामवेक्ष्य मुक्ताफलताकन्द सुता खेचरेन्द्रस्य—'हा प्रियसखि, त्वमपि दूरीकृतसकलसंज्ञा संगता परमवैराग्येण विह्वलीकृता शोकेन' इत्युदीर्य स्वहस्तकृतवीजनाश्वासनेनान्यां ताममकार्षीत्। अभाषत च—'भगिनिके, स मित्रं कुमारस्य समरकेतुः किं तथापि पूर्वपरिचितो येन विदितप्रशंसा तमनुशोचसि। किं च स यथा कुमारस्य न तथा तथापि कारणमरण्यवासस्यास्य संवृत्तः। कथय मे तथ्यम्' इति तया वारंवारमनुयुज्यमाना विहस्य कुसुमशेखरराजदुहिता सखीदमभ्यधात्—'अयि नितान्तमाहिणि, गृहाण तावन्मूकताम्। न जाने कियन्तमद्यापि कालं कुसुमसुकुमारकायस्तमेकान्तदुःसहं कान्तारवासक्लेशमनुभविष्यति कुमारः, इति चिन्तयन्ती न किंचिदक्षमा वक्तुमहमभवम्। सखि, किमर्थं पुनरसौ कुसुमसुकुमारकायस्तमेकान्तदुःसहं कान्तारवासक्लेशमनुभवति। यावदागत्य संप्रति विविक्ते भूरितरसान्द्रच्छायतरुगहने रत्नाश्रमवने कृतनिवासविरचितः सर्वतो विचरद्भिरनिवारितप्रसरैर्नभश्चरभटैर्न मदनाकुलो मित्रमात्मीयमनवरतमन्वेषयते' इति आलपेष्यामीव प्रजल्पन्त्या भर्तृदुहितरि सहासवदना मलयसुन्दरी [illegible]—'अयि मुग्धे विरोधिनम्। [illegible] [illegible] [illegible] सर्वोऽस्तु। आकर्ण्य [illegible]

पादयोः मुहुः प्रणामं कुर्वन्तं पृष्टवान् परिरभ्यमाणं मुहुर्निपत्य
मानमेकं नृपकुमारमद्राक्षम् ।
…षा च द्विगुणजातोद्वेगः पुरोभूय नातिसमवदम्—'अहो सुवदन,
…मया मुहूर्तं पृच्छामि किंनिमित्तमनर्थेनानन्यपतितामेकाकिनीमुद्वधु-
…पि किमपरं परिदरसि चात्मिकाम्।' स च निवारितोऽप्यनया गन्तु-
…मेवमनुनयपरां पर्यदेवमि सालिकाम्।' स च निवारितोऽप्यनया गन्तु-
…तद्धर्मम्।' स प्रत्युत्तरः सलज्ज इव किंचिदभिमुखीभूय भाषितवान्—'एष
…कर्णयत्वार्यः । इहास्ति पर्वतवरे समीप एवास्य चण्डगह्-
…वनामि । आकर्णयत्वार्य । इहास्ति पर्वतवरे समीप एवास्य चण्डगह्-
…ारस्यैवविद्यासिद्धिसिद्धस्य क्षुधितकालरात्रिकुक्षिकुहरकरालकन्दरः संहारो
नाम सार्वकामिकः प्रपातमानुः । तत्र विपत्तिपुरन्दरतिनामा विद्याधरः
…शिशुरेवागत्य दुष्टदायादैरवष्टब्धास्पदो निर्वेदेन प्रस्थितोऽहम् । इयमपि न-
…वसुधा निवारिताप्यादरेण मामेवानुगन्तुमुच्चलिता । युवती च जीवितमिमां
…दहुमसहः पुरस्तादेव गत्वा मोक्तुमहमिच्छामि देहम् । असौ तु जीवत्येव
मयि मर्तुमुत्सुका भवति मे गमनमेभिः प्रकारैः' इति निवेदिते तेन कद-
…णया विस्मृतात्मदुःखः पुनरपि तमब्रवम्—'बालक, किमर्थमशेषपुरुषार्थ-
साधके वयसि वर्तमान प्रेमपरवशमीदृशमिदं कलत्रमात्मानं च निःकारण-
मेव व्यर्णोविद्योजयसि । यदभिलषसि भोगास्तदधुनैव गत्वा प्रतिगृहाण मे
राज्यम् । अथान्योऽपि कोऽप्युपायस्तदपि साधने सिद्धः स्वदासयाहम्' इत्युक्ते मया
मुदितचेताः स पुनरप्यवोचत्—'आर्य, तिष्ठतु सर्वसत्त्वोपकारक त्वय्येव ना-
वक राज्यम् । यदि न त्वत्संबन्धानुरूपं मां तदलं कुरुष्व । अस्ति मे गुरुपरम्प-
रागत सकलजगदाधिपत्यदायी प्रज्ञप्तिरूपा[illegible]परिगृहीत समस्तमन्त्रग्रामणी-
रसाधारणगुणा[illegible]पूर्वमा यो मन्त्रोत्तरः । तदाराधनेन कल्याणिकपराक्रम
क्रमार्जित [illegible] मन्त्रिमुख्य भृगपतिविनय में गन्त्यम् ।' तच्छ्रुत्वा कु-
तान्युपमर्दे [illegible] तेन । सो [illegible]पार्तानभिक्रममन्त्रेण शिक्षितत्वदाराधन-
कर्मणा दर्शितमन्त्रमन्त्रपदचन्द्रमप्रकाशमन्त्रावकाशोदरमतिगम्भीरमव-
निवरगह्वरमगच्छम् । तस्य चाभ्यन्तरमप्रावनिश्चलशिलाविपर्यान दुरुपल-
क्ष्यमध्यद्वारि पर्यन्तस्फटिकोटजकुटीमध्ये समासन्नगृहं प्रविश्य निगूढान्तर्वर्ती
प्रति… द्वारदेशस्थापितवर्तिना स्वर्णान्गुपकृपानुलेपनेन

अथ तु तदादेशादिहापतन्ती समाहूय रहसि बाष्पायमाननयनारविन्दया विनिश्वस्य वारंवारमतिदीर्घमाज्ञापिता देव्या—'भद्रमुखि, यत्रैव प्रस्थिता त्वं तत्रैवाधुना कृतस्थिरावस्थितेः कुमारहरिवाहनस्यायमर्पयितव्यः' इत्युक्त्वा पुरस्ताल्लेखमक्षिपत् ।

अहं तु तत्क्षणोपजातवामाक्षिस्पन्देनानिवर्त्य तद्ग्रहणाय पुरतः प्रसारितं दक्षिणपाणिमतिबाध च क्षणमेकमस्वस्थेन चेतसा गृहीत्वा शनैरम-वाचयम्—'स्वस्ति । एकशृङ्गाचलक्षतावासं महाराजपुत्रश्रीहरिवाहनमु-दीर्णदुर्वारदुःखा तिलकमञ्जरी दूरानतेन मूर्ध्ना प्रणम्य विज्ञापयति—

आश्लिष्य कण्ठममुना मुक्ताहारेण हृदि निविष्टेन ।
सरुषेव वारितो मे त्वदुरःपरिरम्भणारम्भः ॥

तथापि त्वदधीनजीविताहमिह स्थिता तीर्थान्तरगता वा यावत्प्राणिमि न तावत्कुमारेण विस्मर्तव्या' इति पठितमात्र एव सहसोत्थितप्रबल-सर्वाङ्गकम्पस्य प्रणुन्न इव पृथुनाश्वासपवनेन गुरूकृत इव गरीयसा बाष्पपूरेणावलम्बित इव निरालम्बेन पतता हृदयेन विगलितप्रयत्नाङ्गुली-परिगृहीतः पपात करतलादलक्षितो मे लेखः । ततः कोऽहम्, कायातः, किमर्थमायातः, किं मया प्रस्तुतम्, किमेतद्दिनम्, किं निशा, कोऽयं कालः, किमेतानि दुःखानि, किं सुखानि, किं जीवितमिदम्, किं मरणम्, किमेष मोहः, किं चेतना, किं सत्यमेतदाहोस्विदिन्द्रजालम्, किं स्वदेशोऽयमुत विदेशः, इत्याद्यविद्वान् बलवता समास्कन्दितो मनोदुःखेन कथमपि वि-सर्ज्य चतुरिकां सौधशिखरादवातरम् । अभिलषितभूधरभृगुपातश्च मुक्त्वा ज्वलन्तमिव तं प्रदेशं शिबिरमावासं परिजनं च केनाप्यनुपलक्षितः प्रभ-पिचुमन्दतिन्दुकोदुम्बरबहुलेन गत्वा दुर्गवनमार्गेण दूरमुल्लङ्घिताकाय-मात्रासुखव्याविना शिखाग्रेण विजयार्धगिरिशिखरमध्यारोहम् । अन्वेषमाणश्च तत्राभिलषितार्थसाधकं तीर्थमेकस्य मार्गवर्तिनश्छायातरोरधस्तात्त्वरिततर-मुत्थाय चलितमभिरूपमभिनवारूढयौवनमनुरूपवपुषा विचित्रवेषाका-रधारिण्या श्रुताविरलबाष्पप्लुतकपोलया पद्मदलवर्पदेहया राजसुतया रत्येव शूलायुधचमोन्मूलनाय प्रस्थितं मकरकेतुं मुहुर्धावित्वा दुकूलाञ्चले

तपन्ती तदसावनभुवनमाभातापूर्वदिव्याङ्गरागसौरभाकृष्टेन समन्ततो विसारिद्भिराभरणमाणिक्यरश्मिभिः शकलीकृत्य क्षणशः प्रकीर्णेन पातालतलमेव परितः प्रधावता मधुकरगणेनानुगम्यमानमूर्तिरेकातिरेकरम्याकृतिः सुरवधूरागत्य मधुराक्षरमभाषत—'महाभाग, देहि दृष्टिमष्टास्वपि दिग्विभागेषु । एतास्त्वदीयसत्त्वाकृष्टमनसः सत एव मुक्त्वा रसातलसर्गमागताः प्रज्ञप्तिरोहिणीप्रभृतयोऽष्टप्रधानविद्यादेवताः प्रष्टुमिच्छन्ति । संप्रति प्रवणतां गताभिरस्माभिः कथय किं ते प्रियं करणीयम्' इति । अहं तु तच्छ्रुत्वा कृताञ्जलिस्तां समाबभाषे—'भगवति, जगद्विभूषणेन श्रीपर्णारण्यचारिणा सहचरेण विप्रयुक्तस्य प्राणभूतया परमानुरक्तया प्रणयिन्या च निर्निमित्तमेव संत्यक्तस्य संप्रति प्रियमेव मे नास्ति । किं कथयामि । यत्तु प्रियमिहाप्यवस्थायां तदहमात्मनैवात्मनः करिष्यामि । किं मया पृष्टेन । अयमनुयुज्यतामनङ्गरतिनामा द्वारवर्ती विद्याधरयुवा यदर्थमेष प्रस्तुतो मन्त्रसाधनविधिः' इति व्याहृते मयि सविस्मया सा प्रत्यवोचत्—'अहो महासत्त्व, सद्योजातपरमप्रियविप्रयोगेन कथमपि नियम्य निजमनोदुःखमङ्गीकृतपरार्थेनात्यर्थमानन्दिताहं त्वया स्वकीयसचरितेन । को हि नाम त्वद्विना कालमेतावन्तमफलमीदृशं क्लेशमनुभवति । को वा सकलभुवनाधिपत्यमप्रार्थितोपनतमित्थमन्यस्मै प्रयच्छति । अति हि युज्यते कर्तुमेतन्महाभागस्य वचनम् । किं तु कल्प एष यत एवानल्पसत्त्वो येनैव विधिना समारोधिता, यस्यैव साहसेनानुरञ्जितं हृदयमासाम्, तस्यैव देवताः सिद्धिमुपनयन्ति । न परोपरोधेन । किं चायमपि निःस्पृहः । स्वार्थसिद्धावनेनापि परार्थमभ्यर्थितस्त्वम् । आकर्णय पुरावृत्तम् । अस्त्यत्रैव विजयार्धशिखरिण्युत्तरश्रेण्यामनुत्तरश्रीकमाद्यं सर्वनगराणां गगनवल्लभाभिधानं प्रधाननगरम् । तत्र सुरनग इव गिरीणामग्रणीर्गगनचारिचक्रस्य विक्रमबाहुनामा चक्रवर्त्यासीत् ।

नष्टा श्रीरम्बुजानामटति मधुकृता कान्दिशीकं कुटुम्बं
क्रन्दन्त्याक्रीडनधामपरतटगतप्रेयसीश्चक्रवाकाः ।

पत्रसाचिव्यस्तेन खेचरेण त्रिकालमाप्लुतो निर्झरजलेष्वनालोकितवमुखैरनवधारितध्वनिभिरनाघ्रातगन्धैरपास्तस्पर्शसंवेदनैरविज्ञातफलरसास्वादैर्दूरेव पञ्चत्वमागतमात्मानमुद्वहद्भिरुच्छन्नसकलात्मशक्तिभिरिन्द्रियैः प्रतिपन्नदेहः पूजयित्वा प्रणम्य चादरेणादिपुरुषैः प्रतिष्ठितानि विद्यादेवताबिम्बानि सन्मुखो भूत्वा सौरिजठराम्भोजमुकुल इव बद्धपद्मासनो दक्षिणाग्रहस्तविन्यस्ताक्षसूत्रः क्रमेण कर्तुं मन्त्रसाधनमुपक्रान्तवान्। आरब्धजपविधिं च मां ध्यानतश्चलयितुमभीक्ष्णमारम्भतात्यन्तमुद्वेजिता इव क्षरद्भिः श्रवसि मन्त्राक्षरैः सर्वत एव सिद्धिविघातकाङ्क्षिणः क्षणदाचरौघाः। प्रकृतिकेलिप्रियतया च केचिदागत्य नित्यमत्यन्तधार्मिका इव विधृतविद्याधराकाराः पुरो विद्यादेवतानामनवद्यगीतवाद्यं नाट्यकर्म कर्तुं प्राक्रमन्त। केचित्पूर्वपरिचितपुरुषवेषधारिणः 'प्रेषितास्त्वदानयनाय वयमतीवोत्कण्ठितेन कोशलाधिपतिना देवेन' इत्युदीर्य विहितप्रणामाः पुरस्तालेखमक्षिपन्। केचिदुपसृत्य हर्षोत्फुल्लदृष्टयः 'कुमार, दिष्ट्या वर्धसे। दृष्टो युवराजसमरकेतुः' इत्यसकृदाविष्कृतचित्रमायप्रमुखखेचरमुख्यरूपाः समाचख्युः। केचित् 'किमर्थमपसृतोऽसि। निष्कृप, त्वत्कृते नितान्तमुपाम्यति तिलकमञ्जरी' इति मलयसुन्दरीसंदेशमाख्यातुमनवरतमापतन्तीं चतुरिकामदर्शयन्। अदर्शविकारतया च निश्चित्य मां निश्चलमनसं समुत्पन्नकोपाः कदाचिदुत्पाता इव प्रतिभयारावतरलितसत्त्वसंघातानुपरि निर्घातानयातयन्। कदाचिद्ग्रीष्मदिवसा इव प्रचण्डपवनताण्डवितडामरज्वालाचक्रमाक्रामंस्तमनलं समन्तादृवागुरुक्षणिमद्राक्षुः। कदाचित्प्रथमपाथोदा इव स्वप्रभान्धकारदर्शिनाकालदुर्दिनाः स्तनितघोषानिव श्रवणपुटभिदो भीषणाट्टहासानानेनुः। कदाचिदाविष्कृतोद्भटभ्रुकुटयः सुभटा इव द्विगुणीकृते वामदोष्णि रणतृष्णया कृतपरिस्फुटास्फोटनाः साटोपमभिमुखमेत्य रंहसा सिंहनादानुधैर्मुमुचुः। एवं च तैरनवरतकृतनिसर्गदुःसहोपसर्गैरमुक्तसंसर्गस्य मे नित्यमेकाग्रेण मनसा यथाविधि विद्यया विद्यामाधनमर्हतीषु पट्सु मासेषु परिसमाप्तायां मन्त्रदेवतापूर्वमेवायामस्सावग्रेव जपविधौ सहसैव विधुद्विलसदेहा प्रदीपकलिकेव सकलभुवो-

वदन्ती मद्वचसा तत्क्षणमुक्तवाचामावापूर्वदिव्याद्भुतागतोरयाकृष्टेन समन्ततो विसारिदिशामरणमाणिक्यरश्मिभिः धवलीकृत्य कणशः मरीचिजालेन पाताल-कल्पमनेव परितः प्रभावता मधुकरगणेनानुगम्यमानमूर्तिरेकातिरेकरम्या-भिः सुरवधूभिरागत्य मधुराक्षरमभाषत—'महाभाग, देहि दृष्टिमस्मासु दिव्यदिव्याङ्गेषु । एतासु सर्वास्वपि वराकृष्टमनसः स्वत एव गुरवो रसातल-स्वर्गभाजः मन्त्रसिरोहिणीप्रभृतयोऽष्टप्रधानविद्यादेवताः समुपतिष्ठन्ति । संप्रति प्रवणतां गताभिरस्माभिः कथय किं ते प्रियं करणीयम्' इति । अहं तु तच्छ्रुत्वा कृताञ्जलिः समाबभाषे—'भगवति, जगद्विभूषणेन श्रीपर्णारण्यचारिणा सहचरेण विप्रयुक्तस्य प्राणभूतया परमानुरक्तया प्रणयिन्या च निर्निमित्तमेव संत्यक्तस्य संप्रति प्रियमेव मे नास्ति । किं कथयामि । यत्तु प्रियमिहाप्यवस्थायां तदहमात्मनैवात्मनः करिष्यामि । किं मया पृष्टेन । अयमनुयुज्यतामनङ्गरतिनामा द्वारवर्ती विद्याधरसुता यदर्थमेष प्रस्तुतो मन्त्रसाधनविधि.' इति व्याहृते मयि सविस्मया सा प्रत्यवोचत्—'अहो महासत्त्व, सद्योजातपरमसख्यविप्रयोगेन कथमपि नि-यम्य निजमनोदुःखमङ्गीकृतपरार्थेनात्यर्थमानन्दिताहं त्वया स्वकीयस-चरितेन । को हि नाम त्वद्विना कष्टमेतावन्तमफलमीदृशं क्लेशमनुभवति । को वा सकलभुवनाधिपत्यमप्रार्थितोपनतमित्थमन्यस्मै प्रयच्छति । अति हि युज्यते कर्तुमेतन्महाभागस्य वचनम् । किं तु कल्प एष यत एवानल्पसत्त्वो येनैव विधिना समाराधिता, यस्यैव साहसेनानुरञ्जितं हृदयमासाम्, तस्यैव देवताः सिद्धिमुपनयन्ति । न परोपरोधेन । किं चायमपि निःस्पृहः । स्वार्थ-सिद्धावनेनापि परार्थमभ्यर्थितस्त्वम् । आकर्णय पुरावृत्तम् । अस्त्यत्रैव विजयार्धशिखरिण्युत्तरश्रेण्यामनुत्तरश्रीकमाद्यं सर्वनगराणां गगनवल्लभा-भिधानं प्रधाननगरम् । तत्र सुरनग इव गिरीणामग्रणीर्गगनचारिचक्रस्य विक्रमबाहुर्नामा चक्रवर्त्यासीत् ।

यष्टा श्रीरम्बुजानामटति मधुकृतां कादिशीकं कुटुम्बं
क्रन्दन्त्याक्रीडनद्यामपरतटगतप्रेयसीश्चक्रवाकाः ।

इत्याद्यैश्चारणानां दिवसपरिणतावुच्चरद्भिर्वचोभि-
र्जातानित्यत्वबुद्धिर्मुहुरनभिमुखो भोगसौख्यस्य योऽभूत् ॥

स कदाचिदानीय पुण्यरूपैः पापकर्मभिरुपनीतेषु केषांचित्कोकिलानामिव विनाशहेतुषु, केषांचिद्भृङ्गराजशुकसारिकादीनां परस्पराक्रोशावहेषु, केषांचित्कौश्चवयसामिव मदावहेषु व्यामोहकारिषु, चकोर इव विषदूषितान्नेषु विषयोपभोगेषु विरक्तदृष्टिरभवत् । प्रपन्ने च तत्र जरत्तृणावज्ञया विमुक्तमित्रज्ञातिवर्गे सर्वज्ञनिर्दिष्टमपवर्गसिद्धिमन्वेतालत्पदाभिषेकक्षममनीक्षमाणो गोत्रजं क्षत्रियकुमारमपरगुणवद्राजपुत्रान्वेषणाय प्रगुणितो राजभिर्गणनीयवाक्यैः शाक्यबुद्धिनामा प्रधानबुद्धिसचिवः स्वबन्धुसुतमनङ्गरतिमेनं गदितवान्—'अङ्ग, मुक्त्वा व्यासङ्गमेकक एव गच्छ शृङ्गिणमेकशृङ्गम् । तत्र मित्रान्वेषणाय स्वदेशादुपागतमदृष्टपारसरःपरिसरस्थितनिवेशितशिबिरमखिलक्षितिपतेरिक्ष्वाकुकस्य राज्ञो मेघवाहनस्य तनयं नयेन केनाप्यद्यैव कुरु विद्याराधनपरं हरिवाहनाह्वयं कुमारम् । अयं हि प्राक्तनेनैव संस्कारेण परसत्त्वोपकारी परमकारुणिकश्च न प्रार्थितो वचनमन्यथा करिष्यति । निश्चितं च मयैतदष्टापदकृतास्पदमुपास्य मुनिवृन्दमद्यैव समागताद्वीरसेनादिविद्याधरगणादवगततदीयपूर्वभववृत्तान्तेन तदपास्तसंशयः प्रवर्तस्व येनोपायविधमानीय सादरमेनमासने देवस्य विक्रमबाहोर्निवेशयामि ।' ततो 'यदादिशत्यमात्य.' इत्युदीर्य तत्क्षणमेव चलितः प्रासादशिखरावतीर्णबुद्धिमेकाकिनममार्गेणापतन्तमभिमुखं प्रधानस्य दृष्ट्वा भवन्नमालोचितोपायः प्रयुक्तविद्याप्रदर्शितेन परम्परानुरक्तदपनिमरणचेष्टितेन विद्यामार्पनं योजितवान् । तदद्यमनेन मिथ्यागृहीतेन परसत्त्वोपकारकरणाभिमानेन । सन्मानयैनमनुरागेन स्वयमेव समागतमसद्दनात्मीयमाहमवशीकृतं प्रधानविद्यासमाजम् । कुरु महामन्त्रिण शाक्यबुद्धेः सफलमायासमनुभवोत्तरप्रीतिमर्दाभ· खेचरनरेन्द्रे प्रवर्तितमलब्धमसत्पुण्यैः पुनिरन्यैरतिवाग्यमभवं राज्याभिषेकम् । भव पृथिव्यामेकचक्रवर्ती । समाश्वासय श्वा(स्वा)मिविरहविक्लवाः प्रतिमासनगरसञ्जनपरचक्रविधुरा पौरजनता । जनय जाठर-

प्रत्येकमभ्यर्थनां कुर्वन्द्वारपालानामेको द्वारि दारकस्तिष्ठति, स ज्ञास
कदाचित्। ततोऽहम् 'कोऽयमायातः' इति कृतविमर्शः स्थित्वा मुहूर्तम् 'अ
प्रवेशय' इत्यवदम्। अथ तेन गत्वा सत्वरेणाहूतमेकैकमणिपवित्रिकामा
कर्णाभरणमनुपयुक्तताम्बूलधूसराधरलेखमुल्लिखितप्रदशनश्रेणिना दूरोज्झ
कुसुमधूपादिकेशसंस्कारेण दरमलिनजीर्णचीनवाससा चिरप्रोषिताङ्गरा
परुषाङ्गलावण्येन वेषग्रहणेन सोद्वेगमिव शङ्क्यमानमतिकृशत्वादशक्नुवद्भि
रिवोद्वोढुमवयवैरनूढहारकेयूरकटकादिभूषणव्रातमापतन्तमभिमुखं गन्धर्व
कमपश्यम्। दर्शनेनैव तस्य संभावितितिलकमञ्जरीजीवितावस्थस्यास्वम
मम्। सोऽप्यचिन्तितोपगतया नभश्चरचक्रवर्तिलक्ष्म्या समुपगूढमुद्वीक्ष्य म
क्षणमात्रं जातविस्मयः स्मितार्द्रचक्षुषा सप्रसादम् 'एह्येहि' इति समुपहूत
मया शोकविकलपरिस्खलद्गतिरागत्य समुन्मुखमवाङ्मुखं क्षोणितललुलितमू
र्धजेन शिरसा प्रणाममकरोत्। अनिमेषविद्याधरपरिषदवलोकितश्च निश्च
लमवस्थाप्य ललाटमङ्घ्रिपीठे हठनिरुद्धदुर्धरमन्युवेगोद्गमश्चिरवियोगवि
स्मृताकारं दिदृक्षया क्षालयितुमिव मच्चरणयुगमविश्रान्तमीरितैरश्रुधा
राम्भोभिरुच्छ्वस्योच्छ्वस्य दीर्घमनुदीरितध्वनिररोदीत्। उदीर्णकरुणेन च
मया परामृश्य पृष्ठदेशे पुनः पुनः करतलेन सस्नेहमुत्थापितः शनैरुन्मय
परिमृज्य चोपरि वस्त्राञ्चलेन वदनमग्रतः क्षितितले न्यविक्षत। विरत
शोकश्वासमोक्षस्य चास्य मुहूर्तमास्थाय कृतमुखेक्षणः क्षीणाक्षरमपृच्छम्—
'गन्धर्वक, त्वदवलोकनानुमितजीवितया अपि कुतश्चिदुपजातशङ्कः शक्नो
मि न प्रष्टुं प्रभुमादरेण देव्यास्तिलकमञ्जर्याः। स्वयं कथय यत्तदावृत्तम्,
यथा वर्तते सांप्रतममुष्याः, यत्र चास्ते, यत्प्रायाणि दिनान्यतिवाहयति। त्व
मपि किंनिमित्तमत्रायातः' इत्यभिहितो गन्धर्वकः स्थित्वा क्षणं क्षिति
तलन्यस्तदृष्टिरधोमुखः स्मृत्वा—'देव, श्रूयताम्। तदानीमदृष्टपारतीरा
वासिना देवेनादिष्टमात्र एव मया तदाभरणद्वयं भर्तृदारिकयोरपि यथो
द्दिष्टमत्यसृजम्। अवदं च—'समुद्रादुपागतस्य कौशलिकमेतत्कुमारस्य।'
श्रुत्वा चेदमानन्दनिर्भरा मलयसुन्दरी सादरमादाय तद्दिव्यरत्नाङ्गुलीयकं
णकराङ्गुलीप्रणयनमकरोत्। क्षणेन च स्मरजन्मानन्देन दीयमानयो

लग्नतुङ्गकुचयुगाम्, अभिनवद्विपेन्द्रदन्तच्छेदविशदेन दशदिगन्तव्यापिना मण्डलेनाभ्यन्तरीकृतशरीराम्, अतएव मार्गगमनधर्मखेदपरिजिहीर्षया रसातलगभीरे सुधासरसीव विहितप्रवेशाम्, प्रतिपक्षाश्रमासीनमदकलमल्लिकाक्षचक्रवाकस्य महतो विमानाकारपरिणतस्य कनककमलिनीखण्डस्य मध्यमारूढमारूढपरिमलमूढमधुकरचक्रवालमिन्दुनीलकिंकिणीजालवलयितमिव प्रतिबिम्बमुपरि विधृतधवलातपत्रस्य विततपत्रसहस्रमुद्दण्डनालं पुण्डरीकमध्यासिताम्, आगृहीतविविधाकारदिव्यप्रहरणाभिरपरस्परद्वेषिष्वननुभूतघातवेदनेषु द्विरदकेसरितुरङ्गमहिषाजगरवर्हिणप्रमुखेषु वाहनेष्वारूढाभिः परिमिताभिरप्युच्चमाङ्गबाहुबहुलतया प्रयत्नपरिमाव्यमानसंख्याभिः परिवृताम्, प्रधानदेवीभिरद्भुताकारसुरनगरसंवाधेषु नन्दीश्वरादिषु विहृत्य द्विपेषु दक्षिणाशामुखादभिमुखमापतन्तीं श्रियमपश्यत्। आगत्य चाग्रतो विधृतवाहानामाननप्रहितसस्मितनयनयुगलामवारितयथाप्रवृत्तपुरःसरपदातिवर्गां जिगमिषुमिवावलोक्य तामुपजातरोषेव निह्नुतहर्षचिह्ना शनैरवोचत्—'कमले, किमिति यानान्नावतरसि। किं त्वयापि क्षीणविभवा प्रियङ्गुसुन्दरी संजातेति विज्ञाताहम्' इत्यभिहिता विहस्य तां श्रीरवोचत्—'सखि, गमिष्याम्यहम्। अतिबहून्यहानि मे गृहान्निर्गतायाः। मा कृथास्तावदधुना स्वस्थानगमनानुबन्धम्। अवहिता च शृणु निमेषमात्रमत्रैव स्थिताया ममागमनकारणम्। अद्य प्रातरेवाधिरूढे पूर्वगिरिशिखरमप्रौढरोचिषि चण्डदीधितौ धातकीखण्डचलितया मध्ये लवणसिन्धोरितस्ततः प्रहितसप्रयत्ननयनया रत्नकूटाद्रिपरिसरे सोद्वेगपरिजना तव प्रियसखी प्रियंवदा दृष्टा। तया संदिष्टमेतद्भवत्याः—'भगिनिके, दोषेण मे भगवतोऽपि वचनमप्रमाणं जातम्। स तावच्चिरेणापि न समागतो भ्राता भवद्भर्तुः। अधुना च वर्तते मम गतप्रायमायुः। स्मरिष्यसि मे भवान्तरगतायाः। कारयिष्यसि च कारिते मया स्नानाध्यमिह जगन्नाथभवने।' इति निशम्य चोद्वेगभीमं प्रियसखीचरमसंदेशवचनमुद्विग्नमानसा प्रियङ्गुसुन्दरी प्रेमपरतया जीवन्त्या एव सख्या निवापसलिलाञ्जलिमिव प्रदातुं प्रकृतिदीर्घाभ्यामक्षिपात्राभ्यामुत्ससर्ज। अश्रुविसरमुत्सृष्टनयना च वस्त्राञ्चलेन स्थित्वा क्षणमुवाच—'इदं

सखि, यथेष्टवाचित्वम् । अद्यापि प्रियंवदा मद्द्वारेण कारयति रक्षामाल
वतायतनस्य । न जानाति यदुत कतिपयदिनेष्वेतदीयकीर्तनस्यापि
कर्त्री । सनाथत्वं कमहमधुना तदर्थमभ्यर्थये । गतः स कालो यत्र गीर्वाणवर्ग
ममाज्ञाविधेयो जातः' इत्युदीर्य दुःखदीर्यमाणहृदया दीर्घमवनतमुखी निश्
श्वास । श्रीरपि तदुद्वेगदर्शनदुःखिता 'सखि, मुधैव मा हृदि निधाः खेदम् ।
उद्दामचारिणा सकलजनधनप्राणचौरेण चौरेणेव पृष्ठतः प्रेरिताः कृतान्त-
हतकेन सर्वतो धावमानाः क नाम न पदं कुर्वन्ति विपदः । त्यज
विषादम् । अङ्गीकृतोऽयं मया त्वदीयसंदेशः' इति निगद्य सादरा महोद-
राख्यं निजप्रतीहारमवदत्—'भद्र, तस्य प्रियंवदाकारितस्यास्य च प्रियङ्गु-
सुन्दरीप्रासादस्य प्रतनुरप्यपास्ततन्द्रेण भवता रक्षणीयः क्षुद्रलोकोपद्रवः'
इति निगद्य सत्वरा स्वावासमगमत् । प्रियङ्गुसुन्दरी त्वजातपतिसमाग-
माप्यनुत्पन्नविद्वेषा सर्वविद्वचसि किंचिदुत्पन्नारतिप्ररतिभागिनी भविष्यति
भवान्तरे वराकी स्तोककालमिति मुहुर्मुहुः प्रियंवदां शोचयन्ती प्रवर्धमान-
शुचिपरिणामा पुण्यमावर्ज्य प्राज्यमल्पैरेव दिवसैः परिक्षीणदिव्यायुर्विहाय
तेजोमयीं मूर्तिमवततार । अत्रैव विजयार्धभूधरे विद्याधरनरेन्द्रतनया-
त्वेन तां च कल्याणभागिनीमिमामेव तिलकमञ्जरीं जानीहि । सा
चेयमतिशयप्रचुरपुण्योदयादवाप्तनिरुपमरूपलावण्यादिगुणकलापा कतिप-
यालापपरिणताखिलकलाशास्त्रसंपद्धाल्यभावेऽपि जन्मान्तरप्रेमहृतया समेत्य
कृतसौहृदा हिमाद्रिचूडाह्रदनिवासिन्या श्रिया समानान्यकन्याजनदुर्लभ-
लब्धलोकोत्तरं प्रभुत्वमारूढदृढपतिप्रेमवासना च पुरुषान्तरेषु प्रीतिम-
जन्ती निराकुला स्थिता कालमेतावन्तम् । अनन्तरे चाह्नि दिव्यनिजहार-
र्शनादुपजातपूर्वजातिस्मृतिः सस्मृत्य पत्या सार्धमतिदीर्घकालमनुभूतानि
देवलोकनिवाससौख्यानि दारुणोदीर्णदुःखनिवहा मोहमुपगता ।
प्रभाते च मादागतिपरिगृहीता गृहे स्थितिमपारयन्ती कर्तुमुत्सृष्टगुरुजन-
निवर्गा निर्गता तीर्थयात्राव्यपदेशेन देशान्तरमभियास्यता दयितेन तुष्टमिव
कण्ठदेशादवतार्य निजकन्धराभरणतां नीतोऽयमिति प्रेममर्गितेना वहति
दनापरसमस्तरत्नालंकारापि हारमेन कण्ठकाण्डेन' इति कथयति मुनौ

जातबहुमानः समस्तोऽपि पार्श्ववर्ती सुरासुरनभश्चरजनः पूजामिव विक्षिपुः प्रयत्नधवलं सितारविन्दपत्रप्रकरमिव नेत्रविसरमुपरि देव्याः समकालममुचत्। अवदच्च—'भगवन्, अवगतममुष्याः पुण्यभागिन्याः पूर्वभववृत्तान्तेन तु ज्वलनतेजसा ज्वलनप्रभसुरेण सुरलोकतः प्रस्थितेन। तत्र कश्चिद् हृतं किं कृतं किमनुभूतं किं च पर्यन्ते तस्य संजातमिति सहर्षेण पृष्टस्तेन स महर्षिः पुनरभाषत—'सोऽपि संप्रस्थितस्त्रिदशलोकात्प्रथममत्रैव भारते कृतावतारः शक्रावतारचैत्यागारपरिचिताय साकेतनगराधिपतये वितीर्य चन्द्रातपाभिधानममुमेव तिलकमञ्जरीकण्ठहारं महाराजमेघवाहनाय खङ्घितमनुजलोकाचलः क्रमेण नन्दीश्वरद्वीपमगमत्। तत्र चानेकरमणीयमणिशिलोच्चये विशालतरवेलासरित्स्रोतसि स्निग्धघनवितत्तसिद्धायतनवनखण्डे पृथून्नतनितम्बकुचकुम्भमण्डलाभिः सुरकरेणुभिरिवाशागजस्य प्रधानाप्सरोभिः परिवृतस्य विचरतो विजृम्भितामन्दरतिरसानन्दस्य स्वच्छन्दचारिभिरिन्द्रियैर्दूरमपहृतस्य प्रमादनिद्रामुपिततत्त्वज्ञानचक्षुषः पूर्वभवसहचरस्य सुमालिनाम्नो वैमानिकस्य स्वभावमधुराभिर्यथोत्तरप्रभितशुश्रूषारसावेशाभिः प्रकाशितप्रगुणसंसारनिर्वाणसरणिभिरर्थसाराभिरप्सरोभिरिव जिनमतानुसारिणीभिर्वाग्भिरावेद्य जीवादितत्त्वप्रभेदमवबोध्य बन्धोदयस्थितिविभागं कर्मराशेः प्रकाश्य पर्यन्तविरसतां विषयसुखोपभोगानामुपवर्ण्य सुरमनुष्यतिर्यङ्नारकभवेषु यथोत्तरमनुत्तरामकृतधर्माणां दुःखसंप्राप्तिमुदीर्य मानुष्यलाभात्प्रभृति लब्धपरिपूर्णसर्वगुणपरंपरायास्तीर्थकृद्धर्मबोधेरतिदुरापत्वमारोप्य निरतिचारमदृष्टपारेऽपि संसारजलनिधावलब्धपूर्वमविनश्वरं बीजमपवर्गपादपस्य सम्यग्दर्शनज्ञानपरिणाममुत्तीर्णचिन्ताभारनिर्वृतः कृतकृत्यमवधारयन्नात्मानमात्मोपकाराय पुनरेत्य मनुजलोकमुल्लसितशक्तिर्भारतैरावर्तेषु पूर्वापरविदेहविजयेषु च लब्धावतारमुत्सारितजन्तुजडिमभिरपास्तमोहान्धतमसैः प्रकाशिताति विशदजीवादिपदार्थनिर्भिः समन्ततो विसारिभिर्ज्ञानाभीषुविसरैरामृष्टलोकालोकमर्यादमभ्यर्च्य भक्त्या परमया परमिव समाजं सप्तसप्तीनां सप्तलोकीमहितमर्हतां समत्यधिकशतमवलोक्य तत्प्रतिमाभिरध्यासितोदराणि हिमवदादिषु

वर्षधरपर्वतेषु हैमवत-हरिवर्षपुरःसरेषु वर्षेषु सौमनस-विद्युत्प्रभप्रमुखेषु वर्षान्तरगिरिष्वपरेषु परमरम्येष्वद्रिकूटेषु शाश्वतानि सिद्धायतनानि सिद्धाभिलषितः स्वादुपाकापुपार्ज्य विद्याधरनरेन्द्रसंपदा सह भवान्तरे भवशतैरपि दुरापां चरमदेहमासिमुपभुक्तदिव्यायुर्भयैव पूर्वकालमुपदिष्टविद्याराधनस्य तस्यैव साकेतनरपतेर्मेघवाहनस्य द्रष्टुमिव पुनः प्रियङ्गुसुन्दर्याः स्नेहेन तमतिमात्रचक्षुःप्रीतिकारणं चन्द्रातपहारमात्मनत्वेन हरिवाहनो नाम शुभनिमित्तसूचितावतारः कुमारोऽभवत्' इति निवेद्य तूष्णीमास्थिते तस्मिन्महर्षौ प्रहर्षनिर्भरा देवी तिलकमञ्जरी सुपाळिवृत्तान्तमवगन्तुमन्तिकावस्थितां त्रपाकृष्टवल्कलपटप्रान्तपिहिताननां मलयसुन्दरीमुदीरितानुग्रवचना पुनः पुनरत्वरत् ।

उपसृतां च तां तदीयवचसातीवभीतामवलोक्य 'वत्से, किं बिभेषि । सोऽपि भवान्तरमणयी संप्राप्य सद्धर्मबोधिमधिकाधिकप्रवर्धमानशुभतरपरिणामो विरतिपरिणामपरिपन्थिनमहार्हसंपत्संभारमपि गर्हमाणस्त्रिदशभावमात्मीयमनुदिवसमाहितत्रिदिववासिमानसोल्लासाभिरपरापराभिः सुरपुरेषु प्रवर्तिताभिरर्हद्बिम्बपूजाभिर्भृशावर्जितयशःकीर्तिनामकर्मा समरकेतुर्नाम सिंहलेन्द्रस्य चन्द्रकेतोरात्मजन्मा संजातः' इति निवेद्य मलयसुन्दर्याः सुपालिवृत्तान्तमुपसंहृतालापो मुनिरुदस्थात् । उत्थिते च तत्र संजातसंवेगः समग्रोऽपि परिषज्जनः प्रशान्तेन मनसा विचारयन्विरसतां संसारस्थिते स्पायसु क्लेशायासबहुलेषु दीर्घदुःखोद्वेगदायिषु वृद्धस्वपि स्वर्गभोगेष्वभिलाषमश्लथयत् । भर्तृदारिकापि सविषादहर्षा विनिःसृत्य सिद्धायतनमण्डपाददभ्रपटमण्डपमनादिष्टेनापि निजकर्मनिर्मापणपरेण कर्मकरलोकेन प्रगुणितं प्रागेव गत्वातिरम्यं निवासहर्म्यमगमत् । तत्र च विस्तीर्य मध्याह्नसमयोपगताय गुरुतप.क्षपितवपुषे विषयविमुखेन संकल्पेन कल्पनीयमपरमभिरचितापवर्गाय मत्रिवर्गाय तीर्थवासिने परमया भक्त्या मुनिनिःशेषपरिजनाभोजनमकार्षीत् । कृतोरस्पर्शनां च तामवनितलविततनुकुम्भास्तरणबिम्बस्तवपुषमुपसर्पितस्तमस्तमध्याह्नकृत्या कृतप्राणवृत्तिसुरपतेरेत्य वनमध्यान्मलयसुन्दरी सौगन्ध-

दत्—'तिलकमञ्जरि, किमधुना त्वया विधेयम्। किमत्रैव पर्वतवरे पूर्वनिजवंशपृथ्वीपतिनिवेशितानि प्रतिदिवसमर्चयन्त्या चैत्यसदनानि गमयितव्यानि वासराणि, अथ विशिष्टतरमभिलषयन्त्या पुण्यमन्यतीर्थेष्वपि विहर्तव्यम्' इति पृष्टा तया पुनः प्रणष्टहर्षेव सा प्रत्यभाषत—'भगिनिके, न जाने किमावेदयामि। अत्यर्थमाकुलं मे चित्तम्। उद्गतो निर्निमित्त एवोद्वेगः। प्रिया अपि जनालापा न जनयन्ति प्रीतिम्। अनुलेपनाय प्रयुक्तमपि सान्द्रमपि चन्दनं दुनोति गात्राणि। पश्यदिव किंचिदतिभीषणं पुरो मुहुर्मुहुः कम्पते दक्षिणमक्षि। न ज्ञायते किमस्य कारणमकाण्ड एव जातस्य प्रकृतिविपर्ययस्य। किं तातेन मद्वियोगाधिगतवैराग्येणारण्यगमनमारब्धम्, किमम्बया कृतो मद्दर्शनावधिराहारपरिहारः, किमन्यस्य कस्यापि मद्दुःखदुःखितस्य जनस्य दुर्जातं जातम्' इति प्रवदन्तीमेव तां प्रविश्य सत्वरा वेत्रधारी व्यजिज्ञपत्—'भर्तृदारिके, संप्रति निजप्रस्थानसमये 'भद्र, गत्वा पुनरपि प्रापय कुमारहरिवाहनं निजस्कन्धावारम्' इत्यादिश्य यस्त्वया प्रयुक्तः, स विषण्ण इव चित्रमायः प्रवेष्टुमिच्छति' इत्यावेदिते तया सहसैव साध्वसप्रस्खलवचना विमुक्तेव जीवितेन देवी न किंचिदुत्तरमवदत्। केवलं विशालायताभ्यामक्षिपत्राभ्यां तत्क्षणप्रवृत्तं सरलोष्णनिःश्वासधूपितमधरपत्रमिव निर्वापयितुमश्रुधारायुगं युगपदमुञ्चत्।

अथ मोचितो मलयसुन्दर्या प्रविश्य स कृतप्रणामः प्राबोचत्—'भर्तृदारिके, त्वदादेशसमकालमेव गत्वैकशृङ्गे समन्तात्कुमारहरिवाहनो मयान्विष्टः, न तु क्वापि दृष्टः। तथापि तद्वृत्तान्तमवगन्तुं च नियुज्य निजविद्याधरानागतोऽहम्' इति निशम्य देवी दीर्णहृदया हृदि प्रदीप्तस्य सहसा शोकवह्नेरूर्ध्वमुत्सर्पता धूमपटलेनेव कवलितमुद्वहन्ती मलिनविच्छायमाननमविकृतमुपजातवैलक्ष्या मलयसुन्दरीमुखे चक्षुरक्षिपत्। सापि संतप्तचेतोवृत्तिरपि 'यदृच्छाकारिणि, स्वल्पोऽप्ययमस्य महात्मनो अनुसन्धानप्रयासः। त्वरितमुत्तिष्ठ। स्थिता तावदधुना तीर्थयात्रा। [illegible] इदं न गच्छति कुमारमार्गमन्वेषय स्वयमेव गत्वा। मह

ष्टमाशङ्कयति मां तददर्शनम् । त्वद्गमनवार्ताश्रवणदुःखितोऽस्मी न जाने
के व्यवस्यति' इत्यभिहिते तया ससंभ्रममुत्थाय सा किंचिदुत्पतित-
म्बरे स्थिरीकृत्य विद्याधरैर्विधूतमनिलनर्तितविचित्रवजध्वजमधिरुह्य
मणिविमानं प्रचलिता गगनमार्गेण मृगयमाणा दिशि दिशि भवन्तमव-
सितेऽहनि मलयसुन्दरीपरिगृहीतं प्रापदायतनम् । अवतीर्य च प्रविष्टा
तदङ्गणनिविष्टमन्विष्य दिनमखिलमचलाटवीमध्यादुपागतमदृष्टस्वामि-
दुःखक्षाममक्षमं ह्रिया पराङ्मुखेक्षणं युगपदुत्थाय विहितप्रणामां सकरु-
णमीक्ष्यमाणा कुमारपरिचारकगणं प्रणम्य दूरस्थितैव परमदेवमवल-
म्बिता मलयसुन्दर्या मठाग्रभूमिकां शनैःशनैरध्यारोहत् । तत्र च
क्षितितलास्तीर्णे तनीयसि वसनतल्पे निःसहन्यस्तदेहा, निजोत्सङ्गनिहित-
तनुसरलजङ्घाकाण्डया मुहुर्मुहुः पीड्यमानचरणपिण्डिका, शरीरसंवादि-
कया दिग्विसारिणो दाहज्वरोष्मणः स्पर्शमसहमानाभिरिव दूरस्थिताभिः
सहचरीभिः पाणिसंज्ञया निवार्यमाणवाचालपरिजनालापा, रजनिपरिण-
तिप्रमाणमवगन्तुमपरदिङ्मुखानुसारिणि हरिणलाञ्छने मुहुर्मुहुर्न्यस्तनयना,
बाष्पकणविसरमुत्सृजन्ती समीपास्तीर्णवल्कलशयनया वारंवारमाश्वास्य-
माना, दीर्घनिःश्वासया मलयसुन्दर्या देवमुद्दिश्य तानि तान्यसंबद्धानि
चिन्तयन्ती, विनिद्रनयनकुवलया प्रतिकलमापतन्तीभिरुत्कलिकाभिरा-
यास्यमाना, सार्धमारामदीर्घिकानीलनलिनीभिरायामिनीं कथंचिदपि या-
मिनीमनयत् । उषसि चोत्थाय विहितावश्यका निविश्य देवाङ्गणवित-
र्दिकायां द्रष्टुमायातमपि 'देवि कश्चिदतिक्रान्तदिनवृत्त कुमारवृत्तान्तम्'
इति परिमहलोकमप्राक्षीत् ।

अथोपसृत्य किंचिन्म्लानवदनः संदीपनो नाम विद्याधरयुवा प्रणम्य
ध्यानकैर्व्यजिज्ञपत्—'देवि, चिरमायपरिपितेन माघनेऽहनि मया निपुण-
मन्विष्यता निषादलोकादुपलब्धमेतत्—यथा किल सदार्यविकलः सार्व-
कामिकं विजयार्धपर्वतस्य प्रपातगिरिशिखरमारूढः कुमारः । परतस्तु न
कश्चित्किंचिदवगतम्' इति श्रुत्वाप एव तत्र देवी निमीलितनयनकुवलया
युगपदागतेन सकलभुवनान्तर्वर्तिनेवातिभूरिणा दुःखसंभारेण निर्भराप्ना

तद्धदया ह्लादिन्येव कृतपरिष्वङ्गमुद्वहन्ती मूर्च्छासमालिङ्गितमङ्गमुत्सङ्गदेशे मलयसुन्दर्याः पर्यासत् ।

अथ समाश्रितेन श्रवणपथमवबोधिता बुद्धिमतेव पटुना चटुलचेटीचक्रवालाक्रन्दितेन संवृताकारा स्वस्थहृदयेवोत्थाय सर्वायतनपूजार्थमन्तिकस्थं परिवारलोकं प्रावर्तयत् । आत्मना च निर्वर्तितस्नाना विधृतपुष्पधूपाङ्गरागपटवासपटलकेन प्रणयिनानुगम्यमाना प्रमदाजनेन प्रविश्य मूलायतनमच्छतापहस्तितशरच्छशधरगभस्तिभिः सहस्रपर्यायनिर्मलमणिकलशवारिभिः कृताभिषेकमभ्यर्च्य परनया भक्त्या परमगुरुमुपरचितकरसंपुटा प्रणम्य च पुनः पुनः 'प्रणतवत्सल, सकललोकालोकगोचरज्ञानालोक, भव्यलोकशोकापनुद, दर्शितदयादमप्रधानध्यानमार्गमुद्रिताशेषदुर्गविद्वार, झगिति विस्मृताकृत्रिमतापसोपचारस्य दूरीकृतानुरक्तजनसन्निवेशस्य वज्रपाषाणपरुषहृदयस्य दुर्विदग्धबुद्धेरनेकदुःसहदुःखसंसारभाजनस्य भगवन्, तव जनस्यास्य जन्मान्तरे शरणम्' इत्यभिधाय बाष्पायमाननयनयुगला प्रत्येकमापृच्छ्य परिवारलोकमच्छिन्नरोदनोच्छूनचक्षुषा परिहृतसुहृद्बन्धुशिशुजनेन शोकविद्राणमलिनमुखरुचा मलयसुन्दरीप्रमुखेन सहिता प्रियसखीसार्थेन प्रतिपन्नमरणप्रसाधनेन च प्रणयिना पण्यनारीगणेनान्येन च प्रगुणमनसा गुणानुरक्तेन बाह्यपरिजनेनानुगम्यमाना गुरुतराक्रन्दनिष्पन्दमनुपदमग्रतोभूय कृतवारणानुबन्धमवधूय सर्वतो गृहीतवाक्य राजलोकमायतनमण्डपान्निरक्रामत् ।

क्रमेण चाभिलष्य सलिलप्रवेशं प्रस्थिता त्वरैः पदैः पूर्वदृष्टमेवादृष्टपारसरसो मार्गमागच्छत् । अत्रान्तरे परिजनावेदितसुतामरणवृत्तान्तसंभ्रान्तेन विद्याधरपतिना विसृष्टः प्रकर्षनामातिवर्षीयान्महाप्रवीहारः सह स्वपरिवारेण भूत्वा पुरस्तादकृतविस्तरस्तामवादीत्—'देवि, मद्वाक्यसंक्रमितवचनस्त्वत्पिता चक्रसेनः समादिशति—सर्वमुचितमाचरितमेतद्वत्सया, यदचिरसंभावितं विनाशवृत्तान्तमसहमानया श्रोतुमग्रत एव कर्तुमध्यवसितः स्वदेहत्यागः । को हि नाम कुलवधूजनः प्राकृतस्यापि पत्युरुपगमे गमयति गृहीतजीवितो जन्म, किं पुनः पूर्वजन्मसंबद्धस्य

सर्वगुणनिधेर्दृष्टनिरुपधिप्रेमसंपदस्तातस्यास्य। किं तु पूर्वैरपुराकर्णितविरसवार्तानापि मया कैश्चिदवितथैः शुभनिमित्तैरवनिश्चित्य कुशलं कुमारस्य मा केनचिद्दूरमपहृतो वा स्वप्रयोजनमनन्यसाध्यं साधयितुमत्रैवान्तर्धाय विधृतो वा भवेदयमिति विभाव्य सर्वे विसर्जिताः षण्मासमवधीकृत्य सर्वास्वपि दिक्षु गमनदक्षाः स्वसैन्यविद्याधराः। ते प्रतिग्रामनगरमामानुषोत्तरगिरेरन्विष्य यावदायान्ति तावदत्युत्सुकयापि वत्सया स्थातव्यम्' इति निवारिता तेन गमनादुरोरलङ्घ्यमाज्ञापरिपन्थमुल्लङ्घयितुमक्षमा गतिनिरोधपुञ्जितेन पटुना बाष्पवेगेन पूर्यमाणहृदया ह्रीभरावगुमोचमाननमुत्तरीयांशुकेनाच्छाद्य वदनमुदारतां देवस्य नीचतामात्मनो वारंवारमुद्घाटयन्ती मुक्तकण्ठमतिचिरं प्रारोदीत्। दत्तवदनक्षालना च कुलवृद्धाभिर्मलयसुन्दर्या गृहीत्वा करे स्वगृहमानीयत। निपुणमनुनीतापि नीतिज्ञैर्नादित सलिलमन्नादिकम्। अन्येद्युश्च वन्याश्रमसा विहितपारणा गृहीतापि प्रबलतरप्रणयेन सहैव निर्वर्तितप्राणधारणादिकृत्या विहस्य किंचिन्मलयसुन्दरीमवोचत्—'सखि, निसर्गनिष्ठुरेणापि विधिना विधाय साधारणाश्रमेकत्र भोजनमद्य जनितं मे सह भवत्या सख्यमव्याजम्' इत्युदीर्य सव्रीडानतवदना क्षणमतिष्ठत्। ततः प्रभृति च प्रतिपन्नवनवासा कुमुदिनीव निशासु नष्टनिद्रा, स्थलारविन्दिनीव स्थण्डिलेशयाना, शबरीव फलमूलकन्दैः कल्पिताभ्यवहारा, शिशिरदिनलक्ष्मीरिव प्रतिक्षणं क्षीयमाणदेहा, निदाघदिनकायमेव स्नानापभ्रपितकमलाकरा, निश्चितान्धपितारिकुशलेन पित्रा मम कुमारान्वेषणाय प्रेषिताः सर्वादिक्षु दत्ताः खेचरा इत्याशया धृतशरीरा कदाचिदद्भुतसलिलपतदच्छाच्छजलतुषारनीविनृपितपातकेष्वेकशृङ्गाद्रिकन्दरानिर्झरेषु, कदाचिदमलाम्भोजिनीसरसिबिसिनीपत्रांशुषु वर्षागमार्द्राङ्गसिक्तकलापकलिनाकालेऽकालकलदेवोत्सवहस्तापारसरस्तीरसंश्रितेषु दत्तधारागृहेषु, कदाचिदकर्णितप्रमासर्णवसीमन्तितनिरन्तरच्छदच्छायेषु वैताढ्यतटवनमालवनखण्डेषु स्तनकासवनिता परित्यक्तगृहवासेन परिवारलोकेन प्रयुज्यमानमनेकप्रकारं शिशिरोपचारमनुभवन्ती वर्षकल्पान्यपमानानैषीत्। एकदिवसे च निर्हान द-

पष्ठे वासभित्तिषु निवेशिताभिः कराङ्गुष्ठनखशिखोल्लेखरेखाभिः संख्यात समतिक्रान्तदिवसया क्रियमाणमनयावलोक्य निजतनुत्यागोपक्रममाक्रा न्तमनसं च वल्लवत्या शुचा कृतविलापमाकर्ण्य तत इतः सहचरीलोकमुप जातशोकः स्वस्त्रं दिवसमीक्षितुमशक्नुवन्कृतमरणसंकल्पः सार्वकामिकमिमं पिपतिषुः प्रपातभृगुमुपागच्छम्। आरूढमात्र एवासिन्नकस्मादेत्य सत्त्वो-पघातरक्षानियुक्तैर्युक्तवादिभिर्विद्याधरभटैरानीय दर्शितो देवपादानाम्' इति निवेदयति सति हारदर्शनात्प्रभृति पूर्ववृत्तं तिलकमञ्जरीवृत्तान्तमग्रतो विनयखर्वे गन्धर्वके सहसैव पूर्वजन्मानुभूतं सर्वमपि गीर्वाणसदनावासमु-खमस्मरम्। उपजातमोहश्च मुहूर्तमास्थाय सद्यःस्मरणपथमागतेनोन्माधिना तिलकमञ्जरीमरणवृत्तान्तेन विस्मारितसमस्तान्यकरणीयो जिगमिषुरुपनीय गन्धर्वकाय निःशेषनिजनेपथ्यम् 'अश्वोऽश्वः' इति वदन्नभिषेकपीठादुदति-ष्ठत्। अनुगम्यमानश्च समकालमुत्थितैः समीपवर्तिभिर्विद्याधरकुमारैर्निष्क्रम्य खेचरगिरिशिखरमण्डपादारोपितप्रकाण्डकनकपर्याणमारुह्यासन्नवेजतुरग-रत्नमधिष्ठितप्रेष्ठवारवाजिपृष्ठैरागत्यागत्य परिवार्यमाणपृष्ठः पुरःसरपदातिवं-····खेचरपृष्ठैरेकशृङ्गादिकूटमुकुटं तदेवोत्सृष्टपूर्वं जिनायतनमगमम्। अवतीर्य च द्वारि तस्य प्रविष्टः प्रणम्य भक्तिप्रवणेन शिरसा सपदि संपादितविशेषपूजं प्रथमजिनबिम्बमवलम्बितप्रणयस्तब्धखेचराधिपस्कन्ध-पीठः पूर्वदृष्टमप्यदृष्टपूर्वमिव सर्वतः प्रियङ्गुसुन्दरीस्नेहेन पुनः पुनरवलो-कयन्नायतनमण्डपमखण्डितशशिमण्डलस्फाररोचिषु स्फाटिकशिलातले परिस्फुटोत्कीर्णनाकलिपिवर्णानुपूर्विकापूर्वान्तेन शनैरवजम्। तत्र चानु-पमरूपलावण्यसौभाग्यविलासवर्णनाविषयाणि प्रकृष्टसुरलोककविनिबद्धानि प्रियतमाचरितसंबद्धानि सविषादहर्षमवाचितचराणि वाचयित्वा सुभाषि-तानि संभाप्य दर्शनोपजातपरमानन्दां मलयसुन्दरीं नियुज्य निजवार्ता-वेदनाय तत्सन्निधौ गन्धर्वकमासन्नपरिवारलोकोपदिश्यमानमार्गः प्रविश्या-राममध्यममध्यममधिकाभिरामदिव्यतरुखण्डपरिगते महति कन्दलीकानने कृतावस्थानामधिकविषादसहचरीवृन्दपरिवृतामुपःकालकुमुदिनीवनान्तर्ग-तामिव प्रतिमाशयिकल्पममलावण्योल्लासलक्ष्यमाणलेखावशेषावयवामनव-

रत्नमाधीयमानमासन्नपरिचारिकाभिः शिशिरोपचारमनुभवन्तीं दूरादेव तिलकमञ्जरीमद्राक्षम् ।

अथ पुरःसरलोकसूचिताभिषेकवृत्तान्तनिर्वृतस्य सम्प्रहर्षमुपसृत्य 'देवि, दिष्ट्या वर्धसे । समुपलब्धसकलोत्तरश्रेणिविद्याधराधिराज्यः समागतो द्वारि देवो हरिवाहनः' इति ब्रुवाणस्य युगपद्द्वारपालीजनस्य प्रबलमाकर्ण्य वचनकोलाहलमाकुलाकुलामीषदवगलितमारोप्य सत्वरमुरसिजद्वयस्योपरि हरिचन्दनद्रवार्द्रमच्छविमलं जलार्द्रांशुकमकस्मादुत्थितामितस्ततः प्रकीर्णकर्णोत्पलमिलिततीक्ष्णाग्रपक्ष्मलतरललोचनामविरतनिरस्तकुवलयपलाशमार्गणामिव धनुर्लतां कुसुमबाणस्य दृष्ट्वा प्रहृष्टचेतास्तामवोचम्—'देवि, पर्याप्तममुना संभ्रमेण । संवृणु त्वराम् । अनेनैव लावण्यमात्रलक्ष्येण लेखावशेषस्थितिना वपुषैव कथितः किमर्थमुपचारकर्मणा विचारपदवीं प्रापितस्त्वया स्वल्पपुण्यजनदुर्लभो निजप्रसादः । प्रसीद । अध्यास्यतामासनीयम्' इत्युदीर्य पर्यन्तवर्तिवनिताजनवितीर्णरत्नपाषाणपीठमध्यासिषम् ।

अत्रान्तरे गन्धर्वकानुयातस्त्वमेवायात इति निवेद्य विद्याधरगिरौ कुतूहलकृतप्रश्नस्य समरकेतोर्वारणापहारतः प्रभृति पूर्ववृत्तमात्मीयवृत्तान्तमुपशान्तवचसि कोशलाधिपसुते सर्वोऽपि पार्श्ववर्ती नभश्चरजनः परां प्रीतिमवहद्विहाय सिंहलेश्वरसुतम् । स तु न कांचिदैक्षत, न किंचिदाभाषत, न कस्यचिद्वचनमशृणोत्, न कस्यचित्प्रतिवचः प्रायच्छत् । केवलं व्यथित इव, छलित इव, मुषित इव, केनाप्यावेष्टित इव, विमुक्तदीर्घनिश्वासः, क्षणं मूर्छामनुभवन्, क्षणं चेतनां प्रतिपद्यमानः, तूष्णीक एवातिष्ठत् । तं च तदवस्थमस्थाने प्रवृत्तजातचेतोविकारं विलोक्य हरिवाहनश्चिन्तितवान्—'····समयमनन्तरमवानुभूतमाकर्ण्य सुरलोकवृत्तान्तमुपजातपूर्वजातिस्मृतिविस्मारित प्रभवता शोकेनात्मानम्' इति निश्चित्य धीरोऽपि लज्जितः स्वेन स्वयं ह्रियाऽऽसीदुत स इव [illegible] वाचा समुपैरबोधयत्—'कुमार, किमिदमितरप्राकृतस्येव तवाचरण [illegible] परमप्रसादवसतिरवाप्तिताप्रश्न ····· स्मृतिं तस्यैव विस्मृत्य ·····

तान्यपि स्मर्तुमखिलान्यशक्यानि, किं पुनरसंख्यातासु वर्षकोटिषु प्रक
विभवेषु तेषु तेषु स्वविमानसद्मसु प्रभूतेषु भारतैरावतादिषु वर्षेषु मेर्वा
नगेन्द्रेषु पद्मादिषु कुलाद्रिचूलाह्रदेषु नन्दनादिषूद्यानेषु त्रिपथगासिन्धुपु
सरीषु महासरित्सु पुष्करक्षीरोदमुख्येषु नीरधिषु नन्दीश्वरप्रभृतिषु
वरद्वीपेष्वन्येषु च निसर्गसुन्दरेषु भुवनभागेषु विहरता सार्धमन्वहमनुच
कलत्रैर्मित्रैश्च यानि प्रमादपरतन्त्रेण प्रस्तुतानि हसितजल्पितक्रीडिता
तानि शक्यन्ते । किं च तैः स्मृतैरपि स्वप्नविज्ञानसदृशैः फलं साध्यते
केवलं यत्तदा स्वर्गच्यवनसमये म्लायता दिव्यमाल्येन, म्लायता गात्रला
वण्येन, मीलयता नेत्रयुगलेन, स्खलता निर्देशदानेन, नश्यता त्रिदशभावेन
मूर्छता मनसि शोकान्तरगमनचिन्तादुःखेन, विलपता परिजनेन, क्रन्द
न्तीषु पार्श्वतो निरानन्दासु स्वयंप्रभाप्रभृतिषु प्रियाङ्गनासु यन्मनाग
न चलितं स्तनं च यदनेकशः सदसि विस्मितैः सहवासिविबुधैस्तद्धुना
विधूयते वैक्लव्येन सत्त्वम्। तदलमतीतवस्तुनिर्बन्धेन। विधेहि धैर्यमवलम्ब्य
सत्वरः सांप्रतकालोचितं कृत्यम्। उत्तिष्ठ तावत्। गाढमुत्कण्ठितायाः सुचि-
रकालादुपलभ्य दर्शनं दर्शय द्रविडराजदुहितुरात्मानम् । सा हि ते जन्म-
द्वयप्रणयिनी पूर्वजातिस्मरणविह्वला दिव्यरत्नाङ्गुलीयकालंकारदर्शनात्प्रभृति
मूर्छां मुहुर्मुहुरनुभवन्ती वनप्रवेशात्प्रभृति वार्तायां च सर्वात्मना तव
क्षीणाया क्षणे क्षणे मरणादप्यधिकवेदनं शोकमुद्वहन्ती दुःसमास्ते'
इति वारंवारमुच्चारयति हरिवाहने त्रपावनतवदनोऽङ्गाधिपः शनैर-
वदत्—'कुमार, किमर्थमावेदयसि मे । यदि तदाश्वासने यत्नः, प्रहिणु
कंचिदस्मदागमनवार्ताहरं स्वानुचरम्। अहं तु कृतविप्रियः प्रियंवदाभावतः
प्रभृति तस्यास्त्रपया न शक्नोमि वीक्षितुं वदनम्' इति वदत्येव तत्र
प्रविश्य विहितप्रणामा प्रतिहारपाली हरिवाहनं व्यजिज्ञपत्—'विजयमा-
दिश्यताम्, येन द्वारि विद्याधरपतिर्विचित्रवीर्यस्य वल्लभतमः कल्या-
णको नाम दारकः श्रावयति कार्यं किमपि कमनीयम्।' आकर्ण्य चैतदन-
न्तरमेव स्वयं समरकेतुप्रभृतिषु सगौरवं व्याहृतो वेत्रधार्या प्रविश्य स
[illegible]प्रणाम कुमारस्याग्रतो लेखमक्षिपत् । उपनीतशिरोविष्टे च त-

ध्यापतिसुतः सदोपमादाय तमवाचयत्—'स्वस्ति। त्रिकूटाचला-
विचित्रवीर्यः स्वसौन्दर्यतुलितसुरलोकशोभासमृद्धावुत्तरश्रेण्या-
जनशरण्यमनन्यसाधारणगुणाधारं महाराजपुत्रहरिवाहनमशेष-
विजयलाभाशिषा संयोज्य निजशरीरारोग्यवार्तया सुखयति । कथं-
पजातवर्षेण झटिति संजातघटनं वरत्वेन परिकल्प्य भ्रातरं ते सम-
सुमयैव वत्साया मलयसुन्दर्याः प्रस्तुतो मया विवाहोत्सवः कर्तुम्।
नीता च रभसेन समनन्तरेऽह्नि। तथैव बिभ्रति वनवासवेषमेषा स्वनि-
समायुष्मती। निमन्त्रितो मित्रज्ञातिलोकः। स्थापितं लग्नम्। अन्यदपि कृ-
मशेषमात्मसे(से)मुखी(पी)समुचितं कृत्यम्। तदयमल्पबुद्धिबन्धुजनजल्प-
साधितो मत्संकल्पः कल्याणुषा नोपहास्यतां नेयः' इति विचार्य चामुष्य ता-
त्पर्यमुपजातदर्पो हरिवाहनः सविस्मयेन मनसा व्योमचरदारकममा-
क्षीत्—'सौम्य, कथमन्यद्वीपवासिना तातेन दूरदेशान्तरादायातमात्रो
युवराजसमरकेतुरवगतः । कथमविज्ञातकुलशीलः स्वदेशप्रभवेषु गुण-
वत्सु विद्यमानेष्वन्येष्वनेकेषु विद्याधरदारकेषु क्षितिगोचरोऽपि वरत्वे-
नाङ्गीकृतः । कस्य बुद्ध्याप्यवभितमिदमकस्मादुत्सुकेन भूत्वा कार्यम्'
इति पृष्टः प्रहृष्टचेतसा स पुनरब्रवीत्—'देव, सर्वमावेदयामि । श्रूय-
ताम् । इतो वासरादनन्तरेऽहनि जिनायतनकाननान्निर्गत्य निजराजधानी-
मभिप्रस्थिते देवे गतायामात्मभवनं भर्तृदुहितरि तिलकमञ्जर्याममन्द-
प्रवृत्तानन्देन विद्याधरपुराभृता प्रस्तुते सर्वसम्भुत्सवे, ध्वनत्सु सर्वतो
वादित्रेषु, नृत्यत्सु प्रतिगृहं पौरेषु, प्रवृत्तासु नगराङ्गनामङ्गलगीतिषु, वि-
तीर्यमाणेष्वन्योन्यमनिवारितकरेषु कुसुमताम्बूलपटवासेषु पिष्टातकरज-
पुञ्जपिञ्जरितगोदमि, विसारिमागधजनजयध्वनौ, अवाधितगन्धोदनिवद-
लोकद्दु स्वलभ्यान्तरे क्षणेनैव जातेऽन्तःपुरे, नरवरमुखेन्य सर्वकामदुध-
कृजा मृगाङ्कलेखा नाम तिलकमञ्जर्याः प्रधानमहत्तरी मायामनि-
राङ्गणनिहितमणिपर्यङ्कोपविष्टामुत्सवापनदनेककार्यानायकपुर्गप्रदर्शितु-
प्रणम्य राजमहिषी पत्रलेखानवोचत्—'देव, वर्धने सार्भवाग
... रीवागमनोत्सवं' इत्युदीय देवेनैव दर्शनदर्शने

लकमञ्जर्याः मियत्वेन कथितं यथाश्रुतम्। कुमारसमरकेतुं वरीता रमास्य-देव्यपि तदाकर्ण्य निर्भरोदीर्णहर्षा तोषतरलिताक्षी निरीक्ष्य निकट निषण्णां चित्रलेखाम् 'सखि, स एष कल्याणानुबन्धी कल्याणसंपल्लाभः। तूर्णमुत्तिष्ठ। गत्वाधैव सर्वाङ्गविनिहतमहार्हमङ्गलालंकारां मलयसुन्दरीमेकशृङ्गादानय, येनैकलग्न एव तस्यास्तिलकमञ्जर्याश्च युगपद्द्वयोरपि निरूपयामि पाणि-ग्रहणमङ्गलम्' इत्यवोचत्। असावपि तदाकर्ण्य सप्रमोदा प्रत्यवादीत्—'स्वामिनि, तवैव कृत्यमिदमसंनिधौ गन्धर्वदत्तायाः। किं पुनरिदं विचित्र-वीर्यदेवेन कारयितव्यम्' इत्यादिष्टमास्ते दृष्टकालत्रयेण मुनिना। यदि समा-दिशसि तदनेनैव गत्वा त्रिकूटमधिकारिणं तमेव स्मारयित्वा विवाहविधये प्रवर्तयामि'। 'तथा' इत्यभिहिता च सा तदैवोत्थाय सर्वं यथोक्तमकरोत्। तदिति विज्ञापितं देवादिष्टम्। अधुना प्रस्तुतं समादिशतु देवः। प्रस्थापयतु जामातरं कुमारसमरकेतुम्। आसीदति समुदितैर्ग्रहगणितविद्भिरावेदितं करग्रहणलग्नम्। आस्ते वरमुखावलोकनोन्मुखोऽभिमुखमुत्थाय प्रीतमनसा प्र-वेशितो विचित्रवीर्यदेवेन काञ्चीपाललोकः। पितुः पर्यङ्के निषण्णा सुता विवाहदर्शनोत्कण्ठिता तिष्ठति। अनारतप्रवृत्तहर्षाश्रुबिन्दुः श्वश्रूर्गन्धर्व-दत्ता सौधशिखराग्रसङ्गी मुहूर्तमपि मार्गावलोकनान्नोपारमति। दुस्तर-व्यसनबन्धुसुन्दरीपुरःसरो मलयसुन्दर्याः सखीवर्गः। स्पृहयतितरां गन्ध र्वकागमनाय संप्रत्येव विश्रान्तवैराश्रमपदादानीता नित्यवनवासदुःखदु-र्बलाङ्गी तरङ्गलेखा। निमन्त्रितागतोऽन्योऽपि बहुमन्यते समासीदन्नमुख-वमुत्सुको विद्याधरलोकः' इति निगद्य तूष्णीमभूत्। कोसलेन्द्रतनयो-ऽप्युपसंजातहर्षः सतर्पमाहूय सिद्धेश्वरसुतं दर्शयित्वा विचित्रवीर्य-लेखमाख्याय कल्याणकाख्यातमादितः प्रभृति पूर्वदिनवृत्तान्तमावद्धक-रसंपुटः सहासमजल्पत्—'चम्पाधिप, किमद्यापि चिन्तयसि। उत्तिष्ठ। कुरु गुरोर्वचनम्। अद्यापि दृढनिश्चया मर्वार्तितापि ज्ञातिलोकेन दृष्टे त्वयि त्वद्यति गृहीतानि वनवासवल्कलानि मलयसुन्दरी' इत्यभिधाय संनिपातित-प्रचुरमान्यसेचरवक्त्रं मुवेलं प्रति प्रादिशोत्। कुमारोऽपि हरिवाहन-स्नेहावर्जितेन समरकेतोर्विवाहोत्सवगमनेन विज्ञापितमनाः सायमाययौ

स्थानासम्। अवसितायां च शर्वर्यामुत्थाय शयनादास्थानमण्डपमुपागमत्। निषण्णस्य चास्य निर्वर्तिततिलकमञ्जरीसंगमोत्सवेन राज्ञा चक्रसेनेन तत्संबन्धसचिवैः प्रसिद्धनामभिर्विद्याधरनृपैः पौरविप्रैश्च नगरपारैर्नृपाभिषेकमाङ्गलिकसंपादनाय प्रस्थापिताः प्रगल्भवचसः प्रधानपुरुषाः प्रविश्य दिव्यांशुकविलेपनालंकारकुसुमताम्बूलातिसर्जनेन पूजामकार्षुः। प्रपञ्चितबहुप्रकारोपचाराश्च स्थित्वा मुहूर्तमनुचिताक्षेपा जग्मुर्यथास्थानम्।

एकदा च देहारोग्यवार्तोपलम्भार्थमहरहःप्रेषितैराप्तपुरुषैः प्रकाशितश्वेहर्माक्षितुमनाः खेचराधिपं चक्रसेनमापृच्छ्य परिमितपदातिचक्रपरिवृतो निरन्तरग्रामनगराकरोदारतरुखण्डमण्डितोद्यानदेवतायतनमण्डलामनेकजलकुक्कुरकारण्डवाकुलसरित्सरोवरप्रेक्षणीयां सदक्षिणश्रेणिमागमत्। आगतश्चाश्रवणमाकर्णितागमनेन गगनचरचक्रवर्तिना प्रत्युद्गम्य नीतो निजनिवासे ससंभ्रमादिष्टदृष्टपरिजनोपचारप्रीतचेताः स्नानभोजनादिकं कर्म माध्याह्निकमकार्षीत्। अपराह्णसमये च प्रस्थानाय तेन पृष्टः प्रक्रमे चक्रसेनस्यैव तस्य कतिचिद्दिनान्यवस्थितिमयाचत्। स च पराङ्मुखोऽपि परोपचारेषु प्रार्थ्यं कृतवतस्तिलकमञ्जरीप्रेमानुबन्धपाशबन्धेन तदेवास्य प्रत्यपद्यत वचनम्। अन्यदा च निरवद्येऽह्नि निपुणावधारितवधूवरग्रहबलेन पृष्टसकलज्ञातिना दिशि दिशि वितीर्णमित्रनरपतिनिमन्त्रणेन निर्मापितोदारनगरमण्डपशोभेन भोजितसुहृद्बन्धुपरिजनेन पूजितगुरुद्विजातिपरिषदा नभश्चरेन्द्रेण दत्तामुपयम्य सम्यगनुभूतसकलोद्वाहमङ्गला तिलकमञ्जरीम्, स्थित्वा च तन्मातृपक्षस्य चक्षुःप्रीतये यथोत्तरमनुत्तरमाप्तनवनवोपचारचारुष्वनन्तरभवानुभूतपुरुहूतलोकावाससौख्यस्मृतिहराण्यहानि कतिचिरहृतारमीयपरकीयलोकावलोकनैरनीक्षितार्धनधिजनमुखसम्पातैरनालोचितसाजन्यविधव्ययैरगणितगुणज्ञागुणज्ञविभागैः कृतार्थीकृत्य वसुविसर्गैः कुस्यमपि दक्षिणोत्तरश्रेणिपाचकगणम्, तत्कालकल्पितप्रचारुरूपानारोपितवनुरविशालंकारः, प्रथममेव चित्रलेखया समयमनुपरचितमण्डनामारोप्य पुरतस्तिलकमञ्जरीमञ्जनाद्रिमिव चन्द्रिकापूरेण दलितकर्पूरकणपूर्णरोचिषा चन्दनद्रवेण पाण्डुरितगात्रमारूढः, प्रौढरागगैरिकपरागपाटलवि--

म्भकूटं प्रधानजयकरिणमुपरि विधृतेन फेनपटलत्विषा मुक्तातपवारणेन जिष्णुतामनुष्णोष्णकिरणबिम्बयोरुपान्तचालितचारुचामरकलापः, सविस्तरप्रस्तुतान्वर्थवर्णनालापेन पठता पुरश्चारणगणेन स्तूयमानविनयत्यागपौरुषपुरःसरगुणग्रामः, प्रकाशरुचिराकल्पधारिणा सिन्धुराश्वकेसरिमयूरहंसादिविविधवाहनाधिरूढेन धावता ससंभ्रमेणागतः खेचरचमूचक्रेण सूच्यमानपृथुपराक्रमः, क्रमेण विक्रमबाहुप्राकाररक्षितचरं प्राप नगरम्। उत्तङ्गप्रासादशिखरावस्थिताभिः कथमपि वपुरुत्सङ्गादवतारिततरलतारकेक्षणाभिः प्रतिक्षणमास्वाद्यमानवदनलावण्यामृतः कृतपरस्परोपमर्दकलहाभिः पौराङ्गनाभिः प्रविश्य निजनिवासेऽभिनवप्रियामुखनिध्याननिर्निमेषनयनारविन्दः प्रतिदिवसमभिनवान्यनुभवन्नवधूनिधुवनोत्सवसुखानि सुखमतिष्ठत्।

क्षितमज्जमनुपेक्षितवर्णाचारचिह्नं दिशि दिशि प्रदापितसकलसत्त्वाभयप्रदानघोषणापटहम्, अविशेषनिर्दिष्टनिःशेषतीर्थिकायतनपूजम्, अपहस्तितसमस्तशासनान्योन्यविद्वेषम्, अच्छिन्नद्रविणदानोच्छादिताच्छिद्रदीनजनदारिद्र्यम्, अनुरञ्जितसमस्तसाधुसङ्घश्लाघनीयम्, लघूकृतकरप्रकृतिदीयमानातिरिक्तद्रविणपूर्यमाणसंततत्यागरिक्तकोशागारकलशम्, अखण्डितोत्खातरोपितविपक्षराजन्यनिजदेशराज्याभिषेकम्, प्रतिग्रामप्रस्थापितानेकक्षुत्पिपासाक्षपणपथिकसार्थसत्रम्, प्रतिनगरमारोपितोत्तुङ्गगोपुरपुरप्राकारपरिगतप्रान्तशान्तायतनमण्डलम्, अतीतजन्मोपार्जितेन पुण्यानुबन्धिना प्राज्यपुण्यसंभारेण पुञ्जितं पालयन्नेकातपत्रं राज्यम्, अनुदिनमसाधारणगुणप्रगुणितमनोभिः खेचरैरवनिगोचरैश्च नृपतिभिरहंप्रथमिकोपपाद्यमानस्वकन्यारत्नपाणिग्रहो महत्यपि परिग्रहजने शश्वदाश्वासहेतुना समरकेतुनेव ससहायमेकयैव तिलकमञ्जर्या कलत्रिणमात्मानममन्यत । अन्यत्सकलं तृणं मन्यमानः कदाचित्सिंहलेष्ववर्तिकतालोकिततथाविधसुतापत्यप्रीतहृदयेन चन्द्रकेतुनाभ्यर्च्य सादरमुपनीतसकलचित्ररत्नकोशः, कदाचिदनुबन्धप्रवृत्तबन्धुसुन्दरीरचितसमरकेतु-मलयसुन्दरीप्रथमसंगमस्थानेषु सुतानुरूपजामातृदर्शनप्रमुदिताभ्यां कुसुमशेखर-गन्धर्वदत्ताभ्यामनिशमामन्त्र्यमाणो दिवाप्यनल्पशार्वरीतिमिरनिचयेषु काञ्चिनगरीपरिसरारामेषु, कदाचिद्वैदेश्वरसुतासु दुःखदह्यमानविश्रान्तवैराश्रमपदेषु सुलभसान्द्रच्छायचन्दनतरुषु मलयाद्रिकन्दराकच्छेषु, कदाचित्प्रियंवदाप्रमोदितेन सिंहलराजसूनुना तिलकमञ्जर्या च साश्चर्यशोकमवलोक्यमानपश्चिमजिनायतनशिल्पकर्मातिशयेष्वयन्त्रितभ्रान्तदेवयात्रागतनभश्चरद्वन्द्वेषु रत्नकूटादिशिखरेषु रममाणः, कदाचिच्च सोत्कण्ठकाञ्चीपतिसुतावचनेन विद्याधरैरानीयमानमभिनन्दितान्यनृपकुमारपाणिग्रहणमम्बुधिनिपातदर्शनोपजातानुकम्पेन स्वस्थानेषु नीतं महोदरेण समरकेतोः कलत्रभावमानमपूर्वदृष्टमवनीपालबालिकावृन्दम्, कदाचिदादिष्टखेचरार्पितनवविमानकल्पारोपितस्य शुचिसुखवातया विमुक्तसर्वारम्भनिभृतस्य मण्डितवदनो गुरुजनस्य गत्वा गत्वा प्रसिद्धसिद्धायतनमण्डलीर्वन्दनानि दर्शयन्नेव सुरसिद्धसाध्य-

संबद्धानि तीर्थस्थानानि, कदाचित्कायमानाचलशिरसि भक्तिरसान
महाराजमणिकुम्भाद्भिः क्षीरसागराम्भोभिः सुरगणेन निर्वर्त्यमान
सम्भ्रमानन्दनिरन्तरपुरन्दरकृतनृत्यगीतवाद्यं त्रिलोकपतिजिनजन्ममहोत्सव
करेमागमनापेक्षिणया मुहूर्तमप्यरहितान्तिकस्तिलकमञ्जर्या विना
यन्त् । अमंत्रायशिखरोगस्य भास्य प्रणयिनीसमेतेन सार्कं समरके
मलयर्षितारस्य नेषु तेष्वतिरेकरम्येषु सागरकूलकच्छेषु कृकवा
परिसरेषु वर्षान्तरगिरिगुहागह्वरेषु महानदीपुलिन
किन्नरमिथुनेषु द्वीपान्तरनिरन्तरनगरनिवेशेषु च मनोरथोद्देशेषु
विहरं बोधनार्थिना मणिमयविमानाधिरूढेन विहरतः पूर्वजन्मानुभूत
मनानुभवाय यावज्जीवं निरतिशयं परमां प्रीतिमानन्दः ॥

इति श्रीधनपालविरचिता तिलकमञ्जरीकथा समाप्ता ।
